Arthur Conan Doyle_VIIMANE KUMMARDUS

VARRAK

Tõlkinud KRISTA KAER

Originaal:
The Penguin Complete Sherlock Holmes-Sir Arthur Conan Doyle Penguin Books
Toimetanud TERJE KUUSIK
Kaane kujundanud MARI KALJUSTE

ISBN 9985—807—13—8

EESSÕNA

Sherlock Holmesi sõpradel on kindlasti rõõm kuulda, et ta on endiselt elu ja tervise juures, kuigi teda vaevavad vahetevahel reumahood. Ta on elanud nüüd juba mitu aastat kriidikõrgustikul väikeses talus viie miili kaugusel Eastbourne'ist, kus tema aeg jaguneb filosoofiaga ja põllupidamisega tegelemise vahel. Selle puhkuse jooksul on ta öelnud ära ka kõige kuninglikumatest pakkumistest mitmesuguste juhtumite uurimiseks, sest ta oli otsustanud oma tööst lõplikult loobuda. Saksa sõja puhkemisoht sundis teda aga rakendama tema märkimisväärselt ühendatud praktilisi ja vaimseid võimeid valitsuse teenistuses ning selle otsuse ajaloolise tähtsusega tulemused ongi kirja pandud »Viimases kummarduses*. Et käsikiri köite mahu välja annaks, olen ma lisanud »Viimasele kummardusele« veel ka mitme varasema kogemuse kirjeldused, mis on kaua aega minu portfellis lebanud.
Meditsiinidoktor John H. Watson

I. VISTAARIAMAJA MÕISTATUS

1. Härra John Scott Ecclesi erakordne kogemus

Minu märkmikusse on kirja pandud, et tegemist oli 1892. aasta märtsi lõpu kõleda ja tuulise päevaga. Holmes oli lõunasöögi ajal telegrammi saanud ning vastuse kritseldanud. Ta ei lausunud sõnagi, kuid tema mõtted olid ilmselt selle asjaga ametis, sest pärastpoole seisis ta mõtlikul ilmel kamina ees, suitsetas piipu ja heitis aeg-ajalt saadud sõnumile pilke. Äkitselt vaatas ta mulle otsa, ulakas läige silmis.
»Watson, teid võib ilmselt õpetatud meheks pidada,« ütles ta. » Kuidas te seletaksite sõna »groteskne«?«

»Imelik — tähelepanuväärne,« pakkusin ma. Holmes raputas minu seletuse peale pead.
»See sõna väljendab kindlasti midagi rohkemat,« ütles ta, »selles on millegi traagilise ja hirmsa aimust. Kui te meenutate mõttes mõnda neist jutustustest, millega te olete oma kannatlikke lugejaid piinanud, siis mõistate, kui tihti on groteskne muutunud kuritegelikuks. Tuletage meelde seda punapeade lugu. Alguses oli asi küllaltki groteskne, kuid lõppes sellegipoolest meeleheitliku röövimiskatsega. Või siis see ülimalt groteskne viie apelsiniseemnega seotud juhtum, mille niidid viisid otse mõrvasepitsusteni. See sõna teeb mind valvsaks.«
»Kas see sõna esineb telegrammis?« küsisin ma.
Holmes luges telegrammi valjusti ette.
»Mul oli just äsja täiesti uskumatu ja groteskne kogemus. Kas ma võin Teiega nõu pidada?«

SCOTT ECCLES Charing Crossi postkontor
6
»Kas see on mees või naine?« küsisin ma.
»Muidugi mees. Ükski naine ei saadaks kunagi kinnimakstud vastusega telegrammi. Naine oleks ise kohale tulnud.«
»Kas te võtate ta vastu ?«
»Kulla Watson, te ju teate, kui igav mul on olnud sellest ajast saadik, kui me kolonel Carruthersi luku taha panime. Minu aju on nagu tühikäigul töötav mootor, mis lõhub iseennast, sest sel pole võimalust teha tööd, mille jaoks see on ehitatud. Elu on hall, ajalehed tühjad, tundub, et hulljulgus ja romantika on kuritegelikust maailmast jäädavalt kadunud. Kuidas te saate siis küsida mult, kas ma olen valmis uurima mõnd uut prob-leemi, osutugu see kui tahes tühiseks? Aga kui ma ei eksi, siis meie klient ongi kohale jõudnud.«
Trepil kostsid mõõdetud sammud ning hetk hiljem juhatati tuppa tüse, pikk, halli põskhabemega, tõsine ja soliidne meesterahvas. Tema elulugu oli võimalik lugeda raskepärastest näojoontest ja ülespuhutud käitumisest. Ta oli oma kedridest kuni kuldraamidega prillideni ehtne konservatiiv, kirikutegelane, tubli kodanik ning igati õigekspeetavate ja tavapäraste vaadetega inimene. Aga mingi hämmastav kogemus oli tema loomupärast meelerahu häirinud ning jätnud- jäljed, mis väljendusid turris juustes, vihast õhetavates põskedes ning erutatud ja närvilises käitumises. Ta asus otsekohe asja juurde.
»Härra Holmes, mul oli äsja täiesti erakordne ja ebameeldiv kogemus,« ütles ta. »Ma ei ole veel kordagi elus säärasesse olukorda sattunud See on lausa sündsusetu — lausa solvav. Mul tuleb seletust nõuda.« Ta läks vihast kohevile ja puhevile.
»Palun võtke istet, härra Scott Eccles,« ütles Holmes rahustavalt. »Kas ma tohin kõigepealt küsida, miks te üldse minu juurde tulite?*
»Nojah, tundubv et see pole päriselt politsei asi, aga I kui te asjaoludest kuulete, siis mõistate, et sinnapaika .1 ei saanud ma seda ka jätta. Eradetektiivide kui selliste I vastu ma tavaliselt mingit sümpaatiat ei tunne, kuid olles I sellegipoolest kuulnud teie nime . . .«
»Ahah. Kuid järgmine küsimus oleks, miks te kohe ei tulnud ?«
»Mida te sellega mõtlete?«
Holmes heitis pilgu käekellale.

7
»KeIl on veerand kolm,« ütles ta. »Te saatsite telegrammi kella ühe paiku. Iga inimene, kes vaatab teie välimust ja rõivastust, mõistab aga, et ebameeldivused algasid juba teie ärkamishetkel.«
Meie klient silus kammimata juukseid ning silitas habetunud lõuga.
»Teil on õigus, härra Holmes. Mulle ei tulnud välimus meeldegi. Olin ainult rõõmus, et majast välja pääsesin. Aga enne teie juurde tulemist jooksin ringi ja uurisin asja. Käisin kinnisvaraagentide .juures ning sealt öeldi, et härra Garcia üür oli ilusti makstud ning Vistaariamajas on kõik korras.«
»Pidage, pidage,« ütles Holmes naerdes. »Te olete nagu mu sõber doktor Watson, kellel on halb komme hakata lugusid valest otsast jutustama. Looge oma mõtetes kord ning rääkige mulle õiges järjekorras ja täpselt, mis sündmused on ajanud teid, kammimata ja korrastamata, saapa- ja vestinööbid valesti kinni pandud, nõu ja abi otsima.«
Meie klient langetas pilgu ja vaatas kahetsevalt oma tavatut väljanägemist.
»Küllap ma näen kohutav välja ning ma ei tea, et minuga varem eluski niisugust asja oleks juhtunud. Aga ma räägin teile kogu selle veidra loo ning küllap tunnistate siis teiegi, et minu käitumisel on piisavalt põhjust.«
Aga oma loo jutustamiseni ta ei jõudnudki. Väljast kostis liikumist, proua Hudson avas ukse ning laskis sisse kaks tugevat ning ametliku väljanägemisega isikut, kellest üks oli meile hästi tuntud inspektor Gregson Scotland Yardist, energiline, vahva ning küll pisut piiratud, kuid võimekas politseiohvitser. Ta tervitas Holmesi kättpidi ning tutvustas oma kaaslast kui inspektor Baynesi Surrey politseist.
»Me peame koos jahti, härra Holmes, ning jäljed toovad siia.« Ta keeras oma buldogisilmade pilgu meie külalisele. »Kas teie olete härra John Scott Eccles Pophami majast Lees?«
»Jah.«
»Me oleme teid terve hommiku jälitanud.«
»Te jõudsite talle kahtlemata telegrammi kaudu jälile,« lausus Holmes.
8
»Täpselt nõnda, härra Holmes. Võtsime jälje Charing
rossi postkontoris üles ning tulime siia.«
»Aga miks te mind jälitate? Mida te tahate?«
»Me tahame teilt seletust sündmuste kohta, mis põlistasid möödunud öösel Esheri lähedal Vistaariamajas elava Aloysius Garcia surma.« Meie klient oli end sirgu ajanud ning vahtis pärani silmi, iga viimanegi värvikübe jahmunud näost kadunud. »Surnud? Kas te ütlesite, et ta on surnud?«
»Jah, härra, ta on surnud.«
»Aga kuidas? Kas temaga juhtus mingi õnnetus?«
»Kõige puhtakujulisem mõrv.«
»Püha Jumal! Kui hirmus! Te ei taha ometi öelda — te ei taha öelda, et kahtlustatakse mind?«
»Surnud mehe taskust leiti teie kiri ning me teame selle põhjal, et te kavatsesite möödunud öö tema majas veeta.«
»Seda ma tegingi.«
»Ah või tegitegi?«
Nähtavale ilmus politseimärkmik.

»Oodake pisut, Gregson,« ütles Sherlock Holmes. »Te soovite ainult tunnistust, eks ole?«
»Ja minu kohus on hoiatada härra Scott Ecclesit, et teda võidakse tema vastu kasutada.«
»Härra Eccles kavatses meile just kogu loo jutustada, kui te tuppa tulite. Watson, minu meelest ei tuleks üks soodaveega konjak talle sugugi kahjuks. Teile aga teen ma ettepaneku, et te ei pööraks tähelepanu kuulajaskonna suurenemisele ning jätkaksite oma jutustust, otsekui teid ei olekski katkestatud.«
Meie külaline oli konjaki kiiresti ära joonud ning tema näkku oli taas pisut värvi tekkinud. Heitnud inspektori märkmikule kahtlustava pilgu, alustas ta viivitamatult oma erakordset lugu.
»Ma olen poissmees,« ütles ta, »ning kuna ma olen seltsiva loomuga, siis on mul palju sõpru. Nende hulka kuulub ka pensionil õllepruulija Melville, kelle pere elab Kensingtonis Albemarle'i majas. Tema juures kohtusingi ma mõne nädala eest noormehega, kelle nimi oli Garcia. Nagu ma aru sain, oli ta hispaania päritolu ning min-gil kombel saatkonnaga seotud. Ta rääkis suurepärast inglise keelt, oli meeldiva käitumisega ning kõige kenama välimusega mees, keda ma kunagi olen näinud.
9
Mina ja see noormees saime kuidagiviisi päris sõpradeks. Paistis, et ma hakkasin talle kohe meeldima, ning kaks päeva pärast tutvumist tuli ta mulle Leesse külla. Meie tutvus jätkus ning lõpuks kutsus ta mind paariks päevaks enda poole, Vistaariamajja Esheri ja Oxshotti vahel. Eile õhtul läksin ma vastavalt meie kokkuleppele Esheri kanti.
Ta oli enne minu .sinnaminekut mulle oma majapidamist kirjeldanud. Ta elas koos ustava teenriga, kaasmaalasega, kes hoolitses kõigi tema vajaduste eest. See mees oskas inglise keelt ja pidas maja. Siis oli tema jutu järgi seal veel suurepärane segavereline kokk, kelle ta oli mingil reisil leidnud ning kes valmistas hiilgavaid õhtusööke. Mäletan teda ütlevat, et see oli Surrey kohta väga veider majapidamine, ning ma nõustusin temaga, kuigi see osutus oodatust veel palju veidramaks.
Ma sõitsin kohale — maja asus umbes kaks miili Esherist lõunas. Maja oli üsna suur, pisut teest eemal, ning selle juurde viis kaarega igihaljaste põõsastega ääristatud tee. Tegemist oli vana laguneva hoonega, mis oli hirmus lohakile jäetud. Kui kaarik oeatus rohuga kaetud sissesõiduteel laigulise ja plekilise ukse ees, hakkasin kahtlema, kas oli ikka tark tegu tulla külla inimesele, keda ma nii vähe tundsin. Garcia avas aga ise ukse ning tervitas mind väga südamlikult. Mind anti teenri, kurvameelse, tõmmu mehe hoolde, kes läks ees, minu kott käes, magamistuppa. Kogu maja jättis masendava mulje. Õhtust sõime kahekesi, ning kuigi mu võõrustaja tegi minu lõbustamiseks kõik, mis ta suutis, rii-sid tema mõtted pidevalt hajevil olevat ning tema jutt oli nii laialivalguv ja pöörane, et ma ei saanudki temast õieti aru. Ta trummeldas pidevalt sõrmedega vastu lauda, näris küüsi ja ilmutas teisigi kärsituse ja närvitsemise märke. Õhtusöök ei olnud ei hästi serveeritud ega hästi valmistatud ning vaikiva teenri pidev sünge kohalviibimine ei teinud olemist rõõmsamaks. Võin teile- kinnitada, et oleksin tahtnud mitu korda õhtu jooksul leiutada mingi ettekäände Leesse tagasi pöördumiseks.
Mulle meenub üks asjaolu, mis võib olla seotud looga, mida teie, härrased, praegu uurite. Tookord ei pööranud ma sellele tähelepanu. Õhtusöögi lõpu poole ulatas teener majaperemehele kirjakese. Panin tähele, et pärast
10
selle lugemist läks mu võõrustaja veel hajameelsemaks ja veidramaks kui enne. Ta ei püüdnudki enam vestlust ülal hoida ning istus mõtteisse vajunult ja lõputult sigarette

suitsetades, kuid ei öelnud midagi kirja sisu kohta. Kella üheteistkümne paiku läksin ma rõõmuga magama. Mõne aja pärast vaatas Garcia mu ukse vahelt sisse — tuba oli sel ajal pime — ja küsis, kas ma-olin kella helistanud. Vastasin eitavalt. Ta vabandas nii hilisel tun-lil häirimise pärast ja ütles, et kell hakkab üks saama. Pärast seda jäin ma magama ja magasin sügavalt terve

Ja nüüd jõuan oma loo hämmastava osa juurde. Ärkasin heledas päevavalguses. Heitsin pilgu kellale ning nägin, et see hakkas üheksa saama. Olin nimme palunud, et mind kell kaheksa äratataks, ning säärane hooletus hämmastas mind väga. Kargasin voodist üles ja helistasin kella. Keegi ei vastanud. Helistasin veel ja veel, kuid tulemus oli sama. Siis jõudsin järeldusele, et kell ei tööta. Tõmbasin rõivad selga ning tõttasin väga pahasena alla, et sooja vett nõuda. Võite kujutleda minu üllatust, kui ma ei leidnud alumiselt korruselt kedagi. Hõikasin esikus. Keegi ei vastanud. Seejärel jooksin toad läbi. Kõik olid tühjad. Mü võõrustaja oli mulle eelmisel õhtul oma magamistoa asukohta näidanud, see-pärast koputasin selle uksele. Vastust ma ei saanud, hajutasin lingi alla ja astusin tuppa. Tuba oli tühi ning podis ei olnud magatud. Minu võõrustaja oli koos teistega majast lahkunud. Võõramaalasest peremees, võõra-naalasest teener ja võõramaalasest kokk olid kõik öösel cadunud! Nõnda lõppeski minu külaskäik Vistaaria-pajja.«

Sherlock Holmes hõõrus käsi ning kihistas naerda, isades selle pentsiku juhtumi mõttes oma kummaliste episoodide kogule.

»Minu teadmist «lööda on teie kogemus täiesti ainu-aadne,« ütles ta. »Kas ma tohin küsida, mida te siis tegite?«

»Ma olin maruvihane. Esimene mõte oli, et minu kulul m tehtud rumalat nalja. Pakkisin asjad, virutasin ukse Snda järel kinni ning asusin, kott käes, teele Esheri soole. Astusin sisse Allan Brothersi kontorisse, Esheri peamiste kinnisvaraagentide juurde, ning kuulsin, et villa oli just nende käest üüritud. Mulle turgatas pähe, et

11

kogu sündmus ei olnud ilmselt minu lollitamiseks korraldatud ning et selle peamiseks eesmärgiks võis olla üürimaksmisest kõrvalehoidmine. Praegu on märtsi lõpp ning kvartaliüüri maksmise aeg läheneb. Aga see teooria ei kõlvanud. Agent oli mulle hoiatuse eest tänulik, kuid ütles, et üür oli ette makstud. Seejärel sõitsin linna ja läksin Hispaania saatkonda. Garciat ei tundnud seal keegi. Pärast seda läksin Melville'i juurde, kelle kodus ma olin Garciaga tutvunud, kuid leidsin, et tema teab sellest mehest veel vähem kui mina. Saanud lõpuks teie telegrammi, tulin teie juurde, sest teie ju annate keeruliste juhtumite puhul inimestele nõu. Aga ma taipan sellest, mida teie, härra inspektor, ütlesite tuppa sisenedes, et teie võite lugu jätkata, ning et juhtunud on mingi tragöödia. Kinnitan teile, et olen rääkinud puhast tõtt ning et rohkem ei tea ma selle mehe saatusest midagi. Minu ainus soov on seadusekaitsjaid igal võimalikul viisil aidata.«

»Olen selles kindel, härra Eccles — olen selles kindel,« ütles inspektor Gregson väga lahkelt. »Tuleb öelda, et kogu teie jutt on väga täpselt kooskõlas meie täheldatud faktidega. Võtame näiteks kirja, mis saabus õhtusöögi ajal. Kas te juhtusite märkama, mis sest sai?«

»Jah. Garcia rullis selle kokku ja viskas tulle.«

»Mida teie selle kohta ütlete, härra Baynes?«

Külapolitseinik oli turske, puhevil, punetava näoga mees, kelle nägu ei jätnud tahumatut muljet ainult tänu erakordselt säravatele silmadele, mis olid peaaegu kadunud põskede ja

lauba raskete nahavoltide varju. Aeglase naeratuse saatel tõmbas ta taskust kokkumurtud luitunud paberitüki.

»Tegemist oli teistsuguse ehitusega kaminaga ning ta viskas paberi tulest üle. Ma leidsin selle tervena kamina tagaosast.«

Holmes naeratas tunnustavalt.

»Te uurisite maja ilmselt väga põhjalikult, muidu ei oleks te üht paberikuulikest avastanud.«

»Uurisin küll, härra Holmes. See on mul kombeks. Kas ma loen kirja ette, härra Gregson ?«

Londoni politseinik noogutas.

»Kiri on kirjutatud tavalisele kreemikale ilma vesimär kideta kirjapaberile. Tegemist on leheveerandikuga. Paber on lõigatud kahe lõikega ning selleks on kasutatud

12

lühikeste teradega kääre. Leht on kolmeks kokku keeratud ja pitseeritud lillakaspunase vahaga, mis on kiirustades paberile pandud ja pressitud kokku mingi lameda ovaalse esemega. Kiri on adresseeritud härra Garciale Vistaariamajas. Selles on kirjutatud:

Meie oma värvid, roheline ja valge. Roheline lahti, valge kinni. Peatrepp, esimene koridor, paremalt seits-f mes, roheline baika. Õnn kaasa! D.

Tegemist on naise käekirjaga, kasutatud on terava otsaga sulge, kuid aadress on kirjutatud kas «teise sulega või teise käega. Nagu te näete, on kiri jämedam ja tugevam.«

»Väga tähelepanuväärne kiri,« ütles Holmes seda silmitsedes. »Pean avaldama teile tunnustust kirja detailse uurimise puhul. Võib-olla saaks veel lisada paar väikest märkust. Ovaalne pitsat on kahtlemata mansetinööp, mis muu saaks olla säärase kujuga? Käärid olid kõverad küünekäärid. Kuigi lõikejooned on lühikesed, võib mõlema puhul selgesti näha sedasama kerget kaarjoont.«

Külapolitseinik kihistas naerda.

»Arvasin, et olin kõik võimalused ammendanud, kuid näen, et midagi oli alles jäänud,« ütles ta. »Pean tunnistama, et ma ei loe kirjast välja midagi peale selle, et [miski oli teoksil ja selle taga oli, nagu tavaliselt, naine.«

Scott Eccles oli selle jutuajamise ajal toolil nihelnud.

»Mul on hea meel, et te leidsite kirja, sest see kinnitab minu juttu,« ütles ta. »Aga ma tahaksin juhtida teie tähelepanu sellele, et ma ei ole veel kuulnud, mis juhtus härra Garciaga, ega seda, mis on saanud tema maja-kondsetest.«

»Mis puutub Garciasse,« ütles Gregson, »siis on lihtne vastata. Ta leiti täna hommikul surnuna Oxshotti niidult, ligi miili ka«gusel kodust. Tema pea oli taotud sodiks kas liivakoti või mingi muu säärase asjaga, mis oli pead pigem purustanud kui haavanud. See on üksildane paik ning kõige lähem maja asub alles veerand miili kaugusel. Ilmselt oli Garcia kõigepealt selja tagant pikali löödud, aga kallaletungija oli tagunud teda veel ka kaua pärast tema surma. Tegemist oli väga raevuka kallaletungiga. Sündmuspaigal pole jälgi ega mingeid muid kurjategijatele viitavaid tõendeid.«

13

»Kas ta oli paljaks röövitud?«

»Ei, mingist röövimiskatsest polnud jälgegi.«

»See on väga jube — väga jube ja kole,« ütles Scott Eccles pahuralt, »aga minu suhtes on see tõesti väga ülekohtune. Mul polnud midagi pistmist sellega, et mu võõrustaja läks öösel kõndima ja leidis niisuguse kurva lõpu. Kuidas mind üldse selle looga seostatakse ?«

»Väga lihtsalt,« vastas inspektor Baynes. »Ainus dokument, mis surnud mehe taskust leiti, oli teie kiri, milles oli öeldud, et te viibite tema surma ööl tema majas. Selle kirja ümbrikult saimegi surnud mehe nime ja aadressi. Jõudsime tema majja täna hommikul pärast kella üheksat ega leidnud seal ei teid ega kedagi teist. Saatsin telegrammi härra Gregsonile, et tema teid Londonis ütles otsiks, kuni mina Vistaariamaja uurin. Siis tulin ma linna, kohtusin härra Gregsoniga ning siin me nüüd olemegi.«

»Ma arvan,« ütles Gregson püsti tõustes, »et sellele asjale tuleks nüüd ametlik käik anda. Te tulete koos meiega politseijaoskonda, härra Eccles, ja annate meile kirjaliku tunnistuse.«

»Muidugi, otsekohe. Aga ma vajan endiselt teie teeneid, härra Holmes. Ärge hoidke kokku ei raha ega vaeva tõeni jõudmisel.«

Mu sõber pöördus külapolitseiniku poole.

»Arvatavasti ei ole teil midagi selle vastu, härra Baynes, kui ma teiega koos töötan ?«

»See on mulle suur au.«

»Te olete ilmutanud kõiges, mida te olete teinud, suurt teovalmidust'ja asjalikkust. Kas ma võin küsida, kas miski ei viidanud mehe täpsele surmaajale?«

»Ta oli olnud seal kella ühest saadik. Umbes sel ajal sadas vihma, kuid ta oli kindlasti enne seda surnud.«

»Aga see on täiesti võimatu, härra Baynes,« hüüdis meie klient. »Tema hääl on eksimatult äratuntav. Võiksin vanduda, et see oli tema, kes minuga just sel ajal magamistoas rääkis.«

»Täheiepanuväärne, kuid mitte võimatu,« ütles Holmes naeratades.

»Kas teil on mingeid pidepunkte?« küsis Gregson.

»Pealtnäha ei ole tegemist eriti keerulise juhtumiga, kuigi selles on mõni uudne ja huvitav joon. Enne lõpliku ja kindla arvamuse avaldamist on vaja teada saada

täiendavaid asjaolusid. Muide, härra Baynes, kas te leidsite majast veel midagi tähelepanuväärset peale selle kirja ?«

Politseinik vaatas mu sõbrale iseäraliku pilguga otsa.

»Majas oli paar väga tähelepanuväärset asja,« ütles ta. »Kui me oleme politseijaoskonnas lõpule jõudnud, siis tuleksite võib-olla koos minuga sinna ning ütleksite, mida teie nendest arvate.«

»Olen täielikult teie teenistuses,« ütles Shcrlock Holmes kella helistades. »Saatke need härrad välja, proua Hudson, ning laske palun jooksupoisil see telegramm ära viia. Tal tuleb yastuse eest viis šillingit maksta.«

Kui meie külalised olid lahkunud, istusime mõnda aega vaikides. Holmes suitsetas süvenenult, kulmud elava pilguga silmade kohal kipras, pea talle iseloomulikus pinevil poosis ette sirutatud.

»Noh, Watson,« küsis ta äkitselt minu poole pöördudes, »mida teie sellest arvate ?«

»Sellest Scott Ecclesi ninapidivedamisest ei oska ma midagi arvata.«

»Aga kuriteost?«

»No kui arvestada Garcia kaaslaste kadumist, siis ütleksin ma, et nad olid mõrvaga mingil kombel seotud ja põgenesid õigusemõistmise eest.«

»See on kahtlemata üks võimalik lähenemisviis. Põhjalikumalt mõeldes tuleb aga tunnistada, et oleks väga veider, kui tema kaks teenrit oleksid tema vastu midagi sepitsenud ja rünnanud teda just sel ööl, kui tal oli külaline. Ta oli ju kõigil teistel öödel üksi nende meelevallas.«

»Aga miks nad siis põgenesid?«

»Selles ongi asi. Miks nad põgenesid? See on üks oluline asjaolu. Teine oluline asjaolu on meie kliendi Scott Ecclesi tähelepanuväärne kogemus. Niisiis, kulla Watson, kas inimmõistusele käib üle jõu leida mingi seletus, mis hõlmaks neid mõlemaid asjaolusid? Kui see seletus kõlbaks ka saladuslikule, väga kummalise sõnastusega kir-ijale, siis võiks seda ju ajutise hüpoteesina kasutada. Kui meieni jõudvad uued faktid kõik sellesse skeemi sobiksid, võiks meie hüpotees aegamööda lahenduseks muutuda.«

»Aga missugune see meie hüpotees on?«

15

Holmes nõjatus poolsuletud silmi vastu tooli seljatuge.

»Te peate tunnistama, kulla Watson, et nali ei tule kõne allagi. Nagu hilisemad sündmused näitasid, oli teoksil midagi tõsist ning Scott Ecclesi meelitamisel Vistaaria-majja oli sellega mingi seos.«

»Kuid mis seos seal võis olla?«

»Vaatleme asja algusest peale. Kui järele mõelda, on noore hispaanlase ja Scott Ecclesi kummalises ja äkilises sõpruses midagi ebaloomulikku. Just hispaanlane forsseeris seda. Ta külastas Ecclesit Londoni teises otsas kohe järgmisel päeval pärast nende tutvumist ning hoidis nende tutvust ülal, kuni Eccles Esherisse tuli? Mida ta Ecclesilt tahtis? Mida võis olla Ecclesil anda? Minu meelest ei ole selles mehes mingit isiklikku võlu. Ta ei ole kuigi intelligentne — üldse mitte sedasorti inimene, kes võiks olla lähedane kiiretaibulisele ladinlasele. Miks pidas Garcia siis just teda kõigist kohatud inimestest kõige sobilikumaks oma eesmärkidele? Kas tal on mingeid silmapaistvaid omadusi? Ütleksin, et on. Ta on tüüpiline auväärne Briti kodanik, ning seega mees, kes tunnistajana teisele inglasele kõige usaldusväärsema mulje jätaks. Te nägite ise, kuidas kummalegi inspektorile ei tulnud pähegi tema tunnistuses kahelda, kuigi see oli väga iseärälik.«

»Aga mille tunnistajaks ta pidi olerna?«

»Praegustel asjaoludel mitte millegi, kui aga lugu oleks teistsuguseks kujunenud, siis kõige tunnistajaks. Nõnda saan mina asjast aru.«

»Ah soo, ta oleks võinud anda alibi.«

»Täpselt nii, kulla Watson, ta oleks võinud anda alibi. Võime mõttearenduse korras oletada, et Vistaariamaja elanikud olid kaasosalised mingis sepitsuses. Ütleme, et plaane oleks proovitud ellu viia enne kella üht. Kelladega manipuleerides võisid nad täiesti vabalt Scott Ecclesi varem voodisse saata, kui ta ise arvas, aga igal juhul on tõenäoline, et kui Garcia talle teatas, et kell on üks, oli see tegelikult alles kaksteist. Kui Garcia oleks saanud oma jumal teab millised kavatsused teostada ja mainitud ajaks tagasi jõuda, oleks tal olnud ilmselt varuks vägev vastus igale süüdistusele. Laitmatu inglane oleks olnud valmis vanduma igas kohtus, et süü-

16

distatu viibis kogu aeg majas. See oli kindlustuseks kõige halvema vastu.«

»Jaa, jaa, sellest saan ma aru. Aga mida tähendab kõigi teiste majakondsete kadumine?«

»Ma ei tea veel kõiki fakte, aga minu meelest ei tohiks see ületamatuid raskusi valmistada. Sellegipoolest on viga ilma kindlate teadmisteta arutleda. Lõpuks hakatakse tahtmatult andmeid oma teooriatega kokku sobitama.«
»Aga kiri ?«
»Kuidas see kõlaski? »Meie oma värvid, roheline ja valge.« Meenutab võiduajamist. »Roheline lahti, valge kinni.« See on kindlasti märguanne. »Peatrepp, esimene koridor, seitsmes paremalt, roheline baika.« See on kohtamine. Võime leida kogu loo tagant armukadeda abielumehe. Tegemist oli selgelt ohtliku retkega. See naine ei oleks öelnud muidu » Õnn kaasal«. D — sellest tulekski juhinduda.«
»Garcia oli hispaanlane. Oletan, et D tähendab Dolorest, üsna tavalist hispaania naisenime.«
»Tubli, Watson, väga tubli — aga täiesti vastuvõtmatu. Hispaanlane kirjutaks hispaanlasele hispaania kee-les. Selle kirja kirjutaja on päris kindlasti inglane. Noh, meil tuleb üksnes kannatust varuda, kuni meie tubli inspektor tagasi tuleb. Vahepeal võime tänada õnnelikku saatust, mis on meid mõneks napiks tunniks päästnud tegevusetuse talumatust vaevast.«
Holmes sai oma telegrammile vastuse enne, kui meie Surrey politseinik oli tagasi tulnud. Holmes luges selle läbi ning hakkas seda juba märkmiku vahele panema, kui märkas minu ootusärevat nägu. Ta viskas telegrammi naerdes mulle.
»Me liigume kõrgetes ringkondades,« ütles ta. Telegramm kujutas endast nimede ja aadresside loetelu :
Lord Harringby, Dingle; sir George Ffolliott, Oxshott Towers; härra Hynes Hynes, rahukohtunik, Purdey Place; härra James Baker Williams, Forton Oid Hall; härra Henderson, High Gable; révérend Joshua Stone, Nether Walsling.

»See on kõige silmanähtavam moodus meie tegevusvälja piirata,« ütles Holmes. »Kahtlemata on Baynes
oma metoodilise mõtlemisega juba mõne samasuguse plaani kasutusele võtnud.« »Ma ei saa päriselt aru.«
»Vaadake, kulia sõber, me oleme juba jõudnud järeldusele, et sõnum, mille Garcia õhtusöögi ajal sai, oli kutse kohtamisele või kokkusaamisele. Kui me sellest õigesti aru oleme saanud ning kui kokkuleppest kinni pidades tuleb minna üles peatrepist ning otsida koridorist seitsmendat ust, saab täiesti selgeks, et tegu on väga suure majaga. Kindel on ka see, et maja ei saa asuda Oxshottist kaugemal kui paar miili, sest Garcia läks selles suunas ning lootis minu arusaamist mööda jõuda Vistaariamajja tagasi õigel ajal alibi muretsemiseks, mis ei kehtinud kauem kui kella üheni. Kuna suuri maju Oxshotti lähistel ilmselt palju just ei ole, siis kasutasin ma enesestmõiste-tavat võtet ning saatsin Scott Ecclesi mainitud kinnisvaraagentidele telegrammi ja muretsesin nende loetelu. Telegrammis ongi need häärberid üles loetud ning meie sassis pasma teine ots peab asuma kusagil nende seas.«
Kell hakkas juba kuus saama, kui me leidsime end koos inspektor Baynesiga kenas Surrey külas Esheris.
Holmes ja mina olime ööbimiseks vajalikud asjad kaasa võtnud ning leidsime mugavad toad »Härja« võõrastemajas. Lõpuks asusime koos politseinikuga teele Vistaariamaja poole. Oli külm ja pime märtsiõhtu, lõikav tuul ja peenike vihm peksid meile näkku —

see oli täiesti sobiv ilm metsikule maastikule, millest meie tee läbi kulges, ning süngele lõppsihile, mis meid ees ootas.

2. San Pedro Tiiger

Paarimiiline külm ja nukker jalutuskäik tõi meid kõrge puust värava juurde, millest sisse minnes jõudsime süngele kastanialleele. Kaarjas varjuline sissesõidutee viis meid madala pimeda maja ette, mis paistis sinakas-halli taeva taustal süsimust. Ühest aknast uksest vasakul paistis nõrka valguskuma.

»Seal on politseikonstaabel,« ütles Baynes. »Ma koputan aknale.« Ta kõndis üle muruplatsi ja koputas vastu

klaasi. Nägin läbi uduse akna, kuidas üks mees kamina kõrvalt toolilt püsti kargas ja kuulsin toast valju karjatust. Hetk hiljem avas näost kaame ja hingeldav politseinik ukse, küünal värisevas käes värelemas.

»Mis lahti, Walters?« küsis Baynes järsult.

Mees pühkis taskurätiga laubalt higi ja laskis kuuldavale sügava kergendusohke.

»Küll on hea, et te tulite. Aeg on juba hiline ja mu närvid pole enam vist päris korras.«

»Teie närvid, Walters? Ma arvasin, et teil närve polegi.«

»Nojah, aga see maja on nii üksildane ja vaikne ning köögis oli midagi veidrat. Kui te aknale koputasite, siis mõtlesin, et see tuli tagasi.«

»Mis asi tuli tagasi?«

»Minu arusaamist mööda kurat. Ta oli akna taga.«

»Mis oli akna taga ja millal?«

»Umbes kaks tundi tagasi. Väljas hakkas just pimedaks minema. Ma istusin toolil ja lugesin. Ma ei tea, mispärast ma pilgu tõstsin, aga alumise aknaruudu taga oli üks nägu. Jumal hoidku, milline see nägu oli! See hakkab mind unes painama.«

»Oot-oot, Walters. See pole küll politseikonstaablile kohane jutt.«

»Ma tean, tean küll, aga see lõi mind verest välja ning salgamisel pole mingit mõtet. See nägu ei olnud must ega valge ega üldse mingit õiget värvi, see oli niisugune imelik savihall, millele oleks nagu olnud piima lisatud. Ja see oli suur — kaks korda suurem kui teie nägu. Ilme oli ka kole: suured jollis silmad ning valged hambad nagu näljasel elajal. Uskuge mind, ma ei suutnud ennast liigutada ega hingata, kuni see minema vilksas ja kadus. Jooksin välja ja vaatasin põõsastesse, aga tänu Jumalale, seal ei olnud kedagi.«

»Kui ma ei teaks, et te .olete tubli mees, Walters, tuleks see teile teenistuses kahjuks. Isegi kui tegemist oleks kuradi endaga, ei tohrfcs teenistuskohuseid täitev konstaabel kunagi Jumalat tänada, et ta kuradit kätte ei saanud. Ega see kõik lihtsalt närvipingest tekkinud ettekujutus ei olnud?«

»Vähemalt seda saab väga kergesti kindlaks teha,« ütles Holmes oma väikest taskulaternat põlema pannes. »Jah,« teatas ta pärast põgusat rohu uurimist, »ütleksin.

et kinganumber on kaksteist. Kui ta kere on samasuguses suurusjärgus nagu tema jalad, siis oli kindlasti tegemist hiiglasega.«

»Mis temast sai?«

»Paistab, et ta jooksis läbi põõsaste ja suundus maanteele.«

»Mnjah,« lausus inspektor tõsiselt ja mõtlikult, »üks-kõik, kes see ka oli, ja ükskõik, mida ta ka tahtis, praegu on ta läinud ning meil on tarvis pakilisemate asjadega tegelda. Ja nüüd, härra Holmes, näitan ma teile teie lahkel loal maja.«
Hoolikas läbiotsimine mitmesugustes magamistubades ja elutubades ei olnud andnud mingeid tulemusi. Ilmselt ei olnud üürnikud peaaegu midagi endaga kaasa toonud ning kogu mööbel, kõige pisemate üksikasjadeni, oli võetud üle koos majaga. Maha oli jäetud hulk Marx ja Co. firmamärgiga rõivaid High Holbornist. Telegraafi teel tehtud järelepärimistest oli juba teada, et Marx ei teadnud oma kliendist midagi peale selle, et ta maksis hästi. Isiklike asjade hulka kuulusid igasugune pudipadi, mõned piibud, mõni romaan, kaks neist hispaania keeles, vanamoeline revolver ja kitarr.
»See kõik ei tähenda midagi,« ütles Baynes, sammudes, küünal käes, toast tuppa. »Aga nüüd, härra Holmes, juhin ma teie tähelepanu köögile.«
Köök oli sünge kõrge ruum maja tagaküljes, ühes nurgas olid õled ning seal ilmselt magas kokk. Laual seisid eelmise päeva õhtusöögist jäänud pesemata nõud ja toi-dujäänused.
»Vaadake siia,« ütles Baynes. ».Mida te sellest arvate?«
Ta valgustas küünlaga kummalist asja, mis seisis puh-vetkapi peal nurgas. See oli nii kiprunud ja kokku kuivanud, et oli raske öelda, mis see kunagi võis olla. Võis üksnes näha, et ese oli must ja nahkjas ning sarnanes kääbusliku inimkoguga. Seda uurides tundus mulle kõigepealt, et tegemist on neegrilapse muumiaga, seejärel aga tundus see moondunud ja väga vana ahvina. Lõpuks ei olnudki ma kindel, kas see oli loom või inimene. Kuju keskkoha ümber oli kahekordne merikarpidest kee.
»Väga huvitav — tõepoolest väga huvitav!« ütles Holmes neid pahaendelisi säilmeid silmitsedes. »Kas on veel midagi ?«
Baynes viis meid vaikides valamu juurde ning sirutas
20
küünla selle kohale. Kogu valamu oli täis mingi suure valge linnu metsikult puruks rebitud tükke, mille küljes olid veel suled. Holmes osutas lokutile maharaiutud pea küljes.
»Valge kukk,« ütles ta. »Väga huvitav! See on tõesti ülimalt kummaline juhtum.«
Aga härra Baynes oli jätnud kõige pahaendelisema asja viimaseks. Valamu alt tõmbas ta välja verd täis plekk-ämbri. Siis võttis ta laualt liua söestunud kontidega.
»Keegi on tapetud ja midagi on põletatud. Kõik need kondid roobitsesime välja tuhast. Täna hommikul käis arst siin. Ta ütles, et need ei ole inimese luud.«
Holmes naeratas ja hõõrus käsi.
»Pean teile õnne soovima, inspektor, et teil on võimalus tegelda nii silmapaistva ja õpetliku juhtumiga. Kui ma võin öelda seda ilma teid solvamata, näivad teie võimed olevat suuremad kui võimalused neid kasutada.«
Inspektor Baynesi väikesed silmad lõid heameelest särama.
»Teil on õigus, härra Holmes. Meil ei ole provintsis kuigi palju teha. Sedasorti juhtum nagu praegune annab võimaluse ennast näidata ja ma loodan seda kasutada. Kelle kondid need teie meelest on?«
»Ütleksin, et lambatalle või kitsetalle kondid.«
»Ja mida te arvate valgest kukest?«
»Kummaline, härra Baynes, väga kummaline. Ütleksin, et peaaegu ainulaadne.«

»Jah, selles majas elasid ilmselt väga imelikud ja väga imelike kommetega inimesed. Üks neist on surnud. Kas tema kaaslased järgnesid talle ja tapsid ta? Kui nad seda tegid, peaksime nad tabama, sest kõigis sadamates on valve väljas. Aga ma ise arvan teisiti. Jah, ma ise arvan hoopis teisiti.«
»Teil on siis mingi teooria?«
»Jah, ning ma arendan seda ise, härra Holmes. See tuleb mulle ainult kasuks. Teie olete endale juba nime teinud, minul seisab see alles ees. Mulle meeldiks, kui ma"' saaksin pärast öelda, et lahendasin selle juhtumi ilma abita.«
Holmes naeris heasüdamlikult.
»Hüva, inspektor,« ütles ta. »Minge teie oma rada ja mina lähen oma. Minu uurimistulemused on täielikult teie käsutuses, kui te avaldate soovi nende kasutamiseks.
21
Olen nüüd ilmselt näinud siin majas kõike, mida ma näha tahan, ning saan oma aega mujal tõhusamalt kasutada. Au revoir ja edu teile!«
Võisin öelda mitme vaevumärgatava tunnuse põhjal, mida keegi teine peale minu ei oleks tähele pannud, et Holmes oli jälje leidnud. Kuigi ta oleks tundunud pealiskaudsele vaatlejale niisama passiivne nagu alati, oli tema särama löönud silmades ja reipamas käitumises ometi varjatud indu ja pinget, mis kinnitasid mulle, et mäng oli alanud. Nagu tal kombeks, ei lausunud ta sõnagi, ning nagu mul kombeks, ei esitanud ma ühtegi küsimust. Mulle piisas jälitamises osalemisest ja oma tagasihoidliku panuse andmisest kurjategija tabamisse, ilma et ma oleksin hakanud seda pingeliselt töötavat aju asjatu sekkumisega häirima. Omal ajal sain ma kõik teada.
Seega ma ootasin — kuid ootasin oma süvenevaks pettumuseks asjatult. Päev läks päeva järel, kuid mu sõber ei võtnud midagi ette. Ta veetis ühe hommiku linnas ning ma sain juhuslikult poetatud lausest teada, et ta oli käinud Briti Muuseumis. See lühike retk välja arvatud, veetis ta oma päevi, võttes ette pikki ja sageli üksildasi jalutuskäike ning lobisedes küla keelepeksjatega, kellega ta oli tutvust teinud.
»Olen kindel, Watson, et nädal maal on teile hindamatu väärtusega,« märkis ta. »On nii meeldiv näha jälle esimesi rohelisi võrseid hekkides ja sarapuu-urbi. Labida, plekk-karbi ja botaanika algkursuse raamatuga võib veeta väga kasulikke päevi.« Ta kolas ka ise selle varustusega ringi, kuid tuli õhtul tagasi üpris kehva taime-saagiga.
Mõnikord kohtasime oma käikudel inspektor Baynesi. Kui ta mu kaaslast tervitas, tõmbus tema paks punane nägu naerukurdudesse ning pisikesed silmad lõid läikima. Käsilolevast juhtumist rääkis ta vähe, kuid me mõistsime sellest vähesest, et ka tema ei ole asjade käiguga rahul. Pean siiski tunnistama, et olin teatud määral üllatunud, kui lõin umbes viis päeva pärast kuritegu hommikulehe lahti ja leidsin sealt suures trükis teate:
OXSHOTTI MÕISTATUS LAHENDUS LEITUD ARVATAVA MÕRTSUKA VAHISTAMINE
22
Holmes kargas nagu nõelatud püsti, kui ma pealkirjad valjusti ette lugesin.
»Pagan võtaks!« hüüdis ta. »Ega te ei taha ometi öelda, et Baynes on mõrtsuka kätte saanud?«
»Ilmselt on,« vastasin ma ja lugesin ette järgmise artikli.
Esheri kandis tekitas eile õhtul hilja suurt elevust teade, et Oxshotti mõrvaga seoses on toimunud vahistamine. Tuletaksime meelde, et härra Garcia Vistaa-riamajast leiti surnuna Oxshotti niidult, kusjuures tema kehal olid jõhkra vägivalla jäljed, ning et samal ööl

põgenesid tema teener ja kokk, mis näis näitavat nende osalust kuritöös. Tõestamata oletuse alusel võis surnud härrasmehe majas leiduda väärisasju, mille röövimine võiski olla kuriteo ajendiks. Inspektor Baynes, kes vastutab juurdluse eest, on teinud kõik-võimalikke pingutusi, et põgenike asukohta kindlaks määrata, ning tal on põhjust arvata, et nad ei ole läinud kaugele, vaid redutavad mingis juba varem j vaadatud peidupaigas. Algusest peale oli aga kindel, et nad lõpuks leitakse, sest nende poesellide tunnistust mööda, kes kokka aknast silmanud olid, oli see äärmiselt silmatorkava välimusega mees — suur ja kole mulatt, kelle kollakas nägu oli selgelt negroid-sete tunnustega. Seda meest oli pärast kuritöö toimumist nähtud, sest teda märkas ja ajas taga konstaabel Walters sama päeva õhtul, mil kokal jätkus jultumust Vistaariamajja tagasi pöörduda. Inspektor Baynes, kes arvas, et sel külaskäigul oli oma eesmärk ning et seda võidi seetõttu korrata, lahkus majast, kuid seadis põõsastesse üles varitsuse. Kokk läks lõksu ning püüti eile õhtul kinni, kusjuures võitluse käigus hammustas metslane konstaabel Downingit valusasti. Meie andmete kohaselt nõuab politsei vangi uurimis-vanglasse saatmist, kui ta kohtuniku ette astub, ning loodetakse, et sellest vahistamisest hakkab uurimises nii mõndagi hargnema.

»Me peame tõesti otsekohe Baynesiga kokku saama,« hüüatas Holmes kaabut haarates. »Me saame ta veel enne kätte, kui ta minema hakkab.« Tõttasime mööda külatänavat ja leidsime tõepoolest, et inspektor hakkas just kodunt lahkuma.

23

»Te ilmselt olete juba ajalehte näinud, härra Holmes?« küsis ta lehte meile sirutades.

»Jah, Baynes, ma olen seda näinud. Palun ärge pidage seda minupoolseks sekkumiseks, kui ma teid sõbralikult hoiatan.«

»Hoiatate, härra Holmes?«

»Ma olen seda juhtumit üsna hoolikalt uurinud ning ma pole sugugi veendunud, et te õiges suunas liigute. Parem oleks, kui te endas päris kindel oleksite, enne kui te kaugemale lähete.«

»See on teist väga lahke, härra Holmes.«

^Kinnitan teile, et räägin seda teie enda huvides.«

Mulle näis, et härra Baynesi üks tilluke silm oleks nagu hetkeks pilklikult tõmmelnud.

»Me leppisime kokku, härra Holmes, et tegutseme kumbki omaette. Just seda ma teengi.«

»Noh, olgu pealegi,« vastas Holmes. »Ärge ainult pärast mind süüdistage.«

»Ei süüdista, ma usun, et te soovite mulle head. Aga meil kõigil on oma süsteem, härra Holmes. Teil on oma süsteem ja võib-olla on minul oma.«

»Ei maksa sellest enam rääkida.«

»Olen alati valmis teiega uuemat informatsiooni jagama. See mees on tõeline metslane, tugev nagu veo-hobune ja metsik nagu kurat. Ta näris Downingil peaaegu pöidla otsast, enne kui temast jagu saadi. Ta ei oska peaaegu sõnagi inglise keelt ning me ei kuule temalt midagi peale uratuste.«

»Ja teie meelest on teil tõendeid, et ta mõrvas oma endise peremehe?«

»Seda ei ole ma öelnud, härra Holmes; seda ei ole ma öelnud. Igaühel on oma võtted. Teie proovige oma võtteid ja mina proovin omasid. Niisugune oli kokkulepe.«

Holmes kehitas õlgu ning me läksime minema. »Ma ei saa sellest mehest aru. Näib, et ta läheb vastu läbikukkumisele. Aga nagu ta ütles, tuleb igaühel katsetada oma võtteid ja vaadata, mis juhtub. Aga inspektor Baynesis on midagi, millest ma päriselt aru ei saa.«

»Istuge nüüd siia toolile, Watson,« ütles Sherlock Holmes, kui me olime jõudnud uuesti oma numbrisse »Härja« võõrastemajas. »Ma tahan teid asjade seisuga kurssi viia, sest mul võib täna õhtul teie abi tarvis
24
minna. Lubage mul näidata teile selle juhtumi arengut sinnamaani, kuhu ma olen suutnud seda jälgida. Kuigi lugu on olnud põhijoontes lihtne, on kurjategija vahistamisega seoses tekkinud üllatavaid raskusi. Selles osas on veel mitu lünka, mis meil tuleb täita.
Pöördugem tagasi kirja juurde, mis toodi Garciale tema surma õhtul. Võime kohe kõrvale jätta Baynesi idee, et Garcia teenrid olid asjasse segatud. Selle tõestuseks on fakt, et Garcia ise oli Seoti' Ecclesi sealviibimise korraldanud ning seda võis ta teha ainult endale alibi kindlustamiseks. Seega oli Garcial endal ilmselt sel ööl plaanis midagi valgustkartvat ning selle käigus ta elu kaotaski. Kasutan väljendit »valgustkartvat«, sest ainult säärasesse ettevõtmisse segatud inimene soovib endale alibit kindlustada. Kes temalt siis kõige tõenäolisemalt elu võttis? Kindlasti inimene, kelle vastu tema valgustkartev ettevõtmine oli suunatud. Mulle näib, et siiamaani on meil kindel pind jalge all.
Nüüd võirrre mõista ka põhjust, miks Garcia maja-.kondsed kadusid. Nad olid kõik kaasosalised ühes ja samas veel selgitamata kuriteos. Kui see oleks korda läinud ja Garcia oleks tagasi tulnud, oleksid inglase tun-.nistused võimalikud kahtlused hajutanud ning kõik oleks korras olnud. Aga ettevõtmine oli ohtlik, ning kui •Garcia ei pöördunud teatud ajaks tagasi, võis see tähen-fidada, et tema enda elu oli ohvriks toodud. Seega oli kokku lepitud, et säärasel juhul siirduvad tema kaks alluvat kuhugi eelnevalt valmis vaadatud paika, kus nad juurdlusest pääsevad ning saavad hiljem katset korrata. See teooria seletaks fakte täielikult, eks ole?«
Kogu seletamatu sasipundar näis minu silme ees lahti hargnevat. Imestasin taas, nagu alati, kuidas ma seda küll enne ei taibanud.
»Aga miks pidi üks teener tagasi tulema?«
»Võib kujutleda, et kiiruga põgenedes jättis ta maha midagi väärtuslikku, midagi, millest ta ilma ei tahtnud jääda. See seletaks tema põikpäisust, eks ole?« »Hüva, mis on järgmine pidepunkt?« »Järgmine pidepunkt on kiri, mille Garcia sai õhtusöögi ajal. See näitab, et tal oli sihtkohas kaasosaline. Kus aga oli tema sihtkoht? Ma näitasin teile juba, et see sai olla ainult mõnes suures majas ning et suuri I maju on vähe. Esimesed siin külas veedetud päevad
25
pühendasin ma jalutuskäikudele ning tutvusin botaaniliste uuringute vaheaegadel kõigi häärberite elanike eluga. Minu tähelepanu paelus üks ja ainult üks maja. See on vana kuulus James I aegne mõisamaja, mille nimi on High Gable ning mis asub ühe miili kaugusel teisel pool Oxshotti ja vähem kui miil tragöödia toimumise paigast. Teised häärberid kuulusid proosalistele jä auväärsetele inimestele, kelle elust romantilised sünd-mused kauge kaarega mööda käivad. Aga härra Henderson High Gable'ist oli kõigi märkide järgi kummaline mees, kellele võisid osaks langeda kummalised seiklused. Koondasin seega tähelepanu temale ja tema majapidamisele.
Erakordne seltskond, Watson — ja peremees ise veel kõige erakordsem. Mul õnnestus temaga mingil ettekäändel kohtuda, kuid mulle näis, et tema tumedates, aukus ja süngetes silmades peitus täielik teadmine,: mis asja ma tegelikult ajasin. Ta on viiekümneaastane, tugev ja tegus mees, kellel on terashallid juuksed, paksud mustad puhmaskulmud, kerge

samm ja võimukas käitumis-maneer — äge ja käskima harjunud mees, kelle parkunud näo varjus võib aimata tulist temperamenti. Ta on kas välismaalane või on ta kaua troopikas elanud, sest ta on kollane ja kuivetanud, kuid sitke nagu piitsanöör. Tema sõber ja sekretär härra Lucas on kahtlemata võõramaalane — šokolaadpruun, kaval, libedalt viisakas ning mürgiselt maheda jutuga. Näete, Watson, me oleme avastanud juba kaks välismaalaste elamist —, üks Vistaariamajas ja teine High Gable'is —, nii et meie lüngad hakkavad täituma.
Need kaks meest, lähedased sõbrad ja usäldusalused, moodustavad majapidamise keskme, kuid majas on veel üks inimene, kes võib meie huvidest lähtudes isegi tähtsam olla. Hendersonil on kaks last, üheteistkümne-ja kolmeteistkümneaastane tüdruk. Nende koduõpetaja on keegi preili Burnet, umbes neljakümneaastane inglanna. Lisaks temale on majas veel üks truu teener. See väike inimrühm moodustab tõelise perekonna, sest nad reisivad koos ringi ning Henderson on suur rännumees, ta on pidevalt sõidus. Ta pöördus alles mõne nädala eest pärast aastast eemalviibimist High Gable'isse tagasi. Võin veel lisada, et ta on määratult rikas ning võib kerge vaevaga rahuldada kõiki oma tujusid. Muidu

on tema maja täis ülemteenreid, lakeisid, toatüdrukuid ning muud ületoidetud ja alakoormatud personali nagu suures inglise maamajas tavaline,
Seda kõike sain ma teada osalt küla kuulujuttudest ja osalt oma vaatlustest. Pole olemas paremat informatsiooniallikat kui lahtilastud ja solvunud teener, ning mul läks õnneks korda üks säärane leida. Ma ütlen õnneks, kuid ta ei oleks mu teele sattunud, kui ma silmi lahti ei õieks hoidnud. Nagu märkis Baynes, on meil kõigil oma süsteem. Minu süsteem võimaldas mul leida John War-neri, High Gable'i endise aedniku, kelle tema kõrk peremees vihahoos lahti laskis. Temal omakorda oli sõpru majateenijate seas, keda ühendab hirm peremehe ees ja viha tema vastu. Seega olin ma saanud selle häärberi saladuste võtme.
Kummalised '"inimesed, Watson! Ma ei püüagi vä":a, nagu saaksin'ma juba praegu kõigest aru, aga kummalised on need inimesed igal juhul. Majal on kaks tiiba ning teenrid elavad ühes tiivas, perekond teises. Ainus side kahe majatiiva vahel on Hendersoni kammerteener, kes serveerib perekonnale söömaajad. Kogu toit viiakse ühe teatud ukse juurde, mille kaudu majatiivad on ühenduses. Koduõpetaja ja lapsed ei käi peaaegu üldse väljas, nad jalutavad ainult aias. Henderson ei käi mingil juhul kusagil üksi. Tema tumedanahaline sekretär on nagu tema vari. Teenrite seas levib kuulujutt, et nende peremees kardab midagi koledasti. Warner ütleb: »Müüs hinge raha eest kuradile ja kardab nüüd, et see võlga sisse nõudma tuleb.« Kellelgi pole aimugi, kust peed inimesed tulid või kes nad on. Nad on väga äkilised. Henderson on kahte teenrit koerapiitsaga löönud ning ainult raske kukkur ja suur valuraha on teda kohtust päästnud.
Niisiis, Watson, vaadelgem olukorda selle uue,informatsiooni valguses. Võime eeldada, et kiri tuli sealt veidrast majast ning selles kutsuti Garciat tegema midagi, Inis oli juba varem kavandatud. Kes kirjutas kirja? Keegi majas, keegi naine. Kes veel peale koduõpetaja preili Burneti? Kogu meie arutluskäik näib temale osutavat. Võime selle, igal juhul hüpoteesiks võtta ning vaadata, mida see endaga kaasa toob. Võin lisada, et preili Burneti vanus ja iseloom välistavad esimese võimaluse, mida ma kaalusin — nimelt et tegemist võis olla armulooga.

Kui preili Burnet kirjutas selle kirja, oli ta ilmselt Garcia sõber ja kaasosaline. Millist tegutsemist võis siis talt oodata, kui ta Garcia surmast kuulis? Kui neid ühendas mingi nurjatu ettevõtmine, võis naise suu jääda suletuks. Südamepõhjas aga hõõgub tal ilmselt viha ja kibedus nende vastu, kes olid Garcia tapnud, ning ta aitaks arvatavasti võimaluste piires neile kätte maksta. Kas meil oleks siis mõeldav temaga kokku saada ja katsuda teda ära kasutada? See oli minu esimene mõte. Aga nüüd jõuame pahaendelise faktini. Mõrvaööst saadik pole ühegi inimese silm preili Bürnetit näinud. Sellest õhtust saadik on ta täielikult haihtunud. Kas ta on elus? Võib-olla jättis ta eluga hüvasti samal ööl, mil sa; surma sõber, keda ta oli kutsunud? Või on ta lihtsalt vang? Selle küsimuse lahendamine seisab meil veel ees

Küllap te mõistate olukorra raskust, Watson. Meil ei ole midagi, mille alusel vangistuskäsku nõuda. Kohtuni 'kule esitatuna võib kogu meie teooria fantastilisena näida. Naise kadumine ei tähenda midagi, sest selles iseäralikus majapidamises võib iga inimene nädal aega nähtamatu olla. Ja ometi võib tema elu praegusel hetkel hädaohus olla. Ma saan üksnes maja silmas pidada ja jätta oma käsilase, Warneri, värava juurde valvama Me ei saa lasta säärasel olukorral kauem kesta. Kui seaduse järgi midagi teha ei saa, peame ise riskima.«

»Mida teie ette panete?«

»Ma tean, milline on koduõpetajanna tuba. Sinna pääseb kõrvalhoone katuselt. Minu ettepanek on, et teie ja mina läheksime täna öösel sinna ja katsuksime saladuse tuumani jõuda.«

Pean tunnistama, et see ei olnud eriti ahvatlev väljavaade. Vana maja, mis võis olla seotud mõrvaga, erakordsed ja hirmuäratavad elanikud, tundmatud ohud majale lähenemisel ning fakt, et me sattusime seadusega vastuollu — kõik need asjaolud vähendasid mu innukust. Aga Holmesi kainetes mõttekäikudes oli midagi, mis ei lasknud kõrvale hoida ühestki tema poolt välja pakutud seiklusest. Oli selge, et nõnda, ja ainult nõnda, sai leida lahenduse. Surusin tal vaikides kätt ja liisk oli langenud.

Aga meie uurimistööle polnud saatusest määratud säärase seiklusega lõppeda. Kell oli umbes viis ning märtsikuised

28

õhtuvarjud hakkasid pikenema, kui meie tuppa tormas erutatud maamees.

»Nad on läinud, härra Holmes. Viimase rongiga. Proua pääses tulema ja ootab all tõllas.«

»Suurepärane, Warner!« hüüatas Holmes püsti karates. »Watson, lüngad täituvad kiiresti.«

Tõllas oli närvipingest peaaegu kokku varisenud naine. Tema teravate joontega ja kurnatud näol võis näha mingi hiljutise tragöödia jälgi. Pea oli loiult rinnale vajunud, aga kui ta selle tõstis ja tuhmide silmade pilgu meie poole pööras, nägin ma, et tema pupillid kujutasid endast tumedaid täpikesi keset laienenud halle silmaterasid. Ta oli oopiumiga uimastatud.

»Ma passisin värava juures, nagu te soovitasite, härra Holmes,« ütles meie käsilane, vallandatud aednik. »Kui tõld välja sõitis, jälitasin seda jaamani. See naine oleks nagu unes kõndinud, aga kui teda püüti rongi lükata, ärkas ta üles ja rabeles vastu. Nad tõukasid ta vagunisse. Ta rabeles uuesti välja. Läksin talle appi, panin ta tõlda ja siin me nüüd olemegi. Ma ei unusta seda nägu vaguniaknal, kui ma naise ära viisin. Kui see mees oma tahtmist saaks, oleksid mul elupäevad loetud — see oli tõeline mustade silmadega kollane ja tige kurat.«

Viisime naise üles tuppa, panime ta diivanile pikali ning paar tassi kanget kohvi vabastasid peagi tema aju narkootikumihämust. Holmes oli kutsunud kohale Baynesi ja selgitanud talle kiiresti olukorda.
»Tohoh, te olete muretsenud just need tõendid, mida ma vajasin,« ütles inspektor südamlikult ja surus mu sõbral kätt. »Ma olin algusest peale samadel jälgedel mis teiegi.«
»Kuidas! Kas teie siis pidasite ka Hendersoni silmas?«
»Kui teie roomasite High Gable'i juures põõsastes, olin mina istandikus puu otsas ja nägin teid seal all. Küsimus oli ainult selles, kes esimesena tõendid muretseb.«
»Aga miks te siis mulati vahistasite?«
Baynes kihistas naerda.
»Olin kindel, et Henderson, nagu ta ise ennast nimetab, tundis, et teda kahtlustatakse, ning ei võtnud midagi ette nii kaua, kuni ta arvas ennast hädaohus olevat, vahistasin vale mehe, et ta arvaks, et me teda enam Silmas ei pea. Ma teadsin, et tõenäoliselt laseks ta siis

jalga ning annaks meile võimaluse preili Burnet kätte saada.«
Holmes asetas inspektorile käe õlale.
»Te jõuate veel kaugele. Teil on vaistu ja intuitsiooni,« ütles ta.
Baynes lõi heameelest õhetama.
»Ma lasksin erariides politseinikul terve nädala jaamas oodata. Ta pidi hoidma selle maja elanikel siima
peal, kuhu need ka ei läheks. Küllap ta sattus aga kimbatusse, kui preili Burnet minema jooksis. Teie mees
võttis ta aga tõlda ning kõik lõppes hästi. Ilma tema tunnistusteta ei saa me Hendersoni vahistada, see on
selge, nii et mida kiiremini me tema jutustust kuuleme, seda parem.«
»Ta toibub iga minutiga rohkem,« ütles .Holmes koduõpetajale pilku heites. »Aga öelge mulle, Baynes, kes see Henderson siis on?«
»Henderson,« vastas inspektor, »on don Murillo, keda kunagi kutsuti San Pedro Tiigriks.«
San Pedro Tiiger! Hetke jooksul meenus mulle kogu selle mehega seotud lugu. Ta oli saanud kuulsaks kui kõige liiderlikum ja verejanulisem türann, kes on kunagi mingit maad tsivilisatsiooni ettekäändel valitsenud Tugeva, kartmatu ja energilise mehena oli tal piisaval: omadusi, mis lasksid tal kümme või kaksteist aastat onu vastikuid pahesid hirmunud rahvale peale suruda. Tema nimi äratas õudu terves Kesk-Ameerikas. Tema valitsemisaja lõpul toimus ülestõus. Ta ei olnud aga ainult julm, vaid ka kaval ning esimese hädaohu aimuse korral laskis ta oma aarded kanda salaja laevale, mille meeskonna moodustasid talle ustavad mehed. Järgmisel päeval vallutasid ülestõusnud tormijooksuga tühja lossi. Diktaator, tema kaks last, sekretär ja varandus olid kõik pakku pääsenud. Sellest hetkest saadik oli ta terve maailma jaoks kadunud ning tema isik oli tihti Euroopa ajakirjanduses arutluste teemaks olnud.
»Jah, don Murillo, San Pedro Tiiger,« ütles Baynes. »Kui te järele vaatate, härra Holmes, siis leiate, et San Pedro värvid on roheline ja valge, needsamad, mida mainiti kirjas. Ta nimetas ennast Hendersoniks, aga ma ajasin tema jälgi läbi Pariisi, Rooma ja Madridi Barcelonasse, kus tema laev 1886. aastal randus. Teda on

kogu aeg otsitud, et talle kätte maksta, aga alles nüüd on hakatud talle jälile jõudma.«

»Ta avastati aasta tagasi,« ütles preili Burnet, kes oli istuli tõusnud ja jälgis nüüd pingsalt vestlust. »Kord juba katsuti teda tappa, aga mingi deemon kaitses teda. Nüüd on jällegi langenud üllas rüütellik Garcia, see koletis aga on elus ja terve. Aga tuleb järgmine tasuja ning seejärel järgmine, kuni õiglus ühel päeval võidule pääseb —. see on niisama kindel nagu homne päikesetõus.« Preili Burneti kõhnad käed olid rusikasse surutud ning tema kurnatud nägu oli kirglikust vihkamisest kaame.

»Aga kuidas olete teie asjasse segatud, preili Burnet?« küsis Holmes. »Kuidas võib inglise daam olla osaline säärases mõrtsukatöös?«

»Ma olen selles osaline, sest mingil muul kombel siin maailmas õiglust võidule viia ei saa. Mis lähevad Inglise võimudele korda aastate eest San Pedros voolanud vereojad või laevatäis aardeid, mis see mees on varastanud? Teie meelest on need kuriteod nagu teisel planeedil toime pandud. Aga meie teame. Meie oleme tõe kurbuses ja kannatustes teada saanud. Meile on Juan Murillo hullem kui ükskõik milline põrgusünnitis ning me ei saa seni rahu, kuni tema ohvrid veel nuttes kättemaksu nõuavad.«

»Kahtlemata oli ta just see, kelleks te teda nimetate,« ütles Holmes. »Olen kuulnud, et ta oli jõle. Aga kuidas see teid puudutab ?«

»Ma räägin teile kõik. Selle lurjuse poliitika oli mõrvata ühel või teisel ettekäändel kõik, kellest võis aja jooksul ohtlikku võistlejat karta. Minu mees — jah, minu mees oli Victor Durando — oli San Pedro minister Londonis.: Me kohtusime ja abiellusime seal. Temast üllamat meest pole kunagi elanud. Õnnetuseks kuulis Murillo tema hiilgavatest võimetest, kutsus ta mingil ettekäändel tagasi ja käskis ta maha lasta. Mu mees aimas oma,saatust ette ning keeldus mind kaasa võtmast. Tema valdused konfiskeeriti ning mulle jäi vaid närune elatusraha ja murtud süda.

Siis saabus hirmuvalitseja langus. Ta pääses, nagu te äsja kirjeldasite. Aga need paljud inimesed, kelle elu ta oli purustanud, kelle lähedased ja kallid olid tema käsul piina kannatanud ja surnud, ei jätnud asja nii-

sama. Nad lõid ühingu, mis ei pidanud minema laiali enne, kui selle ülesanne on täidetud. Kui me olime avastanud, et Henderson on kukutatud despoot, pidin mina tema majja asuma ning hoidma teisi tema käikudega kursis. See õnnestus mul, kui ma hakkasin tema perekonnas tööle koduõpetajana. Tal ei olnud aimugi, et naine, kes igal söömaajal tema vastas istub, on seesama naine, kelle abikaasa ta tund aega pärast otsuse langetamist teise ilma oli saatnud. Ma naeratasin talle, täitsin oma kohust lapsi õpetades ja ootasin parajat hetke Pariisis tehti katset teda tappa, kuid see nurjus. Me kiirustasime haake tehes mööda Euroopat, et jälitajatest vabaneda, ning pöördusime lõpuks tagasi siia majja, mille ta oli üürinud esimest korda Inglismaale tulles.

Aga ka siin ootasid juba õigluse teenrid. Teades, et türann siia tagasi pöördub, ootas Inglismaal San Pedro endise kõrgeima aukandja poeg Garcia koos kahe ustava madalamast soost kaaslasega — kõiki kolme innustasid needsamad kättemaksu ihkamise põhjused. Päeva ajal ei saanud Garcia õieti midagi teha, sest Murillo võttis tarvitusele kõikvõimalikud ettevaatusabinõud ega väljunud kunagi majast ilma oma saatja Lucaseta või Lõpezeta, millise nime all tunti teda Murillo võimuloleku ajal. Öösel aga magas ta üksi ning tasuja võis ta leida. Eelnevalt kokku lepitud õhtul saatsin ma oma sõbrale lõplikud juhtnöörid, sest Murillo oli pidevalt valvel ning vahetas kogu aeg magamistuba.

Pidin hoolitsema selle eest, et uksed oleksid lahti ning sissesõidutee poole olevas aknas oleks kas roheline või valge tuli vastavalt sellele, kas kõik on korras või tuleks üritus edasi lükata.
Meil vedas aga kõik viltu. Mingil kombel olin ma sekretär Lõpez kahtlust äratanud. Ta hiilis mu selja taha ning kargas mulle kallale just siis, kui olin kirja lõpetanud. Tema ja ta isand vedasid mind minu tuppa ning mõistsid minu kui reeturi üle kohut. Nad oleksid mind sealsamas noaga surnuks pistnud, kui nad oleksid näinud mingit võimalust oma tegu varjata. Pärast pikka vaidlemist jõudsid -nad lõpuks järeldusele, et minu mõrvamine oleks olnud liiga ohtlik. Garciast aga otsustasid nad igaveseks lahti saada. Nad olid mulle tropi suhu pannud ning Murillo väänas mu kätt, kuni ma andsin talle aadressi. Ma vannun, et kui ma oleksin

mõistnud, mida see Garciale pidi tähendama, oleks ta võinud mul käe kasvõi otsast väänata. Lõpez kirjutas minu kirjale aadressi, pitseeris selle mansetinööbiga ning saatis teener Josega ära. Ma ei tea, kuidas nad Garcia mõrvasid, tean üksnes, et Murillo andis talle surmahoobi, sest Lõpez jäi mind valvama. Küllap varitses Murillo astelherne puhmastes, mille vahel rada lookleb, ning lõi Garcia jalust, kui see möödus. Alguses kavatsesid nad lasta Garcial majja tulla ja tappa ta kui murd-varga, kuid leidsid siis, et juurdluse käigus tuleks otsekohe ilmsiks ka see, kes nad ise on, ning nad saaksid edasiste rünnakute märklauaks. Garcia surmaga võib nende jälitamine lõppeda, sest säärane surm võib teised ära hirmutada.
Nüüd oleks neil kõik korras olnud, kui mina ei oleks nende teost teadlik olnud. Kahtlemata rippus minu elu nii mõnigi kord juuksekarva otsas. Mind hoiti toas kinni, hirmutati kohutavate ähvardustega, piinati julmalt, et mind allaheitlikuks teha — näete seda torkehaava õlal ning muljumisjälgi mõlemal käsivarrel —, ning ükskord, kui ma püüdsin aknast appi hüüda, topiti mulle tropp suhu. See julm vangistus kestis viis päeva, mille kestel ma sain vaevalt nii palju süüa, et mul hing sees seisis. Täna pärastlõunal toodi mulle korralik lõunasöök, aga hetk pärast selle söömist mõistsin ma, et mulle oli mingit uimastit sisse antud. Mäletan nagu läbi une, et mind pooleldi juhiti, pooleldi kanti tõlda, samasuguses seisukorras tõsteti mind rongi. Alles siis, kui rongirattad juba peaaegu liikuma hakkasid, mõistsin ma äkitselt, et mu vabadus oli minu enda kätes. Hüppasin vagunist välja, nad püüdsid mind tagasi tirida, ning kui mind poleks aidanud see tubli mees, kes mind tõlda viis, ei oleks mul kindlasti minema saada õnnestunud. Nüüd, tänu Jumalale, olen ma igaveseks nende käest pääsenud.«
Olime kõik pingsalt seda erakordset jutustust kuulanud. Holmes katkestas vaikuse.
»Meie raskused ei ole vee! möödas,« ütles ta pead raputades. «Politseitöö lõpeb, kuid kohtuasi algab.«
»Täpselt nii,« ütlesin mina. »Osav advokaat võib esitada seda mõrva enesekaitsena. Nende minevikus võib olla sadu kuritegusid, kuid süüdi saab neid mõista ainult selle ühe eest.«
»Kuulge nüüd,« lausus Baynes reipalt, »mul on küll

kohtuvõimust parem arvamus. Enesekaitse on üks asi. Meelitada inimene külmavereliselt kohale, et ta seejärel mõrvata, on aga midagi muud, olgu temalt karta mis tahes ohtu. Ei, ei, küllap me kõik näeme veel High Gable'i elanikke järgmisel Guildfordi kohtuistungil.«

On aga üldiselt teada, et enne kalus veel pisut aega, kui San Pedro Tiiger teenitud palga sai. Kavalad ja uljad, nagu tema ja ta kaaslane olid, raputasid nad jälitaja maha, sisenedes Edmonton Streeti võõrastemajja ning siirdudes sealt tagavärava kaudu Curzon Square'ile. Sellest päevast saadik neid enam Inglismaal ei nähtud. Umbes pool aastat hiljem mõrvati Montalva markii ning tema sekretär Rulli, mõlemad nende toas Hotel Escorialis Madridis. Kuritegu seostati nihilistidega ning mõrvareid ei leitudki Inspektor Baynes käis meil Baker Streetil külas, kaasas trükitud tekst, milles kirjeldati sekretäri tõmmut nägu ning tema peremehe võimukaid näojooni, lummavaid musti silmi ja puhmaskulme. Meil ei saanud jääda mingit kahtlust, et õiglus oli küll hilinenult, kuid lõpuks ometi võidule pääsenud.

»Väga segane juhtum, kulla Watson,« ütles Holmes õhtust piibutäit suitsetades. »Teil ei ole võimalik esitada seda säärasel kokkusurutud kombel, mis on teie südamele armas. See juhtum hõlmab kahte mandrit, puudutab kahte saladuslikku inimgruppi ning selle teeb veelgi keerulisemaks meie kõrgelt austatud sõbra Scott Ecclesi kohalolek, kelle asjasse segamine näitab, et kadunud Garcial oli kaalutlev mõistus ja hästi arenenud enese-alalhoiuinstinkt. Juhtum on märkimisväärne üksnes selle poolest, et meie koos oma tubli kaastöölise inspektoriga jäime selles igasuguste võimaluste tihnikus põhifaktide juurde ning leidsime nõnda tee käänulisel ja lookleval rajal. Kas teile jäi selles loos veel midagi selgusetuks?«

»Mulatist koka tagasituleku põhjus.«

»Ma usun, et seletus peitub köögist leitud kummalises olendis. Kokk oli primitiivne metslane San Pedro kolkast ning see oli tema fetiš. Kui tema kaaslane ja tema olid põgenenud mingisse valmis vaadatud pelgupaika — kus neid kahtlemata juba ootas kaasosaline —, oli kaaslane veennud teda jätma nii kompromiteeriva eseme maha. Aga mulatt ei suutnud sellest lahkuda ning igatsus ajas ta järgmisel päeval tagasi, mil ta nägi läbi akna

vaadates, et ese on politseinik Waltersi valve all Ta ootas veel kolm päeva ning siis sundis tema vagadus või ebausk teda uuele katsele. Inspektor Baynes. kes oli minu juuresolekul talle omase nutikusega juhtunu tähtsust pisendanud, oli tegelikult mõistnud, kui oluline see oli, ning seadnud üles lõksu, millesse mulatt sattuski. Kas on veel midagi, Watson?«

»Tükkideks rebitud lind, ämbritäis verd, söestunud kondid — kõik need saladuslikud asjad köögis.«

Holmes naeratas ja otsis oma märkmikust välja ülestähenduse.

»Ma veetsin hommiku Briti Muuseumis, lugedes materjali kõige selle ja veel teistegi küsimuste kohta Siin on sitaat Eckermanni raamatust »Voodoo ja neegrite religioonid«:

»Tõeline voodoo kummardaja ei võta ühtegi tähtsat asja ette ilma teatud ohverdusteta, mis on mõeldud tema rüvedate jumalate leebemaks muutmiseks. Äärmuslikul juhul on tegemist inimeste ohverdamisega, millele järgneb kannibalism Tavalisemad ohvrid on valge kukk, kes rebitakse elusalt tükkideks, või must sokk, kellel lõigatakse kõri läbi ja kes seejärel põletatakse.

Nagu te näete, oli meie metslasest sõber oma rituaalsetes toimingutes väga täpne. See on groteskne lugu, Watson,« lisas Holmes aeglaselt märkmikku sulgedes, »kuid nagu mul on olnud juba juhust märkida, lahutab groteskset jubedast üksainus samm.«

II. PAPPKARBI MÕISTATUS

Valides mõne tüüpilise juhtumi illustreerima minu sõbra Sherlock Holmesi tähelepanuväärseid vaimseid võimeid, olen ma püüdnud leida võimaluse piires neid lugusid, mis ei olnud kuigi sensatsioonilised, kuid andsid talle ohtralt võimalusi tema ande kasutamiseks. Kahjuks ei ole aga võimalik kuritegusid täielikult sensatsioonist lahutada ning kroonikakirjutaja seisab vastamisi dilemmaga: tal tuleb kas tema jutustusele olulised üksikasjad ohvriks tuua ning jätta nõnda probleemist vale mulje, või peab ta kasutama materjali, mis on sattunud tema kätte juhuse tahtel, mitte aga valiku tulemusel. Selle lühikese eessõna järel panen ma kirja oma märkmed juhtumi kohta, mis kujutas endast kummalist ning eriti jubedat sündmusteahelat.

Oli hõõguvkuum augustipäev. Baker Street oli otsekui ahi ning ergav päikesepaiste teisel pool tänavat asuva maja kollastel tellistel oli silmale valus vaadata. Oli raske uskuda, et tegemist oli nendesamade seintega, mis kõrgusid nii süngelt talviste udude ajal. Meil olid akna-katted poolenisti ette tõmmatud ning Holmes lebas diivanil, lugedes üha uuesti kirja, mille ta oli hommikuse postiga saanud. Mind ennast oli sõjaväeteenistus Indias õpetanud kuumust paremini taluma kui külma ning 90 F ei kujutanua endast mingit katsumust. Aga hommikuleht oli igav. Parlament oli töö lõpetanud. Kõik olid linnast välja sõitnud ning ma igatsesin New Foresti metsalagen-dikke jä Southsea mereranda. Peaaegu ammendatud pangaarve oli sundinud mind puhkust edasi lükkama, aga mu kaaslasele ei pakkunud vähimatki huvi ei maa-lesõit ega mererand. Talle meeldis viibida viie miljoni inimese keskel ning saada oma kanalite kaudu otsekohe teada igast lahendamata kuritegu puudutavast kuulujutust või kahtlusest. Loodusearmastus ei kuulunud tema

paljude annete hulka ning vaheldus saabus tema ellu üksnes siis, kui ta viis mõtted linnakurjategijalt samasuguse kurjategija jälitamisele maal.

Nähes, et Holmes oli minuga vestlemiseks liialt lugemisse süvenenud, viskasin ma tühja ajalehe käest, nõjatusin vastu tooli seljatuge ning vajusin morni mõtiskelusse. Äkitselt katkestas mu mõtteid kaaslase hääl.

»Teil on õigus, Watson,« ütles ta. »See on tõesti naeruväärne moodus vaidlust lõpetada.«

»Ülimalt naeruväärne!« hüüatasin ma, ning mõistes äkitselt, kuidas ta oli mu kõige varjatumat mõtet korranud, ajasin ma ennast toolil sirgu ja vahtisin teda hämmastusest juhmina.

»Mis see siis nüüd on, Holmes,« hüüdsin ma. »See ületab kõik minu kujutlused.«

Holmes naeris mu jahmatust nähes südamest.

»Kas te mäletate,« ütles ta, »kui ma lugesin teile mõne aja eest ette ühe lõigu Poe jutust, milles üks mees jälgis loogiliselt arutledes kaaslase väljaütlemata mõtteid, kaldusite te pidama seda üksnes autori tour de forceiks? Kui ma märkisin, et mul on kombeks pidevalt sedasama teha, väljendasite teie uskumatust.«

»Oh ei!«

»Võib-olla mitte sõnades, kulla Watson, kuid kulmudega kindlasti. Kui ma nägin nüüd, et te viskasite lehe käest ja jäite mõttesse, rõõmustasin ma võimaluse üle teie mõttelõnga jälgida ning lõpuks seda katkestada, et teile tõestada, et ma pidasin teie mõtetega sammu.«

See seletus aga ei rahuldanud mind kaugeltki. «Näites, mille te mulle ette lugesite,« ütlesin ma, »tegi arutleja oma järeldused selle inimese tegude põhjal, keda ta jälgis. Kui ma õigesti mäletan, komistas ta kivihunniku otsa, vaatas tähti ja nii edasi. Mina aga olen rahulikult toolil istunud ning mis pidepunkte olen ma saanud teile anda.«

»Te teete endale ülekohut. Nägu on antud inimesele tunnete väljendamiseks ja teie nägu on seda ka truult teinud.«

»Kas te tahate öelda,'et te jälgisite minu mõttelõnga mu näoilmete põhjal ?«

»Teie näoilmete ja eriti teie silmade põhjal. Võib-olla ei mäleta te ise, kuidas teie mõtiskelu alguse sai?«

»Ei, ei mäleta.«

»Siis ütlen mina seda teile. Kui te lehe käest viskasite, mis minu tähelepanu paeluski, siis istusite veidi aega tühja pilguga enda ette vaadates. Siis jäi teie pilk pidama kindral Gordoni äsja raamitud pildil ning ma nägin teie ilme muutusest, et mõttelõng oli alguse saanud. Aga see ei viinud eriti kaugele. Teie pilk liikus Henry Ward Beecheri raainimata portreele raamaturiiuli peal. Seejärel heitsite pilgu seinale ning oli muidugi ilmselge, mida te mõtlesite. Te mõtlesite, et kui portree oleks raamitud, mahuks see parajasti tühjale pinnale ning sobiks kokku Gordoni pildiga.« »Te jälgisite mu mõtteid suurepäraselt,« hüüatasin ma.

»Sinnamaani ei saanud ma kuidagi eksida. Aga nüüd läksid teie mõtted tagasi Beecheri juurde ning te silmitsesite teda pingsalt, otsekui oleksite tema näojoontes väljenduvat iseloomu uurinud. Siis ei olnud teie pilk enam nii keskendunud, kuid te vaatasite ikka veel portreed ning teie nägu oli mõtlik. Te meenutasite Beecheri karjääri üksikasju. Teadsin väga hästi, et te peate tingimata mõtlema, ka missioonist, rnida ta täitis Põhja nimel Kodusõjas, sest ma mäletan, et te olite väljendanud kirglikku nördimust selle üle, kuidas mässulised inglased teda vastu võtsid. Te läksite nii ägedaks, et ma teadsin, et te ei saa Beecherist mõelda, ilma et see teile ei meenuks. Kui ma nägin hetk hiljem, et teie pilk pildilt kõrvale kaldus, kahtlust; ma, et olite hakanud nüüd Kodusõjast mõtlema, ning kui ma märkasin, et surusite huuled kokku, teie silmad pildusid tuld ja käed tõmbusid rusikasse, olin ma kindel, et te mõtlesite tõepoolest, millist vahvust mõlemad pooled selles meeleheitlikus võitluses ilmutasid. Siis aga läks teie nägu jälle kurvemaks ja te raputasite pead. Teie mõtted pöördusid sõja kurbusele,, õudusele ja inimelude mõttetule raiskamisele. Teie käsi nihkus teie enda haavaarmi poole ning teie huulil väreles naeratus, mis näitas mulle, et teile oli tulnud pähe, kui naeruväärne on tegelikult säärane rahvusvaheliste küsimuste lahendamise meetod. Sel kohal nõustusin ma teiega, et see on naeruväärne, ning leidsin rõõmuga, et kõik minu järeldused olid olnud õiged.«

»Täielikult!« ütlesin ma. »Ja ma tunnistan, et nüüd, kus te kõik ära olete seletanud, olen ma niisama hämmastunud nagu enne.«

»Kinnitan teile, kulla Watson, et see oli väga lihtne. Ma ei oleks teie tähelepanu üldse sellele juhtinud, kui te ei oleks hiljuti minu tuletustes kahelnud. Mul on aga praegu siin üks probleemikene, mille lahendamine võib osutuda raskemaks kui see tagasihoidlik

harjutus mõtetelt! gemise alal. Kas te märkasite ajalehes väikest sõnumit selle kohta, milline tähelepanuväärne pakk saadeti postiga preili Cushingile, kes elab Croydonis, Cross Streetil?«

»Ei, ma ei näinud midagi.«

»Ahaa! Küllap see jäi teil kahe silma vahele. Visake mulle see leht. Siin see ongi, finantsveeru all. Võib-olla te oleksite nii lahke ja loeksite selle valjusti ette.«

Võtsin ajalehe, mille ta oli mulle tagasi visanud, ning lugesin osutatud lõigu ette. Selle pealkiri oli »Võigas pakk«.

Preili Susan Cushing, kes elab Croydonis, Cross Streetil, on langenud mingi eriti jälgi nalja ohvriks, kui just ei osutu, et tegemist on millegi veel halva-endelisemaga. Eile pärastlõunal kell kaks tõi postiljon talle väikese pruuni paberisse mähitud paki. Selles oli jämedat soola täis pappkarp. Kui preili Cushing karbi tühjaks valas, leidis ta sealt oma õuduseks kaks ilmselt üsna hiljuti ära lõigatud inimese kõrva. Karp oli saadetud eelmisel hommikul postiga Belfastist. Saatja kohta ei olnud mingit viidet ning loo teeb veelgi saladuslikumaks asjaolu, et preili Cushing, viiekümneaastane vallaline daam, on elanud nii tagasitõmbunult ning tal on nii vähe tuttavaid ja kirjasõpru, et talle saabub üksnes haruharva postiga mõni saadetis. Küll aga üüris ta mõne aasta eest Penge'is elades oma majas toad kolmele arstiteaduskonna üliõpilasele, kellest ta oli sunnitud vabanema nende lärmakuse ja korrapäratute eluviiside pärast. Politsei arvamuse kohaselt võisid selle jõleduse korda saata needsamad noorukid, kes tema vastu vimma pidasid ning lootsid teda hirmutada, saates talle need lahka-mistoast pärit jäänused. Selle teooria teeb tõenäolisemaks asjaolu, et üks üliõpilane oli pärit Põhja-Iiri-maalt, ning niipalju kui preili Cushing mäletab, just Belfastist. Seni aga uuritakse juhtumit energiliselt ning selle eest vastutab üks meie võimekamaid detektiive härra Lestrade.

39

»See oli siis »Daily Chronicle«,« ütles Holmes, kui ma lugemise lõpetasin. »Lähme edasi meie sõbra Lestrade'i juurde. Sain talt täna hommikul sõnumi, milles ta kirjutab :

Minu meelest on see juhtum midagi teile. Meil on küll lootust asjasse selgust tuua, kuid on teatud raskusi pidepunktide leidmisega. Saatsime muidugi telegrammi Belfasti postkontorisse, kuid sel päeval toodi sinna palju pakke ning nad ei suuda meenutada ei seda kindlat pakki ega selle saatjat. Tegemist on poolenaelase siirupitubaka karbiga, kuid sellest teadmisest pole meil mingit kasu. Arstiteaduskonna tudengiga seotud teooria tundub mulle ikka veel kõige mõeldavam, aga kui teil leidub mõni vaba tunnike, teeks mulle suurt rõõmu teid näha. Olen päev otsa kas kõnealuses majas või politseijaoskonnas.

Mida kostate teie, Watson? Kas te suudate kuumusest üle olla ja koos minuga Croydonisse tõtata kahtlases lootuses oma kroonikasse veel üks juhtum saada?«

»Ma igatsen kogu hingest midagi teha.«

»See võimalus teil siis avanebki. Helistage, et toodaks meie saapad ja kutsutaks voorimees. Tulen hetke pärast, vahetan ainult rõivad ning panen sigarikarpi uued siga-rid.*

Parajasti siis, kui me rongis olime, hakkas vihma sadama ning Croydonis ei olnud palavus sugugi nii rusuv nagu linnas. Holmes oli saatnud telegrammi ning Lestrade,

niisama sitke, vilgas ja valvas nagu ikka, ootas meid jaamas. Viieminutine jalutuskäik viis meid Cross Streetile, kus elas preili Cushing.
See oli väga pikk kahekorruseliste telliskivimajadega tänav, kabe ja korralik, kivitrepid olid valgeks krohvitud ning põlledega naised seisid kobaras uste ees ja lobisesid. Poole tänava peal Lestrade peatus ja koputas ühele uksele, mille avas väike teenijatüdruk. Preili Cushing istus eestoas, kuhu ka meid juhatati. Ta oli rahuliku näoga naine, tal olid suured leebed silmad ning hallid juuksed, mis kaardusid mõlemal pool oimudel. Pooleliolev diivanikate lebas tal süles ning korv värviliste siidniitidega seisis kõrval taburetil.
»Need jubedad asjad on kõrvalhoones,« ütles ta, kui
40
Lestrade tuppa astus. »Te oleksite võinud need parem hoopis ära viia.«
»Küll ma viingi, preili Cushing. Jätsin nad siia ainult seepärast, et mu sõber härra Holmes näeks neid teie juuresolekule
»Mispärast minu juuresolekul?«
»Juhuks, kui ta soovib teilt midagi küsida.«
»Mis kasu on küsimisest, kui ma kinnitan teile, et ma tei tea sellest asjast midagi?«
»Loomulikult, proua,« lausus Holmes rahustavalt. ;»Kahtlemata on teid selle looga juba rohkem kui küllalt pahandatud.«
»On tõesti. Ma olen vaikne inimene ning elan tagasitõmbunult. Mulle on harjumatu näha oma nime ajalehti tedes ning politseid oma majas. Ma ei taha, et need jõledused majja tuuakse, härra Lestrade. Kui te soovite neid näha, tuleb teil minna kõrvalhoonesse.«
Kõrvalhoone oli väike kuur maja taga kitsas aias. Lestrade läks sisse ning tõi välja kollase pappkarbi, pruuni paberitüki ja nöörijupi. Raja lõpus oli pink ning me kõik istusime sellele, kuni Holmes uuris ükshaaval esemeid, mis Lestrade oli talle ulatanud.
»Nöör on äärmiselt huvitav,« märkis ta, tõstes nööri valguse kätte ja nuusutades seda. »Mida te sellest arvate, Lestrade ?«
»Seda on tõrvatud.«
»Täpselt nõnda. See on tõrvatud purjeniidi jupp. Te lärkasite ka kahtlemata, et preili Cushing on nööri kääridega katki lõiganud, nagu võib näha kahekordsest harglemisest mõlemas nööriotsas. See on oluline.« »Ma ei mõista, mis selles olulist on,« ütles Lestrade. »Olulisus seisneb asjaolus, et sõlm on jäänud puutumata ning on üsnagi iseäralik.«
»Sõlm on väga korralikult seotud. Seda panin ma ise ca juba tähele,« kostis Lestrade rahulolevalt.
»Niipalju siis nöörist,« ütles Holmes naeratades, »nüüd äga vaatame pakkimispaberit. Tugeva kohvilõhnaga pruun paber. Kuidas, kas teie ei märganudki seda? Minu meelest ei saa siin mingit kahtlust olla. Aadress on kirjutatud üsna ebaühtlaste trükitähtedega: Preili S. Cushing, Cross Street, Croydon. Kasutatud on laia otsaga sulge ja räga viletsat tinti. Sõna »Croydon« oli algselt kirjutatud fi-ga, mis on hiljem y-iks tehtud. Paki saatis järelikult
41
meesterahvas — tegemist on selgelt mehe käekirjaga —, kes ei ole kuigi haritud ega tunne Croydoni linna. Siiamaani on asi selge. Karp on poolenaelane kollane sii-rupitubaka karp, mille juures väärivad tähelepanu ainult kaks pöidlajälge all vasakus nurgas. See on täis säärast jämedat soola, mida kasutatakse toornahkade ja muude

labasemate kaubaartiklite säilitamiseks. Ja soola sees on need täiesti erakordsed saadetised.«

Ta võttis oma sõnade ajal kõrvad karbist välja, asetas karbikaane põlvedele ning uuris neid tähelepanelikult, samal ajal kui Lestrade ja mina kummardusime tema kõrval ettepoole ning silmitsesime kord neid jubedaid jäänuseid, kord meie kaaslase innukat ja mõtlikku nägu. Lõpuks pani Holrnes kõrvad tagasi karpi ning vajus natukeseks ajaks sügavasse mõttesse.

»Te panite muidugi tähele,« ütles ta lõpuks, »et kõrvad ei ole ühe pea küljest?«

»Jah, seda ma märkasin. Aga kui tegemist on lahka-misruumis halba nalja teinud üliõpilastega, siis oleks neil kerge saata paar erinevaid kõrvu.«

»Seda küll. Kuid tegemist ei ole halva naljaga.«

»Kas te olete selles kindel ?«

»Tõendid räägivad tugevasti sellele teooriale vastu. Lahkamisruumis on laipadesse süstitud säilitusvedelikku. Nendes kõrvades pole sellest jälgegi. Pealegi on kõrvad värsked. Nad on küljest lõigatud nüri riistaga, mis ei oleks tõenäoline, kui seda oleks teinud tudeng. Samuti oleks arstiteadusega tegelevale inimesele säilitusainetena pähe tulnud karbolhape või rektifitseeritud piiritus, kindlasti aga mitte jäme sool. Ma kordan, et siin pole tegemist mitte halva naljaga, vaid me uurime tõsist kuritegu.«

Kui ma kuulsin kaaslase sõnu ning nägin tema näojooni karmistavat tõsidust, valdas mind ähmane erutus. See jõhker eellugu näis olevat üksnes vari, mida heitis kusagil tagaplaanil asuv kummaline ja seletamatu õudus. Lestrade aga raputas pead nagu inimene, kes vajab veel veenmist.

»Kahtlemata on halva nalja teooriale vastuväiteid,« ütles ta, »kuid teisele teooriale on veelgi kaalukamaid vastulauseid. Me teame, et see naine on elanud kakskümmend aastat siin ja Penge'is väga vaikset ja korralikku elu. Kogu selle aja jooksul on ta vaevalt päeva

42

kodunt eemal viibinud. Miks, pagana päralt, peaks siis i mingi kurjategija saatma talle oma kuriteo tõendid, eriti veel, kui ta — eeldades, et tegemist ei ole erakordselt võimeka näitlejannaga — ei taipa kogu loost rohkem I kui meie?«

»See ongi küsimus, mis meil tuleb lahendada,« vastas ; Holmes, »ning mina omalt poolt asun tegutsema eeldusel, et minu arutluskäik on õige ning toime on pandud topeltmÕrv. Üks kõrvadest kuulub naisele, see on väike, kauni kujuga ning selles on auk kõrvarõnga kandmiseks. Teine on mehekõrv, päevitunud, pleekinud ja ka seal on kõrvarõnga auk. Need kaks inimest on tõenäoliselt surnud, muidu oleks nende lugu juba teatavaks saanud. Täna on reede. Pakk pandi posti neljapäeva hommikul. Tragöödia toimus seega kas kolmapäeval või teisipäeval või veelgi varem. Kui need kaks inimest mõrvati, kes teine peale mõrvari oleks saatnud selle oma teo tähise preili Cushingile? Võime eeldada, et paki saatja ongi mees, keda me otsime. Tal pidi olema aga mingi mõjuv põhjus, miks ta selle paki preili Cushingile saatis. Mis põhjus see siis oli? Ilmselt tahtis ta teatada, et tegu on tehtud, ning lootis võib-olla paki saajale valu põhjustada. Aga sellisel juhul preili Cushing teab, kes paki saatis. Kas ta teab seda? Kahtlen selles. Kui ta teadis, miks ta siis politsei kutsus? Ta oleks võinud kõrvad maha matta ning mitte keegi poleks midagi teada saanud. Just nii ta olekski toiminud, kui ta oleks tahtnud kurjategijat varjata. Kui ta aga kurjategijat varjata ei taha, ütleks ta tema nime. See on sasipundar, mis vajab lahtiharutamist.« Holmes oli rääkinud kõrge häälega ja kiiresti, tühi pilk üle äiatara

suunatud, kuid siis äkki kargas ta reipalt jalule ja kõndis maja poole. »Ma pean preili Cushingile mõne küsimuse esitama,« lausus ta.
»Säärasel juhul võin ma teid siia jätta,« ütles Lestrade, »sest mul on veel üks väike asi käsil. Arvan, et minul ei ole enam vaja preili Cushingiga rääkida. Te leiate mind politseijaoskonnast.«
»Me astume rongile minnes läbi,« vastas Holmes. Hetk hiljem olime, tema ja mina taas eestoas, kus rahulik vana daam ikka veel vaikselt diivanjkatet tikkis. Kui me tuppa astusime, langetas ta töö sülle ning vaatas meile oma siniste silmadega avalalt ja küsivalt otsa.

»Olen veendunud,« ütles ta, »et tegemist on eksitusega ning see pakk ei olnudki minule määratud. Ütlesin seda korduvalt härrale Scotland Yardist, aga tema lihtsalt naeris mu üle. Niipalju kui mina tean, ei ole mul terves ilmas ühtki vaenlast, miks peaks siis keegi mulle säärase tembu tegema?«
»Ma hakkan samale arvamusele jõudma, preili Cushing,« ütles Holmes tema kõrvale istudes. »Minu meelest on rohkem kui tõenäoline . . .« Ta vakatas ning ma nägin ringi vaadates üllatusega, et ta vahtis erakordselt pingsalt daami profiili. .Holmesi innukalt näolt võis hetke vältel lugeda nii imestust kui ka rahulolu, aga kui naine vaatas Holmesile otsa, et miks ta äkitselt vait jäi, oli Kolmes taas niisama tõsine nagu alati. Silmitsesin ka ise pingsalt vanapreili peadligi halle juukseid, korralikku tanu, väikesi kuldkõrvarõngaid, rahulikke näojooni, kuid ma ei märganud midagi, millega oleks võinud minu sõbra ilmset erutust seletada.
»Mul oleks paar küsimust. . .«
»Oh, ma olen neist küsimustest tüdinud!« hüüatas preili Cushing kannatamatult. »Teil on vist kaks õde.«
»Kuidas te seda teada võite ?«
»Märkasin tuppa astudes otsekohe, et teil on kamina-simsil foto, kus on kolm daami, kellest üks olete kahtlemata teie ise, teised kaks aga on teiega nii sarnased, et suguluses ei saa kahelda.«
»Jah, teil on täiesti õigus. Need on mu õed Sarah ja Mary.«
»Ja siin minu küünarnuki juures on veel üks Liverpoolis tehtud foto teie nooremast õest mehe seltsis, kes paistab vormiriietuse järgi otsustades olevat stjuuard. Ma näen, et teie õde ei olnud pildi tegemise ajal veel abielus.«
»Teil on väga terav pilk.«
»Seda nõuab mu amet.«
»Noh, teil on täiesti õigus. Aga mu õde abiellus härra Browneriga mõni päev hiljem. Foto tegemise ajal töötas härra Browner Lõuna-Ameerika laevaliinil, kuid ta oli mu õesse nii tugevasti kiindunud, et ei suutnud temast kauaks lahkuda ning hakkas tööle Liverpooli ja Londoni auriku tel.«
»Ahaa! Võib-olla »Conqueroril«?«

»Ei, viimane laev, millest ma kuulsin, oli »May Day« Jim käis mul korra siin külas. See juhtus enne, kui ta oma tõotust murdis, pärast aga jõi ta ennast alati kaldal purju ning läks isegi vähesest joomisest püstihulluks. Oh, küll see oli üks õnnetu päev, mil ta klaasi jälle pihku võttis. Kõigepealt ei teinud ta enam minuga

tegemist, siis läks ta Sarah'ga riidu ning nüüd, kui Mary ei ole enam kirjutanud, ei teagi ma, kuidas neil elu läheb.«

Oli ilmne, et preili Cushing oli sattunud talle väga südamelähedasele teemale. Nagu paljud üksildast elu leiavad inimesed, oli ta alguses tagasihoidlik, kuid läks lõpuks väga jutukaks. Ta rääkis meile palju oma stjuuardist õemehega seotud üksikasju ning võttis siis käsile oma endiste arstiteaduskonna tudengitest üürnike teema, kirjeldas pikalt nende korratuid eluviise ning luges üles nimed ja haiglad, kus nad töötasid. Holmes kuulas tähelepanelikult kõike, esitades vahetevahel mõne küsimuse.

»Kuidas on lugu teie teise õe Sarah'ga?« küsis ta. »Te olete mõlemad vallalised daamid, imelik, et te koos ei lela.«

»Ah, te ei tunne Sarah' iseloomu, muidu te ei imes-jtaks. Kui ma Croydonisse tulin, püüdsin temaga koos elada, aga paari kuu eest tuli sellele lõpp. Ma ei taha omaenda õe kohta midagi halba öelda, aga Sarah toppis alati oma nina teiste asjadesse ega olnud millegagi rahul.«

»Te ütlesite,, et ta läks Liverpooli-sugulastega riidu?«

»Jah, ja kunagi olid nad ometi suurimad sõbrad. Ta läks isegi sinna elama, et neile lähemal olla. Ja nüüd kasutab ta Jim Browneri kirumiseks kõige rängemaid sonu. Viimased pool aastat, kui Sarah siin elas, ei rääkinudki ta millestki muust kui Jimi joomisest ja halvast käitumisest. Küllap Jim tabas Sarah' oma ellu sekkumiselt ning ütles, mida ta asjast arvas, ja nõnda see riid alguse saigi.«

»Tänan teid, preili Cushing,« ütles Holmes püsti tõustes ja kummardades. »Te vist ütlesite, et teie õde Sarah elab Wallingtonis New Streetil? Head aega, ning ma palun väga vabandust, et teid tülitati seoses looga, millega teil, nagu te ise ütlete, mingit pistmist ei ole.«

Kui me majast väljusime, sõitis mööda troska ning »Holmes peatas selle.

»Kui kaugel on Wallington?« küsis ta.

»Kõigest miili ringis.«

»Väga hea. Hüpake sisse, Watson. Rauda tuleb taguda, kuni see on kuum. Kuigi juhtum on lihtne, ori sellega seoses ilmnenud paar väga õpetlikku üksikasja. Voorimees, peatuge korraks postkontori ees.«

Holmes saatis lühikese telegrammi ning nõjatus terve ülejäänud sõidu aja vastu istme seljatuge, kaabu ninale tõmmatud, et päike näkku ei paistaks Voorimees peatas troska maja ees, mis oli üsna sarnane sellega, kust me olime äsja lahkunud. Mu kaaslane käskis tal oodata ning asetas juba käe koputile, kui uks lahti läks ning: väga läikiva kõvakübaraga, musta rõivastatud ja tõsise näoga noormees trepile ilmus.

»Kas preili Cushing on kodus?« küsis Holmes.

»Preili Sarah Cushing on raskelt haige,« kostis noormees. »Tal on eilsest alates ilmnenud tõsise peaajupõletiku tunnused. Tema arstina ei saa ma kuidagi tema juurde külastajaid lasta. Soovitan teil kümne päeva pärast tagasi tulla.« Noorhärra tõmbas kindad kätte, pani ukse kinni ja sammus mööda tänavat minema.

»Noh, kui ei saa, siis ei saa,« lausus Holmes rõõmsameelselt.

»Võib-olla ta ei oleks osanud ega tahtnud teile suurt midagi öelda.«

»Ma ei soovinudki, et ta mulle midagi öelnud oleks Ma tahtsin teda lihtsalt näha. Näib, et olen nüüd saanud kõik, mida tahan. Voorimees, viige meid kuhugi viisakasse

võorastemajja, kus me saaksime lõunat süüa, ning pärastpoole astume läbi politseijaoskonnast oma sõbra Lestrade'i juurest.«
Sõime koos meeldivalt lõunat ning Holmes rääkis üksnes viiulitest, jutustades suure rõõmuga, kuidas ta oli ostnud oma vähemalt viiesajaginise väärtusega Stradivari viiuli pruugitud asjadega äritsevalt juudilt Tottenham Court Roadil viiekümne viie šillingi eest. See viis tema mõtted Paganinile ning me istusime terve tunni pudeli-täit bordoo veini juues ja ta jutustas mulle üha uusi lugusid sellest erakordsest inimesest. Õhtu hakkas juba kätte jõudma ning päikeselõõm oli muutunud mahedaks hõõguseks, kui me lõpuks politseijaoskonda jõudsime Lestrade ootas meid uksel.
»Teile tuli telegramm, härra Holmes,« ütles ta.
»Ahaa! See on vastus!« Holmes rebis telegrammi

lahti, heitis sellele pilgu ning pistis telegrammi kortsutabana taskusse. »Kõik on korras.«
»Kas te olete midagi teada saanud ?« »Ma olen kõik teada saanud!«
»Kuidas?« Lestrade vahtis teda jahmunult. »Te naljatate.«
»Ma pole kunagi elus tõsisem olnud. Toime on pandud kole kuritegu ning ma usun, et olen nüüd kõik selle üksikasjad paljastanud.«
»Aga kes on kurjategija?«
Holmes kritseldas ühe visiitkaardi tagaküljele mõne sõna ning viskas kaardi Lestrade'ile.
»Siin on tema nimi,« lausus ta. »Te saate ta vahistada kõige varem homme õhtul. Eelistaksin, et te selle juhtumiga seoses minu nime ei mainiks, sest ma tahan end seostada üksnes kuritegudega, mille lahendamine on seotud mingite raskustega. Tulge, Watson!«
Me läksime koos jaama, jättes Lestrade'i ikka veel rõõmsa näoga vahtima kaarti, mille Holmes oli talle visanud.

»Tegemist on säärase juhtumiga,« ütles Holmes, kui me sel õhtul sigarit suitsetades oma korteris Baker Streetil jutlesime, »milles, nagu ka lugudes, mis te olete pannud kirja pealkirjade all »Etüüd punases« ja »Nelja märk«, me olime sunnitud loogilisel teel tulemustest põhjused tuletama. Kirjutasin Lestrade'ile ning palusin tal teatada meile seni puuduvad üksikasjad, mis ta saab ise teada alles siis, kui ta on otsitava mehe kinni võt-nud. Selles suhtes võib teda vabalt usaldada, sest kuigi tal ei ole kübetki mõistust, on ta visa haardega nagu buldog, kui ta kord juba aru saab, mida ta peab tegema, ning just see visadus ongi teda Scotland Yardis kõrgele kohale viinud.«
»Kas see juhtum ei ole siis veel lõpetatud ?« küsisin mina.
»Üldjoontes on asi küllaltki selge. Me teame, kes selle jubeda teo tegi, kuigi meile pole veel teada, kes oli üks ohver. Te olete muidugi asjast oma järeldused teinud.«
»Ilmselt te kahtlustate Liverpooli auriku stjuuardit Jim Brownerit?«
»Oh, tegemist on palju enamaga kui kahtlus.«
»Ja ometi ei suuda mina näha midagi peale väga ähmaste viidete.«

»Vastupidi, minu meelest on kõik selgemast selgem. Lubage mul peatuda peamistel punktidel. Nagu te mäletate, asusime asjaga tegelema ilma igasuguse eelinfor-matsioonita, ning see tuleb alati juurdlusele kasuks. Me ei olnud loonud mingeid teooriaid. Me läksime lihtsalt vaatlema ning oma vaatluste põhjal järeldusi tegema. Mida me kõigepealt nägime? Väga rahulikku ja auväärset daami, kellel ei paistnud olevat ühtki saladust, ning fotot, mis näitas mulle, et tal oli kaks nooremat õde. Mulle sähvatas

otsekohe pähe mõte, et karp võis olla saadetud ühele neist. Jätsin selle mõtte kõrvale, sest selle õigsust või ekslikkust oli aega tõestada. Seejärel, nagu te mäletate, läksime aeda ning nägime väikese kollase karbi ülimalt iseäralikku sisu.

Pakk oli kinni seotud nööriga, mida kasutavad laeval purjede õmblejad, ning otsekohe oli meie juurdluses tunda merehõngu. Kui ma märkasin, et kasutatud oli meremeestesõlme, et pakk oli posti pandud sadamalinnas ning et kõrvarõnga kandmine on meremeeste seas tavalisem kui maismaaga seotud inimestel, olin ma täiesti kindel, et kõik selle tragöödia osalised olid kuidagiviisi merega seotud.

Pakile kirjutatud aadressi uurides märkasin ma, et see oli adresseeritud preili S. Cushingile. Vanem õde oleks muidugi preili Cushing ning kuigi tema eesnimi algas S-tähega, võis sellega alata ka teise õe nimi. Sellisel juhul oleks meil tulnud alustada oma juurdlust hoopis teisest lähtepunktist. Seetõttu läksin ma majja seda küsimust selgitama.

Pidin just hakkama kinnitama preili Cushingile, kui kindel ma olen, et on toimunud eksitus, kui ma, nagu te võib-olla mäletate, äkitselt vakatasin. Asi oli selles, et ma nägin midagi, mis üllatas mind ning ahendas samaaegselt suuresti meie juurdlusala.

Teie kui arst, Watson, teate kindlasti, et ükski kehaosa ei ole nii ainulaadne kui kõrv. Iga kõrv on harilikult täiesti eripärane ning erineb kõigist teistest. Te leiate möödunud aasta «Antropoloogia ajakirjas« minu kaks lühikest monograafiat sel teemal. Seega olin ma uurinud karbis olevaid kõrvu asjatundja pilguga ning jätnud hoolikalt meelde nende anatoomilised iseärasu sed. Võite siis kujutleda minu üllatust, kui ma leidsin preili Cushingit vaadates, et tema kõrv oli täpselt sama sugune nagu naisekõrv, mida ma olin äsja uurinud. Tegemist

48

ei saanud olla juhusega. Kõrvalest oli ühtemoodi lühikene, selle ülemises otsas oli samasugune lai kaar, sisemine kohr oli ühtviisi kääruline. Põhijoontes oli tegemisi ühesuguste kõrvadega.

Mõistsin muidugi otsekohe oma tähelepaneku tohutut I tähtsust. Oli selge, et ohver oli preili Cushingi veresugulane ning tõenäoliselt lähedane sugulane. Hakkasin preili Cushingiga tema perekonnast rääkima ning, nagu te mäletate, teatas ta meile otsekohe ülimalt väärtuslikke üksikasju.

Kõigepealt oli tema õe nimi Sarah ning alles hiljuti oli neil olnud üks aadress, seega sai selgeks, kuidas eksitus
oli juhtunud ning kellele saadetis oli määratud. Siis kuulsime sellest kolmanda õega abiellunud stjuuardist ning saime teada, et mees oli kunagi preili Sarah'ga nii hästi läbi saanud, et see oli isegi Browneritele lähemal elamiseks Liverpooli kolinud, kuid et tüli oli nad hiljem lahutanud. See tüli oli mõneks kuuks igasuguse suhtlemise lõpetanud, nii et kui Browneril oleks olnud vaja preili SarahJe mingit saadetist läkitada, oleks ta I kahtlemata vana aadressi kasutanud.

Siinkohal oli asi kenasti hargnema hakanud. Olime saanud teada selle stjuuardi olemasolust, kes oli impul-siivne ja kirglik mees — nagu te mäletate, loobus ta arvatavasti palju paremast töökohast, et olla rohkem oma naise juures — ning jõi lisaks vahetevahel rängalt. Meil oli põhjust uskuda, et mõrvatud oli tema naine ning keegi mees — oletatavasti meremees — mõrvati samal ajal. Mõrvamotiivina tuleb muidugi otsekohe mõttesse armukadedus. Ja miks pidi need kuriteo asi-f tõendid saadetama preili Sarah Cushingile? Võib-olla seetõttu, et Liverpoolis viibimise ajal aitas ta kaasa sündmuste käigule, mis tragöödia põhjustasid? Pöörake tähelepanu asjaolule, et see

laevaliin läheb läbi Belfasti, Dublini ja Waterfordi, nii et eeldades, et Browner oli kuritöö toime pannud, ja kohe auriku »May Day« pardale läinud, oli Belfast esimene koht, kus ta oma hirmsa paki teele sai läkitada.

Uurimise selles staadiumis oli ilmselt võimalik ka teine lahendus, ning kuigi ma pidasin seda ülimalt vähe tõenäoliseks, otsustasin ma siiski enne edasist tegutsemist asja selgitada. Pettunud armunu võis olla tapnud

49

härra ja proua Browneri ning mehekõrv võis kuuluda Jim Brownerile. Sellele teooriale oli palju kaalukaid vastuväiteid, kuid see oli mõeldav. Seega saatsin ma telegrammi oma sõbrale Algarile Liverpooli politseis ning palusin tal välja uurida, kas proua Browner oli kodus ja kas Browner oli »May Day« pardal minema sõitnud. Seejärel läksime Wallingtoni preili Sarah' juurde.

Mind huvitas eelkõige, kui täpselt olid perekondlikud tunnused näha tema kõrva puhul Ta võis meile muidugi ka väga tähtsat informatsiooni anda, aga mul polnud erilist lootust, et ta kavatses seda teha. Ta oli ilmselt eelmisel päeval kogu loost kuulda saanud, sest terve Croydon oli kõmu täis, ning tema võis ka olla ainsana mõistnud, kellele pakk mõeldud oli. Kui ta oleks tahtnud aidata õiglust jalule seada, oleks ta tõenäoliselt juba politseiga ühendust võtnud. Tema külastamine oli aga selgelt meie kohus ning nõnda me sinna läksimegi. Me leidsime, et uudis paki saabumise kohta — sest tema haigus algas just siis — oli talle säärast mõju avaldanud, et tal tekkis ajupõletik. Oli selgemast selgem, et preili Sarah mõistis saadetise täit tähendust, ning samavõrd selge oli ka see, et temalt abi saamiseks tuli meil mõnda aega oodata.

Meie aga ei sõltunudki tegelikult tema abist. Vastused ootasid meid politseijaoskonnas, kuhu Algar minu juhtnööride kohaselt telegrammi oli saatnud. Informatsioon oli otsustava tähtsusega. Proua Browneri maja uks oli olnud üle kolme päeva suletud ning naabrid arvasid, et ta oli läinud lõunasse sugulastele külla. Laevakompaniis tehti kindlaks, et Browner oli »May Day« pardal ära sõitnud, ning minu arvestuste kohaselt peaks laev homme õhtul Thamesile jõudma. Kui Browner Londonisse saabub, ootab teda mitte just arukas, aga otsustav Lestrade ning mul pole mingit kahtlust, et me saame peagi selgust puuduvates üksikasjades.«

Sherlock Holmesi lootused ei petnud teda. Kaks päeva hiljem sai ta paksu ümbriku, milles oli lühike sõnum detektiivilt ning mitme kirjutuspaberi pikkune masinakirjas kiri. »Lestrade saigi ta kätte,« ütles Holmes mulle pilku tõstes. »Võib-olla huvitaks teid see, mis tal öelda on:

50

Lugupeetud härra Holmes!

Vastavalt plaanile, mille me olime teinud oma teooriate kontrollimiseks (»eks ole, Watson, see »meie« kõlab üpris hästi?«), läksin ma eile kell kuus pärast lõunat Alberti dokki ning astusin auriku »May Day« pardale, mis kuulub Liverpooli, Dublini ja Londoni Postilaevade Kompaniile. Järelepärimise peale kuulsin ma, et laeval on James Browneri nimeline stjuuard ning et ta oli kogu reisi ajal nii iseäralikult käitunud, et kapten oli olnud sunnitud ta tema kohustuste täitmisest vabastama. Tema koi juurde minnes leidsin ma, et ta istus kasti peal, pea käte vahel, ning kõigutas ennast edasi-tagasi. Stjuuard on pikk tugev mees, ilma habemeta ning väga tõmmu — natuke Aldridge'i moodi, kes meid võltspesumaja asjas aitas. Kui ta kuulis, mis mind sinna oli toonud, kargas ta püsti ning ma pidin juba vilistama, et kutsuda ligiduses ootavaid sadamapolitseinikke, kuid paistis,

et temas ei olnud enam üldse võitlusvaimu, ning ta laskis üsna taltsalt käed raudu panna. Me viisime ta vanglasse ja võtsime tema kasti ka kaasa, mõeldes, et seal võib olla mingeid asitõendeid, kuid ei leidnud oma vaeva tasuks midagi peale sellise suure terava noa, nagu on enamikul meremeestel. Me arvame aga, ct rohkem tõendeid polegi vaja, sest politseijaoskonnas inspektori juures küsis James Browner luba teha avaldus, mille stenografeeris muidugi meie sekretär säärasena, nagu see tehtud oli. Lasksime teha sellest kolm masinakirjas koopiat, millest ühe lisan siia. Lugu osutus äärmiselt lihtsaks, nagu ma algusest peale arvasingi, kuid ma olen tänulik, et te mind juurdluse läbiviimisel aitasite. Parimate soovidega
Teie G. Lestrade

Mnjah! Juurdlus oli tõepoolest lihtne,« märkis Holmes, »kuid minu meelest ta seda siis küll selles valguses ei näinud, kui meid appi kutsus. Vaadakem aga nüüd, mida on Jim Browneril enese õigustuseks öelda. Siin on avaldus, mille ta tegi inspektor Montgomeryle Shad-welli politseijaoskonnas, ning õnneks on see kirja pandud sõna-sõnalt.«

»Kas mul on midagi öelda? Jah, mul on palju öelda Ma pean kõik jjidame pealt ära rääkima. Te võite mine üles puua või rahule jätta. Mulle on see jumala üksta-puha. Ütlen teile, et ma pole silmatäitki maganud sellest ajast peale, kui ma seda tegin, ning ega vist ei magagi enne kui teises ilmas. Mõnikord näen ma seda meest, aga enamasti ikka oma naise nägu. Üks või teine on kogu aeg mu silme ees. Mehel on kulm kortsus ja ta on vihane, aga mu naine oleks nagu üllatunud. Oo jaa, see talleke võis küll üllatunud olla, kui ta nägi tapahimu näol, millelt peaaegu alati armastus oli vastu vaadanud.
Aga kõik oli Sarah' süü ning närvutagu murtud mehe needus tema ihu ja pangu vere tema soontes mädanema! Ma ei taha sugugi süüd kellegi teise kaela veeretada. Ma tean, et käitusin nagu elajas ja hakkasin uuesti jooma. Aga mu naine oleks mulle andeks andnud, ta oleks hoidnud minu ligi nagu köis vintsi ligi, kui see naisterahvas ei oleks üle meie läve astunud. Sest Sarah Cushing armastas mind — sellest kogu asi alguse saigi — ta armastas mind, kuid kogu tema armastus muutus mürgiseks vihkamiseks, kui ta mõistis, et ma pidasin oma naise jalajäljest poris rohkem kui tervest tema ihust ja hingest.
Neid oli üldse kolm õde. Kõige vanem oli lihtsalt hea naine, teine oli saatan ja kolmas ingel. Sarah oli kolmekümne kolme aastane ja Mary oli kahekümne üheksa aastane, kui ma ta naiseks võtsin. Kui me leivad ühte kappi panime, olime õnnelikud nagu linnukesed taeva all ning terves Liverpoolis polnud teist nii head naist kui minu Mary. Ja siis kutsusime Sarah' nädalaks ajaks külla, nädalast sai kuu, asjad arenesid edesi ning peagi oli ta sama hästi kui pereliige.
Mina ei joonud sel ajal tilkagi, me hakkasime vähehaaval raha koguma ning kõik oli kenasti. Jumal küll, kes oleks võinud arvata, et see nõnda võib lõppeda? Kes oleks võinud seda uneski näha?
Ma olin tihti nädalalõppudel kodus ning mõnikord kui laevalastimisega rohkem aega läks, sain korraga vaba nädala, seepärast sain ma tihti kokku ka oma naise-õe Sarah'ga. Ta oli ilus, pikk, tõmmu, äge ja kärme naine, pea oli tal uhkelt püsti ning silmad lõid sädemeid

nagu ränikivi. Aga kui väike Mary oli minu juures, ei pannud ma Sarah't tähelegi ning seda vannun ma Issanda halastuse lootuses.

Mulle oli mõnikord tundunud, et Sarah’le meeldis ininuga omavahele jääda või meelitada mind välja jalutama, kuid ma ei pööranud sellele mingit tähelepanu, ühel õhtul aga avanesid mu silmad. Olin just laeva pealt tulnud, mu naine oli kodunt ära ja kodus oli ainult Sarah. »Kus Mary on?« küsisin ma. »Ah, ta läks mingeid arveid maksma.« Olin kärsitu ning sammusin toas edasi-tagasi. »Jim, kas sa ei saa viis minutitki ilma Maryta õnnelik olla?« küsis Sarah. »See poie mulle kuigi meelitav, et sa ei suuda nii lühikestki aega minu seltskonnaga rahul olla.« »Ära muretse, tüdruk,« ütlesin ma ja sirutasin talle sõbralikult käe, aga tema haaras sellest otsekohe mõlema käega kinni ning tema pihud hõõgusid, otsekui oleks tal palavik olnud. Vaatasin talle otsa ja lugesin tema silmadest kõik. Tal polnud tarvis midagi öelda ja minul ka mitte. Kortsutäsin kulmu ja tõmbasin käe ära. Siis seisis ta natuke aega vaikides minu kõrval, tõstis seejärel käe ja patsutas mind õlale. »Kindla-meelne Jim!« ütles ta ning jooksis pilkavalt naerdes toast välja.
Noh, sellest ajast peale vihkas Sarah mind kogu ihust ja hingest ning ta on naine, kes oskab vihata. Olin loll, et lasksin tal edasi meie juurde jääda — puruloll —, aga ma ei lausunud sõnakestki Maryle, sest teadsin, et see kurvastaks teda. Elu läks vanaviisi edasi, aga mõne aja pärast märkasin ma, et Mary ise oli pisut muutuma hakanud. Ta oli alati olnud nii usaldav ja süütu, aga nüüd läks ta imelikuks ja kahtlustavaks, päris, kus ma olin ja mida tegin ja kellelt ma kirju sain ning mis mul '.iskus oli ja tuhat muud narri küsimust. Ta muutus iga päevaga üha imelikumaks ja närvilisemaks ning me tülitsesime pidevalt igasuguste tühiste asjade pärast. Ma ei saanud sellest kõigest mingit sotti. Sarah hoidis minust kõrvale, kuid tema ja Mary olid lahutamatud. Nüüd ma mõistan, kuidas ta igasuguseid plaane sepitses ja mu naisele minust halba rääkis, aga ma olin m'i pimedusega löödud, et ei saanud sellest tookord aru. Siis hakkasin uuesti jooma, aga ilmselt ei oleks ma seda teinud, kui Mary oleks olnud endine. Nüüd oli Maryl põhjust mulle etteheiteid teha ning lõhe meie vahel üha laienes. Ja siis

ilmus lagedale see Alec Fairbairn ning asi läks veel sada korda hullemaks.
Kõigepealt tuli Fairbairn minu majja SaralVle külla, aga varsti käis ta juba külas ka meil, sest ta oli väga meeldiva käitumisega ja leidis kõikjal sõpru. Alec Fairbairn oli bravuurne ja uhkelt riides mees, lokkis peaga ja terane, ta oli näinud poolt ilma ning oskas ka rää^ kida sellest, mida ta näinud oli. Ma ei eita, et ta oli tore seltsiline, ning meremehe kohta olid tal väga viisakad kombed, nii et ma usun, et kunagi oli ta rohkem' kodus ahtritekil kui ruhvis. Kuu aega käis ta tihti meil! ning mul ei tulnud kordagi pähe, et tema viisakas ja kaval käitumine võiks mingit kahju teha. Siis aga tek-i kis mul millegipärast kahtlus ning sellest päevast peale ma enam rahu ei saanud.
Tegemist oli ainult tühise seigaga. Olin ootamatult tuppa astunud ning nägin äkki oma naise silmis ootus-ärevat pilku. Aga kui ta nägi, kes tuli, tuhmus see pilk taas ning ta keeras näo pettunult kõrvale. Sellest mulle] piisas. Ta sai mu samme ainult Alec Fairbairni sammudeks pidada. Oleksin ma seda meest siis näinud, oleksin ta tapnud, sest ma lähen alati pööraseks, kui ma oma vihale voli annan. Mary nägi mu silmis metsikut pilku,, jooksis minu juurde ja võttis mul varrukast kinni. »Ei, Jim, ei!«" ütles ta. »Kus Sarah on?« küsisin ma. «Köögis,« vastas Mary. »Sarah,« ütlesin mina kööki minnes, »see Fairbairn ei tohi enam kunagi oma jalga mu majja tuua.« »Mispärast mitte?« küsis tema. »Sellepärast, et see on minu käsk.« »Ah nii!« vastas tema. »Kui minu sõbrad ei ole selle maja jaoks küllalt head, siis ei ole küllalt hea ka mina.« »Sina võid teha, mida tahad,« ütlesin mina, »aga kui Fairbairn veel siin oma nägu näitab, saadan sulle mälestuseks tema

kõrva.« Küllap mu näoilme hirmutas teda, sest ta ei vastanud mulle midagi ja läks samal õhtul meilt minema.
Nojah, ma ei tea, kas tegemist oli puhta pahatahtlikkusega, või arvas Sarah, et ta saab mind mu naisega tülli ajada, julgustades teda teisi mehi vaatama. Igatahes üüris ta endale maja meist kahe tänavavahe kaugusel ning võttis endale meremehi allüürnikeks. Fairbairn elas seal ning Mary käis oma õe ja temaga teed joomas. Ma ei tea, kui tihti ta seal käis, aga ühel päeval läksin ma
54
talle järele, ning kui ma uksest sisse murdsin, põgenes Fairbairn üle aiamüüri, argpüks, nagu ta oli. Vandusin oma naisele, et tapan ta, kui ma ta veel kord selle mehe seltsis leian, ning viisin ta nutvana ja värisevana, valge nagu paberileht, endaga koos koju. Meie armastusest ei olnud enam midagi järele jäänud. Nägin, et Mary vihkas ja kartis mind, ning kui sellele mõtlemine mind jooma ajas, lisandus veel ka tema põlgus.
Sarah veendus, et ta ei saanud Liverpoolis endale elatist teenida, ning läks minu arusaamist mööda elama oma teise õe juurde Croydonisse, kodus aga kulgesid asjad endistviisi. Siis aga jõudis kätte möödunud nädal ning kogu see häda ja õnnetus.
Lugu juhtus nõnda. Me olime läinud »May Dayga« seitsmepäevasele ringsõidule, aga üks suur aam pääses lahti ning lõi meil katteplaadi logisema, nii et me pidime kaheteistkümneks tunniks sadamasse tagasi tulema. Läksin laevalt koju, mõeldes, milline üllatus see on minu naisele, ning lootes, et tal on äkki hea meel mind jälle näha. Just seda ma mõtlesingi, kui ma oma tänavale keerasin, aga sel hetkel sõitis minust mööda voorimees ja seal istus minu naine Fairbairni kõrval, nad lobisesid ja naersid ning mina, kes ma seisin ja vaatasin neid jalgrajalt, ei tulnud neile meeldegi.
Ma ütlen teile ja annan selle kinnituseks ausõna, et sest hetkest peale ei olnud ma enam iseenda peremees ning praegu meenutades tundub see kõik üksnes nagu ähmane unenägu. Olin viimasel ajal palju joonud ning need kaks asja üheskoos võtsid mult sootuks mõistuse. Praegu taob mul miski asi peas nagu vasaraga, kuid sel hommikul tundus, otsekui oleks mu peas kohisenud ja mühisenud terve Niagara kosk.
Võtsin siis jalad selga ja jooksin troskale järele. Mul oli käes raske tammepuust kepp, aga kui ma olin juba alguses marru sattunud, siis hakkasin jooksu pealt kavaldama ning pidasin niisugust vahemaad, et mina neid nägin, nemad mind aga mitte. Troska peatus peagi raudteejaama ees. Piletikassas oli palju inimesi, nii et ma sain neile üsna lähedale, ilma et mind oleks märgatud. Nad ostsid piletid New Brightonisse. Mina ostsin ka, kuid sõitsin kolm vagunit tagapool. Kohale jõudes kõndisid nad mööda jalutusteed ning ma ei jäänud
55
neist rohkem kui sada jardi maha. Lõpuks nägin, et nad võtsid paadi ja läksid sõitma, sest päev oli palav ning nad arvasid kahtlemata, et vee peal on jahedam.
Tundus, otsekui oleksid nad minu võimusesse antud. Merel oli kerge uduvine ning nähtavus oli ainult mõnisada jardi. Üürisin ka ise paadi ning sõudsin neile järele. Nägin nende paati ähmaselt, kuid nad liikusid peaaegu niisama kiiresti nagu mina ning olid ilmselt juba kaldast tubli miili kaugusel, kui ma neile järele jõudsin. Udu rippus nagu kardin meie ümber ning meie kolmekesi olime selle keskel. Jumal küll, kas ma suudan kunagi unustada, mis nägu nad läksid, kui nad nägid, kes oli neile lähenevas paadis? Mary karjatas. Fairbairn vandus nagu pöörane ja äigas minu poole aeruga, sest ilmselt nägi ta minu silmis surmaotsust. Hoidsin aeru eest kõrvale ja virutasin kepiga, purustades

tema pea nagu munakoore. Oleksin võib-olla isegi oma hulluses Maryle halastanud, aga tema haaras Fairbairni ümbert kinni, karjus ja hüüdis tema nime. Lõin uuesti ja Mary vajus mehe kõrvale. Ma olin nagu vere maigu suhu saanud metselajas. Kui Sarah oleks olnud seal, siis jumala eest, oleks temagi nende saatust jaganud. Võtsin noa välja ja — noh, ma olen juba küllalt öelnud. Minus tekitas metsikut rõõmu mõte sellele, mida tunneb Sarah, kui ta saab säärased tõendid tema mahitusel juhtunust. Siis sidusin laibad paadi külge, lõin paadipõhja sisse ning ootasin, kuni nad olid vee alla vajunud. Teadsin väga hästi, et omanik arvab, et nad eksisid udus ning triivisid merele. Pesin ennast puhtaks, sõudsin uuesti maale ning läksin tagasi laevale, ilma et ükski hing oleks kahtlustanud, mis oli juhtunud. Sel õhtul tegin ma Sarah Cushingile paki ning saatsin selle järgmisel päeval Belfastist teele.

Nüüd olete kuulnud kogu tõde. Te võite mind üles puua või teha minuga, mida tahate, aga rohkem te mind ikka karistada ei saa, kui ma ise ennast juba karistanud olen. Niipea kui ma silmad kinni panen, näen ma enda ees neid kahte nägu — nad vahivad mind nagu tookord, kui mu paat udust välja ilmus. Mina tapsin nad kiiresti, aga nemad tapavad mind aeglaselt, ning veel üks säärane öö ja ma olen hommikuks kas hull või surnud. Ega te mind ometi üksikkongi ei pane? Halastuse nimel, ärge seda tehke, ning saagu teile ükskord

teie piinades osaks samasugune kohtlemine, nagu te osutate mulle praegu.«

»Mis mõte sel kõigel on, Watson?« ütles Holmes tõsiselt ja pani paberilehe käest. »Mis eesmärki teenib see häda, vägivalla ja hirmu suletud ring? Sel peab ju mingi siht olema, sest muidu juhiks meie universumit juhus, see aga oleks mõeldamatu. Aga mis siht? Selles seisnebki suur ja igavene küsimus, millele vastuse leidmisele ei ole inimmõistus praegu sugugi lähemal kui varasematel aegadel.«

III. PUNASE RINGI MÕISTATUS

»Niisiis, proua Warren, minu meelest ei ole teil mingit erilist põhjust ärevust tunda ning ma ei mõista ka, miks peaksin mina, kelle aeg on üpris väärtuslik, sellesse asjasse sekkuma. Mul on tõesti muudki teha.« Nende sõnadega pööras Sherlock Holmes taas pilgu suurele ajaleheväljalõigete albumile, millesse ta paigutas parajasti viimase aja materjali ning varustas seda aineregistriga.

Aga majaperenaisel oli piisavalt visadust ning tema sugupoolele omast kavalust. Ta jäi enda juurde kindlaks.

»Te aitasite möödunud aastal üht minu üürnikku,« ütles ta, »härra Fairdale Hobbsi.« »Ah jaa — lihtne lugu.«

»Aga Hobbs räägib sellest veel nüüdki — teie lahkusest ja sellest, kuidas te pimedusse valgust tõite. Mulle meenusid tema sõnad, kui ma ise kahtluste küüsis pimeduses kobasin. Ma tean, et te saaksite mind aidata, kui te vaid tahaksite.«

Holmesile oli võimalik meelituste abil ligi pääseda, ning kui õiglane olla, siis oli tal ka lahke süda. Need kaks asjaolu sundisid teda liimipintslit alistuva ohke saatel käest panema ning tooli tagasi lükkama.

»Olgu peale, proua Warren, eks me kuula siis teie jutu ära. Teil ilmselt ei ole midagi selle vastu, kui ma suitsetan? Tänan teid, Watson — tikud! Nagu ma aru saan, teeb teid ärevaks see, et teie uus üüriline püsib oma toas ning te ei näe teda. Kuulge nüüd, proua Warren, oleksin mina teie üüriline, ei näeks te mind sageli mitu nädalat.«

»Kahtlemata, härra, aga siin on tegemist millegi muuga. See ajab mulle hirmu peale, härra Holmes. Ma ei saa hirmu pärast magada. Ma kuulen, kuidas tema

58

kiired sammud liiguvad varahommikust hilise õhtuni siia ja sinna, aga ei näe teda kunagi vilksamisigi — seda ei suuda ma enam välja kannatada. See teeb mu mehe ka närviliseks, kuigi tema käib päeval tööl, mina aga ei saa üldse rahu. Mispärast ta ennast peidab? Mida ta on teinud? Peale minu on majas veel ainult teenijatüdruk ning minu närvid ei pea vastu.«

Holmes kummardus ettepoole ja pani oma pika kõhna käe naise õlale. Kui ta seda tahtis, oli tal peaaegu hüpnootiline võime inimesi rahustada. Hirmunud pilk kadus naise silmist ning pingul näole ilmus taas igapäevane ilme. Naine istus toolile, millele Holmes oli osutanud.

»Kui ma selle loo käsile võtan, pean ma mõistma kõiki üksikasju,« ütles mu sõber. »Mõelge rahulikult järele. Kõige tühisem seik võib osutuda kõige olulisemaks. Te ütlesite, et see mees tuli kümme päeva tagasi ning maksis teile kahe nädala toidu ja korteri eest?«

»Ta küsis minu tingimusi. Ma nõudsin viiskümmend šillingit nädalas. Maja ülemisel korrusel on väike elutuba ja magamistuba.«

»Ja siis ?«

»Ta ütles: »Ma maksan teile viis naela nädalas, kui ma saan selle üürida oma tingimustel.« Ma olen vaene naine, härra Warren teenib vähe ning see oli minu jaoks suur raha. Mees võttis kümnenaelase rahatähe ning sirutas selle sealsamas mulle. »Te võite saada samasuguse summa iga kahe nädala tagant pika aja vältel, kui te tingimustest kinni peate,« ütles ta. »Kui te tingimusi rikute, siis ma teiega enam tegemist ei tee.««

»Mis tingimused need olid?«

»Noh, ta pidi saama maja võtme. Selle vastu polnud mul midagi. Üürilistel on tihti välisukse võti. Lisaks nõudis ta, et ta täiesti rahule jäetaks ning keegi ei tohtinud teda kunagi, mitte ühelgi ettekäändel häirida.«

»SelIes ei ole ju küll midagi iseäralikku ?«

»Mõistlikkuse piires mitte. Aga asi on üle igasuguse mõistuse. Ta on elanud majas kümme päeva, aga ei härra Warren, mina ega teenijatüdruk ei ole teda kordagi näinud. Me kuuleme, kuidas tema kiired sammud õhtul, hommikul ja päeva ajal üha edasi-tagasi käivad, aga pärast seda esimest õhtut ei ole ta kordagi majast välja läinud.«

»Ah nii, ta käis siis esimesel õhtul väljas?«

59

»Jaa, ning tuli tagasi väga hilja — me olime kõik juba magama heitnud. Ta rääkis mulle oma kavatsusest, kui ta oli toad üürinud, ning palus, et ma ust riivi ei paneks. Ma kuulsin, kuidas ta pärast südaööd trepist üles tuli.«

»Aga söögiajad?«

»Ta andis eraldi juhtnöörid, et me jätaksime alati, kui ta helistab, toidu tema ukse taha toolile. Kui ta on söönud, helistab ta uuesti ning me viime nõud sama tooli pealt minema. Kui ta veel midagi tahab, kirjutab ta selle paberilehele suurte tähtedega ning jätab ka kirja sinna.«

»Suurte tähtedega?«

»Jah, ja kirjutab pliiatsiga. Ainult ühe sõna, mitte midagi muud. Ma tõin teile ühe kirja näha: SEEP. Siin on veel üks — TIKK. Selle jättis ta täna hommikul: DAILY GAZETTE. Ma jätan talle igal hommikul söögi juurde tüki paberit.«
»Tohoh, Watson!« ütles Holmes, vahtides suure.huviga kirjutuspaberi tükke, mille majaperenaine oli talle ulatanud. »See on tõesti pisut tavatu. Üksindusse tõmbumist suudan ma mõista, aga milleks kirjutada trükitähtedega? See on tülikas. Miks mitte tavalise käekirjaga? Mida teie pakuksite, Watson?«
»Ta tahab oma käekirja varjata.«
»Aga miks? Miks peaks see talle korda minema, kui mõni tema käega kirjutatud sõna majaperenaise kätte satub? Siiski võib asi olla nõnda, nagu te ütlete. Ja mispärast on need sõnumid nii lakoonilised?«
»Ma ei suuda kujutleda.«
»Meil avaneb meeldiv võimalus intelligentseteks mõtisklusteks. Sõnad on kirjutatud laia otsaga lillaka varjundiga pliiatsiga, mis on üsna tavalist sorti. Te panete kindlasti tähele, et pärast trükitähtedega kirjutamist on paberist siitpoolt tükk küljest rebitud, nii et SEEBI s on osaliselt kadunud. Kõnekas asjaolu, Watson, eks ole?«
»Kõneleb ettevaatlikkusest?«
»Täpselt nii. Ilmselt oli paberil mingi märk, pöidla-jälg või midagi muud, mis võis viidata kirjutaja isikule. Niisiis, proua Warren, te ütlete, et mees on keskmist kasvu, tõmmu ja habemega. Kui vana ta olla võib?«
»Noorepoome — mitte üle kolmekümne.«
60
»Kas te saate tema kohta veel midagi öelda?«
»Ta rääkis head inglise keelt, aga aktsendi põhjal arvan ma siiski, et ta on välismaalane.«
»Ja ta oli hästi rõivastatud?«
»Väga peenelt riides — tõeline härrasmees. Tumedad rõivad — mitte midagi silmatorkavat.«
»Oma nime ta ei öelnud?«
»Ei.«
»Ning talle pole tulnud ei kirju ega külalisi?«
»Mitte ühtki.«
»Aga teie või teenijatüdruk käite ju ikkagi hommikuti tema toas?«
»Ei, ta hoolitseb täiesti ise enda eest.«
»Heldeke! See on tõesti erakordne. Mis pagas tal oli ?«
»Tal oli kaasas üks suur pruun kott — muud midagi.«
»Noh, paistab, et meil ei ole kuigi palju andmeid, mis meid aidata võiksid. Kas te ütlesite, et sealt toast ei ole midagi välja toodud — mitte kui midagi?«
Naine võttis kotist ümbriku, ümbrikust raputas ta lauale kaks põlenud tikku ja sigaretikoni.
»Need olid täna hommikul tema kandiku peal. Võtsin need kaasa, sest ma olin kuulnud, et te võite pisiasjadest palju teada saada.«
Holmes kehitas õlgu.
»Siin pole küll midagi,« ütles ta. »Tikke on muidugi sigareti süütamiseks kasutatud. Seda näitab lühike põlenud osa. Piibu või sigari süütamisel põleb ära pool tikku. Aga helde

taevas! See koni on tõesti tähelepanuväärne. Te ütlesite, et sel härral olid habe ja vuntsid?«
»Jah.«
»Ma ei mõista. Ütleksin, et seda sigaretti oleks saanud suitsetada ainult ilma habemeta mees. Vaadake, Watson, isegi teie tagasihoidlikud vuntsid oleksid saanud kõrvetada.«
»Sigaretipits?« oletasin ma.
»Ei, ei, sigaretiots on suus olnud. Kas teie korteris kahte inimest olla ei saa, proua Warren ?«
»Ei. Ta sööb nii vähe, et ma imestan tihti, kuidas ta endal hinge sees hoiab.«
»Noh, peame vist ootama, kuni pisut rohkem materjali koguneb. Lõpuks ei ole teil ju nurisemiseks põhjust. Üür on makstud, ning kuigi ta on kahtlemata ebatava-

line üüriline, ei tee ta teile ju tüli. Ta maksab teile hästi, ning kui ta tahab kodus püsida, ei ole see otseselt teie asi. Meil ei ole mingit ettekäänet tema rahu rikkuda, kuni meil pole põhjust arvata, et tema käitumises on midagi kahtlast. Ma olen asja käsile võtnud ning hoian sel silma peal. Teatage mulle, kui veel midagi juhtub, ning vajaduse korral võite loota minu abile.
Selles loos on kahtlemata huvitavaid asjaolusid, Watson,« märkis Holmes, kui majaperenaine oli lahkunud. »Tegemist võib muidugi olla millegi tühisega — näiteks lihtsalt ekstsentrilise inimesega —, aga lugu võib olla ka palju tõsisem, kui pealtnäha paistab. Kõigepealt torkab silma ilmne võimalus, et praegu võib korteris elada hoopis teine inimene kui see, kes korteri üüris.«
»Miks te nii arvate ?«
»Lisaks konile on väga kõnekas asjaolu, et üürnik läks kohe pärast korteri üürimist välja. Ta tuli tagasi — või keegi tuli tagasi —, kui ühtki inimest polnud teda nägemas. Meil ei ole mingeid tõendeid, et tagasi tuli seesama inimene, kes välja läks. Edasi, toad üürinud mees rääkis hästi inglise keelt. See teine aga kirjutab trükitähtedega »tikk«, kui peaks olema »tikud«. Ma mõtlen, et ta võttis selle sõna sõnaraamatust, mis annab küll nimisõna, kuid mitte mitmuse vormi. Lakoonilise stiili eesmärgiks võib olla vähese keeleoskuse varjamine. Jah, Watson, on küllalt põhjust kahtlustada, et on toimunud üürnike vahetus.«
»Aga mis võib olla selle eesmärk?«
»Ahaa! Selles ongi küsimus. Üks uurimissuund on üsna ilmne.« Holmes võttis riiulilt suure kausta, kuhu ta iga päev pani mitmesuguste Londoni lehtede kuulu-tusteveerud.
»Heldeke!« ütles ta iehti keerates, »milline oiete, karjete ja kaevete koor! Milline erakordsete juhtumuste lade! Aga kahtlemata on see kõige suurepäraseni jahimaa ebatavaliste sündmuste uurijale! See inimene on üksi ning tema poole ei saa pöörduda kirja teel, ilma et rikutaks nõutud absoluutset saladust. Kuidas saavad temani jõuda uudised ja sõnumid välisilmast? Ilmselt ajalehekuulutuse kaudu. Näib, et muud võimalust ei ole, ning õnneks on meil vaja vaadata ainult ühte ajalehte. Siin on »Daily Gazette'i« viimase kahe nädala veerud. »Musta boaga daam uisuklubis« — selle võime vahele jätta. »Kindlasti ei taha Jimmy murda oma ema

südant« — see ei puutu vist asjasse. »Kui daam, kes minestas Brixtoni bussis« — see daam mind ei huvita. »Mu süda on iga päev täis igatsust« — soigumine, Watson — puhas soigumine! Ahaa! See on juba tõenäolisem. Kuulake seda: »Ole kannatlik. Leian mingi kindla ühenduse pidamise vahendi. Seni kasutan seda veergu. G.« See ilmus kaks

päeva pärast proua Warreni üürilise tulekut. Kõlab usutavalt, eks ole? Saladuslik elanik saab inglise keelest aru, kuigi ta ei oska seda kirjutada. Vaatame, kas leiame jälje uuesti üles. Jah, siin see ongi — kolm päeva hiljem. »Asjad liiguvad soodsalt. Kannatust ja ettevaatust. Pilved hajuvad. G.« Pärast seda pole nädal aega midagi. Siis tuleb midagi palju konkreetsemat: »Tee saab vabaks. Kui muretsen võimaluse, signaliseerin, tuletan meelde kokkulepitud koodi: üks A, kaks B ja nii edasi. Saad varsti teateid. G.« See oli eilses lehes ning täna ei ole midagi. See kõik sobib väga hästi kokku proua Warreni üürilisega. Mul pole mingit kahtlust, Watson, et kui me natuke ootame, iäheb see lugu arusaadavamaks.«
Nii juhtuski, sest hommikul leidsin sõbra seismas kamina ees, selg tule poole ning ülimalt rahulolev naeratus näol.
»Mis te selle kohta kostate, Watson?« hüüdis ta ja võttis laualt ajalehe. »Kõrge, punane valge kivivooderdi-sega maja. Neljas korrus. Vasakult teine aken. Hämaruse saabumisel. G.« See kõlab üsna konkreetselt. Peame vist pärast .hommikusööki pisut proua Warreni ümbruskonnaga tutvuma. Oo, proua Warren! Mis uudiseid te meile täna hommikul toote?«
Meie klient oli tormanud äkitselt tuppa sellise plahvatusliku energiaga, et võis loota asjade uut ja otsustavat arengut.
»Tuleb kutsuda politsei, härra Holmes!« hüüdis proua Warren. »Minule aitab! Las pakib oma asjad kokku ja kaob. Oleksin läinud otsejoones üles ja öelnud seda talle, aga mõtlen, et on parem kõigepealt teie arvamus ära kuulata. Minu kannatus on igatahes katkemas, ning kui juba minu meest mõnitama hakatakse . . .«
»Härra Warrenit mõnitatakse?«
»Noh, igatahes koheldi teda jõhkralt.«
»Aga kes teda jõhkralt kohtles?«
»Jaa, seda tahaksime meie ka teada! Lugu juhtus täna

hommikul. Härra Warrcn on tabelipidaja Mortoni ja Waylighti firmas Toltenham Court Roadil. Ta peab enne kella seitset kodunt välja minema. Noh, täna hommikul ei jõudnud ta veel kümmet sammugi astuda, kui kaks meest talle selja tagant ligi tulid, talle kuue üle pea viskasid ning ta kõnnitee servas seisvasse troskasse toppisid. Nad sõidutasid teda tund aega ringi, tegid siis ukse lahti ning viskasid ta välja. Ta jäi lebama nii segasena, et ei näinudki, mis sai troskast. Kui ta püsti tõusis, nägi ta, et oli Hampstead Heathis; ta sõitis bussiga koju ning lamab nüüd diivanil, mina aga tulin kohe teile rääkima, mis juhtus.«
»Väga huvitav,« ütles Holmes. »Kas ta pani tähele, kuidas need mehed välja nägid — kas ta kuulis neid rääkimas ?«
»Ei, ta on täiesti oimetu. Ta teab ainult, et teda tõsteti üles otsekui nõiaväel ning visati tänavale otsekui nõiaväel. Asjasse oli segatud vähemasti kaks, aga võibolla ka kolm meest.«
»Ja teie seostate seda kallaletungi oma üürilisega?«
»No me oleme elanud sealkandis viisteist aastat ning midagi säherdust pole varem ette tulnud. Mul on temast villand. Raha ei ole lõpuks kõige tähtsam. Ma ajan ta veel enne õhtut majast välja.«
»Oodake pisut, proua Warren. Ärge tehke midagi mõtlematut. Ma hakkan arvama, et see lugu võib olla palju tähtsam, kui esmapilgul tundus. Nüüd on selge, et tc;e üürnikku

ähvardab mingi hädaoht. Niisama selge on see, et tema vaenlased, kes teie maja läheduses teda ootasid, pidasid teie meest häguses hommikuvalguses temaks. Nähes oma eksimust, lasksid nad teie mehe lahti. Me võime üksnes oletada, mida nad oleksid teinud siis, kui nad ei oleks eksinud.«

»Noh, mida mina siis ette võtma pean, härra Holmes ?«

»Mul on suur tahtmine teie üürnikku näha, proua Warren.«

»Ma ei kujuta ette, kuidas see võimalik oleks, kui te just ust maha murda ei taha. Kui ma olen talle kandiku jätnud ja trepist alla lähen, kuulen ma alati, kuidas ta ukse lukust lahti keerab.«

»Ta peab kandiku tuppa tõstma. Me saame ennast kindlasti ära peita ja vaadata, kuidas ta seda teeb.«

Majaperenaine mõtles hetke.

»Jah, tema ukse vastas on kolikamber. Ma saaksin sinna võib-olla peegli panna, ning kui teie oleksite ukse taga . . .«

»Suurepärane!« hüüatas Holmes. »Millal ta lõunat sööb?«

»Kella ühe paiku.«

»Siis tuleme doktor Watson ja mina selleks ajaks sinna. Praegu aga, proua Warren, jätame hüvasti!«

Poole ühe ajal olime proua Warreni maja ees — see oli kõrge, kitsas, kollasest tellisest ehitis Great Orme Streetil, kitsal tänaval Briti Muuseumist kirdes. Kuna see maja asub tänavanurga lähedal, avaneb sealt vaade ilowe Streetile ja selle pretensioonikamatele hoonetele. Holmes osutas naeru kihistades ühele üürimajale, mis tungis nõnda esile, et hakkas paratamatult silma.

»Vaadake, Watson!« ütles ta. »»Kõrge, punane, valge kivivooderdisega maja.« See on kindlasti signaaliandmise paik. Me teame kohta ja koodi, nii et meie ülesanne peaks olema lihtne. Sellel aknal on silt »Välja üürida«. Tegemist on ilmselt tühja korteriga, millele proua Warreni üürilise kaasosaline ligi pääseb. Niisiis, proua Warren, mis saab edasi?«

»Kõik on valmis seatud. Kui te jätate saapad alla mademele ja tulete üles, näitan ma teile, kuhu minna.«

Ta oli meile hiilgava peidupaiga korraldanud. Peegel oli asetatud nõnda, et me nägime pimeduses istudes selgesti vastasust. Vaevalt olime oma kohale asunud ja proua Warren lahkunud, kui kauge tilin andis teada, et meie saladuslik naaber helistas kella. Peagi ilmus majaperenaine kandikuga, asetas selle suletud ukse kõrvale toolile ning laskus siis raske sammuga trepist alla. Ukse taga kükitades ei pööranud me pilku peeglilt. Kui proua Warreni sammud hääbusid, kostis äkitselt võtme krigin lukuaugus, link hakkas liikuma, kaks kõhna kätt sirutusid välja ning tõstsid kandiku toolilt. Hetk hiljem pandi kandik kiirustades tagasi ning ma silmasin vilksamisi tõmmut, ilusat ja hirmunud nägu, mis vahtis kolikambri ukse poole. Siis tõmmati toauks kinni, võtit keerati uuesti lukuaugus ning kõik jäi vaikseks. Holmes sikutas mind varrukast ning me hiilisime koos trepist alla.

»Tulen täna õhtul uuesti,« ütles Holmes põnevil maja-

perenaisele. »Watson, meil on vist parem seda asja kodus arutada.«

»Nagu te nägite, osutus minu oletus õigeks,« ütles Holmes, istudes oma sügavas tugitoolis. »On toimunud üüriliste vahetus. Ma ei osanud aga oodata, et me näeme naist, Watson, ning lisaks veel niisugust ebatavalist naist.«

»Ta märkas meid.«

»Noh, ta märkas midagi, mis teda ehmatas. See on kindel. Asjade üldine käik on selge, eks ole? Abielupaar otsib Londonis pelgupaika mingi hirmsa ja vahetu hädaohu eest. Selle ohu suurust näitavad tarvitusele võetud ranged ettevaatusabinõud. Mees, kelle! on vaja midagi korda saata, tahab naist selleks ajaks täiesti ohutusse paika jätta. See ei ole sugugi kerge, aga ta lahendas selle probleemi originaalselt ning nii tõhusalt, et naise sealviibimisest ei teadnud isegi majaperenaine, kes talle süüa viis. Nagu nüüd on selge, pidid trükitähtedega kirjutatud sõnumid takistama tema soo ilmsikstulekut käekirja põhjal. Mees ei saa ennast näidata, sest nii juhataks ta vaenlased naise jälile. Kuna ta ei saa temaga otseselt ühendust pidada, peab ta kasutama ajalehe teadete veergu. Siiamaani on kõik arusaadav.«

»Aga mis on selle kõige taga?«

»Oo jaa, Watson — teie olete hästi praktilise mõistusega nagu ikka! Mis on selle kõige taga? Asjade käigus on proua Warreni tühine probleem laienenud ning pahaendelisema ilme võtnud. Vähemalt niipalju võime öelda, et tegemist ei ole tavalise pagenud armastajapaariga. Te nägite, mis nägu läks naine ohtu märgates. Me kuulsime ka kallaletungist majaperemehele, mis oli kahtlemata sihitud üürnikule. Need häiresignaalid ning meeleheitlik saladuse hoidmise vajadus näitavad, et tegu on elu ja surma küsimusega. Kallaletungist härra Warrenile ilmneb ka see, et vaenlased, olgu nad kes tahes, ei tea samuti mehe asendamisest naisega. See on väga imelik ja keeruline juhtum, Watson.«

»Miks te peaksite sellega edasi tegelema? Mis kasu te sellest saate?«

»Mis kasu? Tegemist on kunstiga kunsti pärast, Watson. Küllap uurisite teiegi oma praksises haigusjuh-tumeid, ilma et tasu teile mõttessegi tuli?«

»Et õppida, Holmes.«

66

»Õppimisel ei tule kunagi lõppu, Watson. Elu on õppetundide rida ning kõige olulisemad jäävad kõige lõpuks. See on väga õpetlik juhtum. Sellest pole loota ei raha ega kuulsust, aga ometi tekib tahtmine asi lõpule viia. Videviku saabumisel jõuame oma juurdluses ilmselt jälle sammukese võrra edasi.«

Kui me proua Warreni juurde tagasi jõudsime, oli Londoni talveõhtu hämarus tihenenud ühtlaseks halliks kardinaks, seda monotoonset pilti elavdasid üksnes teravajoonelised kollase valgusega aknad ning gaasilam-pide ähmased valgussõõrid. Kui me vaatasime välja proua Warreni pimeda elutoa aknast, lõi kõrgel hämaruses hõõguma veel üks tuhm tuli.

»Keegi liigub seal toas,« ütles Holmes sosinal, kuivetu ja innukas nägu surutud vastu aknaruutu. »Jah, ma näen tema varju. Seal ta ongi jälle! Tal on küünal käes. Nüüd vaatab ta siiapoole. Ta tahab olla kindel, et naine on valvel. Nüüd hakkab mees tuld vilgutama. Watson, jälgige teie ka sõnumit, et me saaksime teineteist kontrollida. Üksainus välgatus — see on kindlasti A. Nüüd edasi. Palju te saite? Kakskümmend. Mina ka. See peaks tähendama T. AT — küllaltki arusaadav! Veel üks T. See on ilmselt järgmise sõna algus. Ja nüüd — TENTA. Lõpp. See ei saa ometi olla kõik, Watson? ATTENTA ei tähenda midagi. Kolm eraldi sõna AT, TEN, TA ei ole ka paremad, kui T. A. ei ole just kellegi

nimetähed. Signaal algab uuesti! Mis see siis on? ÄTTE — kuidas, uuesti seesama sõnum. Veider, Watson, väga veider! Ja veel kord! AT — kuidas, ta kordab seda kolmandat korda. Kolm korda ATTENTA! Kui tihti ta seda kordab? Ei, paistab, et nüüd on kõik. Ta läks akna juurest eemale. Mida teie sellest arvate, Watson?« »Šifreeritud teade, Holmes.«
Mu kaaslane hakkas järsku kergendustundega naerma. »Ja see ei ole kuigi tundmatu šiffer, Watson,« ütles ta. >'See on ju muidugi itaalia keel! A tähendab, et see on saadetud naisterahvale. «Ettevaatust! Ettevaatust! Ettevaatust!* Kuidas tundub, Watson ?«
»Minu meelest olete sõnumi ära tabanud.«
»Selles pole vähimatki kahtlust. Tegemist on väga tungiva sõnumiga. Kolm korda kordamine rõhutab seda veelgi. Aga mis suhtes naisel tuleb ette vaadata? Pidage, mees tuleb uuesti akna alla.«
67
Nägime taas küürutava mehe ähmast kogu ning väin kese leegi välgatus uue sõnumi edasiandmisel. Välgatused olid kiiremad kui enne — nii kiired, et neid oli raske jälgida. »PERICOLO — pericolo — mis see on, Watson? »Hädaoht«, eks ole? Jah, pagana päralt, see on ohusig-naal. Ta alustab uuesti. PERL Tohoh, mis pagan . . .«
Valgus oli äkitselt kustunud, akna helendav nelinurk oli kadunud ning neljas korrus moodustas säravate aknarid.adega kõrge hoone ümber tumeda vöödi. Viimane hoiatus oli järsku katkestatud. Kuidas ja kelle poolt? Meile mõlemale turgatas korraga seesama mõte pähe. Holmes kargas püsti akna alt, kus ta oli küü-rutanud.
»Asi on tõsine, Watson,« hüüdis ta. »Seal toimub midagi kahtlast! Miks peaks säärane sõnum nõnda katkema? Peaksin sellest loost Scotland Yardile teatama — aga ometi ei ole meil mahti praegu lahkuda.«
»Kas ma lähen kutsun politsei?«
»Peame olukorras pisut suuremat selgust saama. Sellel võib olla mõni süütum seletus. Tulge, Watson, lähme ise kohale ja vaatame, mis seal juhtus.«

2

Kui me kõndisime kiiresti mööda Howe Streeti, vaatasin ma tagasi maja poole, kust me olime just tulnud. Ülemise korruse aknal paistis ähmaselt pea, naisepea, mis vaatas pinevalt ja tardunult öhe, oodates hingetu ärevusega selle katkenud sõnumi taastumist. Howe Streeti üürimaja ukse ees nõjatus salli ja palituga mees vastu aiapiiret. Ta võpatas, kui esikuvalgus meie nägudele langes.
»Holmes!« hüüatas ta.
»Ohoo, Gregson!« lausus mu kaaslane Scotland Yardi detektiivil kätt surudes.
»Armastajad kohtuvad teekonna, lõpul. Mis teid siia toob?«
»Küllap seesama põhjus mis teidki,« vastas Gregson. »Ma ei suuda kujutleda, kuidas teie selle peale sattusite.«
»Erinevad niidiotsad, mis viivad aga ühte ja samasse sasipuntrasse. Ma jälgisin signaale.«
68
»Signaale?«
»Jah, sealt aknast. Need katkesid poole pealt. Tulime vaatama, mis selle põhjuseks oli. Aga kuna asi on teie kindlates kätes, ei näe ma mõtet jätkata.«

»Pidage ometi!« hüüdis Gregson õhinal. »Pean teie auks seda ütlema, et olen ennast iga kord kindlamini tundnud, kui teie minuga koos mingit lugu uurite. Sel majal on ainult üks väljapääs, nii et ta on meil pihus.«
»Kes see tema on?«
»Vaata aga vaata, ükskord ometi teame teist rohkem, härra Holmes. Te peate seekord meie edu tunnustama.« Gregson lõi järsult kepiga vastu maad, mispeale tõü^s kohale eemal tänaval seisva troska voorimees, piits käes. »Lubage mul tutvustada teid härra Sherlock Holmesiga,« ütles detektiiv voorimehele. »See on härra Leverton Pinkertoni Ameerika Agentuurist.«
»Long Islandi koopamõistatuse kangelane?« lausus Holmes. »Härra Leverton, mul on meeldiv teiega tutvuda.«
Ameeriklane, vaikne, asjalik, kitsa raseeritud näoga noormees, punastas kiitust kuuldes. »Nüüd olen ma oma elu suurimat juhtumit uurimas, härra Holmes,« ütles ta. »Kui ma saan kätte Gorgiano . . .«
»Kuidas? Punase Ringi Gorgiano ?«
»Ah nii, ta on siis ka Euroopas kuulus? Noh, Ameerikas teame temast kõik. Me teame, et ta on viiekümne mõrva taga, aga ometi pole meil mingeid kindlaid tõendeid tema vahistamiseks. Ma jälitasin teda New Yorkist siia ning olen tal nädal aega kannul käinud, oodates mingit ettekäänet tema kinnivõtmiseks. Härra Gregson ja mina jälitasime teda selle suure üürimajani ning siin on ainult üks uks, nii et ta ei saa meil käest lipsata. Sellest ajast saadik, kui ta majja läks, on sealt välja tulnud kolm inimest, aga ma vannun, et ükski neist ei olnud Gorgiano.«
»Härra Holmes rääkis signaalidest,« ütles Gregson. »Ma eeldan, et ta teab,' nagu tavaliselt, palju sellist, mida meie ei tea.«
Holmes seletas mõne selge sõnaga, milline oli olukord meile tundunud. Ameeriklane lõi käed tusaselt kokku.
»Ta kavatseb meid rünnata!« hüüdis ta.
»Mispärast te seda arvate?«
»Noh, nii see ju paistab, eks ole? Ta saadab sõnumeid

kaasosalisele — Londonis on mitu tema jõugu liiget. Siis äkitselt, just siis, kui ta teie enda jutu järgi neile ohust teatas, katkestas ta sõnumi. See võib tähendada ainult, et ta kas nägi meid äkitselt aknast või mõistis kuidagi, kui lähedal on oht ning et selle vältimiseks tuleb tal viivitamatult tegutseda. Milline on teie ettepanek, härra Holmes?«
»Aga meil ei ole orderit tema vahistamiseks.«
»Ta viibib kahtlastel asjaoludel tühjas korteris,« ütles Gregson. »Praegu piisab sellestki. Kui ta meil juba korra pihus on, äkki saab New York siis aidata ta kinni panna. Võtan praegu tema vahistamise vastutuse enda peale.«
Meie politseidetektiividel võib küll mõnikord arukusest puudu tulla, julgusest aga mitte kunagi. Gregson läks trepist üles vahistama seda nurkasurutud mõrtsukat samasuguse täiesti rahuliku ja asjaliku ilmega, nagu ta oleks võinud minna üles Scotland Yardi trepist. Pinker-toni mees püüdis temast ette trügida, aga Gregson surus ta oma küünarnukkidega kindlalt tagasi. Londoni hädaohud olid Londoni politsejõudude privileeg.
Neljanda korruse trepimademe vasakpoolne uks oli irvakil. Gregson lükkas selle lahti. Sees valitses täielik vaikus ja pimedus. Tõmbasin tikku ja panin detektiivi-laterna põlema. Kui tuli ühtlase leegiga põlema hakkas, ahhetasime kõik üllatusest. Paljal

kuuselaudadest põrandal paistis värske vererada. Punased jäljed tulid meie suunas teisest toast, mille uks oli kinni. Gregson paiskas selle lahti ning tõstis laterna enda ette, meie aga vaatasime kõik kärsitult üle tema õla.
Keset tühja tuba lebas kägaras tohutu suur mees, tema tõmmu nägu oli hirmsasti moondunud ning pea ümber jube erepunane aupaiste verest, mis valgetel põrandalaudadel suure märja sõõri moodustas. Mehe põlved olid kõveras, käed surmakrampides välja sirutatud ning tema jämeda pruuni esiletungiva kõri keskpaigast ulatus välja terasügavuselt sisse pistetud noa valge pea. Kuigi tegemist oli hiiglasega, oli ta ilmselt sellest hirmsast hoobist langenud nagu härg lihunikukirve all Tema parema käe kõrval põrandal lebas, hirmuäratav sarvest peaga kahe teraga pistoda ning selle lähedal must glasseekinnas.
»Pagana pihta! See on Must Gorgiano ise!« hüüdis

ameerika detektiiv. »Keegi on meist seekord ette jõudnud.«
»Siin akna peal ongi küünal, härra Holmes,« ütles Gregson. »Mida te nüüd teete?«
Holmes oli akna juurde läinud, küünla põlema pannud ning liigutas seda akna taga edasi-tagasi. Siis vaatas ta välja pimedusse, puhus küünla ära ning viskas selle põrandale.
»Kaldun arvama, et sellest võib abi olla,« ütles ta. Ta astus ligemale ning seisis sügavas mõttes, kuni kaks elukutselist detektiivi laipa uurisid. »Te ütlesite, et majast väljus kolm inimest, kui teie all ootasite,« lausus ta lõpuks. »Kas te vaatasite neid tähelepanelikult?«
»Jah.«
»Kas nende seas oli umbes kolmekümneaastane, musta habemega, tõmmu ja keskmist kasvu mees?«
»Jah, tema möödus minust viimasena.«
»Ilmselt tema teist ette jõudiski. Võin anda teile tema kirjelduse ning meil on ka suurepärane jalajälg. Sellest peaks teile piisama.«
»Londoni miljonite seas jääb sellest vaheks, härra Holmes.«
»Võib-olla jääbki. Seepärast pidasin ma paremaks teile selle daami appi kutsuda.«
Tema sõnade peale pöördusime kõik ringi. Ukseava raamistuses seisis pikk ilus naine — Bloomsbury saladuslik üüriline. Ta astus aeglaselt lähemale, nägu kaame ja hirmsast kartusest pingul, pärani silmade pilk liikumatult põrandal lebavale tumedale kogule suunatud.
»Te olete ta tapnud!« pomises ta. »Oh, Dio mio, 'te olete ta tapnud!« Siis kuulsin, kuidas ta äkitselt õhku ahmis ja rõõmuhüüatuse saatel ringi kargas. Ta tantsis käsi plaksutades toas ringi, tumedad silmad rõõmust ja imestusest säramas, ning tema huulilt voolas tuhandeid kõlavaid itaaliakeelseid hüüatusi. Oli hirmus ja hämmastav näha säärast naist sellisest vaatepildist niisugusesse rõõmujoovastusse sattumas. Järsku ta peatus ja heitis meile kõigile küsiva pilgu.
»Aga teie? Teie olete politseist, eks ole? Te tapsite Giuseppe Gorgiano. On see tõsi?«
»Me oleme politseist, proua.«
Naine vaatas hämaras toas ringi.
»Aga kus on siis Gennaro?« küsis ta. »Minu mees

Gennaro Lucca. Mina olen Emilia Lucca ning me oleme mõlemad pärit New Yorkist. Kus on Gennaro? Ta kutsus mind hetke eest aknast ning ma jooksin kohe siial

»Mina kutsusin teid,« ütles Holmes.

»Teie? Kuidas saite teie mind kutsuda?«

»Teie šiffer ei ole raske, proua. Teie siinolek oli soovitav. Teadsin, et mul pruukis üksnes signaliseerida »Vieni«, ja te tulete kindlasti.«

Ilus itaallanna vaatas mu kaaslast aukartusega.

»Ma ei mõista, kuidas te niisuguseid asju teate,« ütles ta. »Giuseppe Gorgiano — kuidas tema . . .« Ta vakatas ning siis äkitselt lõi tema nägu uhkusest ja heameelest särama. »Nüüd ma saan aru! Minu Gennaro! Seda tegi minu tore, ilus Gennaro, kes on mind kaitsnud kõige kurja eest, ta tappis selle koletise omaenda tugevate kätega! Oh, Gennaro! Sa oled tõesti suurepärane! Milline naine saaks küll säärase mehe vääriline olla?«

»Noh, proua Lucca,« ütles proosaline Gregson ja asetas käe naise varrukale, ilmutades sealjuures niisama vähe tundeid, otsekui oleks tegemist mõne Notting Hiili huligaaniga, »mulle ei ole küll veel päris selge, kes te olete, aga teie jutu põhjal on ilmne, et meil läheb teid Yardis vaja.«

»Oodake hetk, Gregson,« lausus Holmes. »Mulle tundub, et see daam tahaks meile võib-olla niisama kärsitult informatsiooni anda, kui meie seda kuulda ihkame. Kas te mõistate, proua, et teie abikaasa vahistatakse ja tema üle peetakse kohut selle mehe tapmise pärast, kes meie ees lebab? Kõike, mis te ütlete, võidakse kasutada tema vastu. Aga kui te arvate, et ta ei tegutsenud kuritegelikel motiividel ning tahaks, et see teatavaks saaks, teeksite talle kindlasti teene, rääkides meile kogu loo.«

»Nüüd, kus Gorgiano on surnud, ei karda me enam midagi,« ütles naine. »Ta oli püstikurat ja koletis, ning terves maailmas ei leidu ühtki kohtunikku, kes karistaks minu meest tema tapmise pärast.«

»Sellisel juhul,« ütles Holmes, »panen ma ette lukustada see uks, jätta kõik nii, nagu see meie tulekul oli, minna koos selle prouaga tema tuppa ning kujundada arvamus pärast loo kuulamist, mis tal meile jutustada on.«

Pool tundi hiljem istusime kõik neljakesi sinjoora Lucca väikeses elutoas ning kuulasime tema tähelepanuväärset

72

jutustust jubedatest sündmustest, mille lõpu tunnistajateks me juhtusime olema. Ta kõneles kiires ja soravas, kuid väga veidras inglise keeles, mille grammatikat ma olen selguse huvides parandanud.

»Ma sündisin Posillipos, Napoli lähedal,« ütles ta, »ning olen Augusto Barelli, selle piirkonna ülemkoh-tuniku ja endise parlamendisaadiku tütar. Gennaro oli minu isa teenistuses ning ma hakkasin teda armastama, nagu hakkaks armastama iga naine. Tal ei olnud ei raha ega positsiooni — midagi peale ilu, jõu ja energia — ning minu isa keelas meil abielluda. Põgenesime üheskoos, abiellusime Baris ning müüsime minu kalliskivid, et saada raha Ameerikasse sõitmiseks. See juhtus nelja aasta eest ning me oleme sellest ajast peale New Yorkis elanud.

Esialgu soosis saatus meid. Gennarol õnnestus osutada teene ühele itaalia härrasmehele: ta päästis selle mehe BowerY-nimelises paigas kaabakate käest ning sai endale nii mõjuvõimsa sõbra. Tema nimi on Tito Casta-lotte ning ta oli vanem partner firmas Castalotte ja Zamba, mis on peamine New Yorki puuvilju importiv firma. Sinjoor Zamba on invaliid ning kogu võimutäius firmas, millel on üle kolmesaja töölise, on meie uue

sõbra Castalotte käes. Ta võttis mu mehe tööle, tegi temast osakonnajuhataja ning näitas tema suhtes igati oma heasoovlikkust. Castalotte on poissmees ning ta vist pidas Gennarot mõnes mõttes oma pojaks, minu mees ja mina aga armastasime teda otsekui oma isa. Olime üürinud ja möbleerinud väikese maja Brooklynis ning kogu meie tulevik näis olevat kindlustatud, kui äkki ilmus must pilv, mis peagi terve meie taeva kattis.
Ühel õhtul töölt tulles tõi Gennaro kaasa kaasmaalase. Mehe nimi oli Gorgiano ning temagi oli pärit Posiliipost. Ta oli tohutu suur mees, nagu te võite tunnistada, sest te olete tema laipa näinud. Ta ei olnud hiiglane mitte üksnes kehalt, vaid tema juures oli kõik groteskne, gigantne ja hirmutav. Tema hääl kõmises meie majakeses nagu kõu. Kui ta rääkis ja kätega vehkis, polnud toas õieti ruumi. Tema mõtted, tunded ja kired olid kõik liialdatud ja koletislikud. Ta rääkis, või pigem möirgas niisuguse jõuga, et teistel jäi sellest võimsast sõnatulvast heidutatuna ainult üle istuda ja kuulata.

Tema silmad pildusid tuld ja hoidsid teisi oma võimuses. Ta oli kohatav ja imestustäratav inimene. Ma tänan Jumalat, et ta on surnud!
Ta hakkas meil tihti käima. Ometi tajusin ma, et Gennarole ci meeldinud tema seltskond rohkem kui mulle. Mu vaene mees istus kaamena ja tuimalt, kuulates seda lõputut jampsimist poliitika ja sotsiaalprobleemide teemal, mida meie külalise jutt endast kujutas. Gennaro ei öelnud midagi, aga mina, kes ma teda nii hästi tundsin, lugesin tema näost mingit tunnet, mida ma ei olnud seal kunagi varem näinud. Esialgu arvasin ma, et see on vastumeelsus. Ja siis mõistsin ma aegamööda, et see oli rohkem kui vastumeelsus. See oli hirm — sügav, salajane, halvav hirm. Sel õhtul — samal õhtul, kui ma mõistsin tema hirmu — võtsin ma tal ümbert kinni ning palusin tal tema armastuse nimel minu vastu ning kõige nimel, mida ta kalliks pidas, minu eest mitte midagi varjata ning rääkida mulle, miks sel suurel mehel tema üle niisugune võim oli.
Gennaro rääkis mulle kõik ning mu enda süda tõmbus kuulates jääkülmaks. Oma poörastel ja tulistel noorus-päevadel, kui tundus, et kogu maailm on tema vastu ning elu ebaõiglus oli ta peaaegu hulluks ajanud, oli minu vaene Gennaro astunud ühte Napoli salaühingusse, Punasesse Ringi, mis oli seotud endiste karbonaaridega. Seda vennaskonda sidusid kohutavad vanded ja saladused ning selle liikmeks astunul ei olnud enam pääsu. Kui me Ameerikasse põgenesime, arvas Gennaro, et ta on selle kõik igaveseks maha jätnud. Tema ehmatus oli suur, kui ta kohtas ühel õhtul tänaval sedasama meest, kes oli ta Napolis ühingusse vastu võtnud, hiiglast Gorgianot, meest, kes oli Lõuna-Itaalias Surma nime ära teeninud, sest tema käed olid sooritatud mõrvadest küünarnukini verised. Ta oli tulnud New Yorki, et pääseda Itaalia politsei käest, ning pannud juba oma uues kodus aluse selle kohutava salaühingu ühele harule. Seda kõike rääkis Gennaro mulle ning näitas ka kutset, mille ta oli saanud samal päeval: selle päises oli punane ring ning seal teatati, mis päeval toimub looži koosolek, ning et tema sealviibimine on vajalik ja kohustuslik.
See oli juba isegi paha, kuid hullem oli veel ees. Olin juba mõnda aega märganud, et kui Gorgiano õhtuti

meile tuli, nagu ta ka pidevalt tegi, rääkis ta palju minuga, ning isegi kui tema sõnad olid määratud mu mehele, vaatasid tema hirmsad ja metsikud jõllsilmad ikka minu poole.
Ühel õhtul tuli saladus ilmsiks. Ma olin äratanud temas selle, mida ta nimetas »armastuseks« — jõhkardi, metslase armastuse. Kui ta meile jõudis, ei olnud Gennaro veel töölt

tulnud. Ta trügis tuppa, haaras mind oma võimsate käte vahele, surus mind oma karukaissu, suudles ja palus, et ma koos temaga põgeneksin. Ma rabelesin ja karjusin ja siis tuli Gennaro koju ja tormas talle kallale. Gorgiano lõi mu mehe oimetuks ning põgenes majast, kuhu ta enam tulla ei saanud. Sel õhtul saime endale surmavaenlase. Mõni päev hiljem toimus koosolek. Kui Gennaro sealt tagasi tuli, nägin tema näost, et midagi hirmsat on juhtunud. Asi oli hullem, kui me võimalikuks olime pidanud. Ühing sai raha rikaste itaallaste šantažeerimisega ja vägivallaähvardustega, kui ohvrid oleksid maksmisest keeldunud. Tundus, et pöördutud oli Castalotte, meie kalli sõbra ja heategija poole. Ta oli keeldunud ähvardustele järele andmast ning viinud ähvarduskirjad polit-seisse. Nüüd otsustati, et teda tuleb kohelda nõnda, et teised ohvrid enam mässu ei tõstaks. Koosolekul võeti vastu otsus, et tema ja tema maja tuleb dünamiidiga õhku lasta. Tõmmati liisku, kes pidi otsuse täide viima. Kui Gennaro käe kotti pistis, nägi ta naeratust meie vaenlase julmal näol. Kahtlemata oli asi kuidagi nii korraldatud, et mu mees tõmbas saatusliku punase ringiga ketta, tapmiskäsu. Ta pidi tapma oma parima sõbra või teda ja mind ootas tema seltsimeeste kättemaks. Nende põrgulikku süsteemi kuulus ka tava karistada neid, keda nad vihkasid või kartsid, mitte ainult neid ennast, vaid ka nende lähedasi vigastades, ning see teadmine rippus minu vaese Gennaro pea kohal ning ajas ta peaaegu hirmust hulluks.
Istusime terve öö teineteise embuses ning ammuta-sime teineteisest jõudu eelseisvateks katsumusteks. Tapmine pidi aset leidma juba järgmisel õhtul. Keskpäeval olime minu mees ja mina teel Londonisse, kuid enne olime hoiatanud oma heategijat ohu eest ning jätnud ka politseisse vajaliku informatsiooni, mis meie heategijat edaspidi kaitses. Ülejäänu, härrased, on teile teada. Olime kindlad, et
75
vaenlased järgnevadj-neile nagu vari. Gorgianol olid kättemaksuks oma põhjused ning me teadsime, kui halastamatu, kaval ja väsimatu ta võis olla. Nii Itaalia kui Ameerika on tulvil lugusid tema hirmsatest võimetest. Kui ta neid üldse kunagi mängu pani, siis oli see nüüd. Mu kallim kasutas paaripäevast edumaad selleks, et leida mulle pelgupaik, kus mind ei oleks ähvardanud mingi oht. Ta ise tahtis olla vaba, et pidada sidet nii Ameerika kui ka Itaalia politseiga. Ma ise ei teagi, kus või kuidas ta elas. Sain uudiseid ainult ajalehe teadete veerust. Aga ükskord aknast välja vaadates nägin ma kahte itaallast maja jälgimas ning mõistsin, et Gorgiano oli mingil kombel meie varjupaiga üles leidnud. Lõpuks teatas Gennaro mulle ajalehe kaudu, et ta signaliseerib mulle teatud aknast, aga kui signaalid algasid, kujutasid need endast ainult hoiatust, mis äkitselt katkes. Nüüd on mulle täiesti selge, et ta teadis, et Gorgiano on tal kannul, ning et ta oli, tänu Jumalale, tema-tulekuks valmis. Ja nüüd, härrased, tahan ma teilt küsida, kas meil on midagi seaduse ees karta ja kas ükski kohtunik maailmas mõistaks minu Gennaro süüdi selle eest, mida ta on teinud ?«
»Noh, härra Gregson,« ütles ameeriklane detektiivile otsa vaadates, »ma ei tea küll teie ametlikku seisukohta, aga oletan, et New Yorkis saaks selle daami abikaasale osaks peaaegu üleüldine tänu.«
»Ta peab tulema koos minuga Scotland Yardi ülemuse juurde,« vastas Gregson. »Kui tema jutt kinnitust leiab, ei ole temal ega tema mehel midagi karta. Aga ma ei saa tõesti aru sellest, härra Holmes, kuidas teie sellesse loosse sattusite?«
»Õpingud, Gregson, õpingud. Ikka veel kogun teadmisi vanas ülikoolis. Hüva, Watson, te saate lisada oma kollektsioonile veel ühe näite traagilisest ja groteskseest. Muide, kell ei

ole veel kaheksa ning Covent Gardenis on Wagneri ooper! Kui me kiiresti teeme, võime teiseks vaatuseks kohale jõuda.«

IV. BRUCE-PARTINGTONI PLAANIDE MÕISTATUS

Tuhande kaheksasaja üheksakümne viienda aasta novembri kolmandal nädalal langes Londonile tihe kollane udu. Ma kahtlen, kas esmaspäevast neljapäevani oli üldse võimalik meie Baker Streeti korteri akendest näha teisel pool tänavat kõrguvaid maju. Esimesel päeval oli Holmes varustanud ristregistriga oma paksu teatmeraa-matut. Teise ja kolmanda päeva veetis ta, tegeldes kannatlikult viimasel ajal tema hobiks saanud ainega: keskaja muusikaga. Aga kui me hommikusööki lõpetades nägime ka neljandat korda, kuidas kleepuv, raske pruun keeris ikka veel aknast mööda hõljus ja õliste tilkadena aknaruutudele kogunes, ei suutnud mu kaaslase kärsitu ja aktiivne loomus säärast vindumist kauem taluda. Ta sammus mahasurutud energiast pakatades toas rahutult edasi-tagasi, näris küüsi, trummeldas vastu mööblit ja mässas tegevusetuse vastu.
»Kas lehes ei ole midagi huvitavat, Watson?« küsis ta.
Olin teadlik, et huvitava all mõtles Holmes igasuguseid kuritegusid. Lehes olid teated ühest revolutsioonist, võimalikust sõjast ning lähenevast valitsuse vahetusest, aga need ei kuulunud minu kaaslase huviorbiiti. Kuritegude osas olid ära toodud ainult tavalised ja tühised juhtumid. Holmes ägas ning hakkas taas rahutult sammuma.
»Londoni kurjategijad on tõesti juhmid tüübid,« ütles ta riiakalt nagu jahimees, kellel on saak käest pääsenud. »Vaadake sellest aknast välja, Watson. Vaadake, kuidas kogud äkitselt nähtavale ilmuvad, siis ähmaseks muutuvad ning taas pilveseina sulavad. Varas või mõrtsukas võiks säärase ilmaga Londonis tegutseda nagu tiiger džunglis, ilmudes nähtavale üksnes kallaletungi hetkel ning siis ka märkaks teda üksnes ohver.«
»On toime pandud mitu pisivargust,« ütlesin mina.

Holmes turtsatas põlglikult.
»See suur ja sünge näitelava on üles seatud millekski suurejoonelisemaks kui pisivargused,« ütles ta. »Sellel ühiskonnal on vedanud, et mina ei ole kurjategija.«
»On tõesti,« kinnitasin südamest.
»Oletagem, et ma oleksin Brooks või Woodhouse või ükskõik kes neist viiekümnest mehest, kel on mõjuv põhjus mult elu võtta, kui kaua õnnestuks mul iseenda jälitamisest pääseda? Kutse, valekohtumine ning kõik olekski läbi. Hea, et ladina maades, kus palgamõrvad on tavalised, sääraseid uduseid ilmu ei ole. Pagana pihta! Lõpuks ometi lõhub miski meie surmava igavuse.«
Tuli toatüdruk ja tõi telegrammi. Holmes rebis selle lahti ja puhkes naerma.
»Vaata aga vaata! Mida meil järgmiseks oodata on?« ütles ta. »Mu vend Mycroft tuleb siia.«
»Miks ka mitte?« küsisin ma.
»Miks ka mitte? Sama hästi võib oodata, et kohtad külateel trammivagunit. Mycroftil on oma rööpad ning ta liigub üksnes neid mööda. Pall Malli korter, Dioge-nese klubi, Whitehall — see on tema ring. Ta on olnud siin korra ja ainult korra. Mis vapustus on teda küll rööpast välja jooksma pannud ?«
»Kas ta ei seleta seda?«
Holmes ulatas mulle oma venna telegrammi.

Pean sinuga Cadogan Westi asjus kokku saama. Tulen kohe.
MYCROFT
»Cadogan West? Ma olen seda nime kuulnud.«
»Minul ei seostu see küll millegagi. Aga Mycroft rikub seepärast oma rutiini! Sama hästi võiks planeet orbiidilt lahkuda. Muide, kas te teate, millega Mycroft tegeleb ?«
Mul oli ähmaselt meeles mingi seletus kreeka keele tõlgi mõistatuse ajast. »Te ütlesite mulle, et ta on ametis valitsuse juures.« Holmes kihistas naerda.
»Tol ajal ei tundnud ma teid veel nii hästi. Tähtsatest riigiasjadest kõneldes tuleb olla diskreetne. Teil on õigus, ta töötabki valitsuse juures. Teil oleks mõnes mõttes õigus ka siis, kui te ütleksite, et vahetevahel tema ongi Briti valitsus.«
78
»Kulla Holmes!«
»Seda ma arvasingi, et mul õnnestub teid üllatada. Mycroft saab nelisada viiskümmend naela aastas, töötab alluvana, on ilma igasuguse auahnuseta, talle ei lange osaks ei tiitleid ega kuulsust, aga sellegipoolest jääb ta kõige vajalikumaks inimeseks tervel Inglismaal.«
»Mismoodi?«
»Noh, tema ametikoht on unikaalne. Ta on selle ise loonud. Kunagi enne pole säärast ametikohta olnud ega tule ka. Tal on kõigist elavatest inimestest kõige süstemaatilisem ja korrastatum aju, millel on kõige suurem võime fakte salvestada. Neidsamu erakordseid võimeid, mida mina olen rakendanud kuritegude avastamiseks, on tema kasutanud oma töös. Iga osakonna töö kokkuvõtted saadetakse temale ning tema on keskjaam, arvelduskoda, mis koostab bilansi. Kõik teised inimesed on spetsialistid, kuid tema spetsiaalsus on kõikehõlmav. Oletame, et mingi minister vajab informatsiooni küsimuses, mis puudutab laevastikku, Indiat, Kanadat ja bimetallide probleemi — ta võiks igas küsimuses saada igast osakonnast ise vastuse, kuid üksnes Mycroft suudab kõik kokku võtta ning öelda pikemalt mõtlemata, kuidas iga tegur teisi mõjutab. Alguses kasutati teda mugavuse mõttes infoleviku kiirendamiseks, nüüd on Mycroft hädavajalik. Tema suures ajus on kõik lahtritesse jagatud ning informatsiooni võib sealt hetke jooksul kätte saada. Tema otsus on ikka ja jälle rahvuslikku poliitikat määranud. Ta elab selle sees. Ta ei mõtle üldse millestki muust, ainult mõnikord laseb ta ennast minu külaskäigu ajal lõdvaks ning annab mulle vaimse harjutusena nõu mõne probleemikese asjus. Aga täna laskub Jupiter maa peale. Mida see ometi võib tähendada? Kes on Cadogan West ning mida ta Mycroftile tähendab ?«
»Mulle tuli meelde!« hüüdsin ma ja haarasin diivanil lebavate ajalehtede järele. »Jaa, jaa, siin ta ongi, kindel see! Cadogan West oli see noormees, kes teisipäeva hommikul surnuna metroost leiti.«
Holmes ajas end tähelepanelikuks muutudes sirgu, piip poolel teel suu juurde.
»Asi on ilmselt tõsine, Watson. See surmajuhtum, mis on sundinud minu venda oma harjumusi muutma, ei saa olla tavaline. Mis paganat võib temal sellega pistmist olla? Niipalju kui mina mäletan, ei olnud selles
79
juhtumis midagi erilist. Noormees oli ilmselt rongist välja kukkunud ja srrrma saanud. Talt ei olnud midagi röövitud ning polnud ka erilist põhjust vägivalda kahtlustada. Kas mul on õigus ?«

»On toimunud juurdlus,« ütlesin ma, »ning ilmnenud on hulk uusi üksikasju. Lähemal vaatlemisel ütleksin ma kindlasti, et tegemist on kummalise juhtumiga.«
»Otsustades selle mõju järgi minu vennale, arvaksin ma, et juhtum on täiesti erakordne.«
Holmes seadis end tugitoolis mõnusasti sisse. »Niisiis, Watson, millised on faktid ?«
»Mehe nimi oli Arthur Cadogan West. Ta oli kahekümne seitsme aastane, vallaline ja töötas ametnikuna Woolwichi arsenalis.«
»Riigiteenistuja. Seos vend Mycroftiga juba paistab!«
»Ta lahkus Woolwichist äkitselt esmaspäeva õhtul. Viimasena nägi teda tema pruut peili Violet Westbury, kellest ta lahkus järsult udus umbes pool kaheksa samal õhtul. Nad ei läinud tülli ning preili Westbury ei oska noormehe käitumist kuidagi seletada. Järgmiseks avastati Cadogan Westi surnukeha rööpaparandaja Masoni poolt Londoni metroos, natuke maad Aldgate'i jaamast möödas.«
»Millal?«
»Laip leiti teisipäeva hommikul kell kuus. See lebas rööbastest kaugel eemal vasakut kätt, kui liikuda ida suunas, üsna jaama lähedal, kus raudtee väljub tunnelist. Pea oli rängalt vigastatud — selle võis vabalt olla põhjustanud rongist kukkumine. Laip võis ainult sel kombel rööbaste kõrvale sattuda. Kui see oleks mõnelt lähedal asuvalt tänavalt sinna toodud, oleks tulnud minna mööda jaama sissekäigust, kus seisab alati pileti-kontroll. See punkt näib olevat täiesti kindel.«
»Väga hea. Juhtum on piisavalt konkreetne. See mees kukkus või tõugati elusalt või surnult rongist. Niipalju on mulle selge. Jätkake!«
»Seda liini pidi sõitvad rongid, mille kõrvalt laip leiti, liiguvad läänest itta, mõni neist on puhtalt linnasisene, mõni aga tuleb Willesdenist või teistest linnalähedaste t sõlmjaamadest. Võib kindlalt väita, et kui see noormees surma sai, sõitis ta hilisel õhtutunnil selles suunas, kuigi on võimatu kindlaks teha, kuskohas ta rongi peale läks.«
»Seda näitaks muidugi tema pilet.«
80
»Tema taskutes ei olnud piletit.«
»Ei olnud piletit! Heldeke, Watson, asi on tõesti väga iseäralik. Minu kogemuste kohaselt ei ole võimalik pääseda metroorongi platvormile piletit ette näitamata. Eeldatavasti oli pilet ka sel noormehel. Kas see võeti temalt, et varjata, millisest jaamast ta rongi peale läks? Võimalik. Või pillas ta selle vagunis maha? Samuti võimalik. Igatahes on see asjaolu kummaliselt huvitav. Nagu ma aru saan, ei olnud tõendeid röövimisest?«
»Ilmselt mitte. Siin on talle kuuluvate esemete nimekiri. Tema rahakotis oli kaks naela viisteist penni. Tal oli ka Londoni ja maakondade panga Woolwichi haru tšekiraamat. Selle põhjal tehtigi tema isik kindlaks. Veel olid tal taskus kaks teatripiletit esimesele rõdule samaks õhtuks. Lisaks ka väike tehniliste jooniste pakk.«
Holmes hüüatas rahulolevalt.
»Siin see seos lõpuks ongi, Watson! Briti valitsus — Woolwich. Arsenal — tehnilised joonised — vend Mycroft, ring on sulgunud. Aga kui ma ei eksi, siis juba ta tulebki, et ise kõigest rääkida.«
Hetk hiljem juhatati tuppa pikk ja kehakas Mycroft Holmes. Ta oli tüse ja suur ning temas oli mingit kohmakat inertsust, kuid selle raskepärase keha küljes oli pea, mille laup oli nii isandlik ning terashallide aukus silmade pilk nii ergas, suujoon nii kindel ning näoilmed nii varjundirohked, et pärast esmakohtumist ununes kohmakas keha ning meelde jäi üksnes domineeriv mõistus.

Mycroft Holmesi kannul tuli meie vana sõber Lestrade Scotland Yardist — kõhn ja karm. Mõlema tõsine nägu ennustas mingit kaalukat ettevõtmist. Detektiiv surus meil vaikides kätt. Mycroft Holmes vabastas end vaevaliselt palitust ning vajus tugitooli.
»Väga ebameeldiv lugu, Sherlock,« ütles ta. »Mulle ei meeldi põrmugi oma harjumusi muuta, aga tulevased võimumehed ei taha keeldumisest kuuldagi. Praeguse olukorra juures Siiamis on minu eemalviibimine väga ebamugav. Aga tegemist on tõelise kriisiga. Ma ei ole peaministrit veel kunagi nii endast väljas näinud. Mis puutub mereministeeriumisse, siis see sumiseb nagu uppilöödud taru. Kas te olete sellest juhtumist lugenud?»
81
»Just praegu lugesime. Mis tehnilised joonised need olid?«
»Selles ongi asi. Õnneks pole see laiemalt teatavaks saanud. Muidu satuks press marru. Joonised, mis sel õnnetul noormehel taskust leiti, olid Bruce-Partingtoni allveelaeva plaanid.«
Mycroft Holmes rääkis tõsidusega, mis näitas, kui tähtsaks ta seda teemat pidas. Tema vend ja mina istusime ootava ilmega.
»Te olete ju kindlasti sellest kuulnud? Mina arvasin, et sellest on kõik kuulnud.«
»Ainult see nimi on tuttav.«
»Neid plaane ei ole kuidagi võimalik üle tähtsustada. See on olnud valitsuse kõige kiivamalt hoitud saladus. Võite mind uskuda, et Bruce-Partingtoni allveelaeva tegevusraadiuses pole võimalik merel sõda pidada. Kaks aastat tagasi viidi riigieelarvesse varjatud kujul sisse väga suur summa, mida kasutati leiutusmonopoli hankimiseks. Saladuse hoidmiseks on kasutusele võetud kõik võimalikud abinõud. Plaane, mis on ülimalt keerulised ning koosnevad umbes kolmekümnest eraldi patendist, millest igaüks on terviku tööks hädavajalik, hoitakse keerukas seifis salajases kabinetis arsenali kõrval, mille: on signalisatsiooniga varustatud uksed ja aknad. Plaane ei tohtinud keegi sealt kabinetist mitte mingitel mõeldavatel asjaoludel minema viia. Kui laevastiku peakonst-ruktor soovis neid näha, oli isegi tema sunnitud minema selleks Woolwichi kabinetti. Ja ometi leiame need plaanid keset Londonit, surnud alama astme ametniku taskust. Ametlikust seisukohast on asi lihtsalt hirmus.«
»Aga te ju saite nad tagasi?«
»Ei, Sherlock, ei! Selles ongi häda! Ei saanud. Wool-wichist võeti kümme joonist. Cadogan Westi taskus oli seitse. Kolm kõige olulisemat on läinud — varastatud, haihtunud. Sa pead kõik sinnapaika jätma, Sherlock. Ära muretse oma tavaliste tühiste politseikohtu juhtumite pärast. Sul tuleb lahendada elulise tähtsusega rahvusvaheline probleem. Miks Cadogan West võttis need plaanid, kus on puuduvad paberid, kuidas ta suri, kuidas sattus tema laip sinna, kust see leiti, kuidas saab juhtunut heastada? Leia vastus kõigile neile küsimustele ning sa oled oma maad tublilt teeninud.«
82
»Miks sa seda ise ei lahenda, Mycroft? Sa näed niisama kaugele kui mina.«
»Võib küll olla, Sherlock. Aga küsimus on üksikasjade selgitamises. Anna mulle detailid ning ma esitan sulle tugitoolis istudes suurepärase eksperthinnangu. Aga joosta siia ja sinna, küsitleda metroovalvureid, lamada kõhuli, luup pihus — see ei ole minu metier. Ei, sina oled ainus inimene, kes võib asjasse selgust tuua. Kui sulle meeldiks näha oma nime järgmises aadlitiitli saajate nimekirjas . . .«
Mu sõber naeratas ja raputas pead.

»Ma mängin seda mängu enda pärast,« ütles ta. »Sinu loos on aga kahtlemata huvitavaid asjaolusid ning ma hakkaksin sellega meelsasti tegelema. Palun esita mulle veel fakte.«

»Kirjutasin põhilise sellele paberilehele ning lisasin mõne aadressi, millest sul võib kasu olla. Tegelikult vastutab ametlikult nende plaanide eest kuulus valitsuse ekspert sir James Walter, kelle autasud ning aunimetused võtavad teatmikus enda alla kaks rida. Ta on riigiteenistuses vanaks saanud, on tõeline härrasmees, käib külas kõige kõrgemate isikute juures, aga eelkõige on ta inimene, kelle patriotism on väljaspool kahtlust. Tema on üks kahest isikust, kellel on seifi võti. Võin lisada, et esmaspäeval, tööajal, olid plaanid kindlalt kabinetis ning et sir James sõitis kella kolme paiku Londonisse, võttes oma võtme kaasa. Ta viibis tervel selle loo toimumise õhtul admiral Sinclairi juures Barclay Square'il.«

»Kas seda fakti on kontrollitud ?«

»Jah, tema vend kolonel Valentine Walter tõendas tema lahkumist Woolwichist ning admiral Sinclair tema saabumist Londonisse, seega ei ole sir James enam selles küsimuses otsene osaline.«

»Kellel oli teine võti?«

»Kõrgemal teenistujal ja joonestajal Sidney Johnsonil. Ta on neljakümneaastane, abielus, viie lapse isa. Sõnakehv ja morn inimene, kuid üldiselt on tal olnud suurepärane teenistuskäik. Kolleegid teda eriti ei armasta, aga ta on tubli töötaja. Tema enda jutu järgi, mida kinnitab ainult tema naine, oli ta esmaspäeval pärast tööd terve õhtu kodus ning ei võtnud kordagi võtit kellaketi otsast, mille küljes see ripub.«

»Räägi meile Cadogan Westist.«

»Ta on olnud kümme aastat riigiteenistuses ning teinud tublit tööd. Tal on ägeda ja keevalise inimese kuulsus, aga teda peetakse sirgjooneliseks ja ausaks meheks. Meil ei ole tema kohta midagi halba öelda. Ta oli teenistusastmelt Sidney Johnsoni järel teine. Oma ametikohuste tõttu puutus ta iga päev isiklikult plaanidega kokku. Keegi teine neid plaane ei puutunud.«

»Kes plaanid sel õhtul luku taha pani?«

»Sidney Johnson, osakonnajuhataja.«

»Noh, on ju täiesti selge, kes plaanid võttis. Need leitigi alamametnik Cadogan Westi taskust. Näib, et see ütleb kõik, eks ole?«

»Ütleb küll, Sherlock, aga ometi jääb nii palju selgusetuks. Miks ta kõigepealt üldse plaanid võttis?«

»Küllap need olid väärtuslikud ?«

»Ta oleks võinud nende eest kerge vaevaga mitu tuhat saada.«

»Kas sa oskad öelda, mis muu motiiv peale plaanide müümise võis veel olla nende Londonisse viimisel?«

»Ei oska.«

»Siis peame võtma selle oma tööhüpoteesiks. Cadogan West varastas plaanid. Seda sai ta teha ainult valevõtmega . . .«

»Mitme valevõtmega. Ta pidi pääsema hoonesse ja tuppa.«

»Seega oli tal mitu valevõtit. Ta viis plaanid Londonisse, et saladus seal maha müüa, kavatsedes plaanid kahtlemata järgmisel hommikul seifi tagasi panna, enne kui nende puudumist oleks märgatud. Oma reeturliku missiooni käigus Londonis ta elu kaotaski.«

»Kuidas?«

»Oletame, et ta sõitis tagasi Woolwichi, kui ta tapeti ja vagunist välja visati.«
»Aldgate, kus laip leiti, on tükk maad kaugemal kui Londoni sild, kust ta oleks Woolwichi rongile pidanud minema.«
»Võib kujutleda mitut põhjust, miks ta Londoni sillast mööda sõitis. Näiteks võis olla vagunis mõni inimene, kellega ta süvenenult vestles. See vestlus viis kakluseni, mille käigus ta surma sai. Võib-olla tahtis ta vagunist välja pääseda, kukkus rööbastele ja kaotas niiviisi elu. Teine mees pani ukse kinni. Väljas oli tihe udu ning midagi polnud näha.«
84
»Meie praeguste teadmiste juures ei ole võimalik paremat seletust leida, kuid mõtle sellegipoolest, Sherlock, kui palju otsi sa lahtiseks jätad. Oletame siis pealegi, et Cadogan West oli otsustanud viia need paberid Londonisse. Ta oleks loomulikult määranud kohtumise välisriigi agendiga ning teinud endale õhtu vabaks. Selle asemel ostis ta kaks teatripiletit, läks koos pruudiga, aga poole tee peal kadus äkitselt.«
»Pettemanööver,« ütles Lestrade, kes oli istunud ja teatud kärsitusega vestlust kuulanud.
»Väga iseäralik pettemanööver. See on vastuväide number üks. Vastuväide number kaks: oletame, et ta jõuab Londonisse ja kohtub välisriigi agendiga. Ta peab paberid enne tööpäeva algust tagasi viima, muidu nende kadumine avastatakse. Ta võttis kümme plaani. Tema taskus oli ainult seitse. Mis on saanud ülejäänud kolmest? Vabatahtlikult ei oleks ta neid kindlasti maha jätnud. Ja kus on tasu reetmise eest? Oleks võinud arvata, et tema taskust leitakse suur rahasumma.«
»Minu meelest on asi täiesti selge,« ütles Lestrade. »Mul pole mingit kahtlust, kuidas kõik toimus. Ta võttis plaanid, et need maha müüa. Ta kohtus agendiga. Nad ei jõudnud hinna suhtes kokkuleppele. Ta hakkas koju tagasi minema, aga agent läks temaga kaasa. Rongis mõrvas agent Cadogan Westi, võttis kõige olulisemad plaanid ning viskas laiba vagunist välja. See seletus sobib kõigi faktidega, eks ole?«
»Miks tal piletit ei olnud?«
»Pilet oleks näidanud, millise metroojaama lähedal agent elab. Seetõttu võttis agent selle tapetud mehe taskust ära.«
»Tubli, Lestrade, väga tubli,« ütles Holmes. »Teie teooria peab vett. Aga kui see on tõsi, siis on juhtum lõppenud. Ühest küljest on reetur surnud. Teisest küljest aga on Bruce-Partingtoni allveelaeva plaanid tõenäoliselt juba mandril. Mis meil siin veel teha on?«
»Tegutseda, Sherlock — tegutseda!« hüüatas Mycroft püsti karates. »Kogu mu vaist räägib selle seletuse vastu. Kasuta oma võimeid! Käi kuriteopaigal! Räägi asjasse segatud inimestega! Ära jäta ühtki võimalust kasutamata! Kogu su karjääri jooksul pole sul veel kordagi olnud niisugust juhust Inglismaad teenida.«
»Olgu siis pealegi!« ütles Holmes õlgu kehitades.
83
»Tulge, Watson! Ja ka teie, Lestrade, osutaksite meile teene ja viibiksite tunnikese või paar meie seltskonnas? Me alustame juurdlust käiguga Aldgate'i jaama. Head aega, Mycroft, saad veel enne õhtut minult teateid, kuid ma hoiatan sind ette, et sul ei ole kuigi palju loota.«
Tund aega hiljem seisime Holmes, Lestrade ja mina metrooraudteel selles paigas, kus rööpad enne Aldgate'i jaama tunnelist välja ilmuvad. Viisakas punetava näoga härrasmees esindas raudteekompaniid.

»Siin lebaski noormehe surnukeha,« ütles ta rööbastest umbes kolme jala kaugusele osutades. »See ei oleks saanud ülevalt kukkuda, sest nagu te näete, on siin ainult paljad seinad. Seega sai surnukeha tulla ainult rongist, ning niipalju kui me saame järeldada, pidi see rong mööduma esmaspäeval kesköö paiku.«
»Kas vagunitest on avastatud mingeid vägivalla jälgi?«
»Mingeid jälgi ei ole ning piletit ei leitud ka.«
»Keegi ei ole teatanud, et uks oli lahti ?«
»Mitte keegi.«
»Me saime täna hommikul uusi andmeid,« ütles Lestrade. »Üks reisija, kes sõitis tavalise metroorongiga umbes 23.40 esmaspäeva õhtul Aldgate'ist läbi, väidab, et ta kuulis rasket mütsatust, otsekui oleks inimene kukkunud, just enne seda, kui rong jaama jõudis. Väljas oli aga tihe udu ning midagi ei olnud näha. Ta ei teatanud sellest tookord kuhugi. Kuulge, mis härra Holmesil viga on?«
Mu sõber seisis, näol äärmiselt pinevil ilme, ning vahtis seda kohta, kus rööpad tunnelist välja ilmusid. Ald-gate on sõlmjaam ning seal oli terve pöörmesulgude võrgustik. Neile oligi kinnistunud Holmesi innukas ja uuriv pilk, ning ma nägin tema pingul ja valvsas näos neid kokkusurutud huuli, võbelevaid sõõrmeid ning paksude puhmaskulmude joont, mida ma nii hästi tundsin.
»Pöörmesulud,« pomises ta, »pöörmesulud.«
»Mis nendega on? Mida te silmas peate?«
»Säärases süsteemis ei ole vist eriti palju pöörmesulgusid?«
»Ei, neid on üsna vähe.«
»Ja kurv ka veel. Pöörmesulud ja kurv. Pagan võtaks! Oleks see ometi nõnda.«
»Misasi, härra Holmes? Kas te olete mingi pidepunkti saanud ?«
86
»Ühe idee — viite, ei midagi muud. Aga asi läheb kahtlemata huvitavamaks. Ainulaadne, täiesti ainulaadne, aga ometi miks ka mitte? Ma ei näe maas mingeid verejälgi.«
»Neid peaaegu ei olnudki.«
»Aga tegemist oli vist raske haavaga.«
»Pealuu oli purustatud, kuid väliseid vigastusi palju ei olnud.«
»Ja ometi oleks võinud oodata verejooksu. Kas mul oleks võimalik uurida rongi, millega sõitis see reisija, kes kuulis kukkumismütsatust udus?«
»Kardan, et ei, härra Holmes. Rong on juba koost võetud ja vagunid ümber jaotatud.«
»Kinnitan teile, härra Holmes,« ütles Lestrade, »et igat vagunit uuriti hoolikalt. Ma hoolitsesin ise selle eest.«
Minu sõbra üks ilmne nõrkus oli see, et tal ei jätkunud kannatlikkust temast nürima mõistusega inimestele.
»Väga võimalik,« ütles ta kõrvale pöördudes. »Juhtumisi ei tahtnud ma üldse vaguneid uurida. Watson, me oleme teinud siin kõik mis võimalik. Meil pole tarvis teid rohkem tülitada, härra Lestrade. Arvan, et juurdlus viib meid nüüd Woolwichi.«
Londoni silla juures kirjutas Holmes vennale telegrammi ning ulatas selle enne saatmist mulle. See kõlas järgmiselt:

Näen pimeduses valguskiirt, kuid see võib hääbuda. Vahepeal saada käskjalaga Baker Streetile kõigi praegu teada olevate välismaiste spioonide või rahvusvaheliste agentide täielikud aadressid Inglismaal.

»Sellest peaks abi olema, Watson,« märkis Holmes, kui me Woolwichi rongi istusime. »Me oleme kahtlemata vend Mycroftile tänu võlgu selle eest, et ta tutvustas meile väga tähelepanuväärseks osutuvat juhtumit.«
Tema innukal näol oli ikka veel see pinev ja üleskruvitud ilme, mis näitas mulle, et mingi uudne ja kõnekas asjaolu oli andnud mõtetele uue ja stimuleeriva suuna. Vaadake, kuidas hulgub rebasekoer lontis kõrvade ja sorgus sabaga koeratallide juures, ning võrrelge teda sellesama koeraga, kui ta põlevi silmi ja pingul

musklitega rinnakõrgusel olevat lõhna üles võtab — samasugune oli ka Holirffcsiga päeva jooksul toimunud muudatus. Ta oli hoopis teine inimene kui see lõtv ja logelev, hallis hommikumantlis kogu, kes oli alles mõne tunni eest meie udust ümbritsetud toas nii rahutult ringi sammunud.
»Selles on haaret. Selles on ulatust,« ütles ta. »Ma olen tõesti juhm, et ma kohe selle juhtumi võimalusi ei mõistnud.«
»Minule jäävad need veel nüüdki selgusetuks.«
»Loo lõpp on ka minule selgusetu, aga mul on üks idee, mis võib meid kaugele viia. See mees sai surma kusagil mujal ning tema laip oli vaguni katusel.«
»Katusel?«
»Tähelepanuväärne, eks ole? Aga vaadake fakte. Kas on tegemist lihtsalt kokkusattumusega, et surnukeha leitakse just selles paigas, kus rong õõtsub ja kõigub pöör-mesulgude kohast läbi sõites? Eks ole see ju koht, kus võiks oodata, et katusel olev ese maha kukub? Rongi sees olevaid objekte pöörmed ei mõjuta. Laip kas kukkus katuselt või oli tegemist väga imeliku kokkusattumusega. Aga võtame nüüd vere küsimuse. Muidugi ei olnud rööbaste kõrval verd, kui veri voolas mujal. Iga fakt on iseenesest kõnekas. Üheskoos nende mõju võimendub.*
»Ja pilet ka veel!« hüüatasin ma.
»Täpselt nii. Me ei osanud seletada pileti puudumist. See teooria seletaks ka seda. Kõik klapib.«
»Aga isegi kui me oletame, et see oli nii, oleme ikka veel kaugel noormehe surma saladuse lahendamisest. Asi ei lähe tegelikult mitte lihtsamaks, vaid imelikumaks.«
»Võib-olla,« ütles Holmes mõtlikult, »võib-olla.« Ta vajus taas mõtiskellu, mis kestis, kuni aeglane rong lõpuks Woolwichi jaamas peatus. Seal võttis ta voorimehe ning tõmbas Mycrofti antud paberilehe taskust.
»Meil on sel pärastlõunal terve rida külaskäike teha,« lausus ta. »Küllap peaksime oma tähelepanu kõigepealt sir James Walterile pöörama.«
Kuulus riigiametnik elas kaunis villas, mida ümbritsevad muruplatsid ulatusid Thamesi jõeni. Kui me kohale jõudsime, hakkas udu hajuma, ning sellest murdis läbi nõrk hädine päikesepaiste. Meie helistamise peale avas ülemteener.

»Sir James!« ütles ta pühaliku näoga. »Sir James suri täna hommikul.«
»Taevas hoidku!« hüüatas Holmes jahmunult. »Kuidas ta suri?«
»Võib-olla te suvatseksite sisse astuda ja rääkida tema venna kolonel Valentine'iga?«
»Jah, küllap see oleks õigem.«

Meid juhatati hämaralt valgustatud elutuppa, kuhu ilmus hetk hiljem ka väga pikk, ilus, heleda habemega viiekümneaastane mees, surnud teadlase noorem vend. Tema pöörane pilk, pisarajälgedega palged ning sassis juuksed andsid tunnistust äkilisest õnnetusest, mis oli seda maja tabanud. Kui ta rääkima hakkas, oli tal raskusi enda väljendamisega.

»Süüdi on see hirmus skandaal,« ütles ta. »Minu vend sir James oli väga arenenud aumõistega inimene ning ta ei elanud seda lugu üle. See murdis tal südame. Ta oli alati nii uhke oma osakonna võimekuse üle ning see löök tappis ta.«

»Me lootsime saada temalt mingeid viiteid, mis oleksid aidanud meil juhtunut selgitada.«

»Kinnitan, et asi oli temale niisama mõistatuslik nagu teile ja meile kõigile. Ta andis juba varem kogu temale teada oleva informatsiooni politsei käsutusse. Loomulikult ei kahelnud ta selles, et Cadogan West oli süüdi. Aga kõik ülejäänu oli mõeldamatu.«

»Kas teie ei oska sellele loole mingit uut valgust heita ?«

»Ma tean ise ainult seda, mida ma olen lugenud või kuulnud. Ma ei taha olla ebaviisakas, härra Holmes, aga te saate ju aru, et meil on praegu väga keeruline olukord, ning ma palun, et te nüüd küsitlemise lõpetaksite.*

»See on tõesti ootamatu käik,« ütles mu sõber, kui me olime uuesti tõlda istunud. »Huvitav, kas vaene mees suri loomulikku surma või tappis ta ennast ise. Kui õige on viimane, kas võib seda siis võtta hooletusse jäetud kohustustest tekkinud süümepiinade märgina? Sellele küsimusele tuleb edaspidi vastus leida. Nüüd aga siirdume Cadogan Westi koju.«

Väike, kuid korras maja äärelinnas andis peavarju leinavale emale. Vanaproua oli nii murest murtud, et temast ei olnud meil mingit kasu, kuid tema kõrval oli

kahvatu näoga noor neiu, kes tutvustas ennast preili Violet Westburyna, surnud mehe mõrsjana ning viimase inimesena, kes teda tol saatuslikul õhtul nägi.

»Ma ei oska seda seletada, härra Holmes,« ütles ta. »Ma pole sellest tragöödiast saadik silmatäitki maganud, olen muudkui mõelnud päeval ja ööl, mida see õieti võib tähendada. Arthur oli kõige otsekohesem, rüütellikum ja patriootlikum inimene maailmas. Ta oleks endal pigem parema käe otsast raiunud, kui müünud tema hoolde usaldatud riigisaladuse. See näib absurdne, võimatu ja naeruväärne igaühele, kes teda tundis.«

»Aga faktid, preili Westbury ?«

»Jaa, jaa, ma tunnistan, et ei oska neid seletada.«

»Kas tal oli raha vaja?«

»Ei, tema vajadused olid väga kasinad ja palk hea. Tal oli säästetud mõnisada naela ning me pidime 1. jaanuaril abielluma.«

»Kas ta ilmutas mingeid ärevuse märke? Kuulge, preili Westbury, olge meiega täiesti avameelne.«

Minu kaaslase terav pilk oli märganud neiu ilmes kerget muutust. Neiu punastas ja kõhkles.

»Jah,« vastas ta lõpuks, »mul oli tunne, et miski vaevas teda.« ' »Kas kaua?«

»Ainult viimase nädala ringis. Ta oli mõtlik ja mures. Ükskord käisin ma peale, et ta mulle kõik ära räägiks. Ta tunnistas, et miski teeb talle peavalu ning et see on seotud tema tööga. »Asi on nii tõsine, et ma ei saa sellest isegi sulle rääkida,« ütles ta. »Rohkem ma temalt teada ei saanud.«

Kolmesi nägu oli tõsine.

»Jätkake, preili Westbury. Jätkake isegi siis, kui teie jutt paistab teie peigmehele kahjuks tulevat. Ma ei oska öelda, milleni see võib viia.«

»Mul ei olegi tegelikult enam midagi rääkida. Mulle tundus paaril korral, et ta oleks mulle äärepealt midagi usaldanud. Ühel õhtul kõneles ta selle saladuse tähtsusest ning mainis, et kahtlemata maksaksid välismaa spioonid selle eest hulga raha.«

Minu sõbra nägu läks veel tõsisemaks.

»Kas on veel midagi ?«

»Ta ütles, et Inglismaal ollakse säärastes asjades hooletu — et reeturil oleks lihtne plaanid kätte saada.«

90

»Kas ta rääkis niisugustest asjadest ainult viimasel ajal?«

»Jah, õige hiljuti.«

»Rääkige nüüd sellest viimasest õhtust.«

»Me pidime teatrisse minema. Udu oli nii tihe, et voorimeest polnud mõtet võtta. Läksime jalgsi ning meie tee viis Arthuri töökohast mööda. Äkitselt sööstis ta uttu.«

»Sõna lausumata ?«

»Ta hüüatas, muud ei midagi. Jäin ootama, aga ta ei tulnudki tagasi. Kõndisin siis koju. Järgmisel hommikul, kui tööpäev algas, tuldi küsima, kus Arthur on. Kella kaheteistkümne paiku kuulsime hirmsat uudist. Oh, härra Holmes, kui te ainult suudaksite tema au jalule seada! See tähendas talle nii palju.«

Holmes vangutas kurvalt pead.

»Tulge, Watson,« ütles ta, »meie teed viivad mujale. Järgmine peatuspaik on kabinet, kust paberid võeti.«

»Tõendid olid juba ennegi selle noormehe vastu, kuid meie juurdluse valguses on asi veelgi hullem,« märkis Holmes, kui troska minema logistas. »Lähenev abielu võib kujutada endast kuriteo motiivi. Loomulikult tahtis ta raha. See mõte oli tal peas, sest ta rääkis sellest. Ta oleks peaaegu neiust reetmise kaasosalise teinud, rääkides talle oma kavatsusest. Lugu on väga paha.«

»Aga kuulge, Holmes, iseloom tähendab ju ka midagi? Ja miks pidi ta jätma tütarlapse keset tänavat seisma ja tõttama dokumente varastama?«

»Õigus! Vastuväited on kindlasti olemas. Kas neist aga piisab nii vägevate tõendite kõigutamiseks ?«

Osakonnajuhataja härra Sidney Johnson võttis meid vastu ning kohtles säärase austusega, nagu minu kaaslase nimekaart alati tekitas. Ta oli kõhn, pahur, prillidega keskealine mees, tema põsed olid auku vajunud ning käed tõmblesid närvipingest, mida tal taluda oli tulnud.

»Asi on halb, härra Holmes, väga halb! Kas te olete juba kuulnud, et ülemus on surnud?«

»Käisin äsja tema juures.«

»Siin valitseb täielik segadus. Ülemus surnud, Cadogan West surnud, dokumendid varastatud. Ja ometi olime esmaspäeva õhtul, kui me ukse kinni panime, niisama tegus ametiasutus nagu kõik teisedki. Püha Jumal,

91

sellest on hirmus mõeldagi. Et just West võis midagi niisugust teha!«

»Kas olete siis tema süüs veendunud?«

»Ma ei näe mingit muud võimalust. Ja ometi oleksin ma usaldanud teda nagu iseennast.«

»Mis kell kabinet esmaspäeval kinni pandi?«

»Kell viis.«

»Kas teie keerasite ukse lukku ?«

»Ma lahkun alati viimasena.«

»Kus olid plaanid?«

»Selles seifis. Panin need ise sinna.«

»Kas majas valvurit ei ole?«

»On küll, aga ta peab ka teisi osakondi valvama. Valvur on vana sõdur ja täiesti usaldusväärne. Tol õhtul ei näinud ta midagi. Tõsi küll, udu oli väga tihe.«

»Oletagem, et Cadogan West tahtis pärast tööaja lõppu hoonesse pääseda, selleks oleks tal vaja läinud kolme võtit, eks ole, enne kui ta oleks dokumentideni jõudnud?*

»Jah, oleks küll. Välisukse võtit, kabineti võtit ja seifi-võtit.«

»Need võtmed olid ainult sir James Walteril ja teil ?«

»Minul uste võtmeid ei olnud — mul on ainult seifi võti.«

»Kas sir James oli korrapäraste harjumustega inimene?«

»Jah, minu meelest küll. Ma tean, et mis puutub nendesse võtmetesse, siis hoidis ta neid ühe rõnga küljes. Ma olen neid tihti seal näinud.«

»Ja see rõngas läks koos temaga Londonisse?«

»Nii ta väitis.«

»Ja teie ei andnud oma võtit kordagi käest?«

»Mitte kordagi.«

»Kui West on süüdlane, siis pidi tal olema võtme koopia. Ometi ei leitud seda tema laiba juurest. Veel üks küsimus: kui selle osakonna teenistuja oleks tahtnud plaane maha müüa, kas ei oleks tal siis olnud lihtsam ise neist koopia teha, mitte aga originaalplaanid varastada, nagu antud juhul toimus ?«

»Plaanide tõhusaks kopeerimiseks on tarvis märkimisväärseid tehnilisi teadmisi.«

»Aga ma oletan, et nii sir Jamesil, teil kui ka Westil olid need teadmised olemas ?«

»Kahtlemata olid, aga palun mind mitte sellesse asjasse segada, härra Holmes. Mis kasu on meie oletustest, kui originaalplaanid Westi taskust leiti ?«

»Noh, see on kahtlemata iseäralik, et ta riskis origi-naalplaanide varastamisega, kui ta oleks neist rahulikult koopiad saanud teha ja nõnda oma eesmärgi saavutanud.«

»Muidugi iseäralik — ja ometi tegi ta seda.«

»Iga katse seda juhtumit uurida toob päevavalgele midagi seletamatut. Kolm dokumenti on veel kadunud. Nagu ma aru saan, on need kõige olulisemad.«

»Jah, see on tõsi.«

»Kas te tahate öelda, et see, kelle käes on need kolm joonist, võib ilma ülejäänud seitsmeta konstrueerida Bruce-Partingtoni allveelaeva ?«

»Ma tegin sellekohase ettekande admiraliteedile. Täna aga uurisin ma jooniseid uuesti ega ole selles enam nii kindel. Kahekordsed ventiilid automaatselt kohanduvate sulguritega on ühel tagastatud joonisel. Välismaalased ei saa allveelaeva ehitada, kuni nad pole ise neid ventiile leiutanud. Muidugi võivad nad sellest raskusest peagi üle saada.«

»Aga kas kolm puuduvat joonist on kõige tähtsamad?*

»Kahtlemata.«

»Nüüd kõnniksin ma teie loal siin pisut ringi. Mulle ei meenu enam ükski küsimus, mida ma tahaksin esitada.«

Holmes uuris seifi lukku, toa ust ning lõpuks akna raudluuke. Elav huvi tärkas temas aga alles siis, kui me seisime väljas murul. Akna taga kasvas loorberipõõsas ning mitu oksa paistsid olevat muljutud ja murtud. Ta uuris oksi hoolikalt luubiga ning silmitses siis häguseid ja nõrku jälgi nende all maapinnal. Lõpuks palus ta härra Johnsonil luugid kinni panna ning juhtis mu tähelepanu faktile, et nende keskele jäi pragu ning väljast oli võimalik näha, mis ruumis toimus.
»Kolmepäevane viivitus on jäljed rikkunud. Need võivad midagi tähendada, aga ei pruugi. Nõnda siis, Watson, Woolwichist me midagi rohkem ei kuule. Meie saak on napp. Vaatame, kas meil läheb Londonis paremini.«
Ometi lisasime enne Woolwichi jaamast lahkumist oma
93
saagile veel ühe vihu Piletikassa müüja oli võimeline kinnitama, et ta nägi ftidogan Westi — keda ta nägupidi hästi tundis — esmaspäeva õhtul, ning et ta läks Londonisse veerand üheksase Londoni silla rongiga. Ta oli üksi ja ostis ühe kolmanda klassi pileti. Piletimüüjale hakkas tookord silma tema erutatud ja närviline käitumine. Noormehe käed värisesid nõnda, et ta ei saanud õieti peenrahagi vastu võetud, ja müüja oli teda aidanud. Sõiduplaani vaatamine näitas, et veerand üheksa läks esimene rong, mille peale Westil oli võimalik jõuda pärast seda, kui ta oli oma mõrsja umbes pool kaheksa sinnapaika jätnud.
»Katsume sündmusi taastada, Watson,« ütles Holmes pooletunnise vaikimise järel. »Ma ei tea, et kõigis meie ühistes juurdlustes oleks meile varem ette sattunud nii rasket juhtumit. Iga uus samm toob üksnes ilmsiks uue takistuse. Siiski oleme saavutanud hinnatavat edu.
See, mida me Woolwichist kuulsime, räägib üldiselt Cadogan Westi vastu, kuid akna taga leitud jäljed lasevad luua soodsama hüpoteesi. Oletame näiteks, et temaga võttis ühendust mingi välismaine agent. Seda võidi teha niisugustel tingimustel, et lubadus oleks takistanud tal sellest rääkimast, tema mõtted oleksid aga ometi liikunud suunas, millele viitavad mõrsja tehtud märkused. Väga hea. Oletame nüüd, et kui ta läks parajasti noore daamiga teatrisse, silmas ta äkitselt udus sedasama agenti, kes suundus tema töökoha poole. Cadogan West oli ägeda loomuga ja tormakas oma otsustes. Kohustuste ees pidid kõik teised asjad taanduma. Ta järgnes tollele mehele, jõudis akna alla, nägi dokumentide vargust ning asus varast taga ajama. Nõnda saame üle väitest, et keegi ei võta originaale, kui on võimalik teha koopiaid. Võõras peab võtma originaalid. Siiamaani on kõik loogiline.«
»Milline on järgmine samm?«
»Nüüd satume raskustesse. Võiks kujutleda, et antud asjaoludel haaraks Cadogan West kohe kaabaka kinni ja annaks häiret. Miks ta seda ei teinud? Kas see võis olla tema ülemus, kes paberid võttis? See seletaks Westi käitumist. Või lipsas ülemus Westil udus. käest ning West asus kohe teele Londonisse, et tal kodutee ära lõigata, eeldades, et noormees teadis, kus ülemus elas? Asi pidi olema väga pakiline, sest ta jättis oma tütarlapse
94
udusse seisma ega teinud katset talle midagi seletada. Siin kaob meil jälg käest ning mõlemat hüpoteesi lahutab määratu vahemaa Westi laibast, mis lebas, seitse dokumenti taskus, metroorongi katusel. Minu vaist käsib mul nüüd teisest otsast alustada. Kui Mycroft on saatnud meile aadressid, võime sealt vajaliku mehe leida ning võtta üles veel teisedki jäljed.«

Baker Streetil ootas meid tõesti sõnum. Valitsuse käskjalg oli toonud selle suure kiiruga. Holmes heitis paberilehele pilgu ning viskas selle mulle.

Prügikala on palju, kuid neid, kes nii suure ettevõtmisega toime tuleksid, on ainult mõni. Kaaluda tasub üksnes järgmisi mehi: Adolph Meyer, Great George Street 13, Westminster; Louis La Rothiere, Campden Mansions, Notting Hill; ja Hugo Oberstr'n, Caulfield Gardens 13, Kensington. On teada, et viimati mainitu viibis linnas esmaspäeval, kuid nüüd olevat ta lahkunud. Rõõm kuulda, et oled silmanud valguskiirt. Kabinet ootab hirmus murelikult sinu lõplikku aruannet. Kõige kõrgemalt poolt on saabunud tungivad avaldused. Kui sul peaks seda vaja minema, on sinu seljataga kogu riigi võimsus.
MYCROFT

»Ma kardan,« ütles Holmes naeratades, »et kogu kuninganna ustav riigiaparaat ei suuda siin midagi aidata.« Ta oli laotanud laiali suure Londoni kaardi ja kummardus õhinal selle kohale. »Vaata aga vaata,« ütles ta lõpuks rahuloleva hüüatusega, »asi hakkab lõpuks meile soodsamaks kujunema. Kuulge, Watson, ma mõtlen tõesti, et me võime sellest loost veel puhtalt välja tulla.« Ta patsutas mind äkilises lõbusushoos õlale. »Lähen nüüd välja. Ainult luurekäigule. Ma ei võta midagi tõsist ette, kui mu kõrval ei ole mu truud sõpra ja biograafi, jääge siia, ning on väga tõenäoline, et näete mind jälle tunni või paari pärast. Kui teil igav hakkab, võtke paber ja sulepea ning alustage jutustust sellest, kuidas me riigi päästsime.«
Tundsin, kuidas tema elevus mõningal määral minu mõtteis peegeldus, sest teadsin väga hästi, et tema tavaline tõsine käitumisviis ei muutuks nii märgatavalt,
95
ilma et tal oleks juubeldamiseks tõsist põhjust. Ootasin terve pika novembriõhtu lÄrsitult tema tagasitulekut. Natuke üheksa läbi ilmus lõpuks käskjalg sõnumiga:
Söön õhtust Goldini restoranis Gloucester Roadil Kensingtonis. Palun tulge kohe sinna. Võtke kaasa raudkang, tumedate klaasidega latern, peitel ja revolver.
S. H.
See oli muidugi tore varustus korralikule kodanikule hämaratel udustel tänavatel kaasaskandmiseks. Peitsin need esemed peenetundeliselt palitu hõlma alla ja sõitsin kohe mainitud aadressil. Mu sõber istus räiges itaalia restoranis ukse lähedal väikese ümmarguse laua taga.
»Kas te olete midagi söönud? Jooge siis koos minuga tass kohvi ja klaasike kürassaod. Proovige restorani peremehe sigareid. Need ei olegi nii tapvad, nagu võiks oodata. Kas teil on tööriistad kaasas ?«
»Siin need on, palitu hõlma all.«
»Suurepärane. Lubage mul kirjeldada teile lühidalt, mis ma tegin, ning see annab ka mõningase ettekujutuse, mida me teha kavatseme. Ilmselt on teile selge, Watson, et selle noormehe laip pandi rongikatusele. See oli ilmne samal hetkel, kui ma tegin kindlaks, et ta oli kukkunud katuselt, mitte aga vagunist.«
»Kas teda ei võidud sillalt alla visata?«
»Ütleksin, et see on võimatu. Kui te vaatate vagunite katuseid, siis näete, et need on pisut kumerad ning nende ümber ei ole mingit piiret. Seega võime kindlalt väita, et Cadogan West asetati katusele.«

»Kuidas ta sinna saadi panna?«
»See oli küsimus, millele me pidime vastuse leidma. Teda saadi sinna panna ainult ühel võimalikul viisil. Te teate, et metrooliin väljub ühes kohas West Endis tunnelist. Mäletasin ähmaselt, et olen seal sõites vahetevahel näinud otse pea kohal aknaid. Oletagem nüüd, et rong peatuks ühe säärase akna all, kas laiba katusele panemine tekitaks siis mingeid raskusi ?«
»See tundub täiesti ebatõenäoline.«
»Peame toetuma vanale aksioomile, et kui kõik teised võimalused ära langevad, peab järelejäänud võimalus, olgu ta nii ebatõenäoline kui tahes, tõde olema. Praegu
96
ongi kõik teised võimalused ära langenud. Kui ma leidsin, et tuntud rahvusvaheline agent, kes on äsja Londonist lahkunud, elas metrooliini ääres, tegi see mu meele nii heaks, et minu äkiline kergemeelsus isegi hämmastas teid pisut.« »Ah asi oli siis selles?«
»Jah, asi oli selles. Minu uurimisobjektiks on saanud härra Hugo Oberstein, kes elas Caulfield Garden 13. Alustasin Gloucester Roadi jaamast, kus üks väga vastutulelik ametiisik kõndis koos minuga mööda rööpmeid ning laskis mul veenduda mitte ainult selles, et Caulfield Gardensi tagaaknad on raudtee poole, vaid ka selles, et lõikumise tõttu ühe suurema raudteega peatuvad metroorongid tihti mõneks minutiks just selles paigas.«
»Hiilgav, Holmes! Lahendus on teil käes!«
»Esialgu — ainult esialgu, Watson. Me teeme edusamme, aga eesmärk on veel kaugel. Kui ma olin näinud Caulfield Gardensi tagakülge, läksin ma esikülge, ning veendusin, et linnuke oli tõesti ära lennanud. See on üpris suur maja ning minu arvamust mööda on ülemine korrus möbleerimata. Oberstein elas seal üheainsa teenriga, kes oli ilmselt täiesti usaldatav kaasosaline. Peame meeles pidama, et Oberstein läks mandrile saaki ära viima, mitte aga ei põgenenud, sest tal polnud põhjust vahistamist karta, ning kindlasti ei tuleks talle pähegi, et mingi asjaarmastaja võib tema juures läbiotsimise korraldada. Täpselt seda aga me teha kavatsemegi.«
»Kas meil pole võimalik saada ametlikku läbiotsimisorderit?«
»Praeguste tõendite alusel on see vaevalt mõeldav.«
»Mida me võime sellest ettevõtmisest Ioota?«
»Me ei oska öelda, mis kirjavahetus seal olla võib.«
»Holmes, see asi ei meeldi mulle.«
»Kulla sõber, teie jääte tänavale valvama. Seadust rikun mina ise. Praegu pole õige aeg pisiasjadele tähelepanu pöörata. Mõelge Mycrofti kirjale, admiraliteedile, ministrite kabinetile, kõrgele isikule, kes ootab uudiseid. Me oleme kohustatud minema.«
Vastuseks tõusin ma laua tagant püsti.
»Teil on õigus, Holmes. Me oleme kohustatud minema.«
Ta kargas püsti ja surus mul kätt.
97
»Ma teadsin, et te lõpuks ikkagi mind alt ei vea,« ütles ta ning hetkeks näginirtia esimest korda tema sa mis midagi, mis oli üsna sarnane õrnusega. Järgmisel, silmapilgul oli ta jälle endiselt võimukas ja praktiline.
»Maja asub ligi poole miili kaugusel, aga meil poid kiiret. Lähme jalgsi,« lausus ta.
»Palun ärge tööriistuj maha pillake. Kui teid kahtlase isikuna vahistataks, teeks see asja kahetsusväärselt keerukamaks.«

Caulfield Gardensi majad kujutasid endast lamedate sammastega ja portikusega hooneid, mis olid Londoni West Endis Victoria valitsemise aja keskosa silmapaistvaks tulemuseks. Kõrvalmajas näis toimuvat iaste pidu; sest öös kajasid noorte rõõmus häälesumin ja klaveri klimberdamine. Väljas oli ikka veel udu, mis võttis meid oma sõbralikku varju. Holmes oli laterna põlema pannud ning valgustas sellega tugevat ust.

»Raske ülesanne,« ütles ta. »Uks on kindlasti nii lukus kui riivis. Keldrikorrusel on meil kindlasti rohkem edu. Seal on suurepärane võlvialune ning meid ei peaks segama ka ükski liiga agar politseinik. Aidake mind pisut, Watson, siis aitan mina teid.«

Hetk hiljem olime mõlemad keldrikorruse ukse juures. Vaevu olime jõudnud varju, kui kuulsime üleva! udus politseiniku samme. Kui vaikne kaja vaibus, asus Holmes alumise ukse kallal tegutsema. Nägin, kuidas ta kummardus ja pingule tõmbus ning siis paiskus uks järsu raksatusega lahti. Sööstsime pimedasse koridori ning tõmbasime keldriukse enda järel kinni. Holmes läks ees mööda ilma vaibata keerdtreppi üles. Tema laterna kitsas valguslehvik tõi esile madala akna.

»Olemegi kohal, Watson — tegemist peab olema selle aknaga.« Ta lükkas akna lahti ning me kuulsime vaikset kähedat kõminat, mis kasvas valjuks möirgeks, kui rong meist pimeduses mööda kihutas. Holmes valgustas aknalauda. Seda kattis mööduvatest veduritest lennanud paks tahmakiht, aga mõnes kohas oli must kord maha hõõrutud.

»Siin on näha, kuhu nad laiba toetasid. Hei, Watson, mis see on? Ei saa olla mingit kahtlust, et tegemist on verejäljega.« Hoimes osutas nõrkadele pruunidele laikudele akna puuosal. »Kivitrepil ka. Asi on täielikult tõestatud. Ootame senikaua, kuni üks rong seisma jääb.«

Meil ei tulnud kaua oodata. Juba järgmine rong mürises

98

tunnelist välja nagu eelminegi, kuid aeglustas käiku ning peatus siis pidurite kriginal otse meie all. Akna-lauda lahutas vagunikatusest vähem kui neli jalga. Holmes pani akna vaikselt kinni.

»Siiamaani on meie teguviis õigustust leidnud,« ütles ta. »Mida teie sellest arvate, Watson ?«

^Meistritöö. Te ei ole kunagi niisugustesse kõrgustesse tõusnud.«

»Siinkohal ei saa ma teiega nõustuda. Sellest hetkest alates, kui mulle tuli pähe, et laip oli katusel, mis ei olnudki ilmselt eriti võimatu idee, järgnes kogu ülejäänud arutluskäik juba iseenesest. Kui kaalul ei oleks nii palju, oleks kogu lugu siiamaani tühine. Raskused sei-savad alles ees. Võib-olla aga leiame siit midagi, mis meid aidata võib.«

Olime köögitrepist üles läinud ning astunud teise korruse eluruumidesse. Neist üks oli rangelt sisustatud söögituba, kus ei olnud midagi huvipakkuvat. Järgmine oli magamistuba ning ka seal ei olnud midagi. Viimane tuba tundus paljutõotavam ning mu kaaslane asus seda süstemaatiliselt uurima. Tuba oli täis raamatuid ja pabereid ning seda kasutati ilmselt kabinetina. Holmes vaatas kiiresti ja metoodiliselt läbi ühe sahtli teise järel, ühe kapi teise järel, kuid tema tõsist nägu ei valgustanud kordagi avastamisrõõmu helk. Kui oli kulunud tund, ei olnud ta ikka veel kuhugi jõudnud.

»Vana kavalpea on hoolikalt jälgi seganud,« ütles Holmes. »Ta ei ole midagi kompromiteerivat maha jätnud. Ohtlikud kirjad on kas hävitatud või kaasa viidud. See on meie viimane võimalus.«

Kirjutuslaual seisis väike plekist rahakarp. Holmes kangutas selle peitliga lahti. Karbis oli mitu arvude ja tehetega kaetud paberirulli, ilma et ükski märkus oleks näidanud, mille

kohta need arvud käisid. Korduvad sõnad »veesurve« ja »surve ruuttollile« andsid tunnistust võimalikust seosest allveelaevaga. Holmes viskas paberid kärsitult kõrvale. Karpi jäi veel ümbrik, milles olid mõned väikesed ajaleheväljalõiked. Ta raputas need lauale ning ma mõistsin tema innukast ilmest otsekohe, et tal oli tekkinud lootus.
»Mis see on, Watson? Ah? Mis see on? Rida teateid ajalehe kuulutuste veerust. Trükikirja ja paberi järgi otsustades »Daily Telegraph«. Lehekülje parem ülemine
99
nurk. Kuupäevad puuduvad — aga teated on loogilises järjestuses. See on ilmselt esimene:
Lootsin varem sõna saada. Tingimustega ollakse nõus. Kirjutage kaardil antud aadressil pikemalt.
PIERROT
Järgmiseks tuleb see:
Liiga keeruline kirjeldada. Pean saama täieliku ettekande. Tasu ootab teid, kui kaup on üle antud.
PIERROT
Siis see:
Asi on pakiline. Kui leping ei saa täidetud, pean pakkumisest loobuma. Määrake kirja teel kohtumine. Kinnitan ajaleheteates.
PIERROT
Ja viimane:
Esmaspäeva õhtul pärast üheksat. Kaks koputust. Oleme ainult omavahel. Ärge olge nii kahtlustav. Tasu sularahas, kui kaup on üle antud.
PIERROT
Üsna täielik ülevaade, Watson! Kui me vaid saaksime kätte selle teise mehe!« Holmes istus mõttesse vajunult ning trummeldas sõrmedega vastu lauda. Lõpuks kargas ta püsti.
»Noh, võib-olla see ei kujunegi nii raskeks. Siin ei ole meil enam midagi teha, Watson. Arvan, et võiksime sõita »Daily Telegraphi« toimetusse ja viia sellega meie tubli päevatöö lõpule.«
Mycroft Holmes ja Lestrade olid järgmisel päeval pärast hommikusööki kokkuleppe kohaselt Baker Streetile tulnud ning Holmes oli jutustanud neile eelmise päeva sündmustest. Elukutseline detektiiv vangutas pead, kui me oma sissemurdmise üles tunnistasime.
»Politseis me küll midagi niisugust teha ei saa, härra Holmes,« ütles ta. »Mis ime, et te meile kättesaamatuid tulemusi saavutate. Ühel päeval aga lähete liiale ning teid ja teie sõpra ootavad pahandused.«
«Inglismaa, kodu ja ilu kaitseks — kuidas on, Watson? Märtrid kodumaa altaril. Aga mida sina sellest arvad, Mycroft?«
100
»Suurepärane, Sherlock! .Imetlusväärne! Aga kuidas sa seda mõtled ära kasutada?«! Holmes võttis kätte laual lebava »Daily Telegraphk. »Kas te olete tänast Pierrot' teadet juba näinud?« »Kuidas? Veel üks teade?« »Jah, siin see on:
Täna. Samal ajal. Samas kohas. Kaks koputust. Ülimalt tähtis. Kaalul teie enda julgeolek.
PIERROT
»Pagana pihta!« hüüatas Lestrade. »Kui ta vastab, on ta meil pihus!«

»Seda ma lootsin, kui ma kuulutuse lehte panin. Kui te saaksite mõlemad tulla koos meiega kella kaheksa paiku Caulfield Gardensisse, siis õnnestuks meil võibolla lahendusele lähemale jõuda.«
Sherlock Holmesi üks kõige tähelepanuväärsem omadus oli võime end lõdvaks lasta ning viia mõtted täielikult kergematele asjadele, kui ta oli veendunud, et tööst mingil hetkel enam kasu ei olnud. Mäletan, et terve selle mälestusväärse päeva oli ta süvenenud monograafiasse, mida ta parajasti Lassus'i polüfooniliste motet-tide kohta kirjutas. Minul omalt poolt aga säärast lõõ-gastumisvõimet ei olnud ning seetõttu tundus päev mulle lõpmata pikk. Juhtumi suur rahvuslik tähtsus, ärevus kõrgetes ringkondades, kavandatava katse iseloom — kõik need asjaolud tegid mind närviliseks. Tundsin suurt kergendust, kui me lõpuks pärast kerget õhtusööki teele asusime. Kokkuleppe kohaselt ootasid Lestrade ja Mycroft meid Gloucester Roadi jaama juures väljas. Obersteini maja keldrikorruse uks oli eelmisel õhtul lahti jäänud ning et Mycroft Holmes keeldus kategooriliselt ja nördinult üle piirdetara ronimisest, siis tuli minul majja minna ja eesuks lahti teha. Kell üheksa istusime kõik kabinetis ja ootasime kannatlikult kurjategijat. Möödus üks tund, seejärel teine. Kui kell lõi üksteist, tundus, otsekui oleksid suure kirikukella mõõdetud helid meie lootustele matusekellaks olnud. Lestrade ja Mycroft nihelesid toolidel ning vaatasid kaks korda minutis kella. Holmes istus vaikides ja rahulikult,
101
silmad poolsuletud, kuid kõik meeled erksad. Ta tõstis nõksatades pea püsti. !° aai »Ta tuleb,« ütles Holmes.
Uksest olid möödunud kiired sammud. Nüüd tulid need tagasi. Kuulsime ukse taga tammumist ning siis koputati kaks korda järsult. Holmes tõusis ning andis meile märku istuma jääda. Gaasituli esikus üksnes hõõgus. Holmes avas välisukse ning pani selle uuesti kinni ja lükkas riivi ette, kui tume kogu temast mööda lipsas. »Sinnapoole!« kuulsime teda ütlevat ning hetk hiljem seisis oodatud mees meie ees. Holmes oli tema kannul tulnud, ning kui mees üllatus- ja kohkumishüüatusega ringi pööras, haaras ta temal kraest kinni ja lükkas ta tuppa tagasi. Enne kui vang tasakaalu tagasi oli saanud, oli uks juba kinni pandud ning Holmes toetus selle vastu seljaga. Mees vahtis metsiku pilguga ringi, lõi tuikuma ja kukkus teadvusetult põrandale. Laia servaga kaabu lendas ta! kukkumisel peast, kaelarätt libises suu eest ning me nägime kolonel Valentine Walteri pikka heledat habet ja peeneid ilusaid näojooni. Holmes vilistas üllatunult.
»Seekord võite kirjutada, et ma olen täielik eesel, Watson,« ütles ta. »Seda linnukest ma küll ei jahtinud.«
»Kes see on?« küsis Mycroft õhinal.
»Kadunud sir James Walteri noorem vend, allveelaevade osakonna ülem. Jaa, jaa, nüüd ma mõistan, kuidas asi oli. Ta hakkab teadvusele tulema. Ilmselt oleks parem, kui te laseksite minul teda küsit!eda.«
Olime lõdva keha diivanile tõstnud. Nüüd tõusis meie vang istuli, vaatas hirmunult ringi ning tõmbas käega üle lauba, otsekui ei usuks ta oma silmi.
»Mida see tähendab?« ütles ta. »Ma tulin härra Ober-steinile külla.«
»Me teame kõik, kolonel Walter,« ütles Holmes. »Ma ei suuda aru saada, kuidas üks inglise härrasmees võib säärasel kombel käi'jda. Kuid me teame kogu teie kirjavahetusest ja läbikäimisest Obersteiniga. Samuti Cado-gan Westi surma asjaoludest. Soovitan teil

vähemasti kahetseda ja kõik üles tunnistada, sest mõnda üksikasja võime siiski üksnes teie suust kuulda.»
Mees ägas ja lõi käed näo ette. Me ootasime, aga ta vaikis.
»Kinnitan teile,« ütles Holmes, »et põhijoontes on
102
kõik juba teada. Me teame, et te olite rahahädas, et te tegite jäljendi venna käes olevatest võtmetest, astusite kirjavahetusse Obersteiniga, kes vastas teie kirjadele »Daily Telegraphi« kuulutuste veerul. Oleme teadlikud, et te läksite esmaspäeva õhtul udus kabinetti, kuid teid nägi Cadogan West, kes järgnes teile, sest tal oli ilmselt olnud juba eelnevalt põhjust teid kahtlustada. Ta nägi vargust, kuid ei saanud häiret tõsta, sest te võisite ju ka dokumendid Londonisse vennale viia. Tubli kodanikuna jättis ta kõrvale kõik isiklikud asjad, käis teil udus kannul ning jälitas teid, kuni te jõudsite siia majja. Siin sekkus ta asjasse ning siis lisasitegi teie, kolonel Walter, reetmisele veel kohutavama kuriteo — mõrva.«
»Mina ei tapnud! Ei tapnud! Vannun Jumala palge ees, et mina teda ei tapnud!« karjatas meie õnnetu vang.
»Rääkige meile siis, kuidas Cadogan West surma sai, enne kui te ta metroorongi vaguni katusele panite.«
»Räägin. Vannun, et ma räägin kõik. Mina tegin kõik ülejäänu. Tunnistan seda. Kõik oli täpselt nii, nagu te kirjeldasite. Mul tuli maksta börsivõlg. Mul oli seda raha väga vaja. Oberstein pakkus mulle viis tuhat. Sellega oleksin saanud ennast laostumisest päästa. Aga mõrvas olen ma niisama vähe süüdi nagu teie.«
»Mis siis juhtus?«
»Ta kahtlustas juba enne midagi ning jälitas mind, nagu te kirjeldasite. Ma märkasin teda alles siin ukse taga. Udu oli tihe ning isegi kolme jala kaugusele polnud midagi näha. Olin koputanud kaks korda ning Oberstein oli tulnud ust avama. Noormees tormas meie juurde ning päris aru, mida me kavatseme paberitega teha. Obersteinil oli lühike tinanupuga kepp. Ta kandis seda alati kaasas. Kui West meie järel majja trügis, lõi Oberstein talle kepiga vastu pead. Ta suri viie minuti jooksul. Ta lebas esikus ning meie ei osanud otsustada, mida teha. Siis meenusid Obersteinile rongid, mis peatusid tema akna all. Aga kõigepealt uuris ta pabereid, mis ma olin toonud. Ta ütles, et kolm neist olid olulise tähtsusega ning ta pidi need enda kätte jätma. »Te ei saa neid kaasa võtta,« ütlesin ma. »Kui paberid ei ole tagasi viidud, tõuseb Woolwichis hirmus lärm.« »Ma pean need enda kätte jätma,« vastas Oberstein, »sest siin
103
on nõnda palju tehnilisi üksikasju, et selle aja jooksul on võimatu neist koopiat teha.«
»Siis pean ma need kõik täna õhtul tagasi panema,« ütlesin mina. Ta mõtles natuke ning hüüatas siis, et talle tuli hea idee. »Kolm jätan ma enda kätte,« lausus ta. »Teised topime noormehe taskusse. Kui ta leitakse, siis aetakse kogu lugu kindlasti tema süüks.« Ma ei näinud mingit muud väljapääsu ning me tegime tema soovitust mööda. Ootasime pool tundi akna juures, kuni üks rong peatus. Udu oli nii tihe, et midagi ei olnud näha, ning me lasksime Westi laiba kerge vaevaga rongi katusele. Mis minusse puutub, siis sellega oli lugu lõppenud.« »Aga mis juhtus teie vennaga?«
»Ta ei öelnud midagi, kuid ta oli tabanud mind ükskord oma võtmeid uurimas ning arvan, et ta kahtlustas mind. Lugesin kahtlust tema pilgust. Nagu te teate, ei toibunudki ta sellest hoobist.«

Toas valitses vaikus. Selle lõhkus Mycroft Holmes.
»Kas tejl pole võimalik asja parandada? See kergendaks teie süümepiinu ning võimalik, et ka karistust.«
»Kuidas on mul võimalik asja parandada?«
»Kus on Oberstein paberitega?«
»Ma ei tea.«
»Kas ta teile mingit aadressi ei andnud ?«
»Ta ütles, et Pariisi »Hõtel du Louvre'isse« adresseeritud kirjad jõuavad lõpuks tema kätte.«
»Siis on asja parandamine veel teie võimuses,« ütles Sherlock Holmes.
»Ma teen kõik mis võimalik. Ma ei võlgne sellele mehele õieti midagi. Ta on mind laostanud ja hävitanud.«
»Siin on paber ja sulg. Istuge laua taha ja kirjutage, mida ma dikteerin. Märkige ümbrikule antud aadress. Nii. Nüüd kiri:

Lugupeetud härra!
Mis puutub meie tehingusse, siis olete kahtlemata juba praeguseks märganud, et puudu on üks tähHs detail. Mul on kalkeeritud koopia, mis teeb komplekti täielikuks. See on aga mulle lisatüli põhjustanud ning ma pean teilt küsima veel viissada naela. Ma ei usalda seda saadetist postiteenistuse hoolde ega võta

vastu midagi peale kulla või pangatähtede. Sõidaksin Teie juurde, kuid see äărataks tähelepanu, kui roa praegu Inglismaalt lahkuksin. Seetõttu loodan Teid kohata laupäeva lõuna ajal Charing Crossi hotelli suitsetamistoas. Pidage meeles, et võtan tasu vastu ainult kullas või Inglise pangatähtedes.

See kõlbab väga hästi. Oleksin väga üllatunud, kui kiri Obersteini kohale ei tooks.«
Ja tõigi! See kuulub nüüd juba ajalukku-— rahvuse sellesse salajasse ajalukku, mis on tihti palju intiimsem ja huvitavam kui üldtuntud kroonika —, et Oberstein neelas elu suurimat suutäit saada tahtes sööda alla ning kadus viieteistkümneks aastaks kindlalt Briti vanglasse. Tema kohvrist leiti hindamatud Bruce-Partingtoni plaanid, mis ta oli pannud enampakkumisele kõigis Euroopa mereväekeskustes.
Kolonel Walter suri vanglas vangistusaja teise aasta lõpus. Mis puutub Holmesisse, siis pöördus ta puhanult tagasi oma monograafia juurde Lassus' polüfoonilistest motettidest ning see on nüüd eraviisil levitamiseks ära trükitud ja kujutab endast asjatundjate hinnangul viimast sõna antud teemal. Mõni nädal hiljem kuulsin ma juhuslikult, et mu sõber veetis ühe päeva Windsoris, kust ta tuli tagasi erakordselt kauni smaragdlipsunõe-laga. Kui ma küsisin, kas ta oli selle ostnud, vastas ta, et see on kingitus ühelt armuliselt daamilt, kelle huvides tal oli kunagi õnn mingit väikest ülesannet täita. Rohkem ta ei öelnud, kuid mulle tundub, et ma suudan aimata selle daami suursugust nime, ning mul pole kahtlustki, et see smaragdnõel jääb igavesti meenutama mu sõbrale Bruce-Partingtoni plaanide mõistatust.

V. SUREVA DETEKTIIVI MÕISTATUS

Proua Hudson, Sherlock Holmesi majaperenaine, oli pika kannatusega naine. Teise korruse korterisse mitte üksnes ei tunginud igal kellaajal karjade kaupa iseäralikke ning tihti kahtlasi tüüpe, vaid tema tähelepanuväärne üüriline ilmutas ka oma elus ekstsentrilisust ja ebakorrapärasust, mis ilmselt perenaise kannatuse rängalt proovile pani. Holmesi uskumatu lohakus, kalduvus kummalisel kellaajal musitseerida, vahetevahel korteris ette tulevad laskeharjutused revolvriga, tema veidrad ning tihti lehka tekitavad teaduslikud eksperimendid ning teda ümbritsev üldine vägivalla ja ohu õhkkond tegid temast kõige hullema üürilise Londonis. Teiselt poolt aga tasus ta kuninglikult. Mul pole mingit kahtlust, et selle summa eest, mida Holmes meie koos-viibitud aastate jooksul oma korteri eest maksis, oleks võinud maja ära osta.

Perenaine suhtus temasse sügava aukartusega ega julgenud kunagi tema asjadesse sekkuda, ükskõik kui pöörased need ettevõtmised ka talle võisid tunduda. Lisaks oli proua Hudson Holmesisse kiindunud, sest Holmes käitus naisterahvastega tähelepanuväärse õrnuse ja viisakusega. Naissugu ei meeldinud talle ega äratanud temas usaldust, aga ta oli rüütellik vastane. Teades, kui tõsiselt proua Hudson Holmesist hoolib, kuulasin ma tähelepanelikult tema juttu, kui ta minu abielu teisel aastal minu poole tuli ja rääkis, millises haledas seisukorras on mu vaene sõber.

»Ta on suremas, doktor Watson,« ütles perenaine. »Kolme päevaga on ta lausa otsa lõppenud ning ma kahtlen, kas ta tänast päeva üle elab. Ta ei lase mul arsti kutsuda. Täna hommikul, kui ma nägin, et tema näost on järel üksnes luu ja nahk ning suured säravad

106

silmad, mis mulle otsa vaatasid, ei suutnud ma seda enam kauem taluda. »öelge, mida tahate, härra Holmes, aga mina lähen kohe praegu ja kutsun arsti,« ütlesin ma. »Olgu see siis Watson,« vastas ta. Ma ei viivitaks tunnigi võrra tema juurde tulekuga, sest muidu te ei pruugi teda enam elavana eest leida.«

Olin kohkunud, sest ma polnud Holmesi haigusest midagi kuulnud. Mul ei tarvitsegi ilmselt öelda, et tormasin palitut ja kaabut võtma. Tagasiteel pärisin proua Hudsonilt haiguse üksikasju.

»Ma ei oska teile kuigi palju öelda. Tal oli käsil üks juhtum Rotherhithe'is, jõeäärsel tänaval, ning ta sai selle haiguse sealt külge. Ta heitis voodisse kolmapäeva pärastlõunal ega ole sellest ajast saadik tõusnud. Need kolm päeva ei ole ta ei toitu ega jooki suu sissegi võtnud.« »Püha Jumal! Miks te arsti ei kutsunud?« »Ta ei lubanud. Te ju teate, et ta peab saama oma tahtmist. Ma ci julgenud keelust üle astuda. Aga kauaks teda enam selles ilmas ei ole, nagu te näete ka ise kohe, kui te tuppa astute.«

Holmes kujutas endast tõesti haletsusväärset vaatepilti. Uduse novembripäeva hämaras valguses oli haige-tuba süngevõitu, kuid mul tõmbus süda külmaks, nähes kõhna kurnatud nägu mulle voodist vastu vaatamas. Holmesi silmad läikisid palavikuliselt, põsed õhetasid haiglaselt ning huuli kattis tume koorik; tekil lebavad kondised käed tõmblesid pidevalt, hääl oli kähe ja kätkev. Kui ma tuppa astusin, lamas ta loiult, aga minu nägemine tõi tema silmi äratundmise helgi.

»Noh, Watson, paistab, et meie käsi käib halvasti,« ütles ta nõrga häälega, kuid tema kõnemaneeris oli veel
endist muretust.

»Kulla sõbcr!« hüüdsin ma lähemale minnes.

»Hoidke eemale! Hoidke kohe eemale!« käskis ta järsul ja tungival toonil, mis seostus mul ainult kriitiliste hetkedega. »Kui te mulle lähemale tulete, Watson, käsin raa teil majast lahkuda.«
»Aga mispärast?«
»Sest see on minu tahtmine. Kas sellest ei piisa?«
Jah, proua Hudsonil oli õigus. Holmes oli niisama käskiv nagu alati. Siiski oli kurb näha, kui otsa ta oli jäänud.
»Ma soovisin ainult aidata,« seletasin.
107
»Just nimelt! Te aitate mind kõige rohkem, kui teete, mida kästakse.«
»Muidugi, Holmes.«
Ta leebus pisut.
»Ega te pahane ei ole?« küsis ta siis õhku ahmides. Vaene vennike, kuidas võisin ma pahane olla, kui ma nägin teda säärases hädas enda ees lebamas?
»Ma teen seda teie enda pärast, Watson,« kähises ta. »Minu pärast?«
»Ma tean, mis mul viga on. See on üks kuHde tõbi Sumatralt — hollandlased teavad sellest rohkem kui meie, kuigi siiamaani ei ole nemad ka sellest aru saanud. Kindel on ainult üks asi. See tõbi on vältimatult surmaga lõppev ja kohutavalt nakkav.«
Holmes kõneles nüüd palavikulise energiaga, pikad käed tõmblesid ja vabisesid, kui ta tõrjuvaid liigutusi tegi.
»Nakkav kokkupuutel, Watson — täpselt nõnda, kokkupuutel. Hoidke eemale, ja kõik on korras.«
»Püha taevas, Holmes! Kas te arvate, et säärased kaalutlused mulle hetkekski korda lähevad? See ei mõjutaks mind isegi võõra inimese puhul. Kas te kujutlete, et need kaalutlused takistaksid mul minu kohust täitmast nii vana sõbra puhul?«
Astusin uuesti lähemale, aga ta tõrjus mind raevuka pilguga tagasi.
»Kui te seisate seal eemal, siis ma räägin. Kui ei, siis tuleb teil toast lahkuda.«
Suhtun Holmesi erakordsetesse võimetesse nii sügava austusega, et olen alati tema soovidele järele andnud, kuigi ma mõnikord neid peaaegu üldse ei mõistnud. Aga nüüd tõrkus kogu minu arstivaist. Olgu ta minu käskija mujal, vähemasti tema kui haige juures jagasin käskusid mina.
»Holmes,« ütlesin ma, »te ei tea, mida te teete. Haige inimene on nagu laps ning nõnda ma teid kohtlengi. Kas see teile meeldib või ei, aga ma uurin teie sümptomeid ja ravin teid nendele vastavalt.«
Ta saatis mulle mürgise pilgu. , *Kui mind ravima hakatakse, ükskõik, kas ma seda tallan või ei, las siis teeb seda vähemalt keegi, kellesse mul on usku,« ütles ta.
»Minusse ei ole teil siis üldse usku?«
»Teie sõprusesse on mul usku küll. Aga faktid jäävad
108
faktideks, Watson, ning teie, olete lõpuks ainult väga piiratud kogemustega ja keskpärase kvalifikatsiooniga üldarst. Niisugust asja on valus öelda, aga te ei jäta mulle muud võimalust.« Olin rängalt haavunud.
»Selline märkus ei tee teile au, Holmes. See näitab mulle väga selgelt, millises seisukorras on teie enda .närvid. Aga kui teil minusse usku ei ole, siis ei taha ma oma teeneid teile peale sundida. Laske mul kutsuda sir Jasper Meek või Penrose Fisher või mõni muu Londoni parimatest arstidest. Aga arsti on teil vaja ning sellest ma ei tagane.

Kui te arvate, et ma kavatsen siin seista ja vaadata, kuidas te surete, ilma et ma teid kas ise aitaksin või kellegi teise teid aitama kutsuksin, siis ei tunne te mind küll põrmugi.«

»Te tahate head, Watson,« ütles haige pooleldi oige, pooleldi nuuksega. »Kas ma näitan teile, kui vähe te teate? Mida te teate Tapanuli palavikust? Mida te teate mustast Formosa mädatõvest?«

»Ma pole neist kummastki varem kuulnud.«

»Idas, Watson, on palju problemaatilisi haigusi, palju kummalisi haiguse võimalusi.« Ta peatus iga lause järel, et hääbuvat jõudu koguda. »Ma olen nii palju teada saanud mõne viimase meditsiinilis-kriminaalse aspektiga uuringu käigus. Seoses nende uuringutega nakatusingi ma sellesse tõppe. Te ei suuda midagi teha.«

»Võib-olla ei suuda. Aga ma tean juhtumisi, et doktor Ainstree, suurim elav autoriteet troopikahaiguste osas, on praegu Londonis. Igasugune vastuvaidlemine on kasutu, Holmes, ma lähen otsekohe teda kutsuma.« Ma pöördusin otsustavalt ukse poole.

Säärast vapustust ei olnud ma kunagi enne kogenud! Silmapilgu vältel oli surija mul tiigrihüppega tee peal ees. Kuulsin keeratava võtme järsku naksatust. Järgmisel hetkel oli ta tagasi voodisse tuikunud, sellest määratust energiapuhangust ümber kukkumas ja hingeldav.

»Te olete mul peos, sõber, sest jõuga, Watson, te mult ju võtit ei võta. Siin te nüüd olete ja siia te jääte, kuni mina teil minna lasen. Aga mä teen teie tahtmist.« (Kõike seda ütles ta kähinal, ahmides sõnade vahel meeletult õhku.) »Oma südames te tahate mulle ainult head. Muidugi tean ma seda väga hästi. Te saate oma tahtmist, aga andke mulle aega jõudu koguda. Mitte praegu,.

109

Watson, mitte praegu^ Kell on neli. Te võite minna kell kuus.«

»See on hullumeelsus, Holmes.«

»Ainult kaks tundi, Watson. Luban, et kell kuus te lähete. Kas te nõustute ootama?«

»Näib, et mul ei ole valikut.«

»Mitte mingisugust, Watson. Tänan teid, ma saan voodiriiete sättimisega ise hakkama. Teie, palun, hoidke eemale. Teate, Watson, ma esitan veel ühe tingimuse. Te otsite abi, aga mitte sellelt mehelt, keda te mainisite, vaid sellelt, kelle valin ma ise.«

»Nagu soovite.«

»Esimesed mõistlikud sõnad sellest ajast saadik, Watson, kui te tuppa astusite. Seal on mõned raamatud. Ma olen pisut väsinud. Huvitav, mis tunne on patareil, kui ta saadab elektrit dielektrikusse? Me jätkame oma jutuajamist kell kuus, Watson.«

Aga sel jutuajamisel oli määratud jätkuda ammu enne kokkulepitud aega ning asjaoludel, mis vapustasid mind peaaegu niisama rängalt nagu Holmesi hüpe ukse juurde. Olin seisnud mõne hetke, silmitsedes liikumatut kogu voodis. Holmesi nägu ei paistnudki peaaegu voodiriiete alt ning näis, et ta magab. Et ma ei suutnud midagi lugeda, siis kõndisin aeglaselt toas ringi ja uurisin kuulsate kurjategijate fotosid, millega olid kaunistatud kõik seinad. Lõpuks jõudsin sihitult uidates kaminasimsi juurde. See oli kaetud piipude, tubakakottide, süstalde, sulenugade, revolvripadrunitega ja muu pudi-padiga. Teiste esemete hulgas oli ka väike musta- ja valgekirju elevandiluust karp, millel oli lükandklaas. See oli kena asjake ning ma olin just sirutanud käe, et seda lähemalt vaadata, kui . . .

See oli kohutav karjatus, mille Holmes kuuldavale tõi — röögatus, mis võis alla tänavale kosta. Selle hirmsa karje peale läksin ma üleni külmaks ning mul tõusid juuksed püsti.

Pöördusin ringi ja nägin sõbra krampi tõmbunud nägu ja meeleheitel pilku. Seisin hal-vatuna, karbike käes.
»Pange see ära! Pange see kohe käest ära, Watson — ma ütlen, otsekohe!« Kui ma karbikese kaminasimsile asetasin, vajus Holmesi pea uuesti padjale ning ta ohkas kergendatult. »Ma ei salli, et minu asju puudutatakse, Watson. Te teate, et ma seda ei salli. Te
110
teete mind talumatult närviliseks. Ise olete veel arst — teist piisaks täiesti, et patsienti hullumajja ajada. Istuge ometi maha ja laske ma kogun end.«
See vahejuhtum jättis mulle väga ebameeldiva mälestuse. Äge ja põhjuseta ärritumine, millele järgnesid niisugused sõnad, mis erinesid rängalt Holmesi tavalisest leebest kõnest, näitasid mulle, kui põhjalikus meeltesegaduses ta viibis. Kõigist allakäikudest kõige haletsusväärseni on suurepärase aju laostumine. Istusin vaikses masenduses, kuni, kindlaksmääratud aeg läbi sai. Tundus, et Holmes jälgis samuti kella, sest niipea kui see kuus sai, hakkas ta rääkima samasuguse palavikulise erutusega nagu varem.
»Nüüd võite minna, Watson,« ütles ta. »Kas teil peenraha on taskus?«
»Jah.«
»Kas hõbemünte ka?«
»Suur hulk.«
»Kui palju poolekroonilisi?«
»Viis.«
»Ah, liiga vähe! Liiga vähe! Kui kahju, Watson! Aga pange siis vähemalt needki uuritaskusse. Ja kogu ülejäänud raha vasakusse püksitaskusse. Tänan teid. Nii olete palju rohkem tasakaalus.«
See oli hullumeelne jampsimine. Ta võdistas end ning laskis taas kuuldavale mingi köha ja oige vahepealse häälitsuse.
»Pange nüüd gaasituli põlema, Watson, aga jälgige väga hoolikalt, et see ei läheks hetkekski rohkem kui poole võrra põlema. Ma palun teid, Watson, olge ettevaatlik. Tänan väga, nii on suurepärane. Ei, rulood ei ole vaja ette tõmmata. Olge nüüd nii lahke ja asetage mõni kiri ja paberileht siia lauale minu käeulatusse. Tänan teid. Nüüd mõni asi sealt kamina pealt. Suurepärane, Watson! Siin on suhkrutangid. Olge nii lahke ja tõstke nende abil see väike elevandiluust karp siia. Asetage see paberite peale. Tubli! Nüüd võite minna ja kutsuda siia härra Culverton Smith Lower Burke Streetilt majast number 13.«
Ausalt öeldes oli minu soov arsti kutsuda pisut lahtunud, sest vaene Holmes sonis ilmselgelt ning tundus ohtlik teda üksi jätta. Nüüd tahtis tema aga konsultee-
114
rida nimetatud isikut niisama innukalt, nagu ta enne igasugusest arstiabist keeldunud oli.
»Ma ei ole seda nime kunagi kuulnud,« ütlesin ma. »Täiesti võimalik, kulla Watson. Teid võib üllatada, et selle haiguse osas ei ole kõige suuremad kogemused mitte arstil, vaid ühel istanduse omanikul. Culverton Smith on tuntud asunik Sumatral, kes külastab praegu Londonit. Tema istanduses, mille lähedusgs ei olnud mingit arstiabi, puhkes see tõbi ning ta oli sunnitud seda ise mõningaste kaugeleulatuvate tagajärgedega uurima. Ta on väga metoodiline isik ning ma ei tahtnud, et te oleksite läinud enne kella kuut, sest teadsin väga hästi, ei te ei oleks leidnud teda tema kabinetist. Kui te suudaksite teda

veenda, et ta tuleks siia ja jagaks meiega oma ainulaadseid kogemusi selle tõve osas, mille uurimine on olnud tema armsaim hobi, siis suudaks ta mind kahtlemata aidata.«

Ma esitasin siin Holmesi jutu tervikuna ega püüdnudki näidata, kuidas seda katkestas õhu ahmimine ning käte kramplik tõmblemine, mis andis tunnistuse, millist valu ta kannatas. Nende mõne tunni jooksul, mis ma olin tema seltsis veetnud, oli ta hakanud välja nägema veel hullem. Palavikuline õhetus oli silmatorkavam, silmad särasid heledamalt veel tumedamaks muutunud silmakoobastest ning tema laubal läikis külm higi. Ta oli aga säilitanud reipa ja ulja kõnepruugi. Ta jagas käskusid viimse hingetõmbeni.

»Te kirjeldate talle täpselt, millisesse seisukorda ma teist jäin,« ütles ta. »Te annate edasi selle pildi, mis on teie vaimusilmas: surija — palavikus soniv surija. Ma ei suuda tõesti mõista, miks ei koosne kogu ookeani-põhi üksnes austritest, näib, et nad sigivad nii kiiresti. Ah, mu mõtted on taas hajevil! Veider, kuidas aju kontrollib aju! Mida ma ütlesingi, Watson?«

»Te andsite mulle juhtnööre härra Culverton Smithiga rääkimiseks.«

»Jaa, jaa, tuleb meelde. Sellest sõltub mu elu. Paluge teda, Watson. Me ei saa just hästi läbi. Tema vennapoeg, Watson — kahtlustasin kurja kätt ning lasksin tal sellest aru saada. Noormees suri hirmsat surma. Ta kannab minu vastu vimma. Rääkige ta pehmeks, Watson. Paluge teda, anuge teda, tooge ta ükskõik kuidas siia. Tema suudab mind päästa — üksnes tema.«

112

»Ma toon ta voorimehega kohale, isegi kui mul tuleb ta süles tõlda kanda.«

»Te ei tee midagi niisugust. Te veenate teda tulema. Ja siis tulete ise enne tagasi. Leidke mingi ettekääne, miks te ei saa koos temaga tulla. Ärge seda unustage, Watson. Te ei vea mind alt. Te ei ole mind kunagi alt vedanud. Kahtlemata piiravad looduslikud vaenlased nende olendite arvu kasvu. Teie ja mina, Watson, oleme oma töö teinud. Kas austrid matavad siis maailma enda alla? Ei, ei, see on kohutav! Te annate edasi kõik, mis on teie vaimusilmas.«

Ma lahkusin, meeles see, kuidas temasugune hiilgav mõtleja lalises nagu rumal laps. Ta oli andnud mulle võtme ning mulle tuli hea mõte see kaasa võtta, et ta ennast luku taha ei paneks. Proua Hudson ootas värisedes ja nuttes koridoris. Kui ma korterist väljusin, kuul-sin, kuidas Holmes peene ja kõrge häälega sonis. Kui ma tänaval voorimeest vilistasin, astus minu juurde udust üks mees.

»Kuidas on härra Holmesi tervis ?« küsis ta. See oli vana tuttav, inspektor Morton Scotland Yardist, kellel oli seljas mitte vorm, vaid tviidülikond. »Ta on väga haige,« vastasin ma. Inspektor vaatas mulle väga iseäralikult otsa. Kui see päris pööraselt ei kõlaks, oleksin kujutlenud, et nägin tema silmis aknast langeva valguse paistel võidurõõmsat läiget.

»Seda ma kuulsin jah,« ütles ta. Troska oli minu juurde sõitnud ning ma lahkusin. Lower Burke Streetil oli ilus rida maju, see asus Notting Hilli ja Kensingtoni eraldaval hägusel piiril. Maja, mille ees voorimees peatus, jättis kuidagi rahulolevalt auväärse mulje, mida rõhutasid rauast piirded, raske tiibuks ja säravad vaskmanused. Esimese muljega kooskõlas oli ka väärikas ülemteener, kes ilmus tema taga särava roosaka elektrivalguse raamistusse.

»Jah, härra Culverton Smith on kodus. Doktor Watson! Väga hea, härra, ma viin teie kaardi tema kätte.«

Paistis, et mu tagasihoidlik nimi ja ametinimetus ei avaldanud härra Culverton Smithile muljet. Esikuuks oli irvakil ja ma kuulsin peenikest, pahurat ja läbitungivat häält.

113

»Kes see on? Mida ta bahab? Heldeke, Staples, kui tihti ma olen korrarmd, et mind ei tohi sel ajal segada, kui ma tööd teen?«

Ülemteenri suust kostis vaikne ja rahustav seletus.

»Olgu peale, ma ei võta teda vastu, Staples. Ma ei salli, et mu tööd niiviisi häiritakse. Mind ei ole kodus. Nõnda öelgegi. Paluge, et ta tuleks hommikul, kui tal on tõesti tarvis mind näha.«

Jälle kostis vaikne pomin.

»Hea küll, teatage talle niiviisi. Ta võib tulla kas hommikul või üldse tulemata jätta. Minu tööd ei tohi takistada.«

Mõtlesin Holmesile, kes viskles voodis ja luges võibolla minuteid, lootes, et ma talle abi toon. Praegu polnud aeg tseremoonitsemiseks. Tema elu sõltus minu kiirest tegutsemisest. Enne kui vabandava ilmega ülemteener jõudis teatega tagasi, olin ma temast mööda tuppa trüginud.

Toas viibiv mees tõusis kileda vihakarjatusega kamina eest tugitoolist. Ma nägin suurt, jämedakoelist ja läikivat nägu, millel oli raske topeltlõug ning pahurad hallid silmad, mis vahtisid mind raevukalt helepruunide puhmaskulmude alt. Kõrge kiilaspea ühele roosale kül-jele oli koketselt sätitud sametist suitsetajamütsike. Kolp oli tohutu suur, ent kui ma pilgu langetasin, märkasin hämmastuseks, et mehe keha oli väike ja habras, lapsepõlves rahhiiti põdenud inimese moondunud õlgade ja seljaga.

»Mida see tähendab ?« karjus ta peene ja kileda häälega. »Mida see sissetung tähendab? Ma ju saatsin teile sõna, et võtan teid vastu homme hommikul?«

»Palun andestust,« vastasin ma, »aga asi on pakiline. Härra Sherlock Holmes . . .«

Mu sõbra nime mainimine mõjus mehikesele erakordselt. Hetke jooksul oli viha tema näost kadunud. Ilme muutus valvsaks ja huvitatuks.

»Kas te tulete Holmesi juurest?« küsis ta.

»Tulin tema juurest just äsja.«

»Kuidas Holmes elab? Kuidas tal läheb?«

»Ta on raskelt haige. Sellepärast ma tulingi.«

Mees andis mulle märku istumiseks ning istus ka ise uuesti. Märkasin sealjuures kaminasimsil seisvas peeglis tema nägu. Oleksin võinud vanduda, et sellel oli õel

114

ja vastik naeratus. Ometi veensin ennast, et olin juhtunud nägema mingit närvitõmblust, sest hetk hiljeni pöördus ta minu poole siiralt mureliku ilmega.

»Seda on kurb kuulda,« ütles ta. »Tunnen härra Holmesi üksnes mõne meievahelise äritehingu kaudu, kuid austan tema võimeid ja iseloomu. Tema on asjaarmastaja kuritegude uurimises, mina aga haiguste alal. Teda huvitavad kurjategijad, mind mikroobid. Need on minu vanglad,« jätkas ta kõrvallaual seisvate pudelite ja purkide reale osutades. »Nende želatiinikultuuride peal istuvad nüüd oma aega mitmed maailma kõige suuremad pahategijad.«

»Teie eriliste teadmiste pärast härra Holmes teid näha tahtiski. Ta on teist kõrgel arvamusel ning peab teid ainsaks inimeseks Londonis, kes teda aidata saaks.«

Mehike võpatas ning kehkjas suitsetajamütsike kukkus põrandale.

»Mispärast?« küsis ta. »Mispärast peaks härra Holmes arvama, et mina saan teda tema hädas aidata?«
»Sellepärast, et te tunnete Ida haigusi.«
»Aga miks peaks ta arvama, et ta on nakatunud Ida haigusesse?«
»Sest ta on oma töö käigus viibinud hiina meremeeste seas dokkides.«
Härra Culverton Smith naeratas meeldivalt ja tõstis oma mütsikese üles.
»Ah siis nõnda on lugu?« ütles ta. »Aga küllap ei ole asi nii tõsine, nagu teie arvate. Kui kaua ta on haige olnud ?«
»Kolme päeva ringis.«
»Kas ta sonib ?«
»Vahetevahel.«
»Oi-oi! Asi paistab tõsine olevat. Oleks ebainimlik sellele kutsele vastamata jätta. Ma ei salli põrmugi, kui mind töö juures segatakse, doktor Watson, aga seekord on tõesti tegemist erandiga. Ma tulen otsekohe teiega kaasa.«
Mulle meenus Holmesi käsk.
»Mul on üks teine asi ees,« vastasin ma.
»Hästi. Ma lähen üksi. Ma tean härra Holmesi aadressi. Võite kindel olla, et jõuan hiljemalt poole tunni pärast sinna.«
Astusin väriseva südamega uuesti Holmesi magamistuppa.
115
Minu äraolekul olokis võinud olla juhtunud ka kõige hullem. Minu tohutu suureks kergenduseks oli Holmesil vahepeal palju parem hakanud. Ta nägi välja niisama halb nagu ennegi, kuid ei soninud enam ning ta rääkis küll nõrga häälega, kuid isegi tavalisest suurema otsustavuse ja selgusega.
»Noh, kas te saite temaga kokku, Watson?«
»Jah, ta tuleb.«
»Imetlusväärne, Watson! Imetlusväärne! Te olete parim sõnumiviija.«
»Ta tahtis koos minuga tulla.«
»See ei oleks sobinud, Watson. See oleks olnud ilmvõimatu. Kas ta küsis, mis mul viga on?«
»Ma rääkisin talle East Endi hiinlastest.«
»Täpselt nii! Hüva, Watson, te olete teinud kõik, mis on hea sõbra võimuses. Nüüd võite lavalt lahkuda.«
»Ma pean ootama ja kuulma tema arvamust, Holmes.«
»Muidugi peate. Aga mul on alust oletada, et tema arvamus oleks hulga ausam ja väärtuslikum, kui ta kujutleks, et me oleme omavahel. Minu voodipäitsi taga on parajasti ruumi enda peitmiseks, Watson.«
»Kulla Holmes!«
»Kardan, et teil ei jää muud üle, Watson. Siin toas ei ole mingeid peidupaiku ning ongi parem, sest nii äratab see vähem kahtlust. Mulle tundub aga, Watson, et siia saab ennast siiski peita.« Äkitselt ajas ta end istuli ning tema otsajäänud nägu tardus. »Rattamürin, Watson. Tehke kähku, kui ma teile kallis olen! Ja ärge ennast liigutage, juhtugu mis tahes — mis tahes, kas kuulete? Ärge tehke suud lahti! Ärge liigutage! Üksnes kuulake tähelepanelikult.« Siis ütles tal äkitselt taastunud jõud taas üles ning tema käskiv ja mõttekas jutt vaibus pool-jampsiva inimese vaikseks mõttetuks pominaks.

Peidupaigast, kuhu mind oli nii kiiresti aetud, kuulsin ma samme trepil, magamistoa ukse avanemist ja sulgumist. Siis saabus minu üllatuseks pikk vaikus, mida rikkus üksnes haige vaevaline hingamine ja õhu ahmimine. Kujutlesin, et meie külastaja seisis voodi kõrval ja silmitses põdejat. Lõpuks kummaline vaikus katkes.
»Holmes!« hüüatas Culverton Smith. »Holmes!« kordas ta tungivalt, otsekui ajaks ta magajat üles. »Kas te kuulete mind, Holmes?« Kostis kahinat, justnagu oleks ta haiget jõhkralt õlast raputanud.
116
»Kas see olete teie, härtfb1 Smith?« sosistas Holmes. »Ma ei julgenud õieti lootagi, et te tulete.«
Härra Smith naeris.
»Ega vist,« vastas ta. »Aga nagu te näete, olen ma ometi siin. Nagu tulistel sütel, Holmes — nagu tulistel sütel!«
»See on teist väga lahke — väga üllas. Ma pean väga lugu teie eriteadmistest.« Meie külaline itsitas.
»Ah nii. Õnneks olete ainus inimene Londonis, kes seda teeb. Kas te teate, mis teil viga on?« »Seesama tõbi,« ütles Holmes. »Ahaa! Te siis tunnete sümptomid ära?« »Liigagi hästi.«
»Noh, mis siin ikka imestada, Holmes. Ma ei imestaks ka siis, kui tegu olekski sama tõvega. Sellisel juhul poleks teil midagi head oodata. Vaene Victor oli juba neljandal päeval surnud — tugev ja terve noor mees. Nagu te ütlesite, oli tõesti väga üllatav, et ta jäi Londoni kesklinnas mingisse Aasia kolka haigusesse — ja veel haigusesse, mida mina olin nii põhjalikult uurinud. Erakordne kokkusattumus, Holmes. Väga nutikas teist, et te seda märkasite, aga see küll kena ei olnud, et te seal põhjuslikku seost oletasite.« »Ma tean, et teie Victori tapsite.« »Ah nii, või teate? Noh, tõestada te seda igatahes ei saanud. Aga mis mõttega te minu kohta niisuguseid kuuldusi levitate ja siis ise hätta sattudes kohe minu käest abi nurute? Mis mängu te mängite — ah?«
Kuulsin haige kähedat ja rasket hingamist. »Andke mulle vett!« hingeldas ta.
»Teie lõpp on üsna lähedal, kulla sõber, aga ma ei taha, et te sureksite enne, kui ma teile üht-teist öelnud olen. Sellepärast ma annangi teile vett. Noo, ärge maha loksutage! Nõnda. Kas te saate aru, mida ma räägin ?« Holmes oigas.
»Tehke minu heaks, mida suudate. Unustame mineviku,« sosistas ta. »Ma pühin need sõnad oma mälust — vannun seda, Ravige mind ainult terveks ja ma unustan selle.«
»Mille te unustate ?«
»N.oh, Victor Savage'i surma. Te just äsja sama hästi kui tunnistasite, et teie tapsite ta. Ma unustan selle.«
117
»Tehke, nagu tahate, maiustage või ärge unustage. Tunnistajapingis ma teid ei näe. Kinnitan teile, kulla Holmes, et näen teid hoopis ühes teises kohas. Mulle ei lähe see korda, et te teate, kuidas mu vennapoeg suri. Jutt pole praegu temast. Jutt on teist.«
»Jaa, jaa.«
»See mees, kes mind kutsumas käis — ma ei mäleta tema nime —, ütles, et te olite saanud nakkuse East Endis meremeeste käest.«
»Ma suudan seda ainult nõnda seletada.«

»Te olete oma mõistuse üle uhke, Holmes, eks? Peate ennast tarkpeaks, eks ole? Seekord sattusite kokku endast targemaga. Nüüd meenutage natuke, Holmes. Kas teile ei meenu, millisel muul viisil te võisite selle haiguse saada?«

»Ma ei suuda mõelda. Mu mõistus ei tööta. Jumala nimel, aidake mind!«

»Jah, ma aitan teid. Ma aitan teil aru saada, mis seisus te täpselt olete ja kuidas te sinna sattusite. Ma tahan, et te saaksite seda enne surma teada.«

»Andke mulle mingit valuvaigistita

»Ah on valus? Jah, kulid hakkasid ka enne lõppu vinguma. Kisub vist krampi?«

»Jaa, jaa, mul on krambid.«

»Noh, minu juttu kuulete ikka. Kuulake nüüd! Kas te mäletate, et teie elus toimus midagi tavatut umbes sel ajal, kui teie sümptomid ilmnesid?«

»Ei, ma ei mäleta midagi.«

»Mõelge järele.«

»Ma olen liiga haige, et mõelda.« »Eks ma siis aita teid. Kas teile saadeti midagi pos-tiga?«

»Postiga?«

»Äkki mingi karp?«

»Ma minestan — ma kaotan teadvuse!«

»Kuulake, Holmes!« Jäi mulje, nagu oleks ta surijat raputanud, ning ma suutsin vaevu oma peidukohas paigal püsida. »Te peate mind kuulma. Te kuulete mind. Kas te mäletate üht karpi — elevandiluust karpi? See tuli kolmapäeval? Te tegite selle lahti — kas mäletate?«

»Jaa, jah, tegin lahti. Sees oli terav vedru. Mingi nali . . .«

»See polnud mingi nali, nagu te omal nahal tunda

olete saanud. Te igavene mtarr, te otsisite õnnetust ja saite, mis tahtsite. Kes palus teil minu teele ette jääda? Oleksite te mind rahule jätnud, ei oleks ma teid puudutanud.«

»Mäletan,« hingeldas Holmes. »Vedru! Mul tuli sõrmest veri välja. Karp — seesama siin laua peal.«

»Pagana pihta, seesama! Ja parem, kui see minu taskus siit lahkub. Nüüd ongi teie viimane asitõend läinud. Aga te teate tõtt, Holmes, ning võite surra teadmisega, et mina teid tapsin. Te teadsite liiga palju Victor Savage'i saatusest, nii et ma lasksin teil seda jagada. Lõpp on üsna lähedal, Holmes. Ma istun siin ja vaatan, kuidas te surete.«

Holmesi hääl oli hääbunud peaaegu kuuldamatuks sosinaks.

»Mida?« küsis Smith. »Gaasileek heledaks keerata? Varjud hakkavad laskuma, eks ole? Jah, ma keeran tule heledamaks, et ma teid paremini näeksin.« Ta kõndis läbi toa ja valgus läks äkitselt heledamaks. »Kas ma võiksin teile veel mõne teene osutada, kulla sõber?«

»Andke mulle tikud ja sigaretid!«

Ma pidin äärepealt rõõmust ja hämmastusest karjatama. Holmes rääkis loomuliku häälega — see oli võibolla küll pisut nõrk, kuid seesama hääl, mida ma tundsin. Järgnes pikk paus ning ma tajusin, et Culverton Smith seisis imestusest tummana ja vaatas Sherlock Holmesi.

»Mida see tähendab?« kuulsin ma teda lõpuks kuivalt ja kähedalt küsimas.

»Mingi osa etendamiseks on kõige õigem see ise läbi elada,« ütles Holmes. »Annan teile sõna, et kolme päeva jooksul ei söönud ega joonud ma suutäitki, kuni te olite nii lahke ja

valasite mulle klaasi vett. Aga kõige tüütum on tubakast loobumine. Ahaa, siin ongi mõni sigaret.« Kuulsin, kuidas tõmmati tikku. »See on juba palju parem. Ohoo! Kas ma kuulen sõbra samme?«
Koridorist kostsid sammud, uks tehti lahti ja nähtavale ilmus inspektor Morton.
»Kõik on korras ja te võite selle mehe vahistada,« ütles Holmes.
Inspektor hoiatas kahtlusalust nagu tavaliselt.
»Ma vahistan teid süüdistatuna Victor Savage'i mõrvas,« lausus ta lõpuks.
119
»Te võite lisada ka süüdistuse Sherlock Holmesi mõrvamise katses,« märkis mu sõber naeru kõhistades. »Et haige ei peaks endale tüli tegema, andis härra Culverton Smith ise lahkelt teile märku, inspektor, pannes gaasi heledamalt põlema. Muide, vahialusel on kuue paremas taskus karbike, mis oleks õigem ära võtta. Tänan teid. Mina teie asemel oleksin sellega ettevaatlik. Pange see siia. Kohtus võib karbikesel oma osa olla.«
Äkitselt kostis rabelemist ja rüselemist, millele järgnes rauakõlksatus ja valukarje.
»Teete endale ainult haiget,« ütles inspektor. »Püsige ometi paigal!« Kostis sulguvate käeraudade klõpsatus.
»Kena lõks küll!« hüüatas kõrge hääl raevukalt. »See viib süüpinki teid, Holmes, mitte mind. Ta palus, et ma tuleksin teda ravima. Mul oli temast kahju ja ma tulingi. Nüüd teeskleb ta kahtlemata, et ma ütlesin kõike, mida ta võib oma pööraste kahtluste kinnitamiseks leiutada. Valetage palju tahes, Holmes. Minu sõna on niisama usaldusväärne nagu teie sõna.«
»Püha taevas!« hüüdis Holmes. »Tema olin ma hoopis unustanud. Kulla Watson, võlgnen teile tuhat vabandust. Mõelda vaid, et teie mul meelest läksite! Aga mul pole vaja teid härra Culverton Smithiga tutvustada, sest, nagu ma aru saan, kohtusite te täna juba varem. Kas voorimees ootab all? Panen riidesse ja järgnen teile, sest minust võib jaoskonnas kasu olla.«
»See pole mulle kunagi rohkem ära kulunud,« ütles Holmes, kui ta kosutas ennast rõivastumise vahepeal klaasi bordoo veiniga ja küpsistega. »Te teate aga, et minu harjumused on korrapäratud ning mul läheb niisugune vägitükk kergemini korda kui enamikul inimestel. Hädavajalik oli jätta proua Hudsonile mulje, et ma olen tõesti haige, sest tema pidi oma arvamuse teile edasi andma ning teie omakorda pidite selle Culverton Smithile ette kandma. Ega te solvunud ei ole, Watson? Küllap te mõistate, et teesklemisoskus teie paljude annete hulka ei kuulu, ning et kui te oleksite minu saladust teadnud, ei oleks te kunagi veennud Smithi, et tema tulek on hädavajalik, see aga oli kogu plaani kõige olulisem punkt. Teades, kui kättemaksuhimuline ta on, olin ma täiesti kindel, et ta tuleb oma kätetööd vaatama.«
»Aga teie välimus, Holmes — teie kaame nägu?«
120
»Kolm päeva täielikku paastumist ei tee kedagi ilusamaks, Watson. Mis puutub ülejäänusse, siis seda kõike saab parandada pesukäsnaga. Võib saavutada täiesti rahuldavaid tulemusi, kui panna vaseliini laubale, bella-donnat silmadesse, ruuži põsenukkidele ja vaha suu ümber. Olen mõnikord mõelnud, et peaksin' simuleerimisest monograafia kirjutama. Vahetevahel poolekrooni-listest, austritest ja muudest kõrvalistest asjadest rääkimine jätab rahuldava mulje sonimisest.«
»Aga miks te mind endale lähemale ei lasknud, kui nakkusohtu tegelikult ei olnud?«

»Kas teil pruugib seda küsida, kulla Watson? Kas te kujutlete, et ma teie arstioskusi ei hinda? Ma ei saanud ju uskuda, et teie oma terava mõistusega peaksite surijaks inimest, kellel ei ole palavikku ja kelle pulsilöögid ei ole sagenenud, olgu ta nii nõrk kui tahes? Nelja jardi kauguselt võisin ma teid petta. Kui mul ei oleks õnnestunud teid oma haigust uskuma panna, kes oleks siis Smithi mu haardeulatusse toonud? Ei, Watson, mina seda karpi ei puutuks. Küljepealt vaadates on paista, kust ilmub selle avamisel terav vedru nagu rästiku hammas. Küllap tapeti mingi säärase vahendiga vaene Savage, kes seisis selle koletise ja valduste tagasisaamise vahel. Nagu te aga teate, on minu kirjavahetus mitmekesine ning ma suhtun mõningase ettevaatusega igasugustesse pakkidesse, mis mulle saadetakse. Mulle oli aga selge, et teeseldes, nagu oleks Smithi plaan õnnestunud, võisin ma talt ülestunnistuse välja meelitada. Teesk-lusse suhtusin ma tõelise kunstniku põhjalikkusega. Tänan teid, Watson, te peate aitama mulle palitu selga. Kui me oleme politsejaoskonnas asjaajamise lõpetanud, siis kuluks meile ilmselt ära midagi kosutavat Simpsoni restoranis.«

VI. LEEDI FRANCES CARFAXI KADUMINE .

»Aga mispärast türgi?« küsis Sherlock Holmes, vahtides üksisilmi mu saapaid. Ma istusin parajasti pilliroost seljatoega toolil ning mu väljasirutatud jalad olid paelunud tema väsimatut tähelepanu.

»Inglise,« vastasin ma pisut imestunult. »Ostsin need Latimeri juurest Oxford Streetilt.«

Holmes naeratas tüdinult, kuid kannatlikult.

»Saun!« ütles ta. »Saun! Miks te eelistasite lõdvestavat ja kallist türgi sauna kosutavale kodumaisele saunale?«

»Sellepärast, et olen viimasel paaril päeval tundnud end vanana ja reuma on endast märku andnud. Türgi saun on see, mida arstiteaduses alternatiiviks nimetatakse — uus algus, süsteemi puhastamise vahend.

Muide, Holmes,« lisasin ma, »kahtlemata on seos minu saabaste ja türgi sauna vahel täiesti ilmne loogiliselt mõtlevale inimesele, kuid oleksin sellegipoolest tänulik, kui te seda mulle seletaksite.«

»Mõttearendus ei ole eriti segane, Watson,« ütles Holmes, vallatu läige silmis. »See kuulub sellesse samasse algelise deduktiivse mõtlemise liiki, mida ma illustreeriksin, küsides teilt, kellega koos te täna hommikul siia sõitsite.«

»Ma ei ütleks, et uus näide on mingi seletus,« laususin ma üsna tõredalt.

»Braavo, Watson! Väga väärikas ja loogiline vastuväide. Laske ma tuletan meelde, milline see mõttekäik oli. Võtame kõigepealt viimase punkti — voorimehe. Te näete, et teie kuue vasakul varrukal ja õlal on pori-pritsmed. Kui te oleksite troskas keskel istunud, ei oleks neid pritsmeid tõenäoliselt olnud, või need oleksid paiknenud sümmeetriliselt. Seega on selge, et te istusite ääre pool. Seega on ühtlasi selge, et teil oli kaaslane.«

122

»See on täiesti ilmne.«

»Absurdselt labane, eks ole?«

»Aga saapad ja saun?«

»Just niisama lapsik. Teil on komme oma saapapaelu teatud kindlal viisil kinni siduda. Praegu aga näen, et need on kinnitatud keerulise kahekordse aasaga, mis erineb teie tavalisest stiilist. Seega olete saapad jalast võtnud. Kes on paelad kinni sidunud?

Kingsepp — või saunateenija? Kingsepp ei ole tõenäoline, sest teie saapad on peaaegu uued. Mis siis üle jääb? Saun. Totter, eks ole? Aga türgi saun on siiski oma otstarvet täitnud.«
»Mis otstarvet?«
»Te ütlesite, et läksite sinna, sest vajasite vaheldust. Lubage mul teha üks ettepanek. Kuidas teile sobiks Lausanne, kulla Watson — esimese klassi piletid ja kõik kulud kuninglikult tasutud?«
»Hiilgav! Aga mispärast me sinna läheme?«
Holmes nõjatus vastu tugitooli seljatuge ja võttis taskust märkmiku.
»Üks kõige ohtlikumaid nähtusi maailmas on sihitult ringi triiviv ja sõpradeta naine,« ütles ta. »Ta ise on tihti kõige kasulikum kõigist surelikest ega tee kellelegi kurja, aga ta kihutab teisi vältimatult kuritegudele. Ta on abitu. Ta triivib ringi. Tal on piisavalt raha, et sõita ühelt maalt teisele, ühest hotellist teise. Tihti kaotab ta pea kolkapansionaatide ja kostikohtade labürindis. Ta on äraeksinud kana rebaste maailmas. Kui ta nahka pannakse, ei tunne keegi temast õieti puudust. Kardan väga, et leedi Frances Carfaxiga on midagi halba juhtunud.*
Selline järsk üleminek üldiselt üksikule tekitas minus kergendust. Holmes heitis pilgu oma märkmetele.
»Leedi Frances,« jätkas ta, »on kadunud Ruftoni krahvi ainus elav perekonnaliige. Nagu te võib-olla mäletate, jäid valdused meesliini esindajatele. Leedi Frances sai tagasihoidliku sissetuleku ja mõned väga tähelepanuväärsed hispaania päritolu hõbedast ehted kummaliselt lihvitud teemantidega, millesse ta oli väga kiindunud — liigagi kiindunud, sest ta keeldus neid pangaseifi jätmast ja kandis neid alati kaasas. Leedi Frances äratab kaastunnet — ta on ilus, alles keskeas naine, kes on ometi kummalise juhuse tõttu jäänud veel kakskümmend aastat tagasi õitsva perekonna viimaseks võsuks.«
123
»Mis temaga siis julitunud on?«
»Mis on juhtunud leedi Francesega? Kas ta on elus või surnud? See küsimus meil tulebki lahendada. Ta on väga kindlate harjumustega daam ning nelja aasta vältel on ta eranditult iga kahe nädala tagant kirjutanud kirja preili Dobney’le, oma kunagisele koduõpetajale, kes ei tööta enam ammu ja elab CamberweJlis. Seesama preili Dobney pöörduski minu poole. Ligi viis nädalat ei ole ta ühtki teadet saanud. Viimane kiri tuli Lausanne'ist »Hötel Nationalist«. Näib, et leedi Frances lahkus sealt uut aadressi jätmata. Perekond on mures, ning kuna nad on väga jõukad, ei hakka nad koonerdama, kui me vaid loosse selgust toome.«
»Kas preili Dobney on ainus informatsiooniallikas? Kindlasti kirjutas leedi Frances ka teistele inimestele?«
»Ühe kirjasaaja peale võib kindel olla, Watson. See on pank. Üksikud naisterahvad peavad millestki elama ning nende pangaraamatud on otsekui kokkusurutud päevikud. Leedi Frances hoiab oma raha Silvesteri pangas. Ma heitsin pilgu ka tema pangaarvele. Eelviimase tšekiga maksis ta oma arve Lausanne'is, kuid tšekk oli suurele summale ning tõenäoliselt jäi talle sularaha kätte. Sellest ajast saadik on laekunud ainult üks tšekk.«
»Kelle nimel ja kus?«
»Preili Marie Devine'i nimel. Ükski viide ei näita, kus tšekk kirjutati. Raha võeti välja Montpellier's Credit Lyonnais's vähem kui kolm nädalat tagasi. Summa oli viiskümmend naela.«

»Ja kes on preili Marie Devine?«

»Mul on korda läinud ka see välja uurida. Preili Marie Devine oli leedi Frances Carfaxi teenija. Me pole veel kindlaks teinud, miks pidi leedi Frances kirjutama talle säärase tšeki. Kahtlemata aga toob teie uurimistöö peagi asjasse selgust.«

»Minu uurimistöö?«

»Seetõttu seisabki teil ees tervistav reis Lausanne'i. Te ju teate, et ma ei saa kuidagi Londonist lahkuda, kui vana Abrahams säärases surmahirmus on. Pealegi on ka üldiselt parem, kui ma Inglismaalt ära ei sõida. Scotland Yard tunneb ennast ilma minuta üksildasena ning minu lahkumine tekitaks kuritegelikes ringkondades ebatervet elevust. Seetõttu asuge teele, kulla Watson, ning kui mu

tagasihoidlikud nõuanded väärivad kunagi kahte penni sõna eest, siis on need ööl ja päeval telegraafiliini teises otsas teie käsutuses.«

Kaks päeva hiljem olin ma juba Lausanne'is, »Hõtel Nationalis«, kus kuulus hotellidirektor monsieur Moser mind ülima vastutulelikkusega vastu võttis. Nagu ta mulle teatas, oli leedi Frances mitu nädalat hotellis elanud. Ta meeldis kõigile, kes temaga kokku puutusid. Ta ei olnud üle neljakümne aasta vana. Ta nägi ikka veel kena välja ning kõik märgid näitasid, et nooruses oli ta olnud väga ilus naine. Monsieur Moser ei teadnud midagi väärtuslikest ehetest, kuid teenrid olid täheldanud, et daami magamistoas asuv raske kohver oli alati hoolikalt lukustatud. Teenijanna Marie Devine jättis kõigile niisama meeldiva mulje nagu tema perenaine. Ta oli isegi kihlatud hotelli ühe ülemteenriga ning tema aadressi saamine ei valmistanud raskusi. Aadress oli 11 Rue de Trajan, Montpellier. Kirjutasin kõik üles ning tundsin, et Holmes ise ka poleks suutnud osavamalt andmeid koguda.

Ainult üks asi oli veel lahendamata. Minu käsutuses olevad andmed ei suutnud heita valgust daami äkilisele ärasõidule. Ta oli Lausanne'is väga õnnelik. Oli igati põhjust arvata, et ta kavatses jääda terveks suveks oma luksuslikesse tubadesse vaatega järvele. Ometi oli ta lahkunud päevapealt, mistõttu tal tuli asjata maksta terve nädala üür. Ainult Jules Vibart, teenijanna kavaler, oskas midagi oletada. Te seostas leedi Francese äkilise lahkumise faktiga, et paar päeva varem oli hotellis käinud üks pikk, tumedatverd ja habemega mees. »Un savage — un veritable savage!« hüüdis Jules Vibart. Mees oli kusagil linnas korteri üürinud. Teda nähti järve kaldal jalutusteel tõsiselt madame’iga rääkimas. Siis oli mees hotelli tulnud. Leedi Frances keeldus teda vastu võtmast. Mees oli inglane, kuid tema nime ei teatud. Kohe pärast seda oli madame hotellist lahkunud. Jules Vibart, ning mis veelgi tähtsam, Tules Vibart’i kallim, leidsid, et see külaskäik ja lahkumine olid põhjus ja tagajärg. Jules ei nõustunud kõnelema ainult ühest asjast. Küsimus puudutas põhjust, miks Marie oli perenaise teenistusest ära tulnud. Selle kohta ei tahtnud või ei osanud Jules midagi öelda. Kui ma seda teada tahtsin, tuli mul minna Montpellier'sse Marie'lt endalt küsima.

Nõnda lõppes minu juurdluse esimene peatükk. Teine peatükk oli pühendatud paigale, kuhu leedi Frances Carfax oli suundunud Lausanne'ist lahkudes. Tema sihtkohta oli hoitud teatud määral saladuses, mis kinnitas arvamust, et ta oli tahtnud lahkudes kellestki lahti saada. Miks muidu ei võinud ta oma pagasile avalikult kirjutada Baden? Nii leedi ise kui ka pagas olid jõudnud Reini-äärsesse kuurorti ringiga. Seda kõike sain ma teada Cooki kohaliku esinduse direktorilt. Seega läksin ma Badenisse, olles enne saatnud

Holmesile aruande kõigist oma sammudest ning saanud vastuseks poolnal-jatlevalt kiitva telegrammi.
Badenis ei olnud leedi Francese jälgi raske avastada. Ta oli elanud kaks nädalat »Englischer Hofis«. Seal oli ta tutvunud kellegi doktor Shlessingeri ja tema naisega, misjonäridega Lõuna-Ameerikast. Nagu enamik üksildasi daame, leidis ka leedi Frances lohutust ja tegevust religioonist. Dr. Shlessingeri ere isiksus, tema jäägitu pühendumine ja fakt, et ta paranes parajasti tõvest, millesse ta oli nakatunud oma apostlikku kohust täites, jätsid leedi Francesele sügava mulje. Ta oli aidanud proua Shlessingeril paranevat pühakut põetada. Misjonär oli hotelli direktori kirjelduse kohaselt veetnud oma päevad verandal lamamistoolis, kummalgi pool istumas hoolitsev daam. Dr. Shlessinger koostas parajasti Püha Maa kaarti, pöörates erilist tähelepanu midjanite kuningriigile, mille kohta tal oli käsil monograafia. Kui misjonäri tervis oli lõpuks tunduvalt paranenud, pöördusid tema ja ta naine tagasi Londonisse ning leedi Frances oli nende seltsis samuti sinna suundunud. See oli toimunud kolme nädala eest ning sellest saadik ei olnud hotellidirektor leedi Francesest midagi kuulnud. Mis puutub teenijanna Marie'sse, siis oli too mõni päev varem pisarais lahkunud, teatades enne teistele teenijatele, et ta lahkub teenistusest igaveseks. Enne lahkumist oli dr. Shlessinger kogu seltskonna hotelliarve tasunud.
»Muide,« lausus hotelli direktor lõpetuseks, »teie ei ole ainus leedi Frances Carfaxi sõber, kes tema järele pärib. Ainult nädal tagasi käis siin üks mees samal eesmärgil.«
»Kas ta oma nime ütles ?« küsisin ma.
»Ei, aga ta oli inglane, kuigi pisut' ebatavaline inglane.«
126
»Tahumatu?« pakkusin ima, seostades oma kuulsa sõbra kombel fakte.
»Täpselt nõnda. See on väga hea kirjeldus. Ta on kogukas, habemega ja päevitanud mees, kelle välimuse põhjal võiks arvata, et ta sobiks paremini külakõrtsi kui peenesse hotelli. Karm ja äge mees ning mina küll parema meelega teda ei pahandaks.«
Mõistatus hakkas juba kuju võtma, kui selle tegelased udu hajudes selgemaks muutusid. Meil oli korralik ja vaga daam, keda jälitas ühest kohast teise üks pahaendeline ja halastamatu tüüp. Naine kartis teda, sest muidu ei oleks ta Lausanne'ist põgenenud. Mees oli talle uuesti järele läinud. Varem või hiljem pidi ta naisele järele jõudma. Kas see oligi juba juhtunud? Kas selles peitus leedi Francese kestva vaikimise põhjus? Kas leedi Francese seltsis olevad head inimesed ei suutnud teda vägivalla või väljapressimise eest kaitsta? Milline hirmus eesmärk või sügavam plaan peitus selle pika jälitamise taga? Selle probleemi ma pidingi lahendama.
Kirjutasin Holmesile ja seletasin, kui kiiresti ja kindlakäeliselt ma olin asja juurteni jõudnud. Vastuseks sain telegrammi, milles paluti dr. Shlessingeri vasaku kõrva kirjeldust. Holmesi ettekujutus huumorist on veider ning mõnikord isegi solvav, seepärast ei pööranud ma tema kohatule naljale tähelepanu — olin pealegi juba enne selle sõnumi saamist teenijanna Marie jälil Montpellier'sse jõudnud.
Leidsin ilma igasuguste raskusteta endise teenijanna ning sain teada kõik, mis ta mulle öelda oskas. Ta oli truu hing, kes oli lahkunud perenaisest ainult seetõttu, et perenaine oli heades kätes ning Marie enda lähenev abielu oleks lahkumise nagunii vältimatuks teinud. Nagu Marie kurvalt tunnistas, oli tema perenaine nende Badenis viibimise ajal tema peale kergesti pahaseks saanud ning teda isegi korra küsitlenud, otsekui oleks ta Marie aususes kahelnud, ning see tegi lahkumise kergemaks, kui see muidu oleks olnud. Leedi Frances

oli andnud talle pulmakingiks viiskümmend naela.. Marie jagas minu sügavat umbusku võõra suhtes, kes oli tema perenaise Lausanne'ist lahkuma sundinud. Ta oli oma silmaga näinud, kuidas mees järve kaldal jalutades tema perenaise randmest kõvasti kinni haaras. See oli metsik ja kole tüüp. Marie arvates oli leedi Frances hirmu pärast selle

12

mehe ees nõustunud koos Shlessingeridega Londonisse sõitma. Ta ei olnud^ellest küll kunagi Marie'ga rääkinud, kuid mitmed märgid olid teenijannat veennud, et tema perenaine elas pidevalt mingis närvilises kartuses. Jõudnud oma jutuga sinnamaani, kargas ta äkitselt toolilt püsti ning tema näole ilmusid üllatus ja hirm. »Näete!« hüüdis ta. »See nurjatu jälitab mind ikka veel! Seal ongi see mees, kellest ma räägin.«

Nägin elutoa lahtisest aknast suurt tõmmut turris musta habemega meest, kes kõndis aeglaselt keset tänavat ja uuris innukalt majade numbreid. Oli selge, et ta otsis nagu minagi teenijannat. Hetkelise aje mõjul tormasin välja ning kõnetasin teda.

»Te olete inglane,« ütlesin ma.

»Ja mis siis?« küsis ta väga kaabaklikult kulmu kortsutades.

»Kas ma tohin küsida, mis on teie nimi?«

»Ei, ei tohi,« vastas ta kindlalt.

Olukord oli piinlik, kuid tihti on kõige õigem ots küsida.

»Kus on leedi Frances Carfax?« küsisin.

Mees vahtis mind hämmastunult.

»Mida te temaga teinud olete? Miks te teda jälitate Ma nõuan vastust!« ütlesin ma.

Mees möiratas vihast ning kargas mulle kallale nag' tiiger. Olen nii mitmeski kakluses enese eest seisnud kuid sel mehel oli raudne haare ja põrgulik raev. Ta haaras mul kõrist ning mul hakkas teadvus kaduma, kui üks habetunud ja sinise särgiga prantsuse ouorier söös tis teisel pool tänavat cabarefst välja, kaigas käes, ning andis kallaletungijale järsu hoobi käsivarre pihta, mi sundis teda mind lahti laskma. Mees seisis hetke vihast vahutades ega suutnud otsustada, kas ta peaks mulle uuesti kallale tulema. Siis lahkus ta vihase mõmina saatel ning astus majja, kust mina olin just tulnud. Pöördusin tänama oma päästjat, kes minu kõrval tee peal seisis.

»Noh, Watson,« ütles ta, »olete teie alles supi kokku keetnud! Minu meelest oleks teil küll õigem koos minuga öise ekspressiga tagasi Londonisse sõita.«

Tunni aja pärast. Istus Sherlock Holmes on harilikus rõivastuses minu hotellitoas. Oma äkilist ja õigeaegset ilmumist selgitas ta imelihtsalt, sest kui tal avanes võimalus

Londonist ära sõita, otsustas ta mul tee ära lõigata minu rännakute järgmises oletatavas peatuspaigas. Tööliseks maskeerituna oli ta istunud cabaret’s ja oodanud minu ilmumist.

»Ja juurdlust viisite te tõesti läbi erakordselt järjekindlalt, kulla Watson,« ütles ta. »Mulle ei meenu hetkel ühtki prohmakat, mille te oleksite tegemata jätnud. Teie tegevuse tulemusena on kõik asjassepuutuvad inimesed hoiatatud, aga avastanud ei ole te sealjuures midagi.«

»Võib-olla teil endal ei oleks paremini läinud,« vastasin ma teravalt.

»Siin ei ole midagi oletada. Mul on paremini läinud. Kohe tuleb siia kõrgeauline Philip Green, kes elab siinsamas hotellis, ning temast võib alguse saada pisut edukam uurimissuund.«
Kandikui toodi üles nimekaart ning sellele järgnes seesama habemega kaabakas, kes oli mind tänaval rünnanud. Mind nähes ta võpatas.
»Mida see tähendab, härra Holmes?« päris ta. »Sain teilt kirja ning tulin siia. Aga mis pistmist on sel mehel kogu looga ?«
»See on mu vana sõber ja kaaslane doktor Watson, kes meid käesolevas loos abistab.«
Võõras sirutas mulie suure päevitanud käe ja vabandas mõne sõnaga.
»Loodetavasti ei teinud ma teile viga. Kui te süüdistasite mind leedi Francesele liigategemises, kaotasin ma enesevalitsuse. Ma ei suuda ennast praegu ohjeldada. Närvid on katkemiseni pingul. Aga see olukord käib mul üle mõistuse. Kõigepealt, härra Holmes, tahaksin ma aga teada, kuidas te üldse minust kuulsite ?«
»Ma olen rääkinud preili Dobney'ga, leedi Francese koduõpetajannaga.«
»Vana toatanuga Susan Dobney! Mäletan teda hästi.«
»Ja tema mäletab teid. See oli enne, kui — enne kui te pidasite õigemaks Lõuna-Aafrikasse minna.«
»Ah nii, on näha, et te teate tervet mu lugu. Mul ei pruugi teie eest midagi varjata. Vannun teile, härra Holmes, et armastasin Francest rohkem, kui ükski teine mees maailmas on ühtki teist naist armastanud. Ma tean, et tegin nooruses pööraseid tempe — aga mitte hullemaid kui teised minu seisusest noorukid. Aga Francese mõtteviis oli puhas nagu lumi. Ta ei talunud too-
129
ruse varjugi. Kui ta siis kuulis, mida ma olin teinud, ei olnud tal mulle e^am midagi öelda. Ja ometi armas-tas ta mind — see ongi kõige imelisem! — armastas küllalt tugevasti, et üksnes minu pärast elupäevadeks vallaliseks jääda. Kui hulk aastaid oli möödunud ja ma Barbertonis jõukaks olin saanud, mõtlesin, et võin ta üles otsida ja katsuda tema südant pehmendada. Olin kuulnud, et ta oli ikka veel vallaline. Leidsin ta Lau-sanne'is ja tegin, mis suutsin. Minu meelest hakkas ta leebuma, aga tal on tugev tahtejõud, ning kui ma teda uuesti külastada tahtsin, oli ta linnast ära sõitnud. Uurisin välja, et ta läks Badenisse, ning siis mõne aja pärast kuulsin, et tema teenijanna elab siis. Ma olen karmi eluga harjunud karm mees, ning kui doktor Watson mulle sääraseid süüdistusi esitas, kaotasin hetkeks enesevalitsuse. Aga öelge mulle nüüd, jumala pärast, mis on saanud leedi Francesest.«
»See tulebki meil välja uurida,« lausus Sherlock Holmes iseäraliku tõsidusega. »Kus te Londonis elate, härra Green?«
»Minuga saab ühendust võtta Langhami hotellis.«
»Kas ma võin siis soovitada teil sinna tagasi pöörduda ja olla käepärast juhul, kui mul peaks teid tarvis minema? Mul pole mingit tahtmist valelootusi anda, kuid te võite kindel olla, et leedi Francese julgeoleku kindlustamiseks tehakse kõik, mida on võimalik teha. Praegu ma rohkem öelda ei saa. Annan teile oma nimekaardi, et te saaksite meiega ühendust pidada. Kui te, Watson, nüüd aga asjad pakite, siis saadan ma proua Hudsonile telegrammi, et ta oleks homme hommikul pool kaheksa valmis kaht näljast rännumeest võimalikult hästi vastu võtma.«

Kui me oma Baker Streeti korterisse jõudsime, ootas meid juba telegramm, mille Holmes hüüatades ja suure huviga läbi luges ning siis mulle viskas. »Sakiline või katkine« oli telegrammis kirjas ning see oli saadetud Badenist.
»Mis see on?« küsisin ma.
»See ongi lahendus;« vastas Holmes. »Võib-olla mäletate mu pealtnäha kohatut küsimust selle vaimuliku härrasmehe vasaku kõrva kohta. Te ei vastanud sellele.«
130
»Olin Badenist ära sõitnud ega saanud enam järelepärimisi teha.«
»Täpselt nõnda. Sel põhjusel saatsingi telegrammi koopia »Englischer Hofi« direktorile, kelle vastus lebab nüüd siin laual.«
»Mida see näitab?«
»See näitab, kulla Watson, et meil on tegemist erakordselt kavala ja ohtliku mehega. See kõrgeauline doktor Shlessinger, misjonär Lõuna-Ameerikast, ei ole keegi muu kui Püha Peters, üks kõige jõhkramaid kelme, keda Austraalia on kunagi sünnitanud — ja nii noore maa kohta on see nii mõnegi päris täiusliku tüübi loonud. Petersi eriala on üksildaste naisterahvaste tüssamine nende usklikkust ära kasutades ning tema nõndanimetatud naine, Fraseri-nimeline inglanna, on talle vääriline abiline. Aimasin, kellega on tegu, selle taktika põhjal, mida ta kasutas, ning see füüsiline iseärasus — kaheksakümne üheksandal aastal hammustati teda Adelaide'is kõrtsikakluses kõvasti — kinnitas minu kahtlust. Vaene leedi Frances on kuratliku paari küüsis, Watson, kes ei löö risti ette millegi ees. On väga tõenäoline, et ta ongi juba surnud. Kui ta on elus, siis hoitakse teda kahtlemata kusagil kinni, nii et ta ei saa kirjutada preili Dobney'le ega teistele sõpradele. Muidugi on ka võimalik, et ta ei ole Londonisse jõudnudki või on sealt edasi läinud, kuid esimene oletus pole tõenäoline, sest välismaalastel pole mandri registreerimissüsteemi tõttu kerge politseid petta, ning teine võimalus on samuti kahtlane, sest kelmidel pole lootustki leida teist säärast paika, kus oleks nii lihtne kedagi valve all hoida. Kogu mu vaist ütleb mulle, et leedi Frances on Londonis, kuid et meil pole praegu võimalik kindlaks teha, kus, siis võime üksnes teha seda, mis meil üle jääb, süüa lõunat ja varuda kannatust. Õhtul hiljem lähen ja räägin paar sõna meie sõbra Lestradeiga Scotland Yardist.«
Saladuse hajutamiseks ei piisanud aga ei politseist ega Holmesi enda väikesest, kuid tõhusast organisatsioonist. Londoni miljonite elanike seas olid need kolm inimest, keda meie otsisime, nii jäljetult kadunud, otsekui ei oleks nad kunagi elanudki. Katsuti õnne kuulutustega, kuid tulemusi ei olnud. Püüti üles võtta mitmeid jälgi, kuid need ei viinud kuhugi. Asjatult peeti silmas kõiki kurjategijate lemmikpaiku, kus Shlessinger võis käia.
131
Tema vanadel kaasosalistel hoiti silma peal, kuid need hoidusid temast eemale. Ja siis järsku välgatas nädalapikkuse võimetu pinge järel valguskiir. Bovingtoni juures Westminster Roadil pandi panti vana hispaania päritolu briljantidega hõberipats. Pantija oli suurt kasvu, ilma habemeta ja vaimuliku moodi mees. Tema nimi ja aadress olid tõestatavalt valed. Kõrva ei olnud märgatud, kuid kirjelduse järgi oli see Shlessinger. Meie habemega sõber Langhamist oli kolm korda uudiseid küsimas käinud — kolmas kord tund aega pärast seda uut pööret. Riided hakkasid tema suure keha ümber lotendama. Ta näis mure pärast otsa jäävat. »Kui te mulle ainult midagi teha annaksite!« kaebles ta vahetpidamata. Lõpuks võis Holmes talle vastu tulla.
»Ta on hakanud ehteid pantima. Nüüd peaksime ta tabama.«
»Kas see aga tähendab, et leedi Francesega on midagi halba juhtunud?«

Holmes vangutas väga tõsiselt pead.

»Kui oletada, et leedi Francest on siiamaani vangis hoitud, siis ei saa nad teda iseennast hukutamata nüüd lahti lasta. Peame olema valmis halvimaks.«

»Mida ma teha saan?«

»Kas need inimesed tunnevad teid nägupidi ?«

»Ei.«

»On võimalik, et Shlessinger läheb edaspidi mõnda teise pandimajja. Sellisel juhul tuleb uuesti otsast alata. Teiselt poolt aga sai ta head hinda ja talt ei päritud midagi, nii et kui ta vajab sularaha, tuleb ta tõenäoliselt uuesti Bovingtoni juurde. Ma saadan teiega kirja pandimajapidajale ning teil lastakse oodata majas sees. Kui see mees lagedale ilmub, jälitate teda koduni. Aga olge ettevaatlik ning ärge mingil juhul vägivalda kasutage. Vannutan teid teie au nimel, et te minu teadmata ja nõusolekuta midagi ette ei võtaks.«

Kaks päeva ei toonud kõrgeauline Philip Green (võin siinkohal mainida, et ta oli samanimelise kuulsa admirali poeg, kes juhatas Krimmi sõjas Aasovi mere laevastikku) meile mingeid uudiseid. Kolmanda päeva õhtul tormas ta kahvatuna ja värisevana meie elutuppa, iga lihas tema võimsas keres erutusest võbisemas.

»Käes! Käes!« hüüdis ta.

Tema ärevil jutust polnud võimalik aru saada. Holmes

132

rahustas teda paari sõnaga ning lükkas ta tugitooli istuma.

»Rahu, rahu, rääkige kõik järgemööda,« ütles ta.

»Naine tuli alles tunni aja eest. Seekord tuli kelmi naine, aga tema toodud ripats oli eelmise paariline. Pikk kahvatu vilavate silmadega naine.«

»Just see, keda meil vaja on,« lausus Holmes.

»Ta läks pandimajast välja ning ma järgnesin talle. Ta kõndis mööda Kennington Roadi ja mina tema järel. Lõpuks läks ta matusetalitaja juurde, härra Holmes.«

Mu kaaslane võpatas. »Edasi?« küsis ta selle vibreeriva häälega, mis andis tunnistust liikumatu kaame näo varjus peituvast tulisest hingest.

»Ta rääkis leti taga seisva naisega. Ma läksin ka sisse. Kuulsin, kuidas ta ütles: »Te olete hiljaks jäänud« või midagi niisugust. Teine naine püüdis ennast välja vabandada. »Kirst oleks pidanud juba kohale jõudma,« vastas ta. »See oli ebaharilik, sellepärast läkski kauem.« Nad jäid mõlemad vait ja vaatasid mulle otsa, seepärast esitasin mõne küsimuse ja tulin tulema.« «Hiilgavalt tehtud. Mis juhtus edasi?« »Naine tuli välja, kuid ma peitsin end kangialusesse. Ta vist hakkas midagi kahtlustama, sest ta vaatas ringi. Siis kutsus naine voorimehe ja istus troskasse. Mul õnnestus teine voorimees saada ja talle järele sõita. Ta väljus lõpuks Brixtonis, Poultney Square number 36 ees. Sõitsin temast mööda, jätsin oma voorimehe platsi nurgal seisma ja pidasin maja silmas.« »Kas te nägite kedagi ?«

«Valgustatud oli ainult üks alumise korruse aken, teised olid kõik pimedad. Ruloo oli ette tõmmatud ja ma ei näinud sisse. Seisin ja mõtlesin parajasti, mida edasi teha, kui maja ette sõitis kattega vanker, milles oli kaks meest. Nad tulid välja, tõstsid midagi vankrist ning viisid selle trepist üles välisukse juurde. See oli puusärk, härra Holmes.«

»Ah nii!«

»Hetkeks pidin ma peaaegu majja tormama. Uks oli lahti tehtud, et mehed oma koormaga majja saaksid minna. Ukse oli avanud seesama naine. Ta silmas mind tänaval seismas

ning tundis mind ilmselt ära. Nägin, kuidas ta võpatas ja ruttu ukse kinni pani. Mulle meenus teile antud lubadus ning siin ma nüüd olen.«
133
»Te tegite hiilgava töö,« ütles Holmes, kritseldades poolikule paberilehele mõne sõna. »Ilma läbiotsimisorderita ei saa me midagi teha ning te toote meie ürituse kõige suuremat kasu, kui te viite selle kirja võimudele ja muretsete orderi. Sellega seoses võib ette tulla raskusi, aga minu meelest peaks ehete müük olema piisav argument. Üksikasjade eest hoolitseb Lestrade.«
»Aga vahepeal võidakse leedi Frances tappa. Mida see kirst küll tähendada võib ning kellele muule kui temale see on mõeldud ?«
»Me teeme kõik, mida teha annab, härra Green. Hetkegi ei lasta kaotsi. Jätke see meie hooleks. Niisiis, Watson,« lisas Holmes, kui meie klient minema tõttas, »tema ajab liikvele regulaarväed. Meie oleme nagu ikka irregulaarväed ning peame oma joont ajama. Olukord näib mulle nii meeleheitlikuna, et õigustatud on kõige äärmuslikumad abinõud. Tuleb hetkegi kaotamata Poult-ney Square'ile tõtata.«
»Proovime asjade käiku taastada,« ütles Holmes, kui me sõitsime kiiresti mööda Parlamendihoonest ja üle Westminsteri silla. »Need kaabakad on meelitanud õnnetu naise Londonisse, kusjuures kõigepealt võõruta-sid nad ta tema ustavast teenijannast. Kui ta ongi mingeid kirju kirjutanud, siis on need ära võetud. Mõne kaasosalise abiga üürisid kurjategijad möbleeritud maja. Kui leedi Frances majja läks, tehti temast vang ning kurjategijate valdusse läksid need väärtuslikud ehted, mis olid algusest peale nende eesmärgiks. Nad on hakanud juba ehteid müüma ning see näib neile küllalt ohutu ettevõtmisena, sest neil pole põhjust arvata, et keegi leedi Francese saatuse vastu huvi tunneks. Kui ta lahti lastaks, annaks ta muidugi petised üles. Seega ei saa nad teda lahti lasta. Teda ei saa aga ka igavesti luku taga hoida. Järelikult on mõrv ainus lahendus.«
»See näib olevat väga selge.«
»Vaatame nüüd aga asja teisest küljest. Kui arendada korraga kahte mõttekäiku, Watson, siis leiate neis mingi lõikumispunkti, mis peaks ligilähedaselt tõele vastama. Seekord me ei lähtu mitte leedi Francesest, vaid puusärgist, ning püüame selle kaudu varasemaid sündmusi taastada. Kardan, et see vahejuhtum ei jäta mingit kahtlust, et leedi Frances on surnud. See osutab ka harilikule matusele, mille juurde käib arstitõend ja ametlik luba.
134
Kui leedi Frances Carfax oleks olnud mõrvatud, oleksid nad ta tagaaias auku ajanud. Aga praegu on kõik avalik ja normaalne. Mida see tähendab? Kindlasti seda, et kurjategijad on tapnud naise säärasel kombel, et neil on õnnestunud arsti petta ja jätta mulje loomulikust surmast — võib-olla on naine mürgitatud. Ja ometi on imelik, et nad lasksid arsti talle ligi, kui see just kaasosaline ei olnud, ning see ei kõla kuigi usutavalt.«
»Kas nad arstitõendit võltsida ei võinud ?«
»Ohtlik, Watson, väga ohtlik. Ei, ma ei kujuta ette, et nad seda oleksid teinud. Voorimees, pidage kinni! See on ilmselt matusetalituskontor, sest me sõitsime äsja mööda pandimajast. Kas te läheksite sisse, Watson? Teie välimus äratab usaldust. Küsige, mis kell Poultney Square'i matus homme toimub.«
Matusetalituses töötav naine vastas mulle kõhklemata, et matus on kell kaheksa hommikul. »Näete nüüd, Watson, ei mingit salatsemist, kõik on seaduslik! Kahtlemata on mingil kombel asja seadusliku vormistamisega toime tuldud ning kurjategijad arvavad, et

neil pole õieti midagi karta. Noh, nüüd ei jää üle muud kui otse-rünnak. Kas te olete relvastatud ?«

»Mul on kepp!«

»Hüva, hüva, me oleme küllalt tugevad. »On kolmekordselt kaitstud see, kel õigus . . .« Me lihtsalt ei saa endale lubada politsei ootamist ega seaduse raames püsimist. Voorimees, te võite ära sõita! Noh, Watson' paneme nüüd lihtsalt jälle koos oma õnne proovile, nagu me oleme ka mõnikord varem teinud.«

Holmes andis keset Poultney Square'i asuva suure pimeda maja ukse taga valjusti kella. Uks avati otsekohe ning ähmaselt valgustatud esiku taustal joonistus välja pikk naisekogu.

»Mis teil tarvis on?« küsis naine järsult, püüdes pimeduses meie nägusid näha.

»Ma tahan rääkida doktor Shlessingeriga,« ütles Holmes.

»Sellist inimest siin ei ela,« vastas naine ja katsus ust kinni tõmmata, kuid Holmes oli jala ukse vahele pannud.

»Noh, siis tahan ma näha meest, kes siin elab, ükskõik kuidas ta nimi ka oleks,« lausus Holmes kindlalt.

Naine kõhkles. Siis lükkas ta ukse lahti. »Hüva, tulge sisse!« ütles ta. »Minu mehel pole põhjust siin maailmas

135

kedagi peljata.« Ta pani ukse meie järel kinni ning juhatas meid esikust paremale jäävasse elutuppa, keerates enne toast lahkumist gaasitule heledamaks. »Härra Peters tuleb hetke pärast,« ütles ta.

Tema jutt vastas sõna otseses mõttes tõele, sest meil polnud õieti aegagi tolmuses ja koidest puretud toas ringi vaadata, kui uks juba lahti läks ning suurt kasvu, aetud habemega ja kiilaspäine mees kergel sammul tuppa astus. Tal oli suur punetav nägu, rippuvad põsed ning teeseldult heasoovlik ilme, mida küll rikkus julm ja tige suujoon.

»Kindlasti on tegemist mingi eksitusega, härrased,« lausus ta vagatseva ja lipitseva häälega. »Küllap on teid valesti juhatatud. Kui te võib-olla katsuksite õnne tänava teises otsas . . .«

»Aitab küll, meil pole aega raisata,« ütles mu kaaslane kindlalt. »Te olete Henry Peters Adelaide'ist, hiljuti ka kõrgeauline doktor Shlessinger Badenist ja Lõuna-Amee-rikast. Ma tean seda niisama kindlalt kui seda, et minu enda nimi on Sherlock Holmes.«

Peters, nagu ma teda nüüd nimetan, võpatas ning vahtis pingsalt oma hirmsat jälitajat.

»Teie nimi mind vist ei hirmuta, härra Holmes,« lausus ta külmalt. »Kui inimese südametunnistus on puhas, ei ole võimalik teda kohutada. Mis asi teid minu majja tõi?«

»Ma tahan teada, mida te olete teinud leedi Frances Carfaxiga, kelle te koos endaga Badenist Londonisse tõite.«

»Oleksin väga rõõmus, kui te oskaksite mulle öelda, kus see daam viibib,« ütles Peters külmalt. »Mul on esitada talle peaaegu sajanaelane arve ning selle katteks pole midagi peale paari tühise ripatsi, mille poole kaupmees õieti pilkugi ei taha heita. Ta kleepis ennast Bade-nis proua Petersile ja mulle külge — tookord kasutasin ma tegelikult teist nime — ega jäänud meist maha, kuni me jõudsime Londonisse. Maksin tema hotelliarve ja ostsin talle rongipileti. Londonisse jõudes laskis ta jalga ning jättis, nagu ma juba ütlesin, kulude katteks need ajast ja arust ehtee. Leidke ta üles, härra Holmes, ja ma olen teile tänu võlgu.«

»Ma kavatsengi ta üles leida,« vastas Sherlock Holmes. »Ma otsin, kuni ma ta leian.«

»Kus on läbiotsimisorder?«
136
Holmes tõmbas taskust revolvri. »See käib küll, kuni parem order kohale jõuab.«
»Noo, te olete ju tavaline murdvaras.«
»Nõnda võib öelda küll,« ütles Holmes rõõmsalt. »Minu kaaslane on samuti ohtlik kaabakas. Ja üheskoos otsime teie maja läbi.«
Meie vastane tegi ukse lahti.
»Kutsu politsei, Annie!« ütles ta. Koridorist kostis naisterahva seeliku kahinat ning välisuks avanes ja sulgus.
»Meie käsutuses olev aeg on piiratud, Watson,« ütles Holmes. »Kui te püüate meid takistada, Peters, saate kindlasti haiget. Kus on see puusärk, mis teie majja toodi ?«
»Mis te puusärgist tahate? See on kasutusele võetud. Selles on surnu.«
»Ma pean seda surnut nägema.«
»Mina oma nõusolekut ei anna.«
»Siis pole seda vajagi.« Kiire liigutusega lükkas Holmes Petersi kõrvale ja astus esikusse. Otse meie ees oli irvakil uks. Astusime sisse. Tegu oli söögitoaga. Madalaks keeratud leegiga kroonlühtri all laual seisiski puusärk. Holmes keeras tule heledamaks ja tõstis kaane üles. Kirstupõhjas lebas kuivetanud kogu. Ülalt paistev hele tuli valgustas vana ja närtsinud nägu. Mitte mingi julm kohtlemine, näljutamine ega tõbi ei oleks saanud ikka veel ilusat leedi Francest sääraseks inimvareks muuta. Holmesi näol peegeldus jahmatus, kuid ka kergendus.
»Jumal tänatud!« pomises ta. »See on keegi teine.«
»Ahaa, seekord olete küll suure prohmaka teinud, härra Sherlock Holmes,« ütles Peters, kes oli meie järel tuppa tulnud.
»Kes on see surnud naine?«
»Noh, kui see teid tõesti huvitab, siis on kirstus Rose Spender, minu naise vana hoidja, kelle me leidsime Brixtoni vaestemaja haiglast. Tõime ta siia, kutsusime doktor Horsomi, kes elab Firbank Villas 13 — jätke aadress meelde, härra Holmes —, ja lasksime tema eest, nagu kristlastele kohane, korralikult hoolitseda. Kolmandal päeval ta suri —– tõendil on öeldud, et vanadusse —, aga see on ainult arsti arvamus, teie teate muidugi paremini. Me laseme ta matta Stimson ja Co. matusetalitusel Kennington Roadil ning ta maetakse homme hommikui
137
kell kaheksa. Kas te näete siin midagi kahtlast, härra Holmes? Te olete temud rumala prohmaka ning võiksite seda parem tunnistada. Annaksin nii mõndagi, kui saaksin foto, millel te seisate ammuli sui ja pärani silmi, olles lootnud näha kirstukaane all leedi Frances Carfaxi, kuid leidnud üksnes vaese üheksakümneaastase naise.«
Holmes talus vastase irvitamist niisama liikumatu ilmega, nagu tal tavaliseltki oli, kuid rusikasse surutud käed reetsid suurt viha.
»Ma otsin teie maja läbi,« ütles ta.
»Kas tõesti!« hüüdis Peters, kui koridorist kostsid naisehääl ja rasked sammud. »Seda me kohe vaatame. Siia, olge nii lahked. Need mehed tungisid minu majja ning mul ei õnnestu neist lahti saada. Aidake mul neid välja visata.«
Uksel seisid seersant ja konstaabel. Holmes tõmbas mapist nimekaardi.
»Siin on mu nimi ja aadress. See on mu sõber doktor Watson.«

»Heldeke, me tunneme teid väga hästi,« ütles seersant, »aga ilma orderita te siia jääda ei saa.« »Muidugi mitte. Saan sellest täiesti aru.« »Vahistage ta!« karjus Peters.
»Me teame, kust seda härrat leida, kui teda vajatakse,« vastas seersant väärikalt, »aga teil tuleb ära minna, härra Holmes.«
»Jah, Watson, meil tuleb minna.«
Hetk hiljem olime uuesti tänaval. Holmes oli niisama rahulik nagu ikka, mina aga vahutasin vihast ja alandusest. Seersant oli meie järel välja tulnud.
»Andke andeks, härra Holmes, kuid seadus on seadus.«
»Just nii, seersant, te ei saanudki teisiti toimida.«
»Küllap oli teil mõjuv põhjus sinna minekuks. Kas ma saan teid kuidagi . . .«
»Üks naisterahvas on kadunud ning me arvame, et ta viibib selles majas. Loodan peagi orderi saada.«
»Siis ma hoian majaelanikel silma peal, härra Holmes. Kui midagi juhtub, teatan teile kindlasti.«
Kell oli alles üheksa ning me asusime uuesti jälgi ajama. Kõigepealt sõitsime Brixtoni vaestemaja haiglasse, kus saime teada, et lahke südamega abielupaar oli tõesti paar päeva tagasi seal käinud, tunnistanud nõrgamõistusliku
138
vana naise oma endiseks teenijaks ning taotlenud luba ta endaga kaasa viia. Uudis, et naine oli vahepeal surnud, ei üllatanud kedagi.
Meie järgmine käik oli arsti juurde. Arst oli kohale kutsutud, ta oli leidnud eest vanadusse sureva naise, oli ka tema surma juures viibinud ja kirjutanud vormikohase surmatunnistuse. »Kinnitan teile, et kõik oli täiesti normaalne ning kogu loos polnud midagi kahtlast,« ütles ta. Majas ei olnud kahtlasena tundunud midagi peale selle, et säärastel jõukatel inimestel ei olnud ühtki teenrit. Niipalju ja ei midagi rohkemat oskas meile öelda arst.
Lõpuks jõudsime Scotland Yardi. Orderi saamisega olid kaasnenud teatud raskused. Asi lükkus vältimatult edasi. Kohtuniku allkirja ei olnud võimalik saada enne hommikut. Kui Holmes umbes kell üheksa läbi astuks, võiksid nad koos Lestrade'iga orderile vastavalt tegutseda. Nii see päev lõppeski, kuigi kesköö paiku astus läbi meie sõber seersant ja ütles, et ta oli näinud suure pimeda maja akendes vilkuvaid tulesid, kuid keegi ei olnud sealt väljunud ega sinna sisenenud. Võisime ainult kannatlikkust paluda ja järgmist päeva oodata.
Sherlock Holmes oli liiga ärritunud, et vestelda, ning liiga rahutu, et und saada. Jätsin ta suitsetama, paksud tumedad kulmud ninajuurele kokku tõmmatud ja pikad närvilised sõrmed tugitooli käetugedele koputamas, kui ta vaagis mõttes saladuse kõiki võimalikke lahendusi. Öö jooksul kuulsin ma mitu korda, kuidas ta ringi kõndis. Lõpuks, just siis, kui mind oli hommikul äratatud, tormas ta minu tuppa. Ta oli hommikukuues, aga tema kahvatu ja aukus silmadega näost nägin ma, et ta oli veetnud unetu öö.
»Mis kell on matus? Kaheksa, eks ole?« küsis ta õhinal. »Praegu on kakskümmend minutit seitse läbi. Püha taevas, Watson, mis on juhtunud nende ajudega, mis Jumal on mulle andnud? Kähku, tehke kähku! See on eluküsimus — ja väljavaated eluks on üks saja vastu. Ma ei andesta endale iialgi, mitte iialgi, kui me hiljaks jääme!«
Ei olnud möödunud viit minutitki, kui me kihutasime juba troskaga mööda Baker Streeti. Kuid sellegipoolest puudus kaheksast kakskümmend viis minutit, kui me möödusime Big Benist, ning kell lõi kaheksa, kui me

kihutasime mööda Brixton Roadi. Teised aga jäid samuti hiljaks. Kümme minutit pärast kokkulepitud aega seisis surnuvanker ikka veel maja ukse ees ning parajasti siis, kui meie vahutav hobune peatus, kandsid kolm meest puusärgi välja. Holmes sööstis edasi ning tõkestas neil tee.
»Viige kirst tagasi!« hüüdis ta, kõige esimest meest käega rindu tõugates. »Viige kirst otsekohe tagasi!«
»Mis kurat te sellega mõtlete? Küsin teilt veel kord, kus on order?« karjus maruvihane Peters, suur punetav nägu kirstu taga paistmas.
»Order on siiapoole teel. Puusärk jääb selle kohalejõudmiseni majja.«
Holmesi autoriteetne hääl avaldas kandjatele mõju. Peters oli äkitselt tuppa kadunud ning mehed allusid uutele korraldustele. »Kähku, Watson, kähku! Kruvikeeraja on sünk karjus Holmes, kui kirst oli uuesti lauale asetatud. »Nii, kulla mees, see kruvikeeraja on teile! Saate sovrini, kui kaas minutiga pealt ära on. Ärge küsige midagi — laske kätel käia! Tubli! Veel üks! Ja veel üks! Tõmmake nüüd korraga! Annab järele! Annab järele! Oh, lõpuks tulebki.«
Tõmbasime ühiste pingutustega kirstukaane pealt. Kui kaas tõusma hakkas, kerkis puusärgist juhmistav ja hingemattev kloroformilõhn. Kirstus lamas laip, pea mähitud kloroformiga immutatud vati sisse. Holmes tõmbas vati ära ning tõi nähtavale ilusa ja hingestatud keskealise naise liikumatu näo. Holmes haaras naisel kohe ümbert kinni ja tõstis ta istuma.
»Kas ta on surnud, Watson? On temas veel elusädet? Ega me ometi hiljaks ei jäänud ?«
Poole tunni vältel tundus, et olimegi hiljaks jäänud. Näis, et lämbumine ja kloroformi mürgine aur oli teinud leedi Francese tagasipöördumise ellu võimatuks. Ja siis lõpuks pärast kunstliku hingamise tegemist, eetri-süste ja iga teadusele teada oleva vahendi kasutamist näitas silmalaugude nõrk värin ja ähmaseks tõmbuv peegel, et eluvaim hakkas aeglaselt tagasi tulema. Üks troska oli maja ette sõitnud ning Holmes vaatas akna-katete vahelt välja. »Lestrade koos orderiga on kohal,« ütles ta. »Ta avastab, et saak on käest lipsanud. Ja siin,« lisas ta, kui koridorist kostsid rasked ja kiired sammud, »on keegi, kellel on suurem õigus seda daami

põetada kui meil. Tere hommikust, härra Green, ma arvan, et mida kiiremini me leedi Francese siit ära saame viia, seda parem. Vahepeal aga võib matust jätkata ning vaene vana naine, kes ikka veel kirstus lebab, saab üksi oma viimasesse puhkepaika minna.«

»Kui te tahaksite seda juhtumit oma kroonikale lisada, kulla Watson,« ütles Holmes sel õhtul, »siis võib see üksnes olla näide mälupimedusest, mis võib ajuti tabada isegi kõige laitmatumalt töötavat mõistust. Niisuguseid vigu esineb kõigil surelikel ning suur inimene on see, kes suudab need ära tunda ja heaks teha. Seda võib mingil määral ka minu kiituseks öelda. Mind kummitas terve öö mõte, et mingi pidepunkt, kummaline lause, veider tähelepanek oli mulle silma jäänud, kuid ma olin selle liiga kergesti kõrvale jätnud. Siis äkitselt meenusid need sõnad mulle hommikuahetuses. Tegu oli matusetalitaja naise märkusega, millest rääkis meile Philip Green. Naine oli öelnud: »See oleks pidanud juba kohale jõudma. See oli ebaharilik, sellepärast läkski kauem.« Ta rääkis kirstust. See oli olnud ebaharilik. See võis ainult tähendada, et kirst oli tehtud tavalisest-erinevate mõõtmetega. Aga miks? Miks? Siis meenus mulle hetke jooksul

sügav puusärk ja seal põhjas väike kuivetanud kogu. Miks oli vaja nii väikesele surnule nii suurt kirstu? Et jääks ruumi veel teiselegi surnule. Mõlemad maetakse ühe surmatunnistusega. Kõik oli olnud nii selge, kui mu enda pilk vaid tuhm ei oleks olnud. Kell kaheksa oleks leedi Frances maha maetud. Meie ainus võimalus oli peatada matus enne, kui kirst majast välja kanti.
Oli vähe lootust leedi Francest elusana leida, kuid mingi võimalus oli siiski olemas, nagu tulemus näitas. Niipalju kui mina tean, ei olnud need kurjategijad veel kedagi mõrvanud. Nad võisid tegeliku vägivallateo ees tagasi kohkuda. Nad võisid matta leedi Francese maha, ilma et jääks jälge sellest, kuidas ta oli surnud, ning isegi ekshumatsiooni korral oleks kelmidel võimalus pääseda. Lootsin, et nad lähtusid säärastest kaalutlustest. Seda sündmuste käiku on võimalik kergesti taastada. Te nägite ülemisel korrusel hirmsat urgast, kus vaest naist nii kaua hoiti. Kurjategijad tormasid sisse, uimastasid ta

kloroformiga, kandsid trepist alla, valasid kirstu veel kloroformi, et ta üfts ei ärkaks, ja kruvisid kaane kinni. Kaval trikk, Watson. Ma pole seda enne kuriteo-kroonikates kohanud. Kui meie endistest misjonäridest sobrad Lestrade'i haardest pääsevad, siis kuulen ma ilmselt nende edasise karjääri vältel nii mõnestki huvitavast seigast.«

VII. KURADIJALA MÕISTATUS

Jäädvustades aeg-ajalt mõningaid kummalisi kogemusi ja huvitavaid mälestusi, mida ma seostan oma pika ja lähedase sõprusega härra Sherlock Holmesiga, on mul tekkinud pidevalt raskusi, mis on tingitud tema vastumeelsusest avaliku tähelepanu vastu. Sellele süngele ja küünilisele vaimule oli alati vastik igasugune avalik kiidulaul ning kõige rohkem lõbustas teda see, kui ta sai edukalt lõpule viidud juhtumi lõpptulemuse mõne ametliku politsei esindaja arvele kirjutada ning kuulata pilkava naeratusega üleüldist ülistuskoori valel aadressil. Just minu sõbra säärane suhtumine ja kindlasti mitte huvitava aine puudus ongi põhjuseks, miks ma viimastel aastatel ainult vähesed üleskirjutused avalikkuse ette olen toonud. Minu osalemine Sherlock Holmesi mõnes seikluses oli alati privileeg, mis kohustas mind olema diskreetne ja vaikima nii mõnestki asjast.
Seetõttu olin ma üpris üllatunud, kui sain möödunud teisipäeval Holmesilt telegrammi — oli teada, et kui telegrammist piisas, ei hakanud ta kunagi kirja kirjutama —, mille sisu oli järgmine:

Miks te ei kirjuta sellest Cornwalli õudusest — kõige kummalisemast juhtumist, millega ma olen tegelnud.

Mul ei ole aimugi, milline mõtterännak oli seda lugu talle taas meenutanud või millise kapriisi ajel tahtis ta, et ma seda jutustaksin, aga enne kui võib saabuda uus, eelmisele vastupidine telegramm, tõttan ma otsima märkmeid, mis varustavad mind tolle loo täpsete üksikasjadega, ning esitama seda jutustust oma lugejatele.
1897. aasta kevadel hakkas Holmesi raudne tervis mõningaid nõrgenemise märke ilmutama ning selle põh-

juseks oli pidev, kõige suuremat pingutust nõudev raske töö, mille mõju võibolla süvendas veelgi Holmesi enda kohatine ettevaatamatus. Selle aasta märtsis andis doktor

Moore Agar Harley Streetilt, kelle dramaatilist kohtumist Holmesiga ma võib-olla kunagi kirjeldan, kindla korralduse, et kuulsal eradetektiivil tuleb kõik juhtumid sinnapaika jätta ning täieliku kokkuvarisemise vältimiseks põhjalikult välja puhata. Omaenda tervislik seisund ei kuulunud nende valdkondade hulka, mille vastu Holmes oleks vähimatki huvi tundnud, sest tema mõistus ei olnud sellest põrmugi mõjutatud, kuid ähvarduse abil, et ta kaotab igaveseks töövõime, veendi teda lõpuks valima puhkuseks hoopis erineva kliimaga paikkonna. Seetõttu leidsimegi end selle aasta varakevadel koos ühes Poldhu lahe äärses majakeses, Cornwalli poolsaare kaugeimas tipus.

See oli erakordne paik ning sobis iseäranisu hästi kokku minu patsiendi morni tujuga. Meie väikese krohvitud maja akendest, mis seisis kõrgel rohtukasvanud neemel, võisime vaadata alla Mountsi lahe pahaendelisele poolringile, sellele vanale purjelaevade surmalõksule, mille mustadel kividel ja ummiklainetest uhutud karidel olid lugematud meremehed lõpu leidnud. Põhjatuules näib see paik tüüne ja varjuline, lausa kutsudes tormist räsitud laeva puhkust ja kaitset otsima.

Siis aga pöörab tuul järsku edelasse ning järgneb lahtirebitud ankur, allatuulekallas ning viimane võitlus vahutavates murdlainetes. Arukad meremehed hoiavad sellest koledast kohast kaugele eemale.

Maa poolt ümbritses meid samavõrra sünge maastik. Seda kanti iseloomustasid lauged üksildased pruunikas-hallid nõmmed, ainult harvad kirikutornid märgistasid mõne vanaaegse küla asukohta. Neil nõmmedel võis kõigis ilmakaartes leida mingi kunagise, täielikult kadunud rahva jälgi, kes oli jätnud endast ainsana maha kummalised kivist mälestised, korrapäratud hauakünkad surnute tuhaga ning veidrad muldvallid, mis lasksid oletada eelajaloolisi võitlusi. Selle paiga lummus ja mõistatuslikkus ning unustusse langenud rahvastest jäänud pahaendeline õhkkond paelusid mu sõbra kujutlusvõimet ning ta veetis palju aega pikkadel jalutuskäikudel ja üksildastes mõtisklustes nõmmedel. Tema tähelepanu oli köitnud ka iidne korni keel ning ma mäletan, et ta oli tulnud

144

mõttele, et see on suguluses kaldea keelega ning arendatud suurel määral foiniikia tinakaupmeeste poolt. Ta oli saanud keeleteaduslike raamatute saadetise ning kavatses asuda seda teesi arendama, kui me leidsime end äkitselt minu kurvastuseks ja tema teesklematuks rõõmuks isegi sel unistuste maal vastamisi sealsamas naabruses tekkinud probleemiga, mis oli palju jõulisem, haaravam ja lõpmata mõistatuslikum kui ükski meid Londonist lahkuma sundinud juhtum. Meie lihtsasse ellu ja rahulikku, tervislikku rutiini sekkuti järsult ning meid kisti sündmustekeerisesse, mis ei tekitanud ülimat ärevust mitte ainult Cornwallis, vaid ka kogu Inglismaa lääneosas. Paljud lugejad mäletavad võib-olla veel juhtumit, mida tookord nimetati »Cornwalli õuduseks*, kuigi Londoni ajalehtedesse jõudis väga puudulik ülevaade juhtunust. Nüüd, kolmteist aastat hiljem, teen ma avalikkusele teatavaks selle enneolematu loo üksikasjad.

Ma mainisin juba, et hajusad kirikutornid märgistasid Cornwalli selle osa külasid. Meile kõige lähemal asus Tredannick Wollase küla, kus paarisaja elaniku majad asusid kobaras ümber iidse sammaldunud kiriku. Koguduse kirikuõpetaja härra Roundhay oli huvitatud arheoloogiast ning sel pinnal oligi ta Holmesiga tuttavaks saanud. Ta oli keskealine, tüse ja sõbralik mees, kes teadis hea hulga kohalikke pärimusi. Tema kutsel olime käinud kiriklas teed joomas ning saanud tuttavaks ka härra Mortimer Tregennisega, jõuka härrasmehega, kes suurendas vaimuliku nappi sissetulekut, üürides tube tema suurest korratust majast. Kirikuõpetajal, kes oli poissmees, oli niisuguse kokkuleppe üle hea

meel, kuigi tal oli vähe ühist oma üürilisega, kes oli kõhn, tõmmu, prillidega mees ning nii küürus, et jättis vigase inimese mulje. Mäletan, et meie lühikese külaskäigu ajal oli kirikuõpetaja väga jutukas, tema üüriline aga kummaliselt sõnakehv — kurva näoga endassetõmbunud mees, kes istus, pilk kõrvale pööratud, ning mõtles ilmselt oma mõtteid.

Need kaks meest sisenesidki ootamatult meie väikesesse elutuppa teisipäeval, 16. märtsil, kui me hommikusöögi järel suitsetasime ja oma igapäevaseks matkaks nõmmel valmistusime.

»Härra Holmes,« ütles kirikuõpetaja erutatult, »öösel

145

juhtus erakordne ja traagiline lugu. See on täiesti kuulmatu. Me võime vaid pidada seda tõeliseks jumalikuks ettenägevuseks, et te praegu siin juhtute olema, sest just teie olete see mees, keda meil tarvis on.«

Ma ei vaadanud tuppa tunginud kirikuõpetajat kuigi sõbraliku pilguga, aga Holmes võttis piibu suust ja ajas end toolil sirgu otsekui vana hagijas, kes kuuleb jahimehe kutset. Ta osutas diivanile ning meie värisev külaline ja tema erutatud kaaslane võtsid seal kõrvuti istet. Mortimer Tregennis valitses end paremini kui vaimulik, kuid kõhnade käte tõmblemine ja sära tumedates silmades näitasid, et neid valdas üks ja seesama tunne.

»Kas mina räägin või räägite teie?« küsis härra Tregennis kirikuõpetajalt.

»Noh, kuna tundub, et juhtunu, olgu see mis tahes, avastasite teie ning kirikuõpetaja on sellest üksnes kuulnud, siis rääkige parem teie,« ütles Holmes.

Heitsin pilgu kiiruga rõivastunud kirikuõpetajale ning tema kõrval istuvale korralikult riides üürilisele ning mulle tegi nalja imestus, mille Holmesi lihtne tuletus-käik oli nende näole toonud.

»Võib-olla ma ütlen kõigepealt mõne sõna,« lausus kirikuõpetaja, »ning siis võite ise otsustada, kas te kuulate ära härra Tregennise üksikasjaliku jutustuse või peaksime kohe kiirustama selle saladusliku loo juhtumise paika. Ma selgitaksin siis, et meie sõber veetis eilse õhtu oma kahe venna Oweni ja George'i ning oma õe Brenda seltsis nende kodus Tredannick Warthas, mis asub nõmmel vana kiviristi lähedal. Ta lahkus natuke kümme läbi ning teised jäid suurepärase tervise juures ja heas tujus söögitoa laua äärde kaarte mängima. Härra Tregennis on varane ärkaja ning ta jalutas täna hommikul enne hommikusööki samas suunas, kui talle jõudis järele doktor Richardi kaarik, ning arst teatas, et teda oli just väga kiireloomulise asja pärast Tredannick Warthasse kutsutud. Loomulikult läks härra Mortimer Tregennis arstiga kaasa. Kui ta jõudis Tredannick Warthasse, leidis ta eest erakordse pildi. Tema kaks venda ja õde istusid laua ääres täpselt nii, nagu nad olid temast jäänud, kaardid olid ikka veel nende ees laual ja küünlad olid küünlajalgades lõpuni põlenud. Õde oli surnud ja vastu tooli seljatuge vajunud, vennad istusid teine teisel pool surnut, naersid, karjusid ja laulsid,

146

ning oli ilmne, et nad olid täiesti peast segi läinud. Kõigil kolmel, surnud naisel ja hullunud meestel, oli näol ülima õuduse ilme: hirmukramp, mida oli jube vaadata. Kellegi teise majasviibimisest ei olnud jälgegi, ainult vana kokk ja majapidajanna proua Porter väitis, et tema magas raskelt ega kuulnud öösel midagi. Midagi ei olnud varastatud ega lõhutud ning mitte kuidagi ei ole võimalik seletada, mis oli naise surnuks hirmutanud ja kahelt tugevalt mehelt mõistuse võtnud. Säärane on olukord kokkuvõtlikult, härra

Holmes, ning kui te suudate aidata meil selles selgust saada, siis olete küll tublit tööd teinud.«
Olin lootnud, et suudan meelitada oma kaaslase mingil kombel tagasi sellesse rahulikku ellu, mis oli meie reisi siht olnud, kuid üksainus pilk Holmesi pinevil näole ja kortsus kulmudele näitas, kui asjatu mu lootus oli olnud. Holmes istus veidi aega vaikides, haaratuna kummalisest draamast, mis oli meie rahu rikkunud.
»Ma vaatan seda asja,« ütles Sherlock Holmes lõpuks. »Pealtnäha paistab olevat tegemist väga ebatavalise juhtumiga. Kas te ise ka sündmuskohal käisite, härra Roundhay?«
»Ei, härra Holmes. Härra Tregennis tuli ja rääkis juhtunust kiriklas ning ma kiirustasin kohe koos temaga teie juurde.«
»Kui kaugel asub maja, kus see erakordne kurbmäng toimus ?«
»Umbes miili kaugusel sisemaal.«
»Siis kõnnime koos sinna. Aga teile, härra Mortimer Tregennis, pean ma enne minekut mõne küsimuse esitama.«
Teine mees oli kogu selle aja vaikinud, kuid ma panin tähele, et tema talitsetum erutus oli isegi suurem kui vaimuliku ilmne ärevus. Ta istus kahvatu ja pingul näoga, murelik pilk Holmesile suunatud ja kõhnad käed kramplikult kokku pigistatud. Kui ta kuulas tema perekonda tabanud hirmsa õnnetuse kirjeldust, värisesid ta kaamed huuled ja näis, et tumedais silmis peegeldus midagi nähtud vaatepildi õudusest.
»Küsige, mida soovite, härra Holmes,« ütles ta valmilt. »Sellest pole meeldiv rääkida, aga ma vastan teile ausalt.«
»Jutustage mulle eilsest õhtust.«
147
»Noh, nagu kirikuõpetaja ütles, käisin ma seal õhtust söömas ning mu vanetfc vend George tegi pärast õhtusööki ettepaneku mängida partii visti. Istusime mängima kell üheksa. Veerand üksteist hakkasin ma minema. Nad jäid minust laua ümber istuma ja rõõmsalt edasi mängima.«
»Kes teid välja laskis?«
»Proua Porter oli magama läinud, seepärast läksin ise välja. Panin esikuukse enda järel kinni. Selle toa aken, kus nemad istusid, oli kinni, kuid ruloo ei olnud ette tõmmatud. Täna hommikul ei olnud ukse ega akna juures midagi muutunud ja polnud ka põhjust arvata, et majas oli käinud keegi võõras. Ometi istusid nad seal, hirmust hullud, ja Brenda lebas ehmatusest surnuna, pea vastu tooli seljatuge. Seda vaatepilti ei suuda ma elupäevade lõpuni unustada.«
»Teie esitatud faktid on kahtlemata väga tähelepanuväärsed,« ütles Holmes. »Kas ma mõistan õigesti, et teil endal ei ole mingit teooriat, mis võiks neid kuidagiviisi seletada ?«
»See on kuratlik temp, härra Holmes, kuratlik temp!« hüüdis Mortimer Tregennis. »See ei ole inimese kätetöö. Midagi selles toas kustutas nendes mõistusetulukese. Mis moel suudaks inimene seda teha?«
»Ma kardan,« ütles Holmes, »et kui see asi ei ole jõukohane inimkonnale, ei ole see jõukohane ka mulle. Ometi peame enne säärase teooria juurde pidama jäämist kõik loomulikud seletused ammendama. Mis puutub teisse, härra Tregennis, siis nagu ma aru saan, olite teie mõnes mõttes perekonnast eraldunud, sest nemad elasid koos ja teil oli elamine mujal ?«
»Nii see on, härra Holmes, kuigi see vana lugu on juba unustatud. Meie pere tegeles Redruthis tina kaevandamisega, kuid me müüsime oma ettevõtte ühele kompaniile ning

saadud rahast piisas meile elamiseks. Ma ei hakka salgama, et raha jagamisel tekkisid lahkhelid ning see lahutas meid mõnda aega, kuid nüüd on kõik andeks antud ja unustatud ning me olime jälle suurimad sõbrad.«
»Kas teile ei meenu sellest koos veedetud õhtust midagi, mis võiks tragöödiale mingit valgust heita? Mõelge hoolikalt, härra Tregennis, sest mind võib aidata iga pidepunkt.«
148
»Mulle ei meenu mitte midagi.«
»Kas teie kodused olid tavalises meeleolus ?«
»Parem see ei oleks saanudki olla.«
»Kas nad olid närvilised inimesed? Kas nad lasksid välja paista mingit hirmu läheneva ohu ees?«
»Mitte midagi niisugust ma ei märganud.«
»Teil ei ole siis lisada enam midagi, mis võiks mind aidata ?«
Mortimer Tregennis mõtles hetke tõsiselt.
»Mulle tuleb meelde üks seik,« ütles ta lõpuks. »Mina istusin laua taga, selg akna poole, vend George aga, kes oli mängus minu partner, nägu akna poole. Märkasin, et kord vaatas ta tähelepanelikult üle minu õla, seepärast keerasin ringi ja vaatasin ka. Ruloo oli ette tõmbamata ja aken oli kinni, kuid ma nägin siiski põõsaid murul ning hetkeks tundus mulle, et nägin nende vahel mingit liikumist. Ma ei oska isegi öelda, kas oli tegu inimese või loomaga, aga mulle paistis, et midagi seal liikus. Kui ma küsisin vennalt, mida ta vaatas, ütles ta, et ka temal oli olnud tunne, et keegi liikus. Rohkem ei oska ma midagi öelda.«
»Kas te asja lähemalt ei uurinud?«
»Ei, keegi ei pidanud seda tähtsaks.«
»Te läksite siis ära ilma igasuguse halva eelaimuseta?«
»Jah.«
»Mul ei ole päris selge, kuidas te nii vara täna hommikul juhtunust kuulsite?«
»Olen varane tõusja ning käin tavaliselt enne hommikusööki jalutamas. Täna hommikul ei olnud ma veel kuigi kaugele kõndinud, kui arst oma tõllaga mulle järele jõudis. Ta ütles mulle, et vana proua Porter oli ühe poisiga talle sõna saatnud, et ta kiiresti kohale tuleks. Istusin arsti kõrvale tõlda ja me sõitsime edasi. Kohale jõudes vaatasime sellesse hirmsasse tuppa. Küünlad ja tuli olid kustunud ilmselt juba mitu tundi tagasi ning nad olid istunud pimedas kuni koidikuni. Arst ütles, et Brenda oli arvatavasti vähemalt kuus tundi tagasi surnud. Mingeid vägivallamärke ei olnud näha. Ta lihtsalt lebas tooli seljatoe najal, see jube ilme näol. George ja Owen laulsid ja vadistasid nagu kaks suurt ahvi. Oh, seda oli kole näha! Ma ei suutnud seda taluda ning arst oli ka näost lubivalge. Ta isegi kukkus poolminestanult
149
toolile ning meil olejjs äärepealt tulnud ka teda toibutada.«
»Tähelepanuväärne — väga tähelepanuväärne!« ütles Holmes tõustes ja kaabut võttes. »Võib-olla oleks meil nüüd õigem pikemalt venitamata Tredannick Warthasse minna. Tunnistan, et harva on mõni juhtum esmapilgul sellest iseäralikum olnud.«
Meie sellehommikused ettevõtmised ei aidanud kuigi palju juurdluse edenemisele kaasa. Küll aga jättis juurdlusele kohe alguses oma jälje vahejuhtum, mis tekitas minus kurjakuulutava eelaimuse. Tragöödia toimumis-paika viib kitsas ja looklev külatee. Seda mööda minnes kuulsime tõllarataste kolinat meie poole tulemas ning astusime kõrvale, et

tõld läbi lasta. Kui see meist mööda sõitis, silmasin suletud aknast jubedalt moonutatud ja irvitavat nägu, mis meid vahtis. Pärani silmad ja hambaid krigistav suu välgatasid meist mööda nagu hirmus nägemus.

»Minu vennad!« hüüatas Mortimer Tregennis kaameks tõmbudes. »Nad viiakse Helstonisse.«

Vaatasime õudusega järele mustale tõllale, mis raskelt edasi kõlises. Siis seadsime sammud selle pahaendelise maja poole, milles neid kummaline saatus oli tabanud.

See oli suur ja heledaks värvitud maja, pigem villa kui maamaja, ning sinna juurde kuuluv üsna suur aed oli siinses Cornwalli õhus juba kevadlilli täis. Elutoa aken oli aia poole ning Mortimer Tregennise jutu järgi oli just aiast pidanud tulema see kuri jõud, mille jubedus üheainsa hetkega toasviibijatelt mõistuse röövis. Enne kui me verandale läksime, kõndis Holmes aeglaselt ja mõtlikult lillepeenarde vahel ja mööda rada. Mäletan, et ta oli nii mõtteisse süvenenud, et komistas kastekannu otsa, ajas selle ümber ning ujutas üle nii meie jalad kui ka aiatee. Majast tuli meile vastu vanaldane kohalik majapidajanna proua Porter, kes koos ühe noore tüdrukuga perekonna eest hoolt' kandis. Ta vastas valmilt kõigile Holmesi küsimustele. Ta ei olnud öösel midagi kuulnud. Pererahvas oli olnud viimasel ajal suurepärases tujus ning ta polnud neid kunagi rõõmsamana või õnnelikumana näinud. Hommikul tuppa astudes ja seda hirmsat seltskonda laua ääres nähes oli majapidajanna õudusest minestanud. Toibudes oli ta akna lahti

teinud, et värsket hommikuõhku tuppa lasta, ning jooksnud siis külateele, kust saatis ühe tallipoisi arsti kutsuma. Kui me perenaise laipa näha tahtsime, siis oli see üleval oma voodis. Oli läinud vaja nelja tugevat meest, et vennad hullumaja tõlda saada. Proua Porter ise ei jäänud enam üheks päevakski majja ning kavatses samal pärastlõunal St. Ivesi oma pere juurde sõita.

Läksime trepist üles ja vaatasime surnukeha. Preili Brenda Tregennis oli kunagi olnud väga ilus, kuigi nüüd hakkas ta juba keskikka jõudma. Selgete joontega tõmmu nägu oli isegi surmas ilus, kuigi sellel püsis kohutava hirmu vari, mis oli olnud tema viimane tunne. Brenda Tregennise magamistoast läksime alla elutuppa, kus see kummaline kurbmäng oligi aset leidnud. Kaminas olid öö läbi põlenud tulest jäänud söed ja tuhk. Laual oli näha nelja sulanud küünla jäänused ja laialipillatud kaardid. Toolid olid tagasi seina äärde tõstetud, kõik muu oli täpselt nii nagu eelmisel õhtul. Holmes kõndis kergete kiirete sammudega mööda tuba, istus toolidele, lükkas neid mööda tuba ja taastas nende asukohta. Ta kontrollis, kui suur osa aiast aknast paistab, uuris põrandat, lage ja kaminat, kuid ma ei näinud kordagi, et ta silmad oleksid särama löönud või suujoon pingule tõmmanud, nagu juhtus tavaliselt siis, kui ta pilkases pimeduses valguskiirt nägi.

»Miks oli kaminas tuli?« küsis ta korra. »Kas nad tegid alati siin väikeses toas kevadõhtuti tuld?«

Mortimer Tregennis seletas, et õhtu oli külm ja niiske. Sel põhjusel tehti pärast tema saabumist kaminasse tuli. »Mida te kavatsete nüüd teha, härra Holmes ?« küsis ta.

Mu sõber naeratas ja asetas käe minu käsivarrele. »Ma arvan, Watson, et jätkan nüüd enda mürgitamist tubakaga, mida te olete nii sageli ja nii õigustatult hukka mõistnud,« ütles ta. »Teie loal, härrased, läheme tagasi oma peatuspaika, sest minu meelest ei lisandu siin meie tähelepanekutele enam midagi uut. Ma kaalun fakte, härra Tregennis, ning kui

mulle midagi pähe tuleb, võtan kindlasti teie ja kirikuõpetajaga ühendust. Seniks aga jätan teie mõlemaga hüvasti.«

Alles hulk aega pärast Poldhusse naasmist katkestas Holmes oma täieliku ja süvenenud vaikimise. Ta istus tugitoolis, kõhnunud ja askeetlik nägu peaaegu varjatud

151

keerlevast sinakast tubakasuitsust, tumedad kulmud kortsus, laup kipras, silmis tühi ja eemalviibiv pilk. Lõpuks asetas ta piibu lauale ja kargas püsti.

»See ei kõlba, Watson!« ütles ta naerma pahvatades. »Lähme parem kaljudele kõndima ja ränikivist noole-otsi otsima. Nende leidmine on tõenäolisem kui selles loos pidepunktide leidmine. Lasta ajul piisava materjalita töötada on sama mis lasta mootoril tühikäigul käia. See pingutab ennast puruks. Meri, õhk, päikesepaiste ja kannatus, V/atson — kõik muu tuleb ise.

Vaatame nüüd rahulikult, kus me oleme, Watson,« jätkas ta, kui me koos kaljude vahel kõndisime. »Kat-sume saada selge pildi sellest vähesest, mida me teame, nii et kui ilmneb uusi fakte, oleme valmis neid eelnevatega seostama. Kõigepealt ei ole me vist kumbki valmis tunnistama saatana sekkumist inimeste asjadesse. Alustame sellest, et jätame säärase võimaluse täiesti kõrvale. Väga hea. Meil on nüüd kolm inimest, keda on rängalt kahjustanud mingi teadlik või ebateadlik inimtegevus. See on kindel. Millal see siis toimus? Eeldades, et härra Mortimer Tregennise jutt vastab tõele, pidi see juhtuma vahetult pärast seda, kui ta oli toast lahkunud. See on väga tähtis punkt. Võib oletada, et kurbmäng toimus mõni minut hiljem. Kaardid lebasid ikka veel laual. Tavaliselt läksid nad varem magama. Ometi ei olnud nad oma asendit muutnud ega toole laua juurest eemale lükanud. Kordan seega, et kõik leidis aset vahetult pärast härra Tregennise lahkumist ning mitte hiljem kui eile õhtul kell üksteist.

Meie järgmine samm oleks kontrollida võimaluse piires Mortimer Tregennise liikumist pärast majast lahkumist. See ei valmista mingit raskust ning ta näib olevat väljaspool kahtlust. Kuna te juba tunnete minu meetodeid, siis panite muidugi tähele seda mõnevõrra kohmakat võtet kastekannuga, mille abil ma sain tema jalast selgema jälje, kui oleks muidu võimalik olnud. Märjale liivasele rajale jäi suurepärane jälg. Nagu te mäletate, oli eilne öö samuti vihmane ning polnud põrmugi raske — kuna jälje näidis oli olemas — leida härra Tregennise jäljed teiste seast ning jälgida tema käike. Paistab, et ta kõndis kiiresti kirikla poole.

Kui Mortimer Tregennis seega sündmuspaigalt kadus ning keegi väljast tulnud isik kaardimängijatele hukatust

162

tõi, kuidas on meil võimalik seda isikut kindlaks teha ning kuidas saadi tekitada säärast jubedustunnet? Proua Porteri võib kõrvale jätta. Tema on ilmselt süütu. Kas on mingeid tõendeid, et keegi hiilis akna alla ning selle vaatepildi õudus võttis seda näinud inimestelt mõistuse? Ainus sellesuunaline vihje pärineb Mortimer Tregenni-selt endalt, kes väitis, et vend rääkis mingist liikumisest aias. See on kahtlemata tähelepanuväärne, sest öö oli vihmane, pilves ja pime. Igaüks, kes oleks kavatsenud ehmatada toas viibivaid inimesi, oleks pidanud näo lausa vastu akent suruma, muidu ei oleks teda ju nähtud. Selle akna all on kolme jala laiune lillepeenar, kuid ühtki jälge ei ole näha. Seega on raske kujutleda, kuidas oleks keegi väljastpoolt saanud avaldada seesolija-tele nii kohutavat mõju, ning me ei ole leidnud ka ühtki motiivi, miks säärane kummaline ja keeruline katse oleks tehtud. Kas te mõistate, millised on meie raskused, Watson?«

»Raskused on liigagi ilmsed,« vastasin ma veendunult.

»Ja ometi, kui saame pisut rohkem andmeid, saame tõestada, et need ei ole ületamatud,« ütles Holmes. »Kujutlen, Watson, et te võite oma ulatuslikust arhiivist leida nii mõnegi peaaegu niisama segase loo. Nüüd aga jätame juhtumi seniks kõrvale, kuni meie käsutuses on täpsemaid andmeid, ning pühendame ülejäänud hommikupooliku kiviaja inimese jälgedele.«

Võimalik, et ma olen juba maininud sõbra võimet ennast vaimselt ümber lülitada, kuid kõige rohkem pani see mind imestama tol kevadhommikul Cornwallis, kui ta arutles kaks tundi keltide, nooleotste ja potijuldude teemal nii muretult, otsekui ei oleks see õudne saladus lahendust oodanud. Alles siis, kui me pärastlõunal majja tagasi pöördusime, leidsime eest külalise, kes peagi meie mõtted taas käesoleva juurdluse juurde viis. Meile kummalegi ei olnud tarvis öelda, kes see külaline oli. Võimas keha, ägedad silmad ja kullinina parkunud ning sügavate kortsudega näos, hallid juuksed, mis peaaegu puudutasid meie maja lage, habe — muidu hele, aga suu ümbert hall, ning sigarist tekkinud nikotiini-iaigud — kõik see oli Londonis niisama tuntud nagu ka Aafrikas ning seostus üksnes kuulsa lõviküti ja maadeavastaja doktor Leon Sterndale'i võimsa isiksu-sega.

153

Me olime kuulnud, et ta viibib sealkandis ning olime korra või paar silmanud tema pikka kogu nõmmerada-del. Ta ei otsinud aga meiega kontakti ning meil endal ei tulnud pähegi seda teha, sest oli ju hästi teada, et just üksindusearmastusest veetis ta suurema osa reiside-vahelisest ajast väikeses bangalos, mis oli peitunud Beauchamp Arriance'i üksildasse metsa. Siin elas ta oma raamatute ja maakaartide seas ihuüksi, hoolitsedes ise enda eest ning pööramata pealtnäha mingit tähelepanu naabrite ettevõtmistele. Olin seega üllatunud, kui kuulsin teda küsimas Holmesilt innukal toonil, kas meil on olnud edu selle saladusliku juhtumi mõistmisel, krahvkonna politsei on täielikult eksiarvamusel,« ütles ta, »kuid võib-olla on Leie ulatuslikumad kogemused aidanud teil mingi mõeldava seletuse leida. Ainus põhjus, miks te peaksite minust oma usaldusaluse tegema, on see, et sagedase siinviibimise ajal olen ma Tregennise peret lähedalt tundma õppinud — ema oli mul Corn-wallist pärit, tema liinis võiksin neid ehk nõbudeks nimetada — ning nende kummaline saatus vapustas mind loomulikult rängalt. Võin öelda, et olin jõudnud teel Aafrikasse juba Plymouthi, kui kuulsin täna hommikul uudiseid ning tulin kohe tagasi, et uurimise juures abiks olla.«

Holmes kergitas kulme.

»Kas te jäite seetõttu laevast maha?«

»Lähen järgmisega.«

»Heldeke! On see alles sõprus!«

»Ma ütlesin teile, et nad on mu sugulased.«

»Seda küll — ema liinis nõod. Kas teie pagas oli laeva pardal?«

»Osa pagasit, suurem jagu oli hotellis.« »Ah nii. Kuid sellest sündmusest ei kirjutatud ometi Plymouthi hommikulehtedes ?« »Ei, ma sain telegrammi.« »Kas ma tohin küsida, kellelt?« »Te olete väga uudishimulik, härra Holmes.« »See on mu amet.«

Doktor Sterndale sai jõupingutusega ärritusest jagu.

»Mul pole midagi selle vastu, et seda teile öelda,« lausus ta. »Telegrammi saatis kirikuõpetaja härra Roundhay.«

»Tänan teid,« ütles Holmes. »Teie küsimusele vastuseks

võin öelda, et ma ei ole selles juhtumis veel päriselt selgusele jõudnud, kuid mul on suuri lootusi mingi lahendus leida. Midagi lisada oleks ennatlik.«
»Võib-olla te ütleksite mulle, kas teie kahtlused on mingi kindla suuna võtnud?«
»Ei, sellele küsimusele ma vastata ei saa.«
»Siis olen ma asjatult aega raisanud ja mul ei pruugi enam venitada.« Kuulus mees kõndis märkimisväärselt halvas tujus toast välja ning viie minuti pärast järgnes Holmes talle. Ma ei näinud oma sõpra enne õhtut, kui ta tuli tagasi aeglasel sammul ja kurnatud näoga, mis kinnitasid mulle, et tema uurimistöö ei olnud oluliselt edenenud. Ta heitis pilgu teda ootavale telegrammile ja viskas selle kaminasse.
»PlYmouthi hotellist, Watson,« ütles ta. »Sain kirikuõpetajalt hotelli nime teada ning telegrafeerisin, et veenduda, kas doktor Leon Sterndale'i jutt vastas tõele. Ilmnes, et ta oli möödunud öö tõesti seal veetnud ning lasknud isegi osal oma pagasist Aafrikasse minna, ise aga tuli ta tagasi, et selles juurdluses osaleda. Mida teie selle kohta ütlete, Watson?«
»Ta tunneb asja vastu sügavat huvi.«
»Sügavat huvi — jah. Siin on üks niidiots, millest me ei ole veel kinni saanud, kuid mis võib aidata meil seda sasipundart lahti harutada. Ärge norutage, Watson, sest ma olen täiesti kindel, et me ei ole veel kõiki andmeid kätte saanud. Kui see juhtub, võime peagi raskused seljataha jätta.«
Ma ei osanud kujutledagi, kui kiiresti võib Holmesi ennustus täide minna või kui kummaline ja õudne võib olla see uus pööre, mis avas juurdluses hoopis ootamatu suuna. Ajasin hommikul akna all habet, kui kuulsin kabjaplaginat ning nägin pilku tõstes mööda teed kihutavat jahikaarikut. See peatus ukse ees ning sealt kargas välja meie sõber kirikuõpetaja, kes jooksis mööda aiateed maja poole. Holmes oli juba riides ning me tõttasime alumisele korrusele talle vastu.
Meie külaline oli nii erutatud, et ei saanud õieti sõnagi suust, kuid lõpuks tõi ta hingeldades ja ähkides kuuldavale oma kurva loo.
»Me oleme kurjast vaimust vaevatud, härra Holmes! Minu vaene kogudus on kurjast vaimust vaevatud!« hüüdis ta. »Vanakurat ise märatseb siin! Meid on antud

tema meelevalda!« Ta kargles erutatult ringi, ning kui ei oleks olnud tuhakarva nägu ja kohkunud pilku, oleks ta pakkunud üsnagi kentsakat vaatepilti. Lõpuks tuli ta lagedale oma hirmsa uudisega.
»Härra Mortimer Tregennis suri täna öösel täpselt samade sümptomitega nagu ülejäänud perekond.«
Holmes kargas püsti ja lõi hetke jooksul energiast pulbitsema.
»Kas te saate meid mõlemat oma kaarikusse võtta?« »Saan küll.«
»Siis lükkame hommikusöögi edasi, Watson. Härra Roundhay, me oleme täielikult teie käsutuses. Kähku — kähku, enne kui sündmuskohal midagi paigast nihutatakse.«
Üürnikule kuulus kiriklas kaks nurgatuba, mis asetsesid teineteise peal. Alumisel korrusel paiknes suur elutuba, selle kohal Mortimer Tregennise magamistuba. Aknad olid päris akna alla ulatuva kroketimuru poole. Jõudsime kohale enne arsti ja politseid, nii et toas ei olnud midagi liigutatud. Lubage mul kirjeldada avanevat vaatepilti täpselt sellisena, nagu me nägime seda tol udusel märtsihommikul. See on jätnud minu mällu kustumatu mälestuse.

Toa õhk oli kohutavalt ja masendavalt umbne. Esimesena tuppa sisenenud teenija oli akna lahti teinud, muidu oleks see olnud veelgi talumatum. Osaliselt võis see olla tingitud lambitulcst, mis ikka veel keset lauda leegitses ja suitses. Laua kõrval istus surnud mees toolileenile nõjatudes, hõre habe püsti, prillid laubale lükatud ning kõhn tõmmu nägu akna poole pööratud ja moonutatud sellestsamast õudusest, mis oli märgistanud tema surnud õe ilmet. Mehe jäsemed olid krampis ja sõrmed kõverdunud, otsekui oleks ta surnud just hirmusööstu ajal. Ta oli täiesti riides, kuigi oli näha, et ta oli riietunud, kiirustades. Olime juba teada saanud, et tema voodis oli magatud ning et kurb lõpp oli saabunud varahommikul.
Nähes ootamatut muutust, mis toimus Holmesiga saatuslikku elutuppa sisenemise hetkel, võis mõista, milline tuline energia hõõgus tema flegmaatilise välisilme varjus. Silmapilk oli ta pingul ja valvel, silmad särasid, nägu oli liikumatu ning käed-jalad värisesid kärsitusest.
156
Ta sööstis välja murule, aknast sisse, tormas toas ringi ja üles magamistuppa nagu tihnikut läbi otsiv rebase-koer. Magamistoas vaatas ta kiiresti ringi ja tegi lõpuks akna lahti, mis näis talle uueks erutuseks põhjust andvat, sest ta kummardus valjude huvi ja rõõmu väljendavate hüüatuste saatel aknast välja. Siis tormas ta trepist alla, lahtisest aknast välja, heitis kõhuli muru peale, kargas püsti ja jooksis uuesti tuppa ning tegi seda kõike niisama energiliselt nagu päris saaklooma kannule jõudnud jahikoer. Tavalist standardset lampi uuris Holmes üksikasjalikult, mõõtes midagi selle kuplil. Ta uuris suurendusklaasiga hoolikalt vilgukivist katet lambiklaasi otsas ning kraapis selle ülemisele poolele jäänud tuhka, pannes osa sellest ümbrikusse ja seejärel märkmiku vahele. Lõpuks, just siis, kui ilmusid kohale arst ja politsei, andis ta kirikuõpetajale märku ning me läksime kõik kolmekesi välja murule.
»Mul on rõõm öelda, et mu uurimistöö ei ole päriselt viljatu olnud,« märkis ta. »Ma ei saa jääda seda asja politseiga arutama, aga ma oleksin teile äärmiselt tänulik, härra Roundhay, kui te annaksite inspektorile edasi minu tervitused ja juhiksite tema tähelepanu magamistoa aknale ja elutoa lambile. Mõlemad on kõnekad ning koos on nad peaaegu otsustava tähtsusega. Kui politsei soovib lisainformatsiooni, siis oleks mul rõõm ükskõik millist nende esindajat enda juures näha. Ja nüüd, Watson, oleks meil ilmselt mujal rohkem teha.«
Võib-olla pani politsei asjaarmastaja sekkumist pahaks, või kujutlesid politseinikud, et nende enda uurimiskäik tõotab lahenduse leidmist, kuid kindel on see, et järgmise kahe päeva jooksul me neid ei näinud. Osa sellest ajast veetis Holmes suitsetades ja unistades majas, kuid suurem osa ajast kulus tal jalutuskäikudele, mida ta võttis ette üksi, lausumata mitu tundi hiljem tagasi pöördudes sõnagi selle kohta, kus ta käinud oli. Üks katse annab mulle ettekujutuse uurimise suunast. Ta oli ostnud lambi, mis oli täpne koopia tragöödia hommikul Mortimer Tregennise toas põlenud lambist. Lambi täitis ta samasuguse õliga, nagu kasutati kiriklas, ning võttis hoolikalt aega, mis kulus selle põlemiseks. Tema teine katse oli ebameeldivam ning tõenäoliselt ei unusta ma seda kunagi.
»Te ju mäletate, Watson,« märkis ta ühel õhtupooli-
157
kul, »et mulle räägitud lugudes on üks ühine asjaolu. Mõlemal korral on tegemist toaõhu mõjuga inimestele, kes sinna esimesena astusid. Kas te mäletate, et Mortimer Tregennis

mainis oma viimast käiku venna majja kirjeldades, et arst vajus tuppa sisenedes tugitooli? Kas te olite selle unustanud? Noh, ma võin kinnitada, et see oli nii. Te mäletate ka kindlasti, et majapidajanna proua Porter rääkis meile, et ta oli ise tuppa astudes minestanud ja hiljem akna lahti teinud. Teise juhtumi puhul — Mortimer Tregennise surm — on teil kindlasti meeles, kui kohutavalt umbne oli tuba, kuigi teenija oli akna lahti teinud. See teenija, nagu pärimisest selgus, tundis ennast nii halvasti, et oli voodisse heitnud. Küllap te tunnistate, Watson, et need faktid on väga kõnekad. Mõlemal puhul täheldati mürgist õhku. Mõlemal puhul põles toas ka tuli — esimesel korral kamin, teisel korral lamp. Tuld oli vaja, kuid lamp pandi põlema — nagu õli kulu võrdlemine näitab — juba suures valges. Miks? Kindlasti sellepärast, et on olemas mingi seos kolme asja vahel: põlemise, umbse toa ja lõpuks nende õnnetute inimeste hulluse või surma vahel. See on selge, eks ole?«

»Näib nii.«

»Me võime selle vähemalt tööhüpoteesiks võtta. Oletame siis, et mõlemal puhul põletati midagi, mis lõi mürgitust esile kutsuva kummalise õhkkonna. Väga hea. Esimesel puhul — Tregennise perekonnaga seoses — pandi seda ainet tulle. Aken oli kinni, kuid tuli kandis vingu loomulikult mingil määral korstnasse. Seega võiks oodata, et mürgi mõju oli esimesel korral nõrgem kui teisel, mil vingul oli vähem võimalust välja pääseda. Tulemused paistavad näitavat, et nii see oligi, sest esimesel korral sai surma ainult naine, kellel on ilmselt tundlikum organism, teised ilmutasid üksnes selle ajutise või ka eluaegse hullumeelsuse märke, mis on ilmselt aine esialgse mõju tagajärg. Teisel puhul oli toime tugevam. Faktid näivad seega kinnitavat teooriat mürgist, mis toimib põlemisel.

Säärast mõttekäiku arendades otsisin ma loomulikult Mortimer Tregennise toast selle aine jäänuseid. Loogiline oli neid otsida lambiklaasi kattelt või suitsuvarjult. Seal ma märkasingi tuhahelbeid ning ringiratast ümber serva pruunikat pulbrit, mis ei olnud veel ära põlenud.

Nagu te näete, võtsin ma pool sellest kaasa ning panin selle ümbrikusse.«

»Miks pool sellest, Holmes?«

»Sest minu asi, kulla Watson, ei ole politeijõudududel tee peal ees seista. Jätan kõik leitud tõendid neile. Lambiklaasi kattele jäi veel mürki, oleks neil vaid jätkunud mõistust selle leidmiseks. Nüüd, Watson, paneme oma lambi põlema, kuid võtame tarvitusele abinõud ja avame akna, et vältida kahe väärika ühiskonnaliikme enneaegset surma, teie aga istute lahtise akna alla tugitooli, kui te just, mõistlik mees nagu te olete, ei otsusta, et te ei taha kogu looga mingit tegemist teha. Ah nii, te teete lõpuni kaasa? Ma arvasin ka, et tunnen Watsonit. Selle tooli paigutan ma teie vastu, nii et me jääme mürgist ühekaugusele ja näoga teineteise poole. Ukse jätame irvakile. Kummalgi on nüüd võimalik teist jälgida ning katse lõpetada, kui sümptomid ärevust tekitavad. Kas kõik on selge? Noh, siis ma võtan meie pulbri — või mis sellest jäänud on — ümbrikust välja ning asetan põleva lambi kohale. Nii! Ja nüüd, Watson, istume ja ootame, mis juhtub.«

Meil ei tulnud kaua oodata. Vaevalt olin ma tugitoolis istet võtnud, kui tajusin rasket nõrka ja iiveldama ajavat muskuselõhna. Selle esimese sõõmu peale ei allunud mu aju ega kujutlusvõime enam kontrollile. Silme ees keerles tihe must pilv, ning ma tajusin, et selles pilves varitses esialgu veel nähtamatuna kõik, mis oli universumis jubedat, koletislikku ja kujuteldamatult kurja, ning kõik see oli valmis sööstma kallale mu kohkunud meeltele. Tumedas pilverüngas ujusid ja keerlesid ähmased kogud, kõik olid

ähvardavad ja näisid hoiatavat, et kohe tuleb midagi, mingi sõnulväljendamatu olevus pimeduse künniselt, kelle paljas vari minu hinge hävitaks. Minu üle võttis võimust tarretav hirm. Tundsin, et mul tõusid juuksed püsti, silmad läksid pungi, suu oli lahti ja keel kuiv nagu pargitud nahk. Mu ajus käis säärane möll, et midagi lihtsalt pidi katkema. Püüdsin karjuda ning kuulsin kähedat kraaksatust, mis oli minu enda hääl, kuid tundus kostvat kusagilt kaugelt. Püüdes mingit pääsu leida, murdsin ennast sellest meeleheitepil-vest läbi ning silmasin Holmesi nägu, mis oli kaame, jäik ja õudusest tardunud — nägin sedasama ilmet, mida olin märganud surnute nägudel. See pilt andiski mulle
159
hetkeks tervet mõistust ja jõudu. Sööstsin toolilt püsti, haarasin Holmesil ümbert kinni ja me taarusime koos uksest välja ning kukkusime hetk hiljem rohule, kuhu kõrvuti lebama jäime, tajudes ainult õnnistavat päikese-valgust mis murdis läbi meid ümbritsenud põrgulikust hirmusurvest. Õudus kerkis meie hingelt aeglaselt nagu udu maastikult, kuni rahu ja mõistus olid tagasi tulnud ning me istusime rohul ja kuivatasime oma märga otsa-esist ja silmitsesime teineteist kartlikult, et täheldada äsjase hirmsa kogemuse viimaseid jälgi.

»Ausõna, Watson!« ütles Holmes lõpuks väriseva häälega, »ma võlgnen teile tänu ja vabanduse. Selline katse pole õigustatud isegi enda kallal, ning sõbra puhul on see kahekordselt laiduväärne. Palun tõesti vabandust.«

»Te ju teate,« vastasin ma üsna liigutatult, sest ma polnud Holmesi kunagi varem näinud oma tundeid sel määral välja näitamas, »et teie aitamine on mu suurim rõõm ja privileeg.«

Holmes pöördus kohe tagasi selle poolnaljatleva-pool-küünilise stiili juurde, millega ta tavaliselt teistesse inimestesse suhtus. »Meie hulluksajamine oleks ülearune ettevõtmine, kulla Watson,« ütles ta. »Erapooletu vaatleja väidaks kindlasti, et me olime hullud juba enne nii pöörase katse alustamist. Tunnistan, et mulle ei tulnud pähegi, et mõju võib olla nii äkiline ja tugev.« Ta sööstis majja, tuli tagasi, hoides põlevat lampi väljasirutatud käes, ning viskas selle põldmurakapuhmastesse. »Peame natuke ootama, kuni õhk toas puhtamaks läheb. Watson, teil ei ole vist enam kahtlusevarjugi selles suhtes, kuidas need kurbmängud põhjustati?«

»Mitte mingit.«

»Aga põhjus jääb endiselt segaseks. Tulge siia lehtlasse ning arutame seda küsimust koos. Näib, et see vastik lõhn ei taha mul kõrist kaduda. Me peame ilmselt möönma, et kõik asitõendid osutavad sellele, et esimeses tragöödias oli kurjategija Mortimer Tregennis, kuigi teises sai ohver temast endast. Kõigepealt tuleb meil meeles pidada, et oli mingi jutt perekonnatülist, millele järgnes leppimine. Me ei oska öelda, kui äge oli tüli või kui võlts leppimine. Kui ma meenutan Mortimer Tregennise rebasenägu ja väikesi kavalaid säravaid silmi prilliklaaside taga, siis tundub mulle, et temasugune inimene küll eriti andestava iseloomuga ei olnud.
160
Edasi mäletate kindlasti, et jutt mingist aias nähtud liikumisest, mis meie tähelepanu hetkeks tragöödia tegelikult põhjuselt kõrvale juhtis, tuli tema
_?_
meie eksiteele juhtimiseks põhjus olema
_?_
tema ei visanud seda ainet toast lahkumist.

_?_
tulle, kes seda siis tegi? Lugu juhtus vahetult pärast tema lahkumist. Kui keegi teine oleks tuppa tulnud, oleksid inimesed kindlasti laua tagant püsti tõusnud. Pealegi ei saabu rahulikus Cornwallis külalised õhtul pärast kella kümmet. Me võime seega kindlalt väita, et kõik asitõendid osutavad Mortimer Tregennisele kui süüdlasele.«
»Kas tema enda surm oli siis enesetapp?«
»Mnjah, Watson, esmapilgul ei ole see oletus võimatu. Mees, kelle hingel lasus omaenda perekonnas säärase kurbmängu põhjustamise patt, võis väga hästi süümepiinade ajel ka ise oma ohvrite saatust jagada. Sellele teooriale on aga veenvaid vastuväiteid. Õnneks viibib Inglismaal üks inimene, kes selle asja kohta kõike teab, ning ma korraldasin nõnda, et me kuuleme kõnealustest faktidest täna pärastlõunal tema enda suust. Ah, ta jõudis siia pisut varem. Olge nii lahke ja tulge siia, doktor Sterndale. Me viisime toas läbi ühe keemilise katse ning seetõttu pole meie väike tuba küll nii silmapaistva külalise vastuvõtmiseks kohane.«
Olin kuulnud värava klõpsatust ning nüüd ilmus rajale Aafrika uurija majesteetlik .kogu. Ta keeras mõningase imestusega kehva lehtla poole, kus me istusime.
»Te kutsusite mind, härra Holmes. Sain teie kirja umbes tund aega tagasi ning tulingi kohale, kuigi ma tõesti ei tea, miks peaksin ma teie koraldusele kuuletuma.«
»Võib-olla me saame enne lahkuminemist selles suhtes selgust,« ütles Holmes. »Seniks aga olen ma teile väga tänulik, et olete nii viisakas ja leplik. Andke andeks, et me teid niiviisi lihtsalt ja vabas õhus vastu võtame, aga mu sõber Watson ja mina oleksime äärepealt andnud materjali uueks peatükiks loos, mida lehed Cornwalli õuduseks nimetavad, ning me eelistame praegu värsket õhku. Kuna jutuks tulevad asjalood puudutavad teid isiklikult väga lähedalt, siis on võib-olla paremgi, et meie vestlus toimub kohas, kus keegi seda pealt kuulda ei saa.«

Maadeuurija võttis sigari suust ja vahtis mu kaaslasele karmi pilguga otsa.
»Mul ei ole aimugi,« ütles ta, «millistest mind isiklikult minuga lähedalt puudutavatest asjalugudest te rääkida tahate.«
»Mortimer Tregennise tapmisest,* lausus Holmes.
Hetkeks kahetsesin, et mul relva ei olnud. Sterndale'i vihane nägu läks tumepunaseks, silmis oli metsik pilk, veresooned laubal paisusid ärritusest ning ta kargas rusikas kätega mu kaaslase poole. Siis ta peatus ning sundis end suure pingutusega jälle jäiselt ja tardunult rahulikuks, mis tekitas võib-olla suuremagi ohutunde kui tema tulipäine raevupurse.
»Olen elanud nii kaua metslaste keskel ja väljaspool seadust,« ütles ta, »et olen harjunud ise õigust jalule seadma. Oleks hea, härra Holmes, kui te seda ei unustaks, sest mul pole vähimatki soovi teile viga teha.«
»Ka minul ei ole vähimatki soovi teile viga teha, doktor Sterndale. Kõige kindlamini tõendab seda fakt, et teades seda, mida ma tean, kutsusin ma siia teid, aga mitte politseid.«
Sterndale istus õhku ahmides, tundes võib-olla esimest korda oma seiklusrikka elu jooksul hirmu. Holmesi rahulikus enesekindluses oli vastupandamatut jõudu. Meie külaline ei leidnud hetkeks sõnu, surudes käsi erutusest rusikasse.

»Mida te silmas peate?« küsis ta lõpuks. »Kui te blufite, härra Holmes, siis olete oma eksperimendiks vale mehe valinud. Lõpetame selle ümbernurgajutu. Mida te silmas peate?«
»Ma vastan teile,« ütles Holmes, »ja vastan sellepärast, et ma loodan siirusega siirust esile kutsuda. Minu järgmised sammud sõltuvad täielikult sellest, kuidas te ennast kaitsete.«
»Kuidas ma ennast kaitsen?«
«Süüdistuse vastu, et teie tapsite Mortimer Tregennise.«
Sterndale kuivatas taskurätiga laupa. »Tõesõna, küll teie alles puhute!« ütles ta. »Kas kogu teie edu rajaneb säärasel hämmastaval bluffimise võimel?«
»Hoopis teie ise blufite, doktor Leon Sterndaie,« ütles Holmes karmilt, »mitte mina. Selle tõenduseks esitan ma teile mõne fakti, millel minu järeldused põhinevad. Teie tagasipöördumise kohta Plymouthist, kusjuures te lask-

site suurel osal oma pagasist Aafrik [a, ei ütltf
ma midagi, kuigi just see ütles mulle i \ et tei
olete üks tegur, mida tuli selle dr: as* imis.il
arvesse võtta]
»Ma tulin tagasi . . .«
»Olen teie põhjustest teadlik ning ei pea neid veenvaks ega küllaldaseks. Sellest me praegu ei räägi. Te käisite siin küsimas, keda ma kahtlustan. Keeldusin teile vastamast. Siis läksite kiriklasse, ootasite natuke aega väljas ning pöördusite lõpuks tagasi koju.«
»Kuidas te seda teate?«
»Ma järgnesin teile.«
»Mina ei märganud kedagi.«
»Seda võibki oodata, kui mina teid jälitan. Te veetsite kodus rahutu öö ning tegite plaane, mida te asusite varahommikul ellu viima. Te lahkusite kodunt koidikul ning täitsite tasku punaka kruusaga, mille hunnik on teie värava kõrval.«
Sterndale võpatas tugevasti ning vaatas Holmesi jahmunult.
»Seejärel kõndisite kiiresti miili jagu maad, mis lahutas teid kiriklast. Võin märkida, et teil olid jalas needsamad soonilise tallaga tenniskingad, mis on teil jalas praegugi. Kiriklas läksite läbi viljapuuaia ja külgheki, jõudes kirikla üürilise Tregennise akna alla. Väljas oli nüüd juba valge, kuid majas ei liikunud veel keegi. Võtsite taskust kruusa ja viskasite seda vastu teise korruse akent.«
Sterndale kargas püsti.
»Te olete püstikurat!« karjus ta.
Holmes naeratas selle komplimendi peale. »Kulus kaks, aga võimalik, et kolm peotäit kruusa, enne kui üüriline aknale tuli. Te andsite märku, et ta alla tuleks. Ta riietus kiirustades ja tuli trepist alla elutuppa. Teie läksite aknast sisse. Toimus lühike vestlus, mille käigus te toas edasi-tagasi kõndisite. Siis läksite välja, panite akna kinni, seisite väljas murul, suitsetasite sigarit ja jälgisite, mis toimub. Lõpuks, kui Tregennis oli surnud, läksite tuldud teed koju. Niisiis, doktor Sterndale, kuidas te õigustate säärast käitumist ning mis olid teie tegude motiivid? Kui hakkate puiklema või püüate minuga nalja teha, siis kinnitan teile, et annan selle asja üle politseile.«

[?] oli tõmbunud tuhkhalliks, kui ta oma [?] ja juttu kuulas. Nüüd istus ta natuke aega mõt- [?] käte vahel. Siis tõmbas ta äkilise impulsiivse liigutusega rinnataskust ühe foto ja viskas selle meie ette lihtsale lauale.

Fotol oli väga ilus naine. Holmes kummardus selle kohale.

»Brenda Tregennis,« ütles ta.

»Jah, Brenda Tregennis,« kordas meie külaline. »Olen teda juba palju aastaid armastanud. Temagi on mind palju aastaid armastanud. Selles peitubki Cornwalli üksindusse tõmbumise saladus, mille üle inimesed on imestanud. See eraldumine laskis mul olla ainsa inimese lähedal, kes mulle maailmas kallis on. Ma ei saanud temaga abielluda, sest mul on naine, kes jättis mind juba ammu maha, kuid kellest ma end ometi Inglismaa laiduväärsete seaduste tõttu lahutada ei saanud. Brenda ootas aastaid. Mina ootasin aastaid. Ja seda me siis ootasimegi.« Hirmus nuukse raputas mehe suurt kogu ning ta haaras endal pruuni habeme all kõrist kinni. Siis sai ta enesevalitsuse tagasi ja jätkas;

«Kirikuõpetaja teadis. Tema oli meie usaldusalune. Ta võib teile öelda, et Brenda oli tõeline ingel. Sellepärast saatiski kirikuõpetaja mulle telegrammi ja ma tulin tagasi. Mis läks mulle korda mu pagas või Aafrika, kui ma kuulsin, et mu armsamat oli tabanud säärane saatus? See ongi puuduv võti minu käitumise mõistmiseks, härra Holmes.«

»Jätkake,« lausus mu sõber.

Doktor Sterndale võttis taskust pakikese ja asetas selle lauale. Paberile oli kirjutatud »Radix pedis diaboli« ning selle all oli punane mürgitähis. Ta lükkas pakikese minu poole. »Teie olete ju arst. Kas te olete kunagi säärasest preparaadist kuulnud ?«

»Kuradijala juur! Ei, ma ei ole sellest kunagi kuulnud.«

»See ei näita teie väheseid meditsiinialaseid teadmisi,« ütles ta, »sest minu meelest on sellest taimest terves Euroopas ainult üks näidis ja see asub Budas. See pole veel jõudnud ei farmakopöasse ega toksikoloogiaalasesse kirjandusse. Juur on pooleldi inimese jala, pooleldi soku-sõra kujuline ning sellepärast andiski botaanikust misjonär talle säärase kõlava nime. Lääne-Aafrika mõnes

piirkonnas kasutavad teadjamehed seda proovilepaneku juures ning hoiavad selle olemasolu saladusliku juure sain ma väga iseäralikel asjaoludel Uban [?] avas jutu käigus pakikese ja nähtavale ilmus punakas-pruuni, nuusktubakaga sarnaneva pulbri kuhil.

»Niisiis?« küsis Holmes karmilt.

»Ma räägin teile, härra Holmes, kõik, mis tegelikult aset leidis, sest te teate juba nii palju, et peaksite ilmselt minu enda huvides kõik teadma. Olen juba seletanud, mis seos oli mul Tregennise perekonnaga. Õe pärast käitusin ma sõbralikult ka vendadega. Perekonnas oli mingi riid raha pärast, mistõttu Mortimer teistest eemale hoidiski, kuid pealtnäha lepiti ära ning ma kohtusin hiljem nii tema kui ka teiste vendadega. Mortimer oli salalik, kaval ja intrigant ning mitugi seika äratas minus kahtlust, kuid päris tülliminemiseks ei olnud mul põhjust.

Kõigest paari nädala eest tuli ta ühel päeval minu juurde ning ma näitasin talle mõnda Aafrika imeasja. Teiste seas tõin välja ka kuradijala pulbri ning jutustasin selle kummalistest omadustest ja sellest, kuidas pulber stimuleerib hirmu kontrollivaid ajukeskusi ning et seda õnnetut pärismaalast tabab kas hullus või surm, kelle suguharu

preester niisugusel viisil proovile paneb. Rääkisin ka, et Euroopa teadus ei ole võimeline seda avastama. Ma ei oska öelda, kuidas ta pulbrit võttis, sest ma ei lahkunud korrakski toast, kuid ilmselt õnnestus tal näpata natuke kuradijala juure pulbrit just siis, kui ma kapiuksi lahti tegin ja kastide kohale kummardusin. Mäletan hästi, et ta pommitas mind küsimustega vajaliku koguse ja toimimisaja kohta, kuid mulle ei tulnud pähegi, et tal võis olla küsimiseks oma põhjus.

Mulle ei tulnud see lugu enne meeldegi, kui ma sain Plymouthis kirikuõpetaja telegrammi. See lurjus oli mõelnud, et olen juba merel ega kuule uudiseid ning seejärel kaon aastateks Aafrikasse. Aga mina tulin kohe tagasi. Muidugi olin üksikasjadest kuuldes kindel, et kasutatud oli minu mürki. Käisin teie juures, et saada teada, kas teile on pähe tulnud mõni muu seletus. Mingit muud seletust aga ei saanud olla. Olin veendunud, et Mortimer Tregennis on mõrtsukas ning et ta oli raha pärast ja mõeldes, võib-olla, et kui teised pere liikmed on hullud, saab ta kogu varandusele käpa peale panna,

kasutanud kuradijala pulbrit, võtnud kahelt vennalt mõistuse ning tapnud oma õe Brenda, ainsa inimolevuse, keda tia olen kunagi armastanud või kes on mind kunagi armastanud. Niisugune oli tema kuritegu, milline pidi olema karistus?

Kas ma oleksin pidanud politseisse minema? Kus olid mu tõendid? Mina teadsin fakte, aga kas mul oleks õnnestunud talunikest vandekohust uskuma panna nii fantastilist lugu? See võis, aga ei pruukinud õnnestuda. Mina aga ei saanud nurjumist lubada. Mu hing ihkas kättemaksu. Ütlesin teile juba enne, härra Holmes, et olen veetnud suure osa elust seal, kus seadused ei kehti, ning olen lõpuks ise hakanud õigust jalule seadma. Nii juhtus ka nüüd. Otsustasin, et Mortimer Tregennis pidi jagama saatust, mis ta oli lasknud osaks saada teistele. Teise võimalusena oleksin ma oma käega surmaotsuse täide viinud. Tervel Inglismaal pole inimest, kes hindaks oma elu nii madalalt kui mina praegusel hetkel.

Nüüd olen ma teile kõik ära rääkinud. Ülejäänu olete ise välja uurinud. Nagu te ütlesite, asusin ma tõesti pärast rahutut ööd varahommikul kodunt teele. Nägin ette, et mul võis tulla raskusi Tregennise äratamisega, seepärast võtsin kaasa kruusa hunnikust, mida te mainisite, ja viskasin seda vastu akent. Ta tuli alla ja laskis mind sisse elutoa uksaknast. Esitasin talle süüdistuse. Ütlesin, et olin tulnud tema juurde kui kohtunik ja timukas. See vilets vajus minu revolvri nägemisest halvatuna tugitooli. Panin lambi põlema, raputasin selle kohale pulbrit ja seisin väljas akna taga, valmis täitma oma ähvardust lasta ta maha, kui ta katsub toast lahkuda. Ta oli surnud viie minutiga. Mu Jumal, milline surm see oli! Aga mu süda oli kivist, sest kõike seda oli mu süütu armsam enne teda tundnud. Niisugune on minu lugu, härra Holmes. Võib-olla te oleksite ise sedasama teinud, kui te oleksite mõnda naist armastanud. Igatahes on mu saatus teie kätes. Te võite teha, mida tahate. Nagu ma juba ütlesin, ei karda ükski inimene vähem surma kui mina.«

Holmes istus natuke aega vaikides.

»Millised olid teie plaanid?« küsis ta viimaks.

»Kavatsesin sõita igaveseks Kesk-Aafrikasse. Mu sealne töö on alles pooleli.«

»Minge ja viige see lõpule,« ütles Holmes. »Mina vähemalt ei ole valmis teid takistama.«

Doktor Sterndale ajas oma hiiglasliku kogu püstL kummardas süngelt ja läks lehtlast välja. Holmes pani piibu põlema ja ulatas mulle tubakakoti.

»Praegu oleks meeldivaks vahelduseks tubakas, mis ei ole mürgine,« ütles ta. »Küllap te nõustute, Watson, et tegemist pole juhtumiga, kuhu me peaksime sekkuma. Meie juurdlus on olnud eraviisiline ning me tegutseme samuti oma äratundmist mööda. Te ei annaks seda meest üles?«
»Muidugi mitte,« vastasin ma.
»Ma ei ole kunagi armastanud, Watson, aga kui ma oleksin seda teinud ning minu armastatu oleks niisuguse lõpu leidnud, oleksin ma isegi võinud teha sedasama, mida tegi meie ohjeldamatu lõvikütt. Kes teab? Hüva, Watson, ma ei solva teie mõistust ilmselgete asjade seletamisega. Minu uurimise lähtepunktiks oli muidugi kruus aknalaual. Niisugust kruusa kirikla aias ei olnud. Selle päritolu tegin kindlaks alles siis, kui mu tähelepanu oli paelunud doktor Sterndale ja tema elamine. Päevavalges põlev lamp ja pulbrijäänused lambiklaasi kattel olid järgmised lülid selles üsna ilmses ahelas. Ja nüüd, kulla Watson, võime selle loo peast heita ning pöörduda puhta südametunnistusega tagasi nende kaldea juurte juurde, mida on kindlasti võimalik leida suure keldi keele korni harus.«

VIII. VIIMANE KUMMARDUS Sherlock Holmesi epiloog

Oli teine august, kell üheksa õhtul — kõige hirmsam august maailma ajaloos. Oleks võinud isegi mõelda, et mandunud maailma kohal rippus Jumala needus, sest lämbes ja seisvas õhus oli hirmunud vaikus ning mingi ähmase ootuse tunne. Päike oli ammu loojunud, kuid kaugel läänes silmapiiri kohal paistis üks veripunane triip nagu lahtine haav. Taevas särasid eredalt tähed ja all helkisid lahe peal laevade tuled. Kaks kuulsat sakslast seisid kõrvuti aiatee kivirinnatise ääres, nende taga oli pikk, madal, kõrge viilkatusega maja ning nad vaatasid alla laiuvale liivarannale, mis ulatus suure kriidikalju jalamile, mille otsa oli von Bork otsekui mingi ringirändav kotkas neli aastat tagasi asunud. Nad seisid, pead koos, ja rääkisid vaikselt ning sosinal. Alt vaadatuna võisid nende sigarite hõõguvad otsad näida mingi pimeduses alla vahtiva õela põrgulise põlevate silmadena.
Von Bork oli tähelepanuväärne mees — mees, kellele ei leidunud ilmselt võrdset kõigi keisri ustavate agentide seas. Just oma võimete tõttu oli ta saanud lähetuse Inglismaale, kõige tähtsama lähetuse, ning sellest saadik, kui ta oli asunud oma ülesannet täitma, olid saanud need võimed üha silmanähtavamaks poolele tosinale inimesele maailmas, kes asjade tõelist seisu teadsid. Üks neist oli tema praegune kaaslane parun von Herling, saatkonna peasekretär, kelle suur 100-hobujõuline »Benz« tõkestas külateed, kuni saabus aeg sõidutada auto omanik tagasi Londonisse.
»Niipalju kui mina oskan otsustada, näitab asjade arengusuund, et te olete võib-olla juba nädala pärast uuesti Berliinis,« ütles sekretär. »Sinna jõudmisel, kulla von Bork, võib - teid üllatada teile osaks saav vastuvõtt. Ma tean juhtumisi, mida arvatakse kõige kõrgemates ringkondades teie tööst Inglismaal.« Sekretär oli suur mees, kogukas, laiaõlgne ja pikk, ning tal oli kombeks

rääkida aeglaselt ja kaalukalt, mis oligi olnud tema põhiväärtus kogu poliitilise karjääri jooksul.
»Inglasi ei ole eriti raske petta,« märkis ta. »Leplikumat ja lihtsameelsemat rahvast on raske ette kujutada.«

»Ma pole selles päris kindel,« vastas teine mõtlikult »Neil on kummalised piirid ning tuleb õppida neist kinni pidama. Võõras võib kergesti lõksu langeda, uskudes nende lihtsakoelist välismuljet. Esimese mulje kohaselt tunduvad nad olevat täielikud tossikesed. Siis satud nende iseloomus äkki millegi kivikõva peale ning mõistad, et oled jõudnud piirini ning pead selle faktiga leppima. Näiteks on neil puhtinglaslikud tavad, millest lihtsalt tuleb kinni pidada.«

»Nagu »hea vorm« ja muu säärane?« Von Bork ohkas nagu paljukannatanud inimene.

»Ma mõtlen inglaste eelarvamusi kõigis nende veidrates avaldumisvormides. Näiteks võin ma tuua ühe kõige hullema prohmaka — ma võin endale lubada oma prohmakatest rääkimist, sest teie tunnete mu tööd piisavalt hästi, et olla teadlik minu õnnestumistest. See juhtus siis, kui ma esimest korda Inglismaale tulin. Mind kutsuti nädalalõpu koosviibimisele ühe ministri maamajja. Vestlus oli hämmastavalt avameelne.«

Von Bork noogutas. »Ma olen seal käinud,« märkis ta kuivalt.

»Täpselt nii. Noh, saatsin muidugi kokkuvõtte kuuldust Berliini. Kahjuks on meie tore kantsler neis asjus pisut hoolimatu ning edastas märkuse, mis näitas, et ta oli räägitud juttudega kursis. Seetõttu viisid jäljed muidugi otse minu juurde. Teil pole aimugi, millist kahju see mulle tegi. Selle juhtumi puhul, võin teile kinnitada, ei olnud meie inglise võõrustajad mingid tossikesed. Mul kulus kaks aastat, et neid seda unustama panna. Aga teie, kes te mängite sportlast. . .«

»Ei, ei, ärge öelge, et ma mängin. Mängimises on midagi kunstlikku. Minu käitumine on täiesti loomulik. Ma olen sündinud sportlane. See valmistab mulle rõõmu.«

»Noh, seda paremini asi välja kukub. Te purjetate nendega võidu, käite koos nendega jahil, mängite polot, olete neile igas mängus võrdne vastane, teie neljahobuse-rakend saab olümpiamängudel auhinna. Olen kuulnud, et te lähete isegi niikaugele, et käite noorte ohvitseridega

poksimas. Mis on tulemus? Keegi ei võta teid tõsiselt. Te olete »täitsapoiss«, »sakslase kohta täitsa kena inimene«, kõva napsimees, ööklubisid ja seltskonda armastav noor uljaspea. Tegelikult aga on teie siinne vaikne maamaja koht, kus saab alguse pool Inglismaale tehtavast kahjust, ning sportlik mõisaomanik on üks kõige kavalamaid salaagente Euroopas. Te olete geenius, kulla von Bork — geenius!«

»Te meelitate mind, parun. Ma võin aga tõesti väita, et neli Inglismaal veedetud aastat pole olnud viljatud. Ma polegi veel näidanud teile, mis mul varuks on. Kas te astuksite korraks sisse?«

Kabinetiuks avanes otse terrassile. Von Bork lükkas ukse lahti, läks ees sisse ja pani tule põlema. Siis sulges ta talle järgnenud suure kogu järel ukse ning seadis raske kardina hoolikalt võretatud akna ette. Alles siis, kui kõik need ettevaatusabinõud olid tarvitusele võetud ja kontrollitud, keeras ta oma päevitanud kullinäo külalise poole.

»Mõned paberid on juba ära viidud,« ütles ta. »Kui mu naine ja majarahvas eile Flushingisse sõitsid, võtsid nad vähem tähtsad dokumendid kaasa. Teiste osas tuleb mul muidugi saatkonna kaitset taotleda.«

»Teie nimi on juba saadiku kaaskonda kantud. Ei teie ega teie pagasiga ei tule mingeid takistusi. Muidugi on olemas väike võimalus, et me ei peagi ära sõitma. Inglismaa võib Prantsusmaa saatuse hooleks jätta. Me oleme kindlad, et nende vahel ei ole sõlmitud siduvat lepingut.«

»Aga Belgiaga?«

»Belgiaga ka mitte.«
Von Bork raputas pead. »Ma ei kujuta seda ette. Leping on ju olemas. Sellisest alandusest Inglismaa ei toibuks.«
»Inglismaa tagaks endale vähemalt praeguseks hetkeks rahu.«
»Aga au?«
»Nonoh, kulla härra, me elame puhtpraktilisel ajastul. Au on keskaegne mõiste. Pealegi ei ole Inglismaa sõjaks valmis. Nii uskumatu kui see ka ei ole, aga isegi meie viiekümne miljoni suurune sõjamaks, mis näitas meie eesmärke niisama selgesti, otsekui oleksime neid »Timesi« esiküljel kuulutanud, ei ole seda rahvast
170
uinakust äratanud. Vahel esitatakse mõni küsimus. Minu asi on leida vastus. Vahel esineb ka ärritust. Minu asi on seda maha rahustada. Võin teile aga kinnitada, et põhiküsimustes — laskemoona varumises, allveelaevade rünnaku vastu valmistumises, fugasslõhkeainete tootmise organiseerimises — puudub igasugune ettevalmistus. Kuidas saab siis Inglismaal sekkuda, eriti veel kui arvestada seda, et me oleme keetnud talle kokku põrguliku supi Iirimaa kodusõjast, aknaid lõhkuvatest fuuriatest ja jumal teab millest veel, et tal omal maal küllalt tegevust oleks.«
«Inglismaa peab tuleviku peale mõtlema.«
»See on hoopis teine asi. Kujutlen, et tulevikus on meil endal Inglismaaga väga kindlad plaanid ning teie informatsioon on meile eluliselt tähtis. John Bulli puhul on küsimus ainult ajas. Kui ta eelistab sekkuda täna, oleme meie täiesti valmis. Kui ta otsustab teha seda homme, oleme meie veel paremini valmistunud. Minu meelest teeksid nad targemini, kui nad sõdiksid koos liitlastega, aga see on nende enda asi. Käesolev nädal on neile saatusliku tähtsusega. Aga te rääkisite oma dokumentidest.« Parun istus tugitoolis, pahvis rahulikult sigarit ning valgus säras tema suurel kiilaspeal.
Suure tammepuust paneelidega ja raamaturiiulitega vooderdatud toa kaugeimas nurgas rippus eesriie. Kui see eest ära tõmmati, ilmus nähtavale kogukas messing-seif. Von Bork võttis kellaketi küljest väikese võtme ning lükkas pärast mõningast luku kallal urgitsemist raske ukse lahti.
»Vaadake!« ütles ta eemale astudes ja käega seifile osutades.
Hele tuli valgustas avatud seifi ning saatkonna sekretär vahtis süvenenud huviga täis laegaste ridu. Igal laekal oli silt ning ta libistas pilgu üle sääraste lipikute nagu »Koolmekohad«, »Sadamakaitse«, »Lennukid«, »Iiri-maa«, »Egiptus«, »Portsmouthi kindlustused«, »La Manche«, »Rosythe« ja kümned teised. Igast lahtrist turritasid välja dokumendid ja plaanid.
»Oivaline!« ütles sekretär. Pannud sigari käest, plaksutas ta vaikselt oma pakse käsi.
»Ja kõik nelja aastaga, parun. Polegi nii paha ühe kõva napsitaja ja ratsutamist armastava mõisniku kohta. Aga minu kogu pärl on tulemas ning ma olen talle
171
juba koha valmis seadnud.« Von Bork osutas laekale »Mereväesignaalid«.
»Aga teil on seal juba korralik toimik.«
»Aegunud rämps. Admiraliteet sai mingil kombel haisu ninna ning muutis kõik koodid. See oli tõeline hoop, parun — kõige hullem tagasilöök kogu mu tegevuse vältel. Aga tänu tšekiraamatule ja tublile Alta-montile saab täna öösel kõik korda.«
Parun vaatas kella ning laskis kuuldavale kurguhäälse pettumushüüatuse.

»Mnjah, mina enam kauem oodata ei saa. Küllap te taipate, et Carlton Terrace'il toimub praegu midagi, ning me kõik peame olema oma kohtadel. Lootsin viia uudiseid teie suurest edust. Kas Altamont täpset aega ei määranud ?«

Von Bork lükkas tema poole telegrammi.

Tulen kindlasti täna õhtul ning toon uued süüte-küünlad.

ALTAMONT

»Mis süüteküünlad?«

»Vaadake, ta esineb asjatundjana mootorite alal ja mul on mitu autot. Meie koodis on kõik võimalikud objektid tähistatud autoosade nimetustega. Kui ta räägib radiaatorist, on tegemist lahingulaevaga, õlipump on ristleja ja nii edasi. Süüteküünlad on mereväesignaalid.«

»Saadetud keskpäeval Portsmouthist,« ütles sekretär pealdist uurides. »Muide, palju te talle maksate?«

»Käesoleva töö eest viissada naela. Peale selle saab ta veel muidugi palka.«

»On alles ahne kelm! Need reeturid on muidugi kasulikud, aga ma ei raatsi neile nende hõbeseekleid maksta.«

»Mina raatsin Altamontile maksta mida tahes. Ta on suurepärane kaastööline. Tema enda ütlust kasutades toob ta kauba ikka kohale, kui ma hästi maksan. Pealegi ei ole ta reetur. Kinnitan teile, et meie kõige saksameelsemad junkrud on oma tunnetes Inglismaa vastu lausa tuvikesed, kui neid võrrelda tõepoolest kibestunud Iiri päritolu ameeriklastega.«

»Ah ta on siis Ameerika iirlane ?«

»Te ei kahtleks selles, kui te teda rääkimas kuuleksite. Kinnitan teile, et mõnikord saan ma temast vaevalt aru. Tundub, et ta ei ole kuulutanud sõda mitte ainult

Inglismaa kuningale, vaid ka kuninglikule inglise keelele. Kas te tõesti peate minema? Ta võib tulla iga hetk.«

»Jah. Kahju küll, aga ma olengi juba liiga kauaks jäänud. Ootame teid homme varahommikul ning kui te toote selle signaalideraamatu ära »Yorki Herstogi« läve ees, võite viia oma teenistuskäigu Inglismaal võiduka lõpuni. Mis see on? Tokai vein!« Ta osutas tugeva pitseriga tolmusele pudelile, mis seisis koos kahe kõrge klaasiga metallkandikul.

»Kas ma võin teile enne teie reisi klaasikese pakkuda?«

»Tänan, ei. Aga teil läheb pidutsemiseks.«

»Altamont hindab head veini ning talle hakkas meeldima minu tokai. Ta on üsna kergesti solvuv ning pisiasjades on parem talle meele järele olla. Uskuge mind, ma pean teda tundma õppima.« Nad olid uuesti välja terrassile läinud ja kõndinud selle lõppu, kus paruni suur auto autojuhi puudutusest värises ja põksus. »Need on vist Harwichi tuled«, ütles sekretär tolmumantlit selga tõmmates. »Kõik näib nii vaikne ja rahulik. Nädala pärast võib siin olla veel teisigi tulesid ning Inglismaa rannik ei pruugi enam nii rahulik paik olla! Isegi taevas ei pruugi enam nii rahumeelne olla, kui kõik Zeppelini lubadused tõeks osutuvad. Muide, kes see on?«

Nende selja taga põles tuli ainult ühes aknas; toas oli lamp ning selle kõrval laua taga istus heasüdamliku punetava näoga vana naine, tanu peas. Ta kummardus kudumistöö kohale ja silitas aeg-ajalt tema kõrval taburetil istuvat suurt musta kassi.

»See on Martha, ainus teenija, kes on jäänud.«
Sekretär kihistas naerda.
»Ta võiks peaaegu olla Britannia kehastus kogu oma jäägitu endasse süvenemisega ja mõnusalt unise olemisega. Hüva, au revoir, von Bork!« Viimast korda lehvitades istus sekretär autosse ning hetk hiljem kihutasid autolaternate kaks kuldset koonust pimedusse. Sekretär nõjatus luksuslimusiini patjadele ega pannud Euroopa lähenevast tragöödiast mõeldes õieti tähelegi, et ühes külatee kurvis oleks tema auto peaaegu alla ajanud vastassuunast tuleva väikese »Fordi«.
Kui autotulede kuma oli kaugusesse kadunud, kõndis
173
von Bork aeglaselt tagasi kabinetti. Ta märkas möödudes, et vana majapidajanna oli lambi kustutanud ja magama läinud. Suure maja vaikus ja pimedus oli talle uus kogemus, sest tal oli suur pere ja palju teenijaid. Talle oli aga kergenduseks teadmine, et nad kõik olid ohutus paigas ning et kui see üks kööki tööle jäänud naine välja arvata, oli maja täiesti tema enda päralt. Kabinetis oli vaja plats puhtaks teha ning sellega ta tegeleski, kuni tema innukas ja ilus nägu põlevate paberite kuumusest õhetama hakkas. Laua kõrval seisis nahast reisikott ning sellesse hakkas ta väga korralikult ja süstemaatiliselt oma seifi väärtuslikku sisu pakkima. Ta oli selle tööga aga vaevalt algust teinud, kui tema terav kõrv tabas kauge automürina. Otsekohe hüüatas ta rahulolevalt, sulges reisikoti, pani seifi kinni, keeras selle lukku ning kiirustas välja terrassile. Kui ta väljus, peatusid väikese auto tuled parajasti värava taga. Sõitja hüppas autost välja ning tuli kiiresti tema poole, autojuht — tüse, hallide vuntsidega elatanud mees — aga seadis end istuma mehe ilmel, kes on pika ootamisega leppinud.
»Noh?« küsis von Bork õhinal, joostes külalisele vastu.
Vastuseks lehvitas mees väikest pruunis paberis pakki võidukalt pea kohal.
»Täna õhtul võite mind hästi vastu võtta,« hüüdis ta. »Olen teatepulga lõpuks kohale toonud.«
»Kas signaalid?«
»Nagu ma telegrammis ütlesin. Kõik viimseni, semafor, valguskood, raadiokood — muidugi koopia, mitte originaal. See oli liiga ohtlik. Aga kaup on ehtne, võite uskuda.«
Ta andis sakslasele omameheliku vopsu õlale, mis pani von Borki eemale tõmbuma.
»Tulge sisse,« ütles ta. »Ma olen üksi. Ainult seda ma ootasingi. Muidugi on koopia parem kui originaal. Kui originaal oleks kadunud, muudetaks kõik koodid. Kas te arvate, et koopiast ei tea keegi ?«
Ameerika iirlane oli kabinetti astunud ning sirutas pikad jalad tugitooli istudes välja. Ta oli kuuekümne ringis pikk morn mees, kellel olid teravad näojooned ja väike kitsehabe, mis andis talle üldjoontes sarnasuse Onu Sami karikatuuridega. Tema suunurgas tolknes poolik näritud sigar, ning istet võtnud, tõmbas ta tikku ja
174
pani selle uuesti põlema. »Valmistute lahkuma?« küsis ta ringi vaadates. »Kuulge,« lisas ta, kui tema pilk langes seifile, mille eest eesriie oli nüüd ära tõmmatud, »ega te ei taha öelda, et te oma pabereid seal hoiate?«
»Miks mitte?«
»Heldeke, niisuguses lahtises kaadervärgis! Ja teid peetakse veel vägevaks spiooniks. Üks jänkist suli teeks selle konserviavajaga lahti. Kui ma oleksin teadnud, et minu kirjad niiviisi lahtiselt vedelevad, ei oleks ma nii loll olnud, et teile kirjutada.«

»Selle seifi lahtitegemine teeks igale sulile peavalu,« vastas von Bork. »Seda metalli ei lõika mingi vahendiga.«
»Aga lukk?«
»Lukul on kahekordne kombinatsioon. Kas te teate, mida see tähendab ?«
»Pole aimugi,« vastas ameeriklane.
»Enne kui lukk keerama hakkab, tuleb kasutada numbrikombinatsiooni ja ka sõna.« Ta tõusis ja näitas kahekordset ketast lukuaugu ümber. »Välimisel kettal tuleb valida tähed, sisemisel numbrid.«
»Tohoh, see on tore!«
»Nii et asi ei ole nõnda lihtne, nagu te arvasite. Ma lasksin seifi teha neli aastat tagasi, ning mis te arvate, millise sõna ja numbrikombinatsiooni ma valisin?«
»Ma ei oska midagi arvata.«
»Ma valisin sõnaks »augusti« ja numbriteks »1914«, ning näete nüüd.«
Ameeriklase ilmes peegeldus imestus ja imetlus.
»See oli teist tõesti terane! Kõik oli peensusteni välja arvestatud.«
»Jah, mõni oleks osanud juba siis isegi täpset kuupäeva oletada. Nüüd see ongi käes ning ma teen homme oma siinviibimisele lõpu.«
»Noh, ilmselt tuleb teil mulle ka midagi korraldada. Üksi ma küll siia Issandast maha jäetud maale ei jää. Küllap on John Bull umbes nädala pärast ennast tagajalgadele ajanud ja märatseb mis kole. Ma vaataksin seda parema meelega mere tagant.«
»Aga te olete ju Ameerika kodanik?«
»Noh, Jack James oli ka Ameerika kodanik, aga istub sellegipoolest Portlandi türmis. Briti võmmile ei tähenda see midagi, kui sa ütled, et oled Ameerika kodanik.
175
»Siin kehtivad Briti seadused,« ütleb ta vastu. Muide, seoses Jack Jamesiga tahaksin ma öelda, et te ei pinguta eriti oma meeste kaitsmiseks.«
»Mida te silmas peate ?« küsis von Bork teravalt.
»Noh, teie olete ju nad palganud, eks ole? Teie asi oleks ka selle eest hoolitseda, et nad sisse ei kukuks. Aga nad kukuvad sisse, ja kas teie olete neid kunagi välja aidanud? Näiteks James . . .«
»James oli ise süüdi. Te teate seda väga hästi. Ta oli selle töö peale liiga isemeelne.«
»James oli puupea — selles on teil õigus. Siis oli veel Hollis.«
»See mees oli hull.«
»Noh, lõpuks läks ta jah natuke omadega segi. Iga inimene läheb jaburaks, kui ta peab hommikust õhtuni mingit osa etendama, ning vähemasti sada kutti on kogu aeg valmis tema peale politseisse kaebama. Aga nüüd veel Steiner . . .«
Von Bork võpatas tugevasti ning punetav nägu läks varjundi võrra kahvatumaks.
»Mis on Steineriga?«
»Ta võeti kinni, muud midagi. Eile otsiti tema pood läbi ning tema ja ta dokumendid on kõik nüüd Portsmouthi vanglas. Teie lasete jalga, aga tema, vaene mees, peab seda suppi helpima ning tal veab, kui ta eluga pääseb. Sellepärast ma tahangi saada üle mere samal ajal, kui teie lähete.«
Von Bork oli tugev ja kinnine mees, kuid oli kerge näha, et uudis oli teda vapustanud.
»Kuidas nad ometi Steineri jälile võisid jõuda?« pomises ta. »See on siiamaani kõige rängem hoop.«
»Äärepealt oleksite veel halvemaid uudiseid saanud, sest kardan, et nad on mul kannul.«

»Te ei mõtle seda ometi tõsiselt!«
»Mõtlen küll. Minu majaperenaise juures Frattonis käidi minu kohta parimas ning seda kuuldes arvasin, et mul on parem kiirustada. Aga mind huvitab hoopis see, kuidas võmmid niisuguseid asju teada saavad? Steiner on viies mees, kelle te olete kaotanud sellest ajast saadik, kui mina teie juures tööle hakkasin, ning kui ma siit jalga ei lase, siis tean ka kuuenda nime. Kuidas te seda seletate nirtg kas teil pole häbi pealt vaadata, kui teie mehed niimoodi vahele jäävad?«
176
Von Bork läks näost punaseks.
»Kuidas te julgete minuga nõnda rääkida ?«
»Kui mul julgusest puudu tuleks, ei oleks ma teie teenistuses. Aga ma ütlen otse välja, mida ma mõtlen. Olen kuulnud, et kui teie, Saksa poliitikute teenistuses olev agent on oma töö teinud, ei kurvasta te sugugi, kui ta trellide taha pannakse.«
Von Bork kargas püsti.
»Kas te julgete mõista anda, et ma olen ise oma agendid reetnud ?«
»Seda ma ei ütle, aga kusagil on ilmselt provokaator või reetur ning teie asi on ta üles leida. Igatahes mina enam riskima ei hakka. Minu tee viib Hollandisse, ning mida varem, seda parem.«
Von Bork oli oma vihast võitu saanud.
»Oleme olnud liitlased liiga kaua, et nüüd võidutunnil tülli minna,« ütles ta.
»Loomulikult minge Hollandisse ning Rotterdamist saate laevaga New Yorki sõita. Nädala pärast ei ole ühegi teise laevaliiniga sõitmine ohutu. Võtan nüüd selle raamatu ja pakin koos teistega sisse.«
Ameeriklane hoidis pakikest käes, kuid ei rutanud seda üle andma.
»Aga nodi?« küsis ta.
»Misasi?«
»Papp. Tasu. Viissada naela. Suurtükiväelane hakkas lõpuks perutama ja ma pidin teda veel saja dollariga määrima, muidu oleksime teie ja mina pidanud suu puhtaks pühkima.
»Pole miskit parata!« ütles ta ja mõtles seda tõsiselt, aga viimane sajaline tegi ta pehmeks. Kogu lugu läks mulle maksma kakssada naela, nii et enne ma kausta käest ei anna, kui olen oma pataka saanud.«
Von Bork naeratas üsna mõrult. »Tundub, et te ei pea mind just aumeheks,« ütles ta, »te tahate raha enne, kui te kausta käest annate.«
»Noh, tegemist on ju äritehinguga.«
»Hüva. Teeme teie tahtmist mööda.« Sakslane istus laua taha ja kirjutas tšeki, mille ta rebis tšekiraamatust välja, kuid ei andnud seda teisele. »Kui meie vahekord on juba sääraseks läinud, härra Altamont,« ütles ta, »siis ma ei mõista, miks ma peaksin usaldarfra teid rohkem, kui teie mind usaldate. Saate aru?« lisas ta üle õla
177
ameeriklase poole vaadates. »Laual on tšekk. Nõuan, et mul oleks õigus vaadata seda pakki, enne kui te tšeki võtate.«
Ameeriklane ulatas talle sõna lausumata pakikese. Von Bork sõlmis paela lahti ja võttis ära kahekordse kihi pakkimispaberit. Ta istus ja vahtis, hetke tummas hämmastuses väikest sinist raamatut, mis tema ees lebas. Raamatukaanele oli trükitud kuldsete tähtedega »Mesinduse praktiline käsiraamat«. Meisterspioon vahtis seda kummaliselt

asjakohatut pealkirja ainult ühe silmapilgu. Järgmisel oli tema kael selja tagant raudsesse haardesse pigistatud ning näo ees hoiti tal kloroformiga immutatud käsna.

»Veel üks klaas, Watson!« ütles Holmes keiserliku tokai pudelit tema poole sirutades.

Tüse autojuht, kes oli laua taga istet võtnud, lükkas oma klaasi üsna õhinal ettepoole.

»See on hea vein, Holmes.«

»Tähelepanuväärne vein, Watson. Meie diivanil lebav sõber kinnitas mulle, et see pärineb Franz Josefi veinikeldrist Schönbrunni palees. Kas ma võin paluda, et te akna lahti teeksite, sest kloroformiaurud ei aita kaasa maitse nautimisele.«

Seif oli irvakil ning Holmes võttis sealt ühe toimiku teise järel, heitis igaühele kiire pilgu ning pakkis need siis korralikult von Borki reisikotti. Sakslane norskas diivanil, käed ja jalad rihmaga kinni seotud.

»Meil pole kuhugi kiiret, Watson. Keegi ei tule meid segama. Kas te helistaksite kella? Majas ei ole kedagi peale vana Martha, kes on oma rolli lausa imetlusväärselt mänginud. Ma sokutasin ta siia tööle, kui ma selle, asjaga tegelema hakkasin. Ahaa, Martha, teil on kindlasti rõõm kuulda, et kõik on korras.«

Kena vanaproua oli uksele ilmunud. Ta tegi naeratades härra Holmesile niksu, aga piilus pisut kartlikult diivanil lebava kogu poole.

»Kõik on korras, Martha. Tal ei ole midagi viga.«

»See rõõmustab mind, härra Holmes. Mõnes mõttes oli ta hea peremees. Ta tahtis, et ma oleksin läinud eile koos tema naisega Saksamaale, aga see ei oleks vist teie kavatsustega sobinud, ega ju?«

»Ei oleks küll, Martha. Senikaua, kuni teie siin viibisite,

võisin ma muretu olla. Täna tuli meil teie signaali natuke aega oodata.«

»Siin oli see sekretär.«

»Ma tean. Tema auto sõitis meile vastu.«

»Ma mõtlesin, et ta ei lähegi ära. Teadsin, et see ei oleks teie plaanidega sobinud, kui te ta siit oleksite leidnud.«

»Ei oleks küll. Noh, see tähendas ainult, et meil tuli pool tunnikest oodata, siis nägin, et teie lamp kustus, ja teadsin, et õhk on puhas. Te võite mulle homme Londonis »Claridge'i« hotellis ettekande esitada.«

»Hästi.«

»Teil on ilmselt kõik lahkumiseks valmis.«

»Jah. Ta pani täna seitse kirja posti. Kirjutasin aadressid üles nagu ikka.«

»Väga hea, Martha. Heidan neile homme pilgu. Head ööd. Need dokumendid,« jätkas Holmes, kui vanaproua toast lahkus, »ei olegi eriti tähtsad, sest nendes sisalduv informatsioon on muidugi juba ammu Saksa valitsusele saadetud. Need on originaalid, mida on ohtlik maalt välja viia.«

»Siis ei ole neist mingit kasu.«

»Päris seda ma ka ei ütleks, Watson. Meie pool näeb vähemalt, mis on teada ja mis mitte. Võin öelda, et suur hulk neid dokumente on minu kaudu siia jõudnud, ning mul ei pruugi lisada, et neid ei saa põrmugi usaldada. Minu vanaduspäevi kaunistaks see, kui ma näeksin Saksa ristlejat sõitmas Solentis nende miiniväljade plaanide järgi, mis mina andsin. Aga teie, Watson,« ta katkestas töö ja võttis vanal sõbral õlgadest kinni, »ma ei olegi teid veel valguse käes näinud: Kuidas on kõik need aastad teile mõjunud? Paistab, et te olete niisama reibas nagu alati.«

»Tunnen ennast kakskümmend aastat nooremana, Holmes. Olen harva nii õnnelik olnud, kui saades teilt telegrammi, milles te palusite mul endale Harwichisse autoga vastu tulla. Aga teie, Holmes, te olete väga vähe muutunud — välja arvatud see jube kitsehabe.«
»Need on ohvrid, mida inimene peab isamaa altarile tooma, Watson,« ütles Holmes habemetutti sikutades. »Homme on see ainult hirmus mälestus. Lõigatud juustega ja tänu veel mõnele pealiskaudsele muudatusele ilmun ma kahtlemata homme »Claridge'isse« sellisena,
179
nagu ma olin enne ameeriklaseks hakkamist — palun vabandust, Watson, näib, et minu keelepruuk on igavesti rikutud —, enne kui ma selle Ameerika tööotsa vastu võtsin.«
»Aga te olete ju erru läinud, Holmes. Me kuulsime, et te elasite täieliku erakuna oma mesilaste ja raamatute keskel väikeses talus kriidikõrgustike lõunaosas.«
»Täpselt nii, Watson. Siin on minu jõudeelu vili, minu viimaste aastate magnum opus!« Ta võttis laualt raamatu ja luges ette terve pealkirja »Mesinduse praktiline käsiraamat koos mõne tähelepanekuga mesilasema eraldamise kohta«. Kirjutasin selle täiesti üksi. Siin on öiste mõtiskluste ja töökate päevade vili, mil ma jälgisin neid väikesi usinaid peresid, nagu ma kunagi jälgisin Londoni kuritegelikku maailma.«
»Aga kuidas te jälle tööle sattusite?«
»Oh, selle üle olen ma ise ka tihti imestanud. Välisministrile oleksin ma suutnud vastu panna, aga kui peaminister ka minu tagasihoidliku katuse alla suvatses ilmuda. . . ! Asi on selles, Watson, et diivanil lamav härra oli meie meestele pisut liiga osav. Ta oli omaette klass. Asi vedas viltu ning mitte keegi ei mõistnud, miks see viltu vedas. Agente kahtlustati ja püüti isegi kinni, kuid oli tõendeid mingist tugevast ja salajasest keskusest. Selle paljastamine oli hädavajalik. Mulle avaldati tugevat survet, et ma asja käsile võtaksin. Mul on kulunud selleks kaks aastat, Watson, kuid need on päris põnevad olnud. Kui ma ütlen, et alustasin oma palverännakut Chicagos, tegin läbi Iiri salaühingukooli Buffalos, tekitasin Skibbareenis politseile tõsist peavalu ning jäin nii lõpuks silma ühele von Borki agendile, kes mind värbamiseks soovitas, siis mõistate, et tegemist on keerulise ettevõtmisega. Sellest ajast saadik on von Bork austanud mind oma usaldusega, mis pole aga hoidnud ära seda, et tema plaanid on tasapisi ebaõnnestunud ning viis parimat agenti istuvad vanglas. Ma jälgisin neid, Watson, ja korjasin nad ära, kui aeg oli küps. Niisiis, mu härra, ma loodan, et te ennast kuigi halvasti ei tunne!«
Viimane märkus oli adresseeritud von Borkile endale, kes oli õhku ahminud, silmi, pilgutanud ja siis vaikselt lamama jäänud ja Holmesi juttu kuulanud. Nüüd laskis ta kuuldavale raevuka saksakeelse sõimuvalingu, nägu
180
moonutamas vihakramp. Holmes vaatas dokumente kiiresti läbi, vang aga sõimas ja vandus.
»Kuigi saksa keel ei kõla hästi, on see üks väljendusrikkamaid terves maailmas,« täheldas Holmes, kui von Bork puhtalt väsimusest oli vakatanud. »Vaata aga vaata!« lisas ta ühe kalkeeritud koopia nurka tähelepanelikult silmitsedes, enne kui ta selle karpi asetas. »See peaks veel ühe linnukese puuri pistma. Mul ei olnud aimugi, et sõjaväelaekur oli säärane lurjus, kuigi ma olen tal juba kaua silma peal hoidnud. Härra von Bork, teil tuleb paljude asjade eest vastust anda.«
Vang oli ennast teatud raskustega diivanil istuli ajanud ning vahtis hämmastuse ja vihkamisega oma vangistajat.

»Ma maksan teile kätte, Altamont,« ütles ta aeglaselt ja kaalutlevalt. »Ma maksan teile kätte, kui mul selleks ka terve elu peaks kuluma!«

»Vana laul,« ütles Holmes. »Möödunud päevil kuulsin seda tihti. See oli kalli kadunud professor Moriarty lemmiklaul. On teada, et seda siristas ka kolonel Sebastian Moran. Ja ometi ma elan ning pean mesilasi kriidikõrgustikul.«

»Olge te neetud, topeltreeturk karjus sakslane köidikuid pingutades ja Holmesi tapahimuliselt põrnitsedes.

»Ei, ei, asi pole kaugeltki nii hull,« vastas Holmes naeratades. »Nagu te mu kõnepruugist kindlasti juba aru saate, ei ole härra Altamonti Chicagost tegelikult olemas. Ma kasutasin teda, aga nüüd on ta läinud.«

»Kes te siis olete ?«

»See ei ole tegelikult tähtis, kes ma olen, aga et see asi näib teid huvitavat, härra von Bork, siis võin ma öelda, et käesolev juhtum ei olnud mu esimene kokkupuude teie perekonna liikmetega. Minevikus ajasin ma sageli Saksamaal asju ning minu nimi on teile tõenäoliselt tuttav.«

»Ma tahaksin seda teada,« vastas preislane süngelt.

»Mina saavutasin Irene Adleri ja kadunud Böömimaa kuninga lõpliku lahkumineku, kui teie nõbu Heinrich oli keisri saadik. Mina päästsin ka mõrvari, nihilist Klopmani käest krahv von und zu Grafehsteini, kes oli teie ema vanem vend. Mina . . .«

Von Bork ajas end hämmastunult sirgu.

»See saab olla ainult üks mees,« hüüdis ta.

181

»Täpselt nii,« vastas Holmes.

Von Bork ägas ja vajus diivanile. »Ja suurem osa informatsiooni tuli teie kaudu,« hüüatas ta. »Mida see väärt on? Mis ma teinud olen? Ma olen igaveseks omadega läbi!«

»See informatsioon ei ole tõesti eriti usaldusväärne,« ütles Holmes. »Seda tuleks kontrollida, aga teil ei jätku selleks aega. Admiral võib leida, et uued kahurid on tunduvalt suuremad, kui ta ootas, ja ristlejad võivad osutuda oodatust pisut kiiremaks.«

Von Bork haaras meeleheites oma kõrist kinni.

»On veel palju teisigi üksikasju, mis kahtlemata omal ajal selguvad. Aga teil on üks sakslaste juures haruldane omadus, härra von Bork, te olete spordimees ning ei pea minu peale viha, kui avastate, et teie, kes te olete nii palju teisi inimesi üle kavaldanud, olete nüüd lõpuks ise üle kavaldatud. Lõpuks olete ju teinud oma maa heaks kõik mis võimalik, mina aga olen teinud sama oma maa heaks, ning mis saaks veel loomulikum olla? Pealegi,« lisas Holmes üsna lahkelt ja asetas käe lamava mehe õlale, »ei langenud te mingi tühise vaenlase hoobist. Need dokumendid on nüüd valmis pandud, Watson. Kui te aitate mul meie vangi autosse viia, võime ilmselt kohe Londoni poole teele asuda.«

Von Borki liigutamine ei olnud lihtne, sest ta oli tugev ja meeleheitel. Lõpuks vedasid kaks sõpra teda mõlemast käsivarrest hoides mööda aiateed, kus ta oli sammunud nii uhkelt ja enesekindlalt kõigest mõni tund tagasi, võttes vastu õnnitlusi tuntud diplomaadilt. Viimase lühikese vastupanu järel vinnati ta ikka veel kätest ja jalust seotuna väikese auto tühjale istmele. Tema väärtuslik reisikott topiti tema kõrvale.

»Ma loodan, et te tunnete ennast nii mugavalt, kui praegu on võimalik,« ütles Holmes, kui kõik oli lõpuks joonde aetud. »Ei tea, kas ma võtaksin endale liiga suure vabaduse, kui süütaksin sigari ja paneksin selle teile suhu?«

Aga vihasele sakslasele ei mõjunud mingi viisakus.

»Küllap te mõistate, härra Sherlock Holmes,« ütles ta, »et kui teie valitsus säärast käitumist toetab, tähendab see sõjalist aktsiooni.«
»Kuidas on lugu teie valitsusega ja teie käitumisega?« küsis Holmes reisikotile koputades.
182
»Te olete eraisik. Teil ei ole minu arreteerimiseks orderit. Kogu teie tegutsemine on täiesti ebaseaduslik ja lausa kohutav.«
»Ongi,« vastas Holmes.
»Te olete röövinud Saksa alama.«
»Ja varastanud tema isiklikud dokumendid.«
»Noh, paistab, et teie ja teie kaasosaline mõistate olukorda, milles te viibite. Kui ma hüüaksin külast läbi sõites appi. . .«
»Kulla härra, kui te saaksite hakkama säärase tobedusega, siis laiendaksite meie külakõrtside üldiselt kahe nimetusega piiratud valikut ning lisaksite uue sildi nimega »Poodud Preislane«. Inglased on kannatlikud olevused, a^a praegusel hetkel on nad pisut ärritatud ning oleks parem nende kannatust mitte liiga rängalt proovile panna. Ei, von Bork, te tulete koos meiega, vaikne ja mõistlik, Scotland Yardi, kus te võite lasta kutsuda oma sõbra parun von Herlingi ja vaadata, kas teil ei oleks võimalik veel nüüdki asuda kohale, mille ta on teile reserveerinud saadiku kaaskonnas. Mis puutub teisse, Watson, siis astute ilmselt oma endisesse väeossa ja London jääb vist teie teele. Seisatame korraks siin terrassil, sest see võib olla meie viimane võimalus vaikselt juttu ajada.«
Sõbrad vestlesid mõne minuti südamlikult, meenutades taas möödunud aegu, vang aga väänles autos, püüdes asjatult vabaneda teda siduvatest köidikutest. Kui nad auto juurde hakkasid minema, osutas Holmes kuuvalguses merele ja vangutas mõtlikult pead.
»Idatuul on tõusmas, Watson.«
»Ei usu. Ilm on väga soe.«
»Teie olete ikka endine, Watson! Te olete ainus muutumatu muutuval ajastul. Sellegipoolest on tõusmas idatuul, tugevam tuul, kui on kunagi varem Inglismaal puhunud. See on külm ja lõikav tuul, Watson, ning paljud meist närbuvad selle hingusest. Aga sellegipoolest on see Jumala enda tuul ning tormi lõppedes laiub päikesepaistes puhtam, parem ja tugevam maa. Pange auto käima, Watson, sest meil on aeg teele asuda. Mul on tšekk viiesaja naela peale ning see tuleks varakult välja võtta, sest tšeki kirjutaja peataks selle väljamaksmise, kui ta vähegi saaks.«

SISUKORD

Trükikoda »Ühiselu«, Tallinn. Tell. nr. 1065.